

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΟΘΩΝΟΣ *

Ὡς εἶπομεν μετὰ τὸ τέλος τῆς συνελεύσεως καὶ τὴν διάλυσιν αὐτῆς ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἀμέσως προσεκάλεσε τὸν Μκυροκορδάτον καὶ τὸν Κωλέτην οἵτινες τόσον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐδειξαν ζῆλον, νὰ σχηματίσουν ὑπουργεῖον, ἀλλ' ἐπειδὴ πρόεδρος τοῦ ὑπουργείου ὤρισθη ὁ Μκυροκορδάτος, ὁ Κωλέτης ἀπέφυγε νὰ λάβῃ ὡς ἀπλοῦς ὑπουργὸς μέρος καὶ συνάμα δὲν ὑπέδειξε κανένα ἐκ τῶν φίλων του διὰ νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὸ νέον σχηματισθόμενον ὑπουργεῖον. Τότε ὁ Μκυροκορδάτος συνεκρότησε τὸ ὑπουργεῖον αὐτὸ μονομερῆς ἀλλὰ ἀμέσως μετὰ τὴν συγκρότησίν του ἀπεδείχθη ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς δραστηρίως. Συγχρόνως ἐσχημάτισε καὶ τὴν γερουσίαν καὶ προσέλαβεν εἰς αὐτὴν πλὴν ἄλλων καὶ τὸν Λάμπρον Νάκον εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ λαϊμοῦ τῶν Ταξιαρχῶν, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχη κανέν παρὰκρημον. Νὰ ἐπικρίνω τὸν Λάμπρον Νάκον δὲν μοῦ ἀρμόζει, διότι οὗτος ἦτο ἐκ τῶν πρώτων οἰκογενειῶν τῆς Ἑλλάδος, μεγαλοκτηματίας καὶ ὑπέφερε πολλὰ κατὰ τὸν ἱερόν ἀγῶνα καὶ εἶχε μάλιστα παρὰκλινοσθῆ ἀπὸ τὰς κατὰ κκικρὸν κυβερνήσεις ἀλλ' ἡ βασιλεία τοῦ Ὁθωνος προσέβη εἰς τὸ μέτρον τοῦτο, ὅχι διὰ νὰ βραβεύσῃ τὸν Νάκον ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπληροφορήθη τὸ ἔνεργόν μέρος ὑπὲρ ἑλαθῶ ἐγὼ εἰς τὴν μεταπολίτευσιν καὶ ἐνόμισεν ὅτι μὲ τοῦτο ἤθελεν ἐλαττώσῃ τὴν ἐπιρροήν μου.

Τὸ ὑπουργεῖον Μκυροκορδάτου ὁμόφωνον μὲ τὸν βασιλέα Ὁθωνα ἀμέσως ἔδωσε βαθμοὺς εἰς τοὺς στρατιωτικoὺς καὶ ἐπροβίβασε πολλοὺς, τὸ ὁποῖον εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς πολλοὺς τῶν πληρεξουσίων τῆς συνελεύσεως διὰ νὰ τοὺς ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τὴν μερίδα τοῦ ὑπουργείου τῆς μεταβολῆς. Τὴν δὲ γερουσίαν κατήρτισαν ἀπὸ τριάκοντα ἐξ πρόσωπα ἐνῶ ἐδύναντο κατὰ πρῶτον νὰ συγκροτήσουν αὐτὴν ἀπὸ εἴκοσι πέντε, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς δὲν ἤρκεσε φαίνεται εἰς τὰς ἐργασίας των. Συγχρόνως ἐνήργησαν τὰς διοικητικὰς τῶν ἐπαρχιῶν, οἰκονομικὰς, δικαστικὰς καὶ πάντων ἐν γένει τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων μεταβολὰς κατὰ τὸ σχέδιόν τους, καὶ ὑπ' ὄψιν ἔχοντες τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς, εἰς τὰς ὁποίας ἤθελον νὰ ἀποκλείσουν πάντας ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν ἐσυμφώνουν μετ' αὐτῶν.

Ἐπὶ τέλους κατήρτισαν ὁμοῦ μὲ τὸν βασιλέα τὸν κατάλογον τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν ἀποκλείσαντες ὅλους τοὺς ἄλλους· ἔλεγε δὲ ἡ τότε κυβέρνησις ὅτι εἰς ὅλα τὰ κράτη τὰ συνταγματικὰ τίθενται ὑπουργικοὶ ὑποψήφιοι βουλευταί. Τοῦτο δὲ τὸ σύστημα τῶν ὑπουργικῶν ὑποψηφίων

* Ἴδε σελ. 854.

βουλευτῶν διετηρήθη μέχρι τῆς ἐξώσεως τοῦ Ὁθωνος. Μετὰ ταῦτα ἡ νέα μεταβολὴ τῆς 10 Ὀκτωβρίου μετέβαλε μόνον τὴν ὀνομασίαν τῶν ὑπουργικῶν ὑποψηφίων καὶ ὠνόμασε τοὺς ὑπουργικούς ὑποψηφίους δῆθεν συνδυασμοὺς, ἀλλὰ πάντοτε αἱ κατὰ καιρὸν κυβερνήσεις ἐπροστάτευον τὸν ἰδικὸν τῶν συνδυασμῶν παρκαχωροῦσαι εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ μέτρα καὶ πλειονεκτήματα τῆς ἐξουσίας, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς ἐπεμβάσεις καὶ ἐνίοτε καὶ τὰς καλπονοθεύσεις καὶ παρκανομίας. Τοῦτο δὲ δυστυχῶς ἐπικρατεῖ μέχρι σήμερον μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τινὲς κυβερνήσεις δὲν ἐξετροχιάσθησαν κατὰ τὰς ἐκλογάς, ἀλλὰ κατόπιν ἐρχόμενοι οἱ βουλευταὶ ἐνταῦθα καὶ ἔχοντες τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὰς βουλὰς ἠνάγκαζον τὴν κυβέρνησιν νὰ παραδέχεται ὅλας τὰς καλπονοθεύσεις καὶ παρκανομίας καὶ νὰ ἀποκλείῃ ἀπὸ τὴν βουλὴν ὅλους τοὺς ἀντιθέτους.

Ἐπανέρχομαι εἰς τὸ τότε συστηθὲν ὑπουργεῖον τοῦ Μαυροκορδάτου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1844. Τὸ σύστημα τότε καὶ ὁ νόμος ὁ βουλευτικὸς δὲν ἦτο ὅπως σήμερον· αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ δὲν ἐνηγοῦντο τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς ὅλον τὸ κράτος, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀναβάλλῃ τὰς ἐκλογὰς ὡς αἰεὶ ἐδίδοτο ἀφορμὴ κατὰ δῆμους ἢ πολλάκις καὶ κατὰ ἐπαρχίαν. Ὁφελήθην ἐξ αὐτῆς τῆς εὐκολίας τὸ τότε ὑπουργεῖον καὶ μὴ ἔχον ἀναλόγους δυνάμεις νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλας τὰς ἐκλογὰς τοῦ κράτους μετεχειρίσθη τὸ μέσον τῆς ἀναβολῆς· καὶ τοῦτο καθ' ὅσον ἀποπερτωμένων τῶν ἐκλογῶν ἐνὸς μέρους νὰ μεταφέρονται αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἐκεῖ, ὅπου ἦτο ἀνάγκη ἀντιστάσεως κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων.

Ἐγὼ τότε ἀποκλεισθεὶς παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἐθεώρησα καλὸν νὰ παρυσιασθῶ εἰς τὸν βασιλέα Ὁθωνα καὶ νὰ τοῦ παραπονεθῶ διὰ τὰ τοιαῦτα ἀλλὰ μόλις ἐπαρουσιάσθην εἰς αὐτὸν ἡ πρώτη λέξις τὴν ὁποῖαν μὲ εἶπεν ἦτον, ἰδοὺ τὸ θέλημά σας ἐγένετο καὶ νὰ φροντίσῃτε εἰς τὴν ἐπαρχίαν σας νὰ μὴ συμβοῦν ἀταξίαι. Ἐγὼ δὲ ἀπήντησα ὅτι ἡ τάξις δὲν θὰ σαλευθῇ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἂν τὸ ὑπουργεῖον θελήσῃ ν' ἀφήσῃ ἐλευθέρως τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς. Ὁ Ὁθων τότε μὲ τρόπον ἐπιτακτικὸν ἀπεκρίθη ὅτι πρέπει νὰ πύσουν τὰ τοιαῦτα, ἄλλως θέλει ὑποστηρίξει τὰ δικαιώματά του καὶ τὰ προνόμια τὰ ὁποῖα τοῦ ἔδωκε τὸ σύνταγμα καὶ οἱ νόμοι τῆς 3 Σεπτεμβρίου. Ἐκ τούτου ἐγὼ ἠρεθίσθην ὀλίγον καὶ ἀπήντησα ὅτι τὸ ὄρθον καὶ τὸ δίκαιον εἶναι τὸ ὑπουργεῖον νὰ μὴ φέρῃ κατὰ κρημνῶν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιστάσει οἱ κάτοικοι ἀπελπισθέντες θὰ θέσωσι πρῶτον πῦρ εἰς τὰς οἰκίας των καὶ ἀκολουθῶν ὁ θεὸς οἶδε τί θ' ἀπογίγῃ. Ὁ Ὁθων ἀκούσας ταῦτα ἀπεσύρθη θυμωμένος ἐγὼ δὲ ἐξῆλθον τῆς αἰθούσης τοῦ θρόνου εἰς τὸ δωμάτιον τῶν ὑπασπιστῶν καὶ διαγγελέων. Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔτυχε νὰ ἦναι τῆς ὑπηρεσίας ὑπασπιστῆς μὲν ὁ Γαρδικιώτης, διαγγελεὺς δὲ ὁ Δημήτριος Μαυρομιχάλης· ὁ δὲ Γαρδικιώτης

ἀποχαιρετίζων μὲ ἐστοιχημάτισε μαζί μου ὅτι δὲν θὰ ἐκλεχθῶ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν μου βουλευτῆς, κ' ἐγὼ δι' ἰσχυρίζομαι τὸ ἐναντίον.

Μετὰ τὴν συνέντευξιν ταύτην μετὰ τοῦ Ὁθωνος κατήλθον τῶν ἀνακτόρων καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησα διὰ τὴν πατρίδα μου ὅπου μὲ ὑπεδέχθησαν ὄχι μόνον οἱ συμπολιταὶ του μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ὅθεν διήλθον οἱ κάτοικοι μὲ ἐχαιρέτιζον, καὶ ἀπὸ τὴν Μάνδραν καὶ ἀπὸ τὴν Εἰδυλλίαν καὶ ἀπὸ τὰς Θήβας.

Ἀμέσως ἅπασα ἡ ὑπαλληλία μετεκινήθη εἰς τὴν Λεβαθεῖαν· διωρίσθησαν δὲ συγγενεῖς καὶ φίλοι τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν τῆς κυβερνήσεως, οἵτινες περιήρχοντο ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν μετὰ μεγάλης συνοδίας στρατιωτικῆς πεζῶν καὶ ἵππεων, διότι ἡ κυβέρνησις εἶχε στείλει ἐκεῖ ἀπόσπασμα ἱππικοῦ ἐπίτηδες ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς καὶ ὀλόκληρον τάγμα πεζικὸν ὑπὸ διοικητὴν τὸν Ἀθανάσιον Βαλτινόν. Διὰ νὰ κατατρομάξωσι δὲ τοὺς ἐκλογεῖς ἐκήρυττον ὅτι ἐγὼ εἶμαι εἰς τὴν ὄργην τοῦ βασιλέως καὶ ἀπηγορεύετο ἡ εἴσοδος τῶν πολιτῶν εἰς τὴν οἰκίαν μου. Βλέποντες ὅμως οἱ ἐναντίοι μου ὅτι ταῦτα πάντα δὲν τοὺς ἐχρησίμευσον καὶ σωρηδὸν ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν πόλιν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅλην τὴν ἐπαρχίαν ἤρχοντο ἄνθρωποι εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἐμνηχανεύθησαν δολοπλοκίαν καὶ μὲ παρέστησαν ὅτι ἐπλαστογράφησα ἀριστεῖα τοῦ ἀγῶνος τὸ σιδηροῦν καὶ χαλκοῦν· ἡ δὲ κυβέρνησις ἀμέσως ἐξάπέστειλεν εἰς Λεβαθεῖαν τὸν τότε εἰσαγγελέα τὸν πρωτοδικῶν Δημήτριον Μητσάκην ἄνδρα ἀκεραίου χαρακτῆρος. Ἐλθὼν ὁ Μητσάκης εἰς Λεβαθεῖαν προέβη εἰς ἀνακρίσεις καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὰς ἀναγκαίους καταθέσεις τῶν μαρτύρων, πάντων ἀντιθέτων μου, ἐνόησε τὸ τέχνασμα καὶ οὕτως ἡ κατηγορία ἀπεδείχθη ἀβάσιμος, καὶ ἐχάθη καὶ αὐτὴ ἡ ἐλπίς ἀπὸ τοὺς ἐναντίους νὰ μὲ καθιέρωσιν εἰς τὰς ποινικὰς φυλακὰς. Τὸ δὲ ὑπουργεῖον βλέπων τὴν ἀποτυχίαν εἰς ταῦτα πάντα ἐχάρισεν ἀπὸ τὰς δημοσίας ἀποθήκας καρπούς εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν ὑπουργικῶν ὑποψηφίων ἐν συνόλῳ πέντε χιλιάδες κοιλὰ τὰ ὁποῖα καὶ διενεμήθησαν. Ἐφρόντισαν ἀκόμη ἐπειδὴ ὑπῆρχεν ἡ συγκομιδὴ τῶν δημητριακῶν καρπῶν νὰ διορίσουν εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν τριπλοῦς καὶ τετραπλοῦς ἐπιστάτας καὶ φύλακας, ἐμπρώτως διὰ νὰ ὠφεληθοῦν τὴνμισθοδοσίαν τους καὶ τὴν κατάχρησιν των συγχρόνως δὲ διὰ νὰ ἔχουν καὶ τὴν ψῆφον αὐτῶν εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς. Ἄλλ' ἰδόντες ὅτι καὶ ταῦτα πάντα δὲν τοὺς ἐχρησίμευσον ἐξάπέστειλαν εἰς τὴν κυβέρνησιν οἱ ὑπουργικοὶ τὸν Ἰωάννην Καλύβην νὰ παραστήσῃ εἰς αὐτὴν τὰ διατρέχοντα καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ νέας συνδρομὰς. Ἄλλ' ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως Α. Μαυροκορδάτος θυμωθεὶς εἶπε πρὸς τοῦτον ὅτι ἡ κυβέρνησις ἐξήντησε πᾶν μέσον ὑπὲρ αὐτῶν· ἄλλο δὲν τοὺς ἔμεινε παρὰ μόνον νὰ τοὺς στείλῃ καὶ πυροβόλα μεγάλης ὀγκῆς. Τοῦ εἶπε λοιπὸν νὰ ἀνχωρήσῃ καὶ νὰ διαταχθῇ ἡ ψηφοφορία τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, διότι ὡς ἐκ τούτων ὅλων ἀνεβάλλ-

λατο και ότι αν ἔλθῃ και ὁ Γεωργαντζᾶς βουλευτῆς βεβαίως δὲν θὰ τοῦ κόψῃ τὴν κεφαλήν. Μόλις δ' ἐπέστρεψεν ὁ Καλύδας εἰς Λεβαδειάν διετάχθη ἡ ψηφοφορία εἰς ὄλην τὴν ἐπαρχίαν πλὴν τοῦ δήμου Πέτρας, ὁ ὁποῖος συνέκειτο ἀπὸ 800 ψηφοφόρους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὀλίγην ἐλπίδα εἶχον οἱ ὑπουργικοὶ ὑποψήφιοι. Ἀφοῦ δὲ παρήλθον δύο μῆνες ἀπὸ τὴν ψηφοφορίαν τῶν ἄλλων δήμων τῆς ἐπαρχίας και ἀφοῦ κατενόησαν ὅτι εἰς τὸν ἀναβληθέντα δῆμον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπέλθῃ καμμία πρὸς αὐτοὺς ὠφέλεια διετάξαν τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ τοῦ δήμου ἀφοῦ πρότερον ἀπεπεράτωσαν εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τὰς ἐκλογὰς και ἠδύναντο νὰ αὐξήσωσι τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λεβαδειάς. Τότε ἐστάλη ὁ λοχαγὸς Ζωγράφος καταγόμενος ἐξ Ἀθηνῶν μὲ μίαν διλοχίαν τακτικοῦ στρατοῦ και ὁ μοίραρχος Μόστρας μὲ ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου χωροφύλακας και ὅλα ταῦτα τὰ σώματα ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ δήμου Πέτρας εἰς τὸ χωρίον ἅγιος Γεώργιος, καθὼς και ὁ διοικητῆς τῆς ἐπαρχίας μεθ' ὅλων τῶν λοιπῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς και μὲ τοὺς ὑποψηφίους βουλευτάς. Τὴν παραμονὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκλογῆς μετέβην ἐκεῖ και ἐγὼ ὁ ἴδιος και ἐπρότεινα συμφώνως μὲ τὸ σύνταγμα τὰ μὲν στρατιωτικὰ σώματα κατὰ τὴν ψηφοφορίαν νὰ περιορισθοῦν εἰς τὰ καταλύματά των χωρὶς νὰ ἐξέλθουν πικντάπασι, μία ἐνωμοτία δὲ χωροφυλάκων νὰ φρουρῇ ἔξωθεν τῆς θύρας τοῦ καταστήματος τῆς ἐνεργηθησομένης βουλευτικῆς ἐκλογῆς πρὸς φύλαξιν τῆς τάξεως· οἱ δὲ ὑποψήφιοι ἀμφοτέρων τῶν μερίδων καθὼς και ὁ διοικητῆς μεθ' ὅλων τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων νὰ ἀποχωρήσουν εἰς τὴν πόλιν Λεβαδειάς διὰ νὰ μείνῃ ἡ ψηφοφορία ἐλευθέρα· ὁ ταγματάρχης Ἀθανάσιος Βαλτινὸς παρεδέχθη εὐχαρίστως τοῦτο. Εἰς τὸ τάγμα δὲ τοῦ ῥηθέντος ταγματάρχου ὑπῆρχεν ὡς ἀξιωματικὸς και ὁ νῦν βουλευτῆς Λεβαδειάς Γεώργιος Λάππας ἀντισυνταγματάρχης.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Λεβαδειάν οἱ ὑποψήφιοι καθὼς και ὁ Διοικητῆς, τὴν ἐπιοῦσαν δὲ ἤτις ἦτο ἡ ἡμέρα τῆς ψηφοφορίας και ἦτο και ἡμέρα Κυριακῆ ἤρχισαν ἀπὸ τὸ πρῶτὸ νὰ ἐπισωρεύωνται ψηφοφόροι και ἤρχισαν νὰ ψηφοφοροῦν, ἰδόντες δὲ τότε οἱ Κυβερνητικοὶ ὅτι ἡ ψηφοφορία αὕτη ἐνηργεῖτο ἀπελπιστικῆ δι' αὐτοὺς, διετάξαν κατὰ τὸ γεῦμα τοὺς ψηφοφόρους οἱ ὁποῖοι εὐθυμοῦντες και ἔχοντες προσηύχοντο νὰ ἀποσυρθοῦν και νὰ παύσουν τὰ ἔσμηκτα. Οὗτοι δὲ μὴ θεωροῦντες ὡς ἔγκλημα τὴν εὐθυμίαν τους δὲν ἀπεσύρθησαν· τότε διετάχθη πυροβολισμὸς κατ' αὐτῶν ὅστις ἐθανάτωσε αὐθρῆι δύο πολίτας και τρεῖς ἐπλήγωσεν. Ἀμέσως ἐξαπέστειλαν εἰς Λεβαδειάν εἰδησιν εἰς ἐμὲ, και χωρὶς νὰ χάσω καιρὸν συμπαραλαβὼν και ὅσους ἔτυχεν νὰ εὑρεθοῦν παρόντες ἔνοπλοι, δεκαοκτὼ μόνις, ἐκίνησα πεζὸς διότι ὁ ἵππος μου δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ ἐτοιμασθῇ. Διελθὼν δὲ ἐκ τῆς Γρανίτσῆς και τυχαίως ἔξωθεν τοῦ χωρίου εὐρῶν τὸν προὔχοντα τούτου Ἀνδρέαν Ἀθανασίου ἐπεφόρτισα αὐτὸν ἐκ

ἦναι ἐντὸς τοῦ χωρίου ἄνθρωποι μὲ ὅπλα νὰ τοὺς εἰπῇ νὰ λάβουν αὐτὰ και νὰ μὲ ἀκολουθήσουν, ἀλλὰ μόνις εὑρέθη ὁ υἱὸς του και ἄλλοι δύο ἔνοπλοι, οἵτινες και μὲ ἠκολούθησαν και οὕτω συνεπληρώθησαν ἅπαντες εἰκοσι και εἰς. Ἡ νύξ μὰς κατέλαβε κάτωθεν τοῦ χωρίου Ἁγίου Γεωργίου ὅπου ἐγίνετο ἡ ψηφοφορία, ἐγὼ δὲ ἐσκέφθην ὡς κατάλληλον μέρος τὸ μεγαλύτερον χωρίον τοῦ δήμου τούτου τὸ Στεβενίκον πρὸς τοποθέτησιν, τὸ ὁποῖον ἦτο και ὄχυρόν. Ἐκεῖ δὲ μεταβὰς πολὺ ἀργὰ ἔμαθον ἀπὸ τοὺς κατοίκους ὅτι ἐντὸς ἐνὸς παλαιοῦ Πύργου, ὅστις ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χωρίου, ἦτο τοποθετημένη μία ἐνωμοτικὴ χωροφυλάκων. Θυμωθεὶς διὰ τὸ δυσάρεστον αὐτὸ συμβᾶν ἀμέσως κατέβην μὲ τοὺς ὑπ' ἐμὲ εἰς τὸν Πύργον και ἔκρουσα τὴν θύραν· ὁ ἐνωμοτάρχης ἤνοιξεν αὐτὴν ἀπροσέκτως, ἀμέσως δ' εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ Πύργου μὲ τοὺς ὀπλοφόρους μου και εἶπον εἰς τοὺς χωροφύλακας νὰ μὴ λάβουν καμμίαν ὑποψίαν διότι δὲν σκοπῶ νὰ τοὺς κακοποιήσω και ἂν θέλουν ἄς μείνουν και οὗτοι ἐντὸς τοῦ Πύργου. Αὐτοὶ δὲ ἐξῆλθον ἀνὰ εἰς μὲ τὰ ὅπλα των ἐκ τοῦ Πύργου και ἐνωθέντες ἀκολούθως μετέβησαν εἰς τὸν Ἁγίον Γεώργιον ὅπου ἦτο τοποθετημένος και ὁ στρατός.

Ἀναχωροῦντα ἀπὸ τὴν Λεβαδειάν μὲ ἠκολούθησαν κατὰ τύχην και δύο σκαλιγκταὶ πρὸ πολλοῦ ἀποσυρθέντες ἀπὸ τὸν τακτικὸν στρατὸν ἔχοντες μὲτ' ὅλων των και τὰς σάλπιγγας· εἶχον δὲ παραγγεῖλει εἰς τὴν ἀναχώρησίν μου ἐκ Λεβαδειάς νὰ γράψουν οἱ φίλοι μου εἰς ὅλα τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας περὶ τῶν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου συμβάντων και παρήγγειλα αὐτοὺς νὰ λάβουν τὰ ὅπλα και νὰ τρέξουν εἰς τὸ χωρίον Στεβενίκον ὅπου εἶχον μεταβῆ. Πολὺ πρῶτὸ δὲ ἀπὸ τὰ πλησιέστερα μέρη ἤρχισαν ἐνόπλιως νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ Στεβενίκον και ἀφοῦ ἐπλησίαζον ἐκένωνον και τὰ ὅπλα των· τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπεβίωσε και εἰς κάτοικος τοῦ χωρίου Στεβενίκου ἐκ τῶν πληγωθέντων εἰς τὴν ψηφοφορίαν, τοῦτον δὲ ἐνεταφιάξαμεν μετὰ πομπῆς και ἐκενώσαμεν τὰ ὅπλα των ὅσων εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ τάφου. Ἡ ἐκεῖ δὲ ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ ἀπέστειλεν εἰς Στεβενίκον ἕνα ἐνωμοτάρχην μετὰ δέκα χωροφυλάκων και μὲ ἐν ἔγγραφον τοῦ ταγματάρχου και λοιπῶν, ὅτι ἐπληροφορήθησαν τὴν τοποθέτησίν μου ἐκεῖ μετὰ πολλῶν ἐνόπλων και μετὰ σκαλιγγων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀντιβάνει εἰς τὸ καθεστὸς και ὅτι πρέπει νὰ ἀποσυρθῶ ἐκεῖθεν διαλύων και τοὺς ὀπλοφόρους, ἀλλὰς οὗτοι θέλουν ἐκπληρώσει κατ' ἐμοῦ τὸ καθήκον των. Ἐγὼ δὲ εἰς ἀπάντησιν ἔγραψα πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἡ συνάθροισις τῶν ἐνόπλων ἐκεῖ δὲν ἦτο διὰ κακοῦς σκοποῦς, ἀλλὰ τοῦτο προῆλθεν ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ στρατοῦ πρὸς τοὺς ψηφοφόρους διὰ τὸ ὁποῖον ἔχουν νὰ δώσουν λόγον εἰς τὴν Βουλὴν. Ἐγὼ δὲ εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην σύμφωνα μὲ τὸ σύνταγμα νὰ ἀντιτάξω τὴν βίαν κατὰ τῆς βίαις. Ἄμυ ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν ἐσκέφθησαν διὰ τὸ αἷμα

τηρὸν συμβάν, καὶ μεταμεληθέντες ἠθέλησαν νὰ συμβιβάσουν τὸ πρᾶγμα· τότε ἐξαπέστειλαν εἰς Στεβενίκον τὸν Πρόεδρον τῆς Ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν ψηφοφορίαν Ἰωάννην Σουλιναραῖον ἄνθρωπον φρόνιμον ἐκ νεότητός του, ὅστις ἐχρημάτισε καὶ πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν τῆς 3ης Σεπτεμβρίου. Ἐλθὼν δὲ οὗτος εἰς Στεβενίκον μοι εἶπε τὰ ὅσα ἐπεφορτίσθησαν παρὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, ὅτι τὸ δυσάρεστον συμβάν ἔγεινε κατὰ λάθος ἐναντίον τῆς θελήσεώς των καὶ ἐπειδὴ εἶναι φίλοι τῆς τάξεως ἐπιθυμοῦν νὰ συμβιβασθῇ αὐτὴ ἢ ὑπόθεσις χωρὶς νὰ προκύβουν καὶ ἄλλα δυσάρεστα· μοι ἔγραψε δὲ νὰ εἶπω εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦτον τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ αἰσιον ἀποτέλεσμα· ἐγὼ δὲ ἔδωσα γραπτὴν τὴν ἰδέαν μου, νὰ ἀναχωρήσωσι δηλαδὴ συγχρόνως καὶ ὁ στρατὸς καὶ ἐγὼ μὲ τοὺς ὀπλοφόρους καὶ νὰ θέσωμεν εἰς τὴν ἀναχώρησίν μας ἕν σημεῖον, πᾶς δ' εὐρισκόμενος εἰς τὴν ψηφοφορίαν νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ μείνῃ μόνον ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ καὶ εἰς ἐνωμοτάρχης μετὰ δέκα χωροφυλάκων πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως καὶ ἐλευθέρως ψηφοφορίας, τὸ ὅποιον καὶ παρεδέχθησαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ· καὶ πραγματικῶς δοθέντος τοῦ συνθήματος ἀνεχώρησαν τὴν αὐτὴν ὥραν καὶ ὁ στρατὸς τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τὸν κάτω δρόμον τοῦ χωρίου Ἀγίου Γεωργίου διὰ τὴν Λεβαδείαν, ἐγὼ δὲ ἀπὸ τὸν ἐπάνω δρόμον τοῦ χωρίου Σεβετικίου.

Ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ ἀνταλλαχθεῖσα ἀλληλογραφία ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Ἐν Ἀγίῳ Γεωργίῳ, 7 Αὐγούστου 1844.

Κύριε Γεωργιαντᾶ.

Πληροφορούμεθα μετὰ θετικότητος ὅτι συναθροίσας περὶ τῶν 40 ὀπλοφύρων μὲ σαλπικτὰς ἐπὶ κεφαλῆς μετέβης καὶ ὀχυρώθης εἰς Στεβενίκον ἄνευ τινὸς ἀνάγκης καὶ ὅτι προέτι διέταξες καὶ ἄλλους ὀπλοφόρους ὅπου καὶ ὑμεῖς, καὶ ἐκ τούτου σήμερον διέβησαν πρὸς τὰ αὐτοῦ 50 ὀπλοφόροι πρὸς σχηματισμὸν ἕως στρατοῦ.

Μὴ γνωρίζοντες τὸν σκοπὸν τῶν τοιούτων κινήματων καὶ γνωρίζοντες ὅτι ἄνευ τινὸς δικαιώματος ἀντεποιήθητε καθήκοντα τῆς ἐξουσίας, ὡς προσκαλοῦμεν ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου καὶ τοῦ βασιλέως νὰ διαλύσῃτε ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἀνυπερβλήτου προθεσμίας τοὺς ὀποίους ἐσχημάτισατε ὀπλοφόρους καὶ νὰ ἀπέλθῃ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, διότι ἄλλως χαρακτηριζομένης τῆς πράξεώς σας ταύτης ὡς στάσεως ἐναντίον τῶν καθεστώτων, εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ ἐνεργήσωμεν ὅ,τι ἐκ τῶν καθηκόντων μας.

Ὁ μοίραρχος Παρνασσίδος
Μ. ΜΟΣΤΡΑΣ

Α. ΒΑΛΤΙΝΟΣ, ταγματάρχης.

Ἀριθ. Πρ. 1886.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΠΕΤΡΑΣ

Πρὸς τὸν Κύριον Ἀρτῶγιον Γεωργιαντᾶ.

Δὲν γνωρίζομεν τὸν σκοπὸν μὲ τὸν ὅποιον συνοδευθεὶς μὲ ἀρκετοὺς ὀπλοφόρους ἐφθάσες, ὡς πληροφορούμεθα, ἐντὸς τοῦ Δήμου μας, ὀχυρώθης εἰς Στεβενίκον καὶ προσκα-

καλεῖς τὴν σύναξιν καὶ ἄλλων· ὁποῖος δὴποτε ὅμως εἶναι ὁ σκοπός σας, δὲν διατάζομεν νὰ σᾶς εἴπωμεν, Κύριε, εἶναι ἀξιοκατάκριτος καὶ ἀντιβαίνει εἰς τὰ καθεστώτα τῆς Κυβερνήσεως, τὰ ὁποῖα πᾶς φιλήσυχος πολίτης πρέπει νὰ σέβηται καὶ ὑπακούει.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ κινήματά σου ταῦτα δὲν παρουσιάζουν ἄλλον χαρακτήρα παρὰ βεβαίως παρ' ἐναντίον τῶν καθεστώτων, διότι ὀπλοφορία καὶ σύνταξις στρατοῦ ἄνευ ἀνάγκης καὶ ἄνευ ἐξουσίας ὑπαινίττεται βεβαίως ἀναρχικοὺς σκοποὺς διὰ ταῦτα ὡς προσκαλοῦμεν, Κύριε, ἐν ὀνόματι τοῦ Νόμου καὶ τοῦ Βασιλέως νὰ διαλύσῃς ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ τοὺς ὀποίους ἐσύναξες στρατιώτας καὶ νὰ τοὺς ἀποστείλῃς εἰς τὰ ἴδια διότι ἄλλως τὴν πρᾶξιν σου ταύτην θὰ παραστήσωμεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἀναρχικὴν καὶ θὰ ἐπικαλεσθῶμεν ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποῖου ἀντιπροσωπευόμεν λαοῦ τὴν δύναμιν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἡσυχίας, ἥτις ἤδη ἐπαπειλεῖται.

Τῆ 7 Αὐγούστου 1844, Ἅγιος Γεώργιος.

Ὁ Δήμαρχος
Α. ΠΑΠΠΑΙΩΑΝΝΟΥ

Τίμιε ἀδελφέ.

Σήμερον μὲ τὸν Κύριον Μοίραρχον ὠμιλήσαμεν μὲ τὸν Κύριον Στάμον Νάκον τὰ δέοντα. Σᾶς λέγω πάλιν, Κύριε Γεωργιαντᾶ, ὡς ἀδελφός νὰ ἀναχωρήσῃτε διὰ τὴν οἰκίαν σας, καὶ νὰ ἡσυχάσητε. Ἀύριον δὲ ἕνα μάθωμεν τὴν ἔλυσίν σας εἰς Λεβαδείαν θέλομεν ἀναχωρήσει καὶ ἡμεῖς ἀφίοντες μόνον μίαν μικρὰν φρουρὰν πρὸς φύλαξιν τῶν καρπῶν καὶ νὰ ἔλθωσιν οἱ ἐπίλοιποι δημόται ὅστινες ἀκόμη δὲν ἐψηφοφόρησαν νὰ ψηφοφορήσουν ἐλευθέρως. Διότι καθὼς ἐμάθαμεν ὁ ἄνθρωπος ὅστις τὸ ἀνέφερε τὸ ὠμολόγησε καὶ ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου Στάμου ὅτι ἐπροκρούξατε τὸν δῆμον νὰ ὀπλιθοῦν καὶ νὰ ἔλθῃτε νὰ μᾶς πολεμήσητε. Τούτου γενομένου, Κύριε Γεωργιαντᾶ, ἤμπορητε νὰ στοχασθῆτε πολὺ καλὰ ὅτι ἤθελεν ὑπερασπισθῶμεν τὸν βαθμὸν καὶ τὸ βασιλικὸν στέμμα τὸ ὅποιον φέρομεν ἐπὶ κεφαλῆς μέχρις τελευταίας βρατίδος αἵματος καθὼς τὸ ἀπαιτεῖ τὸ χρέος μας καὶ ὁ ὄρκος τὸν ὅποιον ἐδώσαμεν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν πατρίδα μας.

Κύριε Γεωργιαντᾶ εἴμεθα ἄνθρωποι τῆς ἡσυχίας καθὼς μέχρι ὥρας τὸ ἐπαρτηρήσατε οὕτω καὶ ἡ εὐγενεία σας ἐπιθυμεῖτε τὸ αὐτό. Τὰ ἐπίλοιπα μανθάνετε παρὰ τοῦ Κυρίου Στάμου.

Ὁ ἀδελφός σας
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ

Ὁ Κύριος μοίραρχος σᾶς ἀσπάζεται. — Ὁμοίως καὶ ὁ Ἰωάννης Δράκος.

Σημ. Ὁ μακαρίτης Ἀθανάσιος Βαλτινὸς ἔλαβε τὰ ὄπλα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τοῦ 1821. Ὁ βασιλεὺς Ὅθων τὸν προσέλαβεν ὑπασπιστὴν καὶ αὐτὸς τὸν ἠκολούθησεν καὶ εἰς τὴν ἀναχώρησίν του εἰς τὴν Βαυαρίαν, ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ ἔντιμος τοῦτου στρατιωτικὸς ἀπέβησεν ὑποστράτηγος. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως μέχρις τέλους τοῦ βίου του διέπρεψε διαρκῶς. Ἦτο ἄνθρωπος ἐνάρετος, εὐπροσήγορος καὶ καλῶς φίλος. Ἡ οἰκογένεια τῶν ἀδελφῶν Βαλτινῶν ἦτο ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἡ πρώτη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Βάλτου ὑπηρετοῦσε δὲ ὑπὸ τὸν Ἀλὴ πασᾶ καὶ συχνὰ ἤρχοντο εἰς τὴν Λεβαδείαν ἐπιφορτισμένοι μὲ ὑπηρεσίαν παρ' αὐτοῦ.

Ὁ Ἰωάννης Δράκος ἦτο υἱὸς τοῦ Γεωργίου Δράκου τοῦ πεσόντος ὁμοῦ μὲ τόσους ἄλλους ἀνδρείους εἰς τὴν καταστρεπτικὴν μάχην κατὰ τὸ 1827 μετὰ τῆς θέσεως παλαιῶ Φαλήρου καὶ Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν. Εἶχεν ἐκπαιδευθῆ τὰ στρατιωτικὰ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ βασιλεὺς Ὅθων τὸν προσέλαβε κατ' ἀρχὰς ὡς διαγγελέα καὶ ἀκολούθως ὑπασπιστὴν. Καὶ οὗτος δὲ τὸν ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἀναχώρησίν του. Ἐπιστρέψας δὲ ἀπὸ τὴν Βαυαρίαν ἔχρη

μάτις και υπουργός των Στρατιωτικών. Όλος ο βίος του ήτο άμείπτου διαγωγής, ήτο δὲ καλοκάγαθος λίαν. Απεβίωσε δὲ νέος κατὰ τὴν ηλικίαν ἀφῆσας πολυμελὴ οἰκογένειαν λίαν ἐκτιμωμένην.

Δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω τὰς ἐπεμβάσεις τῆς ἐξουσίας εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας τοῦ κράτους λεπτομερῶς, καὶ ἀφίνω τοῦτο νὰ τὸ πράξουν ἐκεῖνοι οἵτινες εὐρίσκονται εἰς θέσιν καλλιτέραν ἀπὸ ἐμέ. Ἀναφέρω μόνον τὴν τρομερὰν ἐπέμβασιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἢ ὅποια ἐγένετο διὰ τὴν ἐπιτύχη δὲ τότε στρατιωτικὸς διοικητὴς Δ. Καλλέργης. Τοιαύτη δ' ἦτο ἡ ἐπέμβασις, ὥστε ἠναγκάσθη ὁ λαὸς τῆς πρωτεύουσας νὰ συνέλθῃ εἰς τοὺς δρόμους τῆς ἀγορᾶς, κραυγάζων κατὰ τοῦ ὑπουργείου· ὡς ἐκ τούτου ὁ βασιλεὺς προσωπικῶς κατήλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἶπεν εἰς τὸν ὄχλον νὰ ἡσυχάσῃ καὶ νὰ διαλυθῇ καὶ ὅτι θέλει φέρει τὴν δέουσαν θεραπείαν, τότε δὲ ὁ λαὸς ἐζητωκραύγασεν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως. Ἀποσυρθεὶς εἰς τὰ Ἀνάκτορα δ' Ὁθων, προσεκάλεσε τὸν Ἰωάννην Κωλέττην καὶ Ἀνδρέαν Μεταξᾶν καὶ τοὺς ἐπεφόρτισε νὰ σχηματίσωσιν ὑπουργεῖον, οὗτοι δὲ ἀμέσως συνεκρότησαν τοιοῦτον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἰωάννου Κωλέττου.

Συνελθόντων δὲ τῶν βουλευτῶν πρὸς συγκρότησιν τῆς Βουλῆς, ἦλθον εἰς Ἀθήνας ὡς ἐπίδοχος βουλευτῆς· ἦλθε δὲ καὶ ὁ γερουσιαστὴς Λάμπρος Νάκος, ὅστις εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς τὴν Λεβαδείαν ἐπίτηδες νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τῆς βουλευτικῆς ἐκλογῆς μου. Κατὰ τὴν ἐπιμοταξίαν τότε τόσον οἱ γερουσιασταὶ καθὼς καὶ οἱ βουλευταὶ καὶ πᾶν ἄλλο ἐπίσημον πρόσωπον ἐρχόμενον εἰς Ἀθήνας, ἔπρεπε νὰ παρευσιάζηται εἰς τοὺς βασιλεῖς· ὁ μὴ παρευσιάζόμενος δὲν εἶχε καμμίαν εὐθύνην, ἀλλ' ἐθεωρεῖτο ὡς μία παράλειψις. Ὁθεν ἡμῖν οἶονεὶ προκεκλημένος νὰ τὸ πράξω. Διὰ τοῦτο μετέβην εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ὑπασπιστῶν, ἐκεῖ δὲ ἔτυχε νὰ ἦναι καὶ πάλιν ὑπασπιστὴς τῆς ἐβδομάδος ὁ Γαρδικιώτης καὶ ὁ Δ. Μαυρομιχάλης δικηγελεύς. Ἦσαν δ' ἐκεῖ πρὸς παρουσίαςιν καὶ ἄλλοι βουλευταὶ καὶ γερουσιασταὶ, ἐν οἷς καὶ ὁ Λάμπρος Νάκος. Χαιρετίσας τὸν Γαρδικιώτην καὶ Μαυρομιχάλην ἐκάθησα, ὁ δὲ Γαρδικιώτης με ἠρώτησε περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ εἶπομεν καὶ περὶ τοῦ στοιχήματος μεθ' ὁ παρευσιάσθη πρὸς τὸν Ὁθωνα, ὅστις με περιποιήθη ὑπερβαλλόντως.

Συνελθούσης τῆς Βουλῆς εἰς τὸ κατάστημα τὸ προσδιορισμένον διὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς πρὸς ἐξέλεγχιν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἔγεινεν ἀστεϊότητα πράγματα διότι ἐπεκυρώθη ἡ ἐκλογή τῆς Φθιώτιδος τοῦ ἀρχιληστοῦ Γιαταγάνα, διότι εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἐκλογῶν τούτων εὐρίσκετο καὶ οὗτος εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Φθιώτιδος, εἰς δὲ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἠλείας τῆς σαπουνοκασέλας, διότι οὕτως ἔγεινε μετὰ τὸν Λυκούργον καὶ Λύσανδρον, εἰς δὲ τὴν ἐπαρχίαν Γυθείου τοῦ κοτέρου, διότι ὁ Ἀναστάσιος Μαυρομιχάλης ἐντὸς τοῦ πλοίου ἐκείνου ἐνήργησε τόσον τὴν ψήφοφρίαν, καθὼς καὶ τὴν διαλογὴν τῆς βουλευτικῆς ἐκλογῆς, εἰς δὲ τὴν ἐπαρχίαν Τριπόλεως τὴν ἐκ-

λογὴν τῶν σκικουλίων, ἐπειδὴ ὁ Ῥήγας Παλαμῆδης ἐντὸς ἐσφραγισμένων σκικουλίων παρουσίασε τὰ ἔγγραφα.

Εἰς μίαν περίστασιν ὁ βασιλεὺς Ὁθων με ἠρώτησεν, ἐάν ἦτο ἀληθὲς ὅτι οἱ διευθύνοντες τὴν μεταβολὴν τῆς Γ' Σεπτεμβρίου, εἶχον ἀποφασίσει νὰ ἀνακηρύξωσιν ὡς βασιλέα τὸν Μιχαὴλ Σουτσον (Μιχαλ-Βόδάν). Ἐγὼ τοῦ ἀπήντησα ὅτι τοιοῦτον ἦτο ἀγνωστον πρὸς ἐμὲ καὶ ὅτι δὲν τὸ πιστεύω, μολαταῦτα θέλει ἐξετάσει τὸν Ἀνδρέαν Μεταξᾶν περὶ τούτου. Ἐξετάσας δὲ ἔλαβον ἀπάντησιν ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον ὑπῆρξε καὶ τοῦτο ἀνέφερα πρὸς τὸν Ὁθωνα.

Ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐφέρετο τοῦ λοιποῦ πρὸς ἐμὲ εὐνοϊκῶς, ἀλλ' ὁ Γαρδικιώτης με ἐρραδιούργει εἰς τὴν Αὐλὴν καὶ ἀντενήργει εἰς τὴν ἐπαρχίαν μου καὶ ἀντέπραπτεν εἰς πάντα.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1848, ὅταν ἐνεκα τῶν διατρεχόντων εἰς τὴν Εὐρώπην, ὁ βασιλεὺς Ὁθων συνέστησε τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Γεωργίου Κουντουριώτου, ἐξῆκπέστειλεν εἰς τὸ κατάστημα τῆς Βουλῆς τὸν Γαρδικιώτην, οὗτος δὲ προσεκάλεσας ἰδιαιτέρως εἰς ἓν δωμάτιον τὸν Δ. Ν. Καλλιφρονᾶν, τὸν Δ. Χατζίσκον καὶ ἐμὲ, μὰς εἶπεν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως ὅτι ἔπεισε τὸν πρόεδρον τῆς νέας κυβερνήσεως Γεωργίου Κουντουριώτην νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τὸν ἓνα ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἀντιπροσώπων, καὶ νὰ συνεννοηθῶμεν νὰ δώσωμεν πρὸς αὐτὸν τὸ ἐγκριθὲν πρόσωπον διὰ νὰ γείνη ὁ διορισμὸς του. Ὁ Δ. Καλλιφρονᾶς καὶ ἐγὼ ἠρνήθημεν νὰ δεχθῶμεν τὴν θέσιν ταύτην, ὁ δὲ Χατζίσκος, ὡς ἐκ τούτου θυμωθεὶς, ἠρνήθη καὶ οὗτος, ἀλλ' ἡμεῖς τὸν προετρέψαμεν νὰ δεχθῇ.

Εἰς τὸ ὑπουργεῖον Κουντουριώτη ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Κρεστενίτης ὡς ὑπουργός τῶν Ἐσωτερικῶν. Οὗτος ἀπὸ ἀβροφροσύνης ἠθέλησε νὰ διορίσῃ τὸν Λύσανδρον Βιλαέτην συμπολίτην του καὶ ἀντιφερόμενον εἰς τὰ ἐπαρχικὰ ὡς νομάρχην. Ἐλαβε λοιπὸν τὸ διάταγμα τοῦ διορισμοῦ του καὶ μετέβην εἰς τὸν βασιλέα πρὸς ὑπογραφήν. Ἡ Ἀμαλία ἦτο παρούσα καὶ ἰδούσα τὸ διάταγμα ἐξέσχιεν αὐτὸ, εἰπούσα εἰς τὸν Κρεστενίτην ὅτι ἔχασε τὸν νοῦν του. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ ὑπουργείου τούτου ἐλθὼν ὁ Σπυρο-Μήλιος κατὰ τὸ 1850 ὡς ὑπουργός τῶν στρατιωτικῶν κατώρθωσε νὰ συμπεριληφθῇ ὁ Λύσανδρος Βιλαέτης κατ' ἐκείνας τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς ὡς ὑπουργικὸς ὑποψήφιος, καὶ ἀπὸ τὴν Ἠλείαν ὁ Κρεστενίτης ἔγραψε πρὸς τὴν Ἀμαλίαν, ἀπόντος τῆς βασιλέως εἰς τὴν Βαυαρίαν, ὅτι ἄλλοτε τὸν διορισμὸν τοῦ Λύσανδρου ὡς νομάρχου ἐθεώρησε κακὸν καὶ τῶρα θεωρεῖ φρόνιμον τὴν ὑπουργικὴν του υποψηφιότητα. Ἡ Ἀμαλία ἐθεώρησεν ὑβριστικὸν τὸ ἔγγραφον τοῦτο καὶ δὲν ἀπήντησεν.

Εἰς τὴν Λεβαδείαν εἶχον ἐνεργηθῆ δημοτικαὶ ἐκλογαί. Εἰς τὴν μίαν τούτων κατὰ παρακίνησιν τοῦ Γαρδικιώτου καὶ τῶν συντρόφων του ἐνήργηθησαν παρκομίαι καταφανεστάται, δηλαδή ἐψηφοφόρησαν νεκροὶ καὶ

ἀπόντες, ἡ δὲ ἐκλογή ἐκερδήθη κατ' ἐμοῦ μὲ μόνον πέντε ἢ ἕξ ψήφους. Τῆς ἐκλογῆς αὐτῆς τὰ πρακτικὰ ἐφθασαν εἰς Ἀθήνας εἰς τὴν νομαρχίαν. Ἐγὼ ὑπέδειξα τὴν παρκομίαν ἣτις ἦτο ἀποδεδειγμένη ἀπὸ τὸν κατάλογον καὶ ὁ νομάρχης ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἀκυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν. Νομάρχης δὲ ἦτο τότε ὁ ὑποστράτηγος Δ. Μελετόπουλος. Παρ' ἐλπίδα ὅμως μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔμαθον ὅτι ἡ ἐκλογή ἐπεκυρώθη καὶ τοῦτο κατ' ἀπαίτησιν τῆς βασιλίσσης. Τότε παρουσιάσθη εἰς τὴν βασιλίссαν (ὁ Ὄθων ἔλειπεν εἰς Βαυαρίαν) καὶ ἀνέφερα πρὸς αὐτὴν τὰ διατρέξαντα, ἡ δὲ βασιλίссα μοῦ ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἔχει εἶδῃσιν ἀπὸ τὰ γενόμενα καὶ τὰ λεχθέντα εἶναι ἀνυπόστατα. Ἐγὼ εἶπον ὅτι πείθομαι εἰς τὰ λεγόμενα ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ νομάρχης παρηνόμησε καὶ θὰ τὸν καταγγείλω εἰς τὴν ἀρμοδίαν δικαστικὴν ἀρχὴν νὰ εὐαρεστηθῇ καὶ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰσχωγὴν του εἰς δίκην (ἐπειδὴ τότε τὸ τοιοῦτον τὸ ἐπρόβλεπε τὸ Σύνταγμα). Ἡ Ἀμαλία ἀκούσασα τοῦτο ἐθυμώθη ὑπερβολικὰ καὶ ἔγεινεν ἄλλη ἐξ ἄλλου καὶ ἐπὶ δέκα λεπτὰ ἔμεινε σιωπηλὴ καὶ ἀκίνητος· ἀπεσύρθη δ' ἀποτόμως εἰς τὰ ἰδιαίτερα δωμάτια τῆς, καὶ τοῦτου ἕνεκα ἀνεχώρησα καὶ ἐγώ.

Καταβαίνοντα δὲ τὴν κλίμακα τῶν ἀνακτόρων μὲ ἐπρόφρασεν ὁ διαγγελεύς τῆς ἡμέρας ἐκείνης Κωνσταντῖνος Πάλλης, νῦν ἀπόστρατος συνταγματάρχης καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ἡ πρὸς τὴν βασιλίссαν διαγωγή μου δὲν ἦτο καλὴ, ὅχι μόνον διότι αὕτη εἶναι βασιλίссα, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς γυνὴ· ἐγὼ δὲ τοῦ ἀπήντησα ὅτι σέπτομαι τὰ κατὰ τὴν δμιλίαν μου καὶ δὲν εὐρίσκω τίποτε ἄτοπον, ὅπερ ἐδύνατο νὰ δυσαρεστήσῃ τὴν βασιλίссαν. Ἡ Ἀμαλία δὲ τότε ἔγραψε πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοῦ Κρεστενίτου πρὸς τὸν Ὄθωνα καὶ ἐκείνον μὲν ὠνόμασεν ὕβριστὴν ἐμὲ δὲ ἀπότομον. Τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν εἶχεν ἀναγνώσει ὁ ἐκεῖ τότε εὐρισκόμενος μετὰ τοῦ Ὄθωνος Δ. Μαυρομιχάλης διαγγελεύς, ὅστις ἔγραψε τὸ τοιοῦτον εἰς τὸν Κρεστενίτην γαμβρόν του ἐξ ἀδελφῆς.

Ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἤργησεν ὀλίγον εἰς τὸ ταξείδιόν του αὐτό· εἶχε δὲ διαδοθῆ ὅτι ἡ αὐλὴ τῆς Βαυαρίας διὰ πολλοὺς γνωστοὺς λόγους καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν ἐναντιότητα τῆς Ἀμαλίας ὡς πρὸς τὸν διάδοχον τῆς Ἑλλάδος εἶχε κατορθώσει νὰ ἀπομακρύνῃ καὶ διαζευχθῇ τὴν Ἀμαλίαν. Τοῦτο εἶχε διαδοθῆ πολὺ περιορισμένως ἀλλὰ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὄθω-πάσα φήμη διεσκεδάσθη.

Τὸ Σύνταγμα τῆς Γ' Σεπτεμβρίου εἶχε προτάξει τὸ ὑπουργεῖον, κατόπιν ἔθεσε τὴν βουλὴν καὶ ἔπειτα τὸ σῶμα τῆς Γερουσίας. Ἐθεωροῦντο δὲ οἱ τρεῖς πρόεδροι ἰσόβαμοι δηλαδὴ ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὁ τῆς βουλῆς, καὶ ὁ τοῦ σώματος τῆς Γερουσίας. Ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἦτο τυπικώτατος εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ κατὰ τὰς τελετὰς καὶ τὰ γεύματα καὶ τοὺς χοροὺς καὶ ἐπρόσεχε τὴν τάξιν· μόνον τοῦτο ἄγνοῦ πῶς συνέλαβε τὴν ἰδέαν εἰς τὰς παρουσιάσεις νὰ προτάττῃ τοὺς γερουσιστάς καὶ κατό-

πιν τοὺς βουλευτάς καθὼς καὶ εἰς τοὺς χοροὺς τῆς αὐλῆς εἰς τὴν ἐναρξίν τοῦ χοροῦ χορευομένης τῆς πολωνέζας νὰ προτάττῃ τὸν πρόεδρον τῆς Γερουσίας. Εἰς τὸν πρῶτον χορὸν τῆς πρώτης βουλευτικῆς περιόδου προσέλαβεν ἡ βασιλίссα τὸν πρόεδρον τῆς Γερουσίας Γεώργιον Κουκουριώτην ἀντὶ τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς Κανέλλου Δεληγιάννη. Ἰδὼν τοῦτο ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης ἀμέσως ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸν χορὸν χωρὶς κἄν νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν αὐλάρχην ἢ τὸν ὑπασπιστὴν τῆς ἐβδομάδος. Ὅταν μετὰ ταῦτα ἦλθεν ἡ σειρά τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς οὐδεὶς ἐγνώριζε τί ἀπέγεινε καὶ συνέβη ἰκανὴ χασμαδιὰ. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὸν πρόεδρον τὸν κατόπιν τοῦ Κανέλλου Δεληγιάννη Ρήγαν Παλαμῆδην εἰς μίαν παράταξιν. Ἀλλ' ὁ Παλαμῆδης πονηρότερος ὑπῆγε τολμηρῶς καὶ καθεῖξε τὴν θέσιν του.

Κατὰ τὸ 1851 ὅταν ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον καὶ ἔφερε τότε νόμον εἰς τὰς βουλὰς διαλαμβάνοντα ὅπως ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ βασιλεῦς ἢ βασιλίσσης. Εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Ἀναστάσιος Λόντος καὶ ὁ τῆς παιδείας Χρυσόγελως ἀντέταξαν ὡς μὴ προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τὸ ἐθεώρησαν ἀντισυνταγματικόν, ἀλλὰ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ ὑπουργείου παρεδέχθησαν τοῦτο, τὸ ὅποῖον καὶ ἐπεψηφίσθη εἰς τὴν βουλῆν. Συνῆλθον δὲ τότε εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς βουλῆς τὰ δύο σώματα, προσῆλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασιλίссα παρόντος καὶ τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς καὶ τοῦ προέδρου τῆς Γερουσίας καθὼς καὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν καὶ προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Νεοφύτου. Ἡ δὲ Ἀμαλία ἔδωκε τὸν νεομισμένον ὄρκον ἐνώπιον τῶν δύο βουλευτικῶν σωμάτων καὶ ὑπέγραψε τὸν δοθέντα ὄρκον καθὼς καὶ ὁ βασιλεὺς, ὁ πρόεδρος τῆς βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας καὶ ὁ Μητροπολίτης, ὡς τοῦτο φαίνεται εἰς τὰ τότε πρακτικὰ τῆς βουλῆς.

Κατὰ τὸ 1854 ὅταν ὁ Μεντσικῶφ ἦλθεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἔμεινε σύμφωνος εἰς τὸν τότε προετοιμαζόμενον πόλεμον τῆς Ρωσίας μετὰ τῆς Τουρκίας, ἤρχισεν ὁ Ὄθων μετὰ τῆς κυβερνήσεως νὰ προετοιμάξῃ τοὺς Ἕλληνας πρὸς τοῦτο. Ἀμα δ' ἐφθασεν ἡ ὥρα ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας νὰ συσσωματώνωνται καὶ νὰ δίδωνται εἰς αὐτοὺς ἀναλόγως τῶν σωμάτων των καὶ χρηματικὰ ποσά. ἤρχισαν δὲ καὶ οἱ ἕξω Ἕλληνες τῆς Τουρκίας καὶ οἱ τῆς Θεσσαλίας καὶ οἱ τῆς Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας νὰ διορίζωσιν ἀρχηγούς. Κατὰ τὴν Ἡπειρον οἱ Ἡπειρώται ἐνέκριναν ὡς ἀρχηγὸν τῶν ὀπλοφόρων τὸν Κίτσον Τσαβέλαν πραγματικῶς ἀνδρὰ δοξαθέντα κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη εἶχε θεωρηθῆ κατὰλληλος διὰ τὴν θέσιν τῆς ἀρχηγίας καὶ ἐγένετο καὶ τοιοῦτος, ἀλλ' ἄγνοῦ πῶς τότε ἀπέτυχεν· ἐπίσης ἀπέτυχε καὶ κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν στάσιν τοῦ 1836 διορισθεὶς ἀρχηγός· ὁ-

λίγον ἔλειψεν ἐὰν δὲν ἐπρόφθικεν ὁ Θεόδωρος Γρίβας δραστηρίως καὶ μὲ κίνδυνον νὰ διέλθῃ τὸν Ἀσπροπόταμον καὶ νὰ κτυπήσῃ τοὺς στασιαστὰς καὶ νὰ τοὺς καταβάλῃ, ὥσως ὁ Τσαβέλλας ἤθελεν ἀναγκασθῆναι νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἐχων λοιπὸν ὑπ' ὄψιν μου ταῦτα πάντα ἠθέλησα νὰ συστήσω τὸν Θ. Γρίβαν ὡς ἀρχηγὸν τῶν ὑπλιτῶν τῆς Ἡπείρου καὶ πολὺ περισσότερον διότι εἰς τὰ τελευταῖα ὁ Κίττος Τσαβέλλας, ἀγνοῶ τὴν αἰτίαν, εἶχε καταβληθῆ καὶ σωματικῶς, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη. Μάλιστα ὁ Κωνσταντῖνος Πάλλης διαγγελεύς τότε τῆς αὐλῆς μου εἶπεν ὅτι ὅστις θέλει νὰ φέρῃ ἐμπόδια εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ Τσαβέλλα τοῦτο θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς μίαν προδοσίαν. Ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ ὑποψίαι μου ἐβεβαιώθησαν. Διότι τὸ ἰσχυρὸν ἐκεῖνο σῶμα τοποθετηθὲν εἰς ὄχυρὰν θέσιν κατὰ τὴν Ἄρταν διελύθη ἅμα παρουσιάσθησαν οἱ ἐχθροὶ χωρὶς νὰ ῥίψῃ ἀπὸ ἐν τουφέκιον ὁ καθεὶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ δὲ Γρίβας μὲ τὸν υἱὸν του Δημήτριον μίαν ἢ δύο ὥρας ἔξωθεν τῶν Ἰωαννίνων ἐπολέμησαν ἥρωικῶς κατὰ τοῦ ἐξελθόντος ἐκ τῶν Ἰωαννίνων στρατοῦ, καθὼς καὶ ἄλλα τινὰ ἀποσπάσματα ἑλληνικὰ ἐπροχώρησαν κατὰ τὴν Παραμυθίαν καὶ ἐκυρίευσαν καὶ ἐν μικρὸν φρούριον. Τὸ περιστάτικόν τοῦτο ἔκαμε τὸν βασιλέα νὰ σκεφθῆ καὶ λάβῃ μέτρα κατὰ τὴν ἑλλάδα καὶ εἰς μὲν τὴν Λαμίαν διώρισεν ἀρχηγὸν τὸν Γαρδικιώτην διὰ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν τότε προχωρησάντων ἑλληνικῶν σωμάτων ἀρχηγούντος τοῦ Χριστοδούλου Χατζήπετρου καὶ ἑμοῦ μὲ τὸν Γαρδικιώτην διέταξε ν' ἀκολουθήσῃ ὁ Χατζήσκος καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσω καὶ ἐγὼ, ἀμφότεροι ὡς σύμβουλοι. Κατὰ δὲ τὴν Αὐτικὴν Ἑλλάδα ἀντὶ νὰ διορισθῆ ὁ Θ. Γρίβας ἀνθρώπος ἀποδεδειγμένης ἀνδρείας καὶ ἰκανότητος εἰς τὰ τοιαῦτα διωρίσθη ὁ Σπυρο-Μήλιος. Εἶναι γνωστὸν ποία φιλία μὲ συνέδεε μὲ τοῦτον, φιλία ἀνωτέρα καὶ συγγενείας, διότι εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς γνωριμίας μας μὲ τὸν Μήλιον ἤμεθα ἀχώριστοι ἀλλὰ τὰ τότε πράγματα μὲ ἔκαμνον νὰ προτιμῶ διὰ τὸ αἰτιον ἀποτελεσμα τοῦ σκοποῦ ἐκείνου τὸν Θ. Γρίβαν.

Μεταβάτες τότε εἰς τὴν Λαμίαν μὲ τὸν Γαρδικιώτην εὗρομεν κατὰ τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν εἰς θέσιν Ἀσθέστη ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας καλοὺς ὀπλοφόρους ὑπὸ τὴν διοίκησιν διαφόρων ὀπλαρχηγῶν καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τὸν Εὐάγγελον Κοντογιάννην καὶ Παπακώσταν. Συσκεφθέντες λοιπὸν μὲ τὸν Γαρδικιώτην ἐνεκρίθη νὰ μεταβῶ ἐκεῖ μετὰ τοῦ Χατζήσκου καὶ νὰ πείσωμεν τὰ σώματα αὐτὰ νὰ ἐξέλθουν καὶ νὰ μεταβῶν κατὰ τὴν Θεσσαλίαν καὶ πρὸ πάντων νὰ ἐνωθῶν μὲ τὸν εὐδοκίμησαντα τότε κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη Χριστόδουλον Χατζήπετρον, ὅπερ ἐπράξαμεν. Ἐπιστρέψαμεν δὲ εἰς τὴν Λαμίαν διὰ νὰ ἐφοδιάσωμεν ἐκείνους μὲ πολεμοφόδια καὶ ὅσων ἄλλων εἶχον ἀνάγκην. Ἀλλ' ἐνῶ ἡμεῖς μὲ τὸν Χατζήσκον ἐνηργοῦμεν ταῦτα πάντα, φαίνεται ὅτι ὁ Γαρδικιώτης δὲν ἤρεσκετο εἰς τὴν ἐνδυναμώσιν καὶ συσσωμάτωσιν πρὸς τὸν Χατζήπετρον, καὶ

εἶχεν εἰδοποιήσει τὸν Παπακώσταν περὶ τούτου, καὶ παρ' ἐλπίδα εἰδομεν αὐτὸν εἰς τὴν Λαμίαν. Τοῦτο ἔκαμε νὰ ἀναβληθῆ ἡ ἐξοδος τῶν ἑλληνικῶν αὐτῶν σωμάτων, ὁ δὲ Γαρδικιώτης τότε ἔκρινεν, ἀγνοῶ πῶς, νὰ ἀφήσῃ ὡς ὑπαρχηγὸν τὸν Ἰωάννην Κλίμακον εἰς τὴν Λαμίαν. Ὁ δὲ Γαρδικιώτης ἑμοῦ μὲ τοὺς δύο συμβούλους καὶ μὲ δέκα στρατιώτας, μετέβη εἰς τὴν Ὑπάτην. Εἶχε δὲ διαδοθῆ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γείνη κατοχὴ παρὰ τῶν Ἀγγλων καὶ Γάλλων, καὶ εἶχε σταλῆ ἐντολὴ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας νὰ σταλοῦν καὶ πυροβόλα εἰς τὸν Χατζήπετρον. Τότε δὲ εἰς τὴν Λαμίαν εὐρίσκοντο πυροβόλα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν ἀξιωματικὸν Κουντουμᾶν, καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ εἶχον φιλίαν μὲ αὐτὸν, ἐνεκρίθη νὰ μεταβῶ εἰς Λαμίαν διὰ νὰ τὸν πείσω νὰ λειποτακτήσῃ ἑμοῦ μὲ τὰ πυροβόλα, τοὺς πυροβολιστὰς καὶ ἅπαντα τὰ ἀνγκαῖα. Καὶ πραγματικῶς τὸν εὗρον προθυμώτατον, ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη τότε νὰ εἰδοποιηθῶν τὰ ἄτακτα σώματα. Ἐγραψα λοιπὸν πρὸς τὸν Γαρδικιώτην νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Κλίμακον νὰ φροντίσῃ περὶ τούτου καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ταγματάρχην Θανασοῦλαν Βαλτινὸν, τοποθετημένον εἰς τὸ Λιανοκλάδι, ἔξωθεν τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ διέλθῃ ὁ ἀξιωματικὸς Κουντουμᾶς μὲ τὰ πυροβόλα. Ὁ δὲ Γαρδικιώτης μου ἀπήντησε καταφατικῶς, καὶ μου ἔγραψε νὰ κάμω χρῆσιν τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Κλίμακον. Ἀλλ' ὁ Κλίμακος ἠρνήθη τὴν ἐντολήν τοῦ Γαρδικιώτη, οὕτω δὲ δὲν ἐξετελέσθη ἡ λειποταξίς αὐτή. Ἀπὸ ὅλας ὅμως τὰς ἐπαρχίας ἀδικαιόπως ἐπεσωρεύοντο ὀπλοφόροι παρὰ τὰ μεθόρια τὰ ἑλληνικὰ, ἀλλὰ τότε πραγματοποιηθείσης τῆς κατοχῆς τῶν Ἀγγλογάλλων, ἐμχταιώθησαν τὰ πάντα καὶ ἐσταμάτησαν ὅσοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐξέλθουν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ὄριων.

Ἦξ ἕλλην σκεπτόμενος μετὰ τὴν κατοχὴν, ἔβλεπεν ὅτι τὰ πάντα ἤθελον ματαιωθῆ, μολταῦτα δὲν ἦτο ἀπίθκνον ὅτι ἂν εἶχε πραγματοποιηθῆ ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα γενναῖον κίνημα καὶ ἂν ὅλα τὰ παρευρεθέντα σώματα κατὰ τὰ μεθόρια καὶ τὸ πυροβολικὸν ἤθελον εὐδοκιμήσει, ἂν μάλιστα διωρίζετο ἀρχηγὸς τῆς Αὐτικῆς Ἑλλάδος ὁ τολμηρὸς ἐκεῖνος Γρίβας, τὰ δύο ταῦτα σώματα ἤθελον φέρει θρίαμβον κατὰ τὰς ἐπαρχίας ἐκεῖνας.

Ἄμα ἦλθεν ἡ κατοχὴ ἀμέσως διώρισαν ἀρχηγὸν τὸν κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα εἰς Λαμίαν ἀρχηγὸν Δημήτριον Μαυρομιχάλην, τὸν ὁποῖον καὶ ἐπροβίβασαν εἰς ἀντισυνταγματάρχην. Ἡ νέα δὲ αὕτη ἑλληνικὴ κυβερνήσις ὀνομασθεῖσα τῆς κατοχῆς, ἔπαυσε τὸν Γαρδικιώτην, οὐχὶ μόνον ἀπὸ ἀρχηγὸν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Αὐλήν. Ταῦτα πάντα τὸν Γαρδικιώτην τὸν κατελύπησαν καὶ τὸν κατέβαλον, ἀνεχώρησεν δὲ ἅπαντες οἱ περὶ αὐτὸν ἄνθρωποι τῆς κυβερνήσεως καθὼς καὶ ὁ Δ. Χατζήσκος. Ἐγὼ δὲ καὶ τοι ἔχων πολλὰς ἀφορμὰς κατὰ τοῦ Γαρδικιώτου, διότι πολλὰ μου παρενέβλεπε προσκόμματα τόσον εἰς τὸ ἠθικὸν μέρος τῆς προαγωγῆς μου,

καθώς και εις τὰ ἰδιαίτερα συμφέροντά μου, μολοντοῦτο δὲν τὸν ἀφῆσα μεμονωμένον νομίσας εὐγενὲς καθῆκον νὰ μείνω μαζύ του πρὸς πρηγορίαν του, καὶ ἐλθὼν μετ' αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν ἠκολούθησα ἀκόμη καὶ εἰς τὴν νῆσον Κύθρον διαμείνας ἐκεῖ περίπου τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τότε ἀνεχώρησα ὅταν μοῦ τὸ ἐπέβηλον κατεπεύγουσαι ὑποθέσεις μου.

Κατὰ τὴν διαμονὴν μας ἐν Κύθρῳ εἶχε διέλθει ἐκείθεν ὁ μακκαρίτης Π. Ἀργυρόπουλος ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐγὼ δὲ μετέβην εἰς ἐντάμωσίν του διὰ νὰ μάθω ἂν ἔχωσιν ἀληθείας τὰ διαδιδόμενα περὶ τοῦ Ὄθωνος ὅτι πρόκειται νὰ διωχθῆ. Ἐμαθον δὲ παρὰ τοῦ καλοῦ καὶ ἐντίμου τούτου ἀνθρώπου, ὅτι ὁ Ὄθων πρέπει νὰ ὑποστηριχθῆ εἰς τὸν θρόνον του, διότι ἄλλως ἢ Ἑλλάς δύναται νὰ χάσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι ἐπεθύμουν τοῦτο καὶ σήμερον οὗτοι εἶναι δυνατοὶ διότι ἔχουν εἰς τὸν Πειραιᾶ δέκα χιλιάδας στρατὸν καὶ οἱ Ἄγγλοι εἶναι μόνον δύο χιλιάδες. Ἐξελθὼν δὲ τοῦ πλοίου ἀνεκοίνωσα τοῦτο εἰς τὸν Γαρδικιώτην.

Εἰς τὸ διάστημα δὲ τῆς διαμονῆς μου εἰς Κύθρον ἐκοιμώμην εἰς ἐν δωματίον μετὰ τὸν Γαρδικιώτην ὡς ἐκ τούτου ἐπίτηδες ἔδιδον ἀφορμὴν εἰς τοῦτον χάριν περιεργείας νὰ μανθάνῃ τὰ τῆς Αὐλῆς τοῦ Ὄθωνος. Ὁ δὲ Γαρδικιώτης μοῦ ἔλεγε πολλὰ καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ὄθωνος ἀπὸ τὴν Βαυαρίαν κατὰ τὸ 1850, ὅτι τὰ διαδοθέντα τότε περὶ τῆς Ἀμαλίας ἦσαν ἀληθέστατα καὶ ὅτι ὁ Ὄθων ἔξωθεν τῆς Αἰγίνης ἐντὸς τοῦ πλοίου ἐδέχθη τὴν Ἀμαλίαν μετὰ ψυχρότητα καθὼς καὶ ἔπαντας τοὺς μετ' αὐτῆς Αὐλικούς καὶ πρὸ πάντων τὸν Γαρδικιώτην, ὁ ὁποῖος κατεταράχθη ἰδὼν τοῦτο. Ἡ βασίλισσα ἰδοῦσα τὸν Ὄθωνα ἠγανακτημένον τὸν ἐπλησίασε καὶ τὸν ἠρώτησε τί ἔχει, αὐτὸς δὲ δὲν τῆς ἀπήντησεν, ἀλλ' αὐτὴ ὡς ἔξυπνος γυνὴ τὸ ἐνόησε καὶ κατώρθωσεν ὁμοῦ μετὰ τὸν βασιλέα νὰ κατέλθουν εἰς τὸ δωματίον τοῦ πλοίου καὶ ἐκεῖ πλέον ἠδυνήθη νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ὄθωνος. Μόλις δὲ ἀνέβησαν εἰς τὸ κατάστρωμα ἀμέσως ὁ βασιλεὺς διηυθύνθη πρὸς τὸν Γαρδικιώτην καὶ τὸν περιποιήθη ἀρετὰ καὶ ὁ Γαρδικιώτης ἔμεινε πολὺ ἰκανοποιημένος καὶ εὐχαριστημένος.

Κατὰ τὴν στάσιν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ 1861 ὁ βασιλεὺς διώρισεν ἀρχηγὸν κατὰ τὴν Πελοπόννησον τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην, ἀρχηγὸν δὲ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ κατὰ τῆς ἀποστασίας τοῦ στρατοῦ εἰς τὸ Νάυπλιον τὸν ὑποστράτηγον Χάν, διέταξε δ' ἐμὲ νὰ συμπράττω μετ' αὐτοῦ, ἔχων ὑπὸ τὴν διοίκησίν μου καὶ τὸν νομὸν τῆς Ἀργολιδοκορινθίας. Ὅταν ἤθελα ν' ἀναχωρήσω διὰ τὴν θέσιν μου, ὁ βασιλεὺς μετὰ ἠρώτησεν πῶς μοῦ φαίνεται αὕτη ἡ ἀποστασίς τοῦ στρατοῦ καὶ ποία ἦτο δυνατὴ θεραπεία τοῦ ἀπῆντησα ὅτι βεβαίως ἢ ἀντιπολίτευσις ἔχει τὸν δάκτυλόν της εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ φαίνεται νὰ κατώρθωσῃ τὴν διαφθορὰν τοῦ στρατοῦ, καὶ κατὰ τὴν ἰδέαν μου θεωρῶ καλὸν νὰ διαλυθῇ ἅπας ὁ τακτικὸς ἑλληνι-

κὸς στρατὸς καὶ νὰ μεταβοῦν οἱ στρατιῶται εἰς τὰς οἰκογενείας των νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὰ οἰκιακά των ἔργα καὶ ἡ ἀρχίωσις αὕτη θὰ ὠφελήσῃ, νὰ συμπληρώσῃ δὲ τὴν χωροφυλακὴν μέχρι πέντε χιλιάδων, διότι τὸ σῶμα τοῦτο ἀπεδείχθη τρανώτατα, ὅτι ὑποστηρίζει τὴν τάξιν, καὶ εἰς μὲν τοὺς δέκα νομοὺς νὰ προσδιορισθῇ ἡ δύναμις τῆς χωροφυλακῆς ἀναλόγως, χίλιοι δὲ ἐξ αὐτῶν ὡς ἐπίκουροι ἢ καὶ περισσότεροι νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς τὴν Κόρινθον, οἱ δὲ ὑπόλοιποι εἰς τὰς Θήβας, καὶ ἀφοῦ παρέλθῃ ὁ ἀρμόδιος καιρὸς καὶ ἡσυχάσουν τὰ πράγματα, τότε πάλιν νὰ σχηματίσῃ νέον στρατὸν. Ὁ δὲ Ὄθων μοῦ εἶπεν ὅτι εἰς τοιαύτην περίστασιν τί ἔχουν νὰ γείνωνον ἐκεῖνοι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ οἵτινες ὑπηρετήσαν τὸ καθεστὸς, ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην ὅτι οἱ μὲν κλοὶ καὶ ἱκανοὶ ἀξιωματικοὶ νὰ διορισθοῦν ὡς τοιοῦται εἰς τὴν χωροφυλακὴν, οἱ δὲ ἄλλοι νὰ τεθοῦν εἰς ἀργίαν, τοποθετούμενοι κατὰ τὰς νήσους. Ὁ βασιλεὺς ἐνέκρινε τὴν γνώμην μου μοῦ ἐσύστησεν ὅμως ἄκραν ἐχεμύθειαν, ἕως ὅτου τελειώσουν τὰ Ναυπλιακά, ὅπερ καὶ ἐτήρησα. Μετὰ τὰ Ναυπλιακά ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας εὔρον ἄλλῶς τὰ πράγματα ὅχι μόνον ὁ βασιλεὺς Ὄθων δὲν ἔθεσεν εἰς ἐνεργεῖαν τὴν ἰδέαν περὶ στρατοῦ, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ καὶ προδρασμοὺς, νὰ δώσῃ παράτημα καὶ ἄλλα πολλὰ πλεονεκτήματα. Προσφέρθησαν δὲ καὶ εἰς ἐμὲ διὰ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ἑσπερικῶν Χαραλάμπου Χρηστοπούλου, ἀλλ' ἐγὼ παρητήρησα εἰς τὸν ὑπουργὸν ὅτι ὅχι μόνον ὠφέλιμον, ἀλλὰ καὶ βλαπτικὸν εἶναι νὰ βραβευθοῦν οἱ στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ μετὰ σημεῖα ἐμφυλίου πολέμου καὶ ἀδελφικοῦ αἵματος, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ εἰπῇ εἰς τὸν βασιλέα, εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον νὰ μὴ δώσῃ, διότι θ' ἀναγκασθῶ νὰ τὰ ἐπιστρέψω, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ φέρω τὴν παρκαμικρὰν δυσκρέσειαν διὰ τοῦτο. Καὶ διενεμήθησαν μὲν τὰ παράσημα καὶ ἐγένοντο οἱ προδρασμοὶ, ἀλλ' ἡ ἀσθένεια ἐνεφώλευσεν εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὰ στρατιωτικὰ σώματα ἐνώθεντα μετὰ τοῦ στρατοῦ τῶν ἐπαναστατῶν εἰς ὃν ἐδόθη ἀμνηστεία πλὴν τῶν ἀρχηγῶν, προεκάλεσαν τὴν 10ην Ὀκτωβρίου κατ' ἣν ἀπεδιώχθη ὁ Ὄθων. Τὴν ἐπερχομένην ἐπανάστασιν προσείδον καὶ ἐμήνυσα εἰς τὸν βασιλέα τὰ δέοντα διὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, νὰ ἀπομακρύνῃ δηλ. τὸν στρατὸν ἐκ τῆς πρωτευούσης, νὰ αὐξήσῃ τὴν χωροφυλακὴν καὶ νὰ διορίσῃ τὸν Θ. Γρίβαν ἀρχηγὸν καὶ στρατιωτικὸν διοικητὴν τῶν Ἀθηνῶν, συγχρόνως δὲ νὰ φέρουν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν μετὰ εὐυπολήπτους ἀνωτέρους στρατιωτικούς ἀνάλογα σώματα φουστανελλοφόρων, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ἡ ἰδέα αὕτη ἥτις ἦτο ἡ μόνη σωτήριος διὰ τὴν τότε βασιλείαν. Ἀπεναντίας δὲ ἐπεφόρτισαν στρατιωτικούς κατὰ τὴν Σπερεῶν Ἑλλάδα νὰ καταβάλλουν πᾶσαν τυχὸν ἐπανάστασιν. Ἀλλὰ μόλις ἐξῆλθον τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας ἐπῆλθεν ἡ μεταβολὴ τῆς 1' Ὀκτωβρίου καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσεν ἡ σκηνὴ αὕτη ἀποπεμφθέντος τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καὶ τῆς συζύγου του Ἀμαλίας. Α. Γεωργαντζῆς ὑποστράτηγος.

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΤΗΣ ΚΟΜΗΣΣΗΣ ΑΝΤΩΝΙΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΕΒΝΑΣ ΒΑΟΥΔΟΒ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

... Τότε εϊτέτι δὲν εἶχε λυθῆ δλοσχερῶς τὸ ζήτημα τοῦ Βελγίου (περὶ τὸ 1831) ὑποκῶφως ἐταράσσεται ἄπασα σχεδὸν ἡ Ἰταλία καὶ ἀγγελοῦ οὐχὶ εὐάρεστοι ἀπηντῶντο ἐν ταῖς ἐφημερίσιν ἐξ Ἑλλάδος καίτοι ἡ περὶ τῶν ἰδίων ἡμῶν ὑποθέσεων ἀποκλειστικὴ φροντὶς μεγάλως ἀπησχόλει ἡμᾶς οὕτως ὥστε δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν ἡμετέραν προσοχὴν ἐπὶ τῆς μικρᾶς ταύτης φλογὸς τῆς ἐκ τοῦ κρατῆρος τοῦ πολιτικοῦ Βεζουβίου ἐκπεμπομένης.

Ἐντούτοις ἤδη τῆ 5]17 Αὐγούστου ἔγραψον ἐκ Κερκύρας ἐν ταῖς ἐφημερίσι τὰ ἐξῆς: «Ἡ πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀναφυσῆσα ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς νήσοις δυσκαρέσκεια, ἰδίως ἐν Ὑδρᾷ ἔλαβε χροιάν καθαρᾶς στάσεως. Οἱ Ὑδραῖοι κατέλαβον ἐν Πόρῳ τὴν φρεγάταν Ἑλλάδα καὶ ἕτερα Ἑλληνικὰ πλοῖα ἀποτεφρώσαντες αὐτά».

Τῆ 14]26 Αὐγούστου ἦλθεν ἀγγελία μᾶλλον καθησυχαστικὴ, λέγουσα ὅτι ὁ Κυβερνήτης κόμης Καποδίστριας ἀνήγγειλε τὴν συγκάλεισιν τῆς Ἐθνικῆς συνλεύσεως κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα καὶ ἐνεχείρισε διακοίνωσιν τοῖς ἀντιπροσώποις τῶν τριῶν Προστατῖδων δυνάμεων, ἐξαιτούμενος τὴν ταχίστην λύσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος πρὸς ἀποσώθισιν τῆς φθοροποιᾶς ἐφημέρου ἀβεβαίως καταστάσεως.

Ἐν τούτοις ὅτε ἤδη ἐπὶ τέλους πάντες οἱ Ῥῶσοι ἠτυχάσαμεν ψυχικῶς, ὅτε παρ' ἡμῖν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἡμῶν ἐπῆλθε ψυχικὴ γαλήνη, αἴφνης ἐνεσκίψε κεραυνός. Λυπηρὰ ἀγγελία εἶς τε τοὺς γονεῖς μου καὶ εἰς ἡμᾶς ἐμέ τε καὶ τὴν ἀδελφὴν μου, ἀφίκετο τόσον ἀργά, ὥστε κατὰ τὰ σύγχρονα μέσα τῆς ταχείας συγκοινωνίας καθίσταται ἀπίθανον. Μόλις τῆ 21 Ὀκτωβρίου εἰς Βερολίνον καὶ τῆ 4 Νοεμβρίου εἰς Πετρούπολιν ἔφθασεν ἡ εἰδησις περὶ τοῦ τρομεροῦ θανάτου τοῦ Καποδιστρίου δολοφονηθέντος τῆ 11 Ὀκτωβρίου. Ἐν ταῖς πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν¹ ἐπιστολαῖς ἀνεφέραμεν τοῦτο ὡς ἀπλῆν φήμην, ὡς ἐξῆς:

«Βερολίνον 21 Ὀκτωβρίου (2 Νοεμβρίου).

«Χθὲς κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν ξένης τινὸς κυρίας ἡ εὐθυμος συνδιάλεξις διεκόπη αἴφνης διὰ θλιβερωτάτης ἀγγελίας ἣτις ἐάν, ὃ μὴ γένοιτο, ἐπαληθεύσῃ, εἰμὶ βεβαία ὅτι μεγάλως θὰ λυπηθῶ ὑμᾶς τε καὶ ἐμέ. Δέγουσιν ὅτι ὁ Καποδίστριας, ὁ ἀγαθὸς, ὁ συνετὸς, ὁ ἀξίερατος Καποδίστριας μᾶς, ὅστις κατέδειξε διὰ πλήρους ἀφοσιώσεως τὴν ἀφιλοκερδῆ ἀγάπην πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐδολοφονήθη ὑπ' αὐτῶν τούτων, οἵτινες διε-

1 Ὁ πατὴρ αὐτῆς κόμης Δημήτριος Ν. Βλουδοβ εὐρίσκειτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Πετρούπολει, ἡ δὲ οἰκογενεὶά του ἐν Βερολίνω. (ὁ μεταφρ.)

τήρησαν τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ θηριωδίαν, τὴν ζηλοτυπίαν καὶ ἀστάθειαν ἐνὶ λόγῳ ἅπαντα τὰ διακριτικὰ ἐλαττώματα τῶν προγόνων αὐτῶν καὶ ἐν γένει τῶν δημοκρατικῶν. «Tu n' es pas formé pour être révolutionnaire, pour siéger sur ces bancs égoïstes, toi né pour le deuoement». Οὕτως ὁ Jules Janin ἀναγκάζει τὸν Μιραβῶ ν' εἴπῃ πρὸς νεάνταν τινὰ ἐν τῷ μυθιστορηματι τοῦ καὶ βεβαίως ὁ Μιραβῶ εἶχε πληρέστατα δίκαιον νὰ εἴπῃ τοῦτο. Ὁ ἔρωσ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ ὁ πόθος νὰ κορέσῃ τὴν φιλοδοξίαν, τὴν φιλαρχίαν καὶ ἅπαντα τὰ πάθη αὐτῶν».

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐντυπώσεων κατεχομένη ἡ ἀδελφὴ ἔγραψε πρὸς τὸν πατέρα ταῦτα:

«Βερολίνον 21 Ὀκτωβρίου 1831.

«Εἶνε ἄρα γε ἀληθὴς ἡ θλιβερά αὐτὴ ἀγγελία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ κόμητος Καποδιστρίου, εἶδησαι, ἦν ἀνέγνωμεν χθὲς ἐν τῇ Γερμανικῇ ἐφημερίδι; Ἐὰν δυστυχῶς ἔχηται ἀληθείας, ὑμεῖς ἤδη γινώσκετε τοῦτο ἐν Πετρούπολει. Ὅποιον τέλος διὰ τὸν Καποδίστριαν ὅστις ἐθυσίασε τὴν ζωὴν καὶ τὸν ἀνετον βίον ὑπὲρ τῆς εὐθυμερίας τῆς ἀγνώμονος πατρὸς χώρας, καὶ κατὰ πόσον δυσχερῆς καθίσταται ἡ χαλιναγωγῆσις ἔθνους τοσοῦτον ἀτιθάσου ὡς τὸ Ἑλληνικόν! Καίτοι οὗτοι ὑπῆρξαν ἀείποτε ἀγνώμονες πόσα δὲ παραδείγματα παρέχει αὐτῇ ἡ ἱστορία αὐτῶν περὶ τῶν διασῆμων στρατηγῶν καὶ ῥητόρων καταδικασθέντων εἰς θάνατον καὶ ἔξοριαν, ἅμα τοὺς ἔσωζαν αὐτοὶ οὗτοι. Μῆμφονται τοὺς βασιλεῖς ἐπὶ ἀγνωμοσύνη, ἐν τούτοις κατὰ πόσον ὀρθῶς λέγει ὁ Σαίξπηρος περὶ τοῦ λαοῦ:

Look, as I blow this feather from my fan
And as the air blows it to me again,
Obeying with my wind as I do blow,
And yielding to another, when it blows,
Commanded always by the greater gale,
Such is the lighthenes of you, common men. 1

Λυδία Βλουδοβ.

Τὴν εἰς τὰς ἐπιστολάς ταύτας ἀπάντησιν τοῦ πατρὸς ἐλάβομεν τῆ 4]16 Νοεμβρίου:

«Γράφω ἀποκλειστικῶς ὅπως ἀπαντήσω εἰς σὲ καὶ πάντας ὑμᾶς. Αἱ ἐπιστολαὶ ὑμῶν μοὶ ἐκόμισαν τὴν λυπηρὰν εἰδησίαν, ἦν ταυτοχρόνως ἔμαθον παρ' ἐτέρων καὶ ἐκ τῶν ἐφημερίδων, τὴν περὶ τοῦ τρομεροῦ θανάτου τοῦ προσφιλοῦς ἡμῖν Καποδιστρίου. Ἴδου ἀμοιβὴ τῶν θερμῶν, ἀφιλοκερδῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς προσήνεγκε τοῖς ὀμοφύλοις αὐτοῦ, θυσίασας τὸ πᾶν ὑπὲρ αὐτῶν, ἀπάσας τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ὑπαρξίν. «Les poils, ces illustres ingrats!» Ὁ λαὸς εἶνε πολὺ μᾶλλον ἀγνώμων ἢ οἱ βασιλεῖς. Καθ' ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν βασιλέων οἵτινες δὲν ἔχουσιν ἀγαθὴν καρδίαν, τοῦλάχιστον φοβοῦνται τὴν φωνὴν τῆς ἱστορίας· οἱ λαοὶ δὲ οὐδὲ περὶ αὐτῆς φροντίζουσι».

Τοιαύτῃ ὑπῆρξεν ἡ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἡμῶν γενικὴ ἀδημονία καθ' ὅλου

4 Ἴδέ, ἐγὼ μὲν φυσῶ ἀπ' ἐμπρός μου τὸ πτερὸν τοῦτο, ὁ δὲ ἄνεμος πνέων τὸ ἐπαναφέρει ἐπ' ἐμοῦ· ὑπεῖκει μὲν εἰς τὴν ἐμὴν πνοὴν ὅταν φυσῶ, ὑποχωρεῖ δὲ εἰς ἐτέραν ὅταν αὐτὴ πνέη, καὶ διευθύνεται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου ἀνέμου. Τοιαύτῃ εἶνε καὶ ἡ ἐλαφρότης ἡμῶν τῶν κοινῶν ἀνθρώπων.

τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ μέχρι τοῦδε ζωή-
ρως ἀναμιμνήσκουμαι κατὰ πόσον ἔπασχον ἠθικῶς ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς
τελευταίας ἐνὸς ἐξ ἐκείνων τῶν ἡρώων τῆς νεανικῆς ἡμῶν φαντασίας, οἵ-
τινες παρίσταντο ἡμῖν ὡς ζῶντα ἀποσπάσματα τῆς ἱστορίας, ὡς ἡ προ-
σωποποιήσις τῶν ποιητικῶν εἰκόνων τῶν φιλτάτων ἡμῶν ἐκείνων συγγρα-
φέων, οὓς ἐθεωροῦμεν ὑπερφυσικά τινα ἀθάνατα ὄντα, ἀπρόσιτα ταῖς ἀπο-
πείρσις τῆς ἀνθρωπίνης κακίας. Μετὰ δὲ αὐτῶν ὁ Καποδίστριας ὑπῆρξεν
δι' ἐμὲ εἰς ἐκ τῶν τιμωροῦσάντων. Οἱ ὄρατοι αὐτοῦ χαρκατῆρες, τὸ εὐγε-
νὲς ἦθος, τὸ μελαγχολικὸν βλέμμα τῶν μεγάλων μελῶν ὀφθαλμῶν του,
ἐκείνων τῶν ἀντατολικῶν μελῶν ὀφθαλμῶν, οἵτινες τοσοῦτον θέλγουσιν
ὅταν ἐν τῇ ὑγρᾷ αὐτῶν ζοφερότητι σπινθηροβολῇ ἰδέα ἱερὰ ἢ εὐφυῆς, αὐ-
ταὶ δὲ αἰ μέλαινα ὀφρῦς τοσοῦτον διαφέρουσαι τῆς φαιῆς αὐτοῦ κόμης
ἡρμοζον αὐτῷ πληρέστατα. Πάντα ταῦτα βλέπω καὶ σήμερον ἐνώπιόν
μου καὶ ἀναμιμνήσκουμαι ἄχρι τοῦδε ὅτι γαλήνιος τις καθὰρ ἀτμόσφαιρα
μοὶ ἐφαίνετο περικυκλοῦσθαι αὐτόν, ὡς ἐὰν ἐφωτίζετο τρόπον τινὰ ὑπὸ τοῦ
θύοντος ἡλίου, οὗ ἡ ἀντανάκλασις ἐσχημάτιζε σέλας τι πέραξ τοῦ προσώ-
που του. Ἀδυνατῶ νὰ περιγράψω τὴν ζωηρὰν ταύτην γαλήνιον, ἀλλὰ με-
λαγχολικὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐνεποίει ἡ μορφή τοῦ Καποδιστρίου ἐπὶ τῆς παι-
δικῆς φαντασίας μου, ἐντύπωσιν ἣτις οὐδόλως ἠλλοιώθη ὅτε ἤδη εἶδον
αὐτὸν τῷ 1826 ἐν Πετρούπολει. Τότε ὅμως εἶχον ἰδῆ αὐτὸν στιγμιαίως
ἐν τῷ θερινῷ μόνον κήπῳ καὶ τῇ Λεωφόρῳ τοῦ Νεαυρχείου. Ἡμεῖς τότε
ἤδη σπουδαίως ἐξεπαιδευόμεθα ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἡμέρας, ἐπ' ὀλί-
γον ἐμένομεν παρὰ τῇ μητρὶ, ἡ ὥρα δὲ τοῦ περιπάτου ἦτο ἀποκλειστι-
κῶς ἡ ἐλευθέρᾳ ἐκ τῶν ἐνασχολήσεων ὥρα. Πρὸ δύο ὅμως ἐτῶν ἐβλέπο-
μεν αὐτὸν καθ' ἐκάστην ἐν Ἐμσῇ ἐν τῷ περιπάτῳ, καὶ ἐκεῖ ἐβλέπομεν
αὐτὸν παρὰ τῇ μητρὶ καὶ δις συνέπεσε νὰ ἔλθῃ καθ' ἡν ὥραν ἡ μήτηρ καὶ
ἡ μάμμη ἐνεδύοντο καὶ τὸν παρεκάλουν ν' ἀναμείνῃ ἐπὶ τινὰς στιγμάς.
Ἐκεῖ ἡ ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καὶ ἡ γαλήνιος γλυκεῖα συμπερι-
φορὰ πρὸς κοράσιον (ἡμῖν δὲ τότε μόλις δώδεκα ἐτῶν), τοσοῦτον ἰσχυ-
ρῶς ἐπενήργησαν ἐπ' ἐμοῦ. Ἐκ βρεφικῆς ἡλικίας ἐσυννηθήσαμεν ν' ἀκούω-
μεν μετὰ πόσον ἄκρας εὐνοίας ἀνέφερον περὶ αὐτοῦ ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ
ἡμῶν, ὁ Δάσκαλος, ὁ Ζουκόβσκι, ἐν ἀρχῇ δὲ καὶ ὁ Σεβερὶν ὅστις μεταγε-
νεστέρως προσῆλθεν εἰς τὸ ἀντίθετον κόμμα, ἀλλ' οὐδέποτε ὅμως ἀπεφά-
σισε νὰ εἴπῃ τι περὶ αὐτοῦ κακόν. Πρὸς τὸν Καποδίστριαν καὶ τὸν Κα-
ραμζίνον ἡ οἰογένεια ἡμῶν εἶχεν ἐξαιρετικὴν τινὰ ἀγάπην. Οὕτως ἡ μνήμη
αὐτοῦ παρέμεινε εἰς ἐμὲ τὰ μάλιστα ἀγαπητή. Ἀφ' ἐτέρου ἐὰν ἐν τῇ
ἐπιστολῇ μου ἐφάνην τοσοῦτον δυσμενῶς διατεθειμένη κατὰ τῶν Ἑλλή-
νων, τοῦτο ὑπῆρξεν ἀπλῆ ἐξῆψις ἀγανακτήσεως, ὅπως ἀναρμόστου ἐν τῇ
περιστάσει ταύτῃ καθ' ὅτι ἡ δολοφονία ὑπῆρξεν ἔργον καθάρως κακίας
καὶ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ πληρέστατα κατεῖδε καὶ ἀπρηνήθη πᾶσαν ἐν τῷ

ἐγκλήματι τούτῳ ἐνοχλῆν αὐτοῦ. Ὅτε δ' ἕτερος τῶν δολοφόνων ἤδη ἐν τῷ
τόπῳ τῆς καταδικῆς ἀπετάθη πρὸς τὸν λαόν, ἐξαιτούμενος συγγνώμην
πρὸ τοῦ θανάτου, ὅλον τὸ παριστάμενον πλῆθος εἰς ἀπάντησιν ἠ' Ἀνά-
θεμα, ἀνάθεμα! ἐκραύγασεν ὁμοφώνως. Ὑπάρχει τι σπαρκατικὸν ἐν τῷ
ἀναθεματισμῷ τούτῳ τοῦ λαοῦ ἐνὸς τῶν ἀναξίων μελῶν αὐτοῦ, προδότου
τῆς πατρίδος χώρας, στιγματίσαντος τὴν δόξαν τῆς πατρίδος, τὴν δόξαν
τοῦ μεγάλου ἡρωϊκοῦ ἀγῶνος. Ἐν τούτοις ἐπὶ πόσον χρόνον εἴλκυε μεγά-
λως τὴν ἡμετέραν προσοχὴν ὁ ἀγὼν οὗτος! Μεθ' ὀπόσου θερμοῦ ἐνδιαφέ-
ροντος ἠκολούθηον τὰς φάσεις αὐτοῦ παιδιόθεν ἔτι! Ἐνόμιζον ὅτι νῦν κατὰ
τὴν παρούσαν πεζὴν ἐποχὴν, διεδραματιζόντο πάλιν ἀπαντες οἱ ἀξιο-
θαύμαστοι ἄθλοι τῆς μυθικῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου, ὅτι οἱ ἡμίθεοι τῆς ἀρ-
χαϊότητος πάλιν ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀπαντα τὰ μαθήματα καὶ
αἱ ἀναγνώσεις τοῦ δωματίου ἐν ᾧ ἐμελετῶμεν τὰ μαθήματα ἡμῶν, ἀ-
πασαὶ αἱ ἀφηγήσεις τοῦ παιδικοῦ ἡμῶν κοιτῶνος περὶ τῆς γείτονος ἡμῶν
Ἀνατολῆς, περὶ τῶν δεινῶν τοῦ ἀγῶνος, περὶ τῶν καταδυναστευομένων
Χριστιανῶν, περὶ τῶν εὐμορφωτάτων αἰχμαλώτων Ὀθωμανίδων, ἀπαντα
ταῦτα τὰ γνωστὰ ἀντικείμενα ἐπαναλαμβάνοντο ἤδη ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα
ἐν ταῖς ἐκ Πελοποννήσου καὶ τῶν Ἑλληνικῶν νήσων εἰδήσεσι, καὶ ἐν τοῖς
ποιήμασι τοῦ Βύρωνος καὶ ἐν ταῖς μεταφράσεσι τοῦ Κοζλόβ καὶ Ζουκόβ-
σκι. Πάντα ταῦτα ἤρξαντο λαμβάνοντα δι' ἐμὲ πραγματικωτέρην ὄψιν
κατὰ τὸ ἔτος 1814, καίτοι ἡμῖν εἰσέτι κοράσιον. Ζῶντας ἀντιπροσώπους
τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶδον ὀλίγους. Ἀναμιμνήσκουμαι ἐν τούτοις τοῦ νέου
Ζακυνθίου Καρδέλλη, ὅστις ἡγάπα μίαν τῶν συγγενῶν ἡμῶν μοὶ ἐφαί-
νετο ὅμως ἀνάξιος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἦτο τόσοσιν ζωηρὸς καὶ εὐθυμὸς, ὡς ἐὰν
τὸ ἔθνος του δὲν ἐτήκετο ἐν δουλείᾳ καὶ τυραννίᾳ. Πολλῶ μάλλον συνε-
βιβάζοντο πρὸς τὸν τύπον ὑφ' ὃν ἐγὼ ἐφαναζόμεν τοὺς νέους Ἑλληνας,
δύο γυναῖκες, ἀμφοτέραι εὐμορφόταται ἐν τῇ νεότητί των, ἡ πτωχὴ γραῖα
Δάρια Γιεγόροβνα, Ἑλληνὶς σύζυγος κοζάκου, καὶ ἡ γραῖα μακρησία Μα-
ρούτζη¹, ἧς οἱ ἀρχαῖοι χαρκατῆρες, ἡ μελαγχολικὴ καὶ εὐγενὴς ἔκφρα-
σις καὶ τὸ σοφὸν ἀνάστημα παρέμεινον ἐν τῇ μνήμῃ μου ἄχρι τοῦδε,
καὶ ἣτις μοὶ ἐφαίνετο ἡ ἀφομοίωσις τῆς Ἐκάβης. Αἱ δύο αὗται γυναῖκες αἰ-
μορφαὶ καὶ τὸ εὐμορφον πρόσωπον τοῦ Καποδιστρίου, ἰδοὺ τὸ πᾶν ὃ πα-
ρίστατο εἰς ἡμᾶς ζωντανὸν ἐκ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους
1821 κατ' ὄλιγον κατὰ τὸ γεῦμα, περὶ τὴν τράπεζαν ἐδιηγοῦντο ἀείποτε
τὰς περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διαφόρους εἰδήσεις ἀπαντες οἱ
ἐνήλικες μετὰ πάσης τῆς ζωηρᾶς ρητορικῆς δεινότητος, ἀνήγγειλον πρὸς
ἀλλήλους τὰ ἡρωϊκὰ ἀνδραγαθήματα ἢ τὰ τρομερὰ μαρτύρια περὶ ὧν
ἐλαμβάνομεν γνῶσιν, καὶ ἔκτοτε ἤδη ἤρχισα ἐγὼ νὰ θεωρῶ τὸν Μεττερ-
νιχ, τὸν Κάστλρεϊ καὶ τὸν Στάτφορντ ὡς ἀπάθρονα ὄντα καὶ ἐχθρῶς δια-

κείμενα πρὸς πᾶν ὃ τι εἶχεν ἢ Ῥωσικὰ ἱερὸν καὶ τιμὰς. Τότε ἦδη τὸ ὄνομα τοῦ Σατωβριάνδου ὡς πολιτικοῦ ἀνδρὸς καὶ συγγραφέως κατέστη προσφιλές καὶ συγγενές εἰς ἐμέ. Πάντα ταῦτα ὅμως δὲν παρίσταντο ἡμῖν καθαρῶς, καίτοι πολλῶ ἐναργέστερον τῶν μυθωδῶν ἐντυπώσεων τῆς βρεφικῆς ἡλικίας ἐναργέστερον καὶ πραγματικώτερον, καθ' ὅτι ζῶν πρόσωπον ὁ τέως μετὰ τοῦ κόμητος Στρόγονοβ, διαχόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει Δάσκοβ, αὐτὸς οὗτος εὗρίσκετο μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐνώπιον ἡμῶν ἀφηγεῖτο πρὸς τοὺς γονεῖς τὸν φόνον τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων, τοὺς φόνους καὶ τὰς βλαβὰς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Χριστιανῶν ¹.

Ἐνθυμοῦμαι ἰδίως ὅτε ὁ Δάσκοβ ἐπέστρεψε καὶ διηγεῖτο ὅτι μετὰ τοῦ κόμητος Στρόγονοβ ὀλίγου δεῖν ἐνέκλεισαν αὐτὸν ἐν τῷ Ἐπταπύργῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῷ γνωστῷ ἐκείνῳ Πύργῳ, ὅστις εἶνε τὸ μεταβατικὸν οἰκημα ἢ οὕτως εἰπεῖν σταθμὸς ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὸν βίαιον θάνατον, ὅτε μὲν διὰ στραγγαλισμοῦ, ὅτε δὲ διὰ καρπομήσεως καὶ ἄλλοτε δι' ἀποπνιγμοῦ ἐν τῷ Βοσπόρῳ. Ἐνθυμοῦμαι κατὰ πόσον τὸ πρὸς τὸν Δάσκοβ σέβας μου ἠδξήθη διὰ τινος συμπαθείας ἐν τοῖς πρὸς αὐτὸν αἰσθηματικῶν ἀπαντες ἠγαπῶμεν ἐκ ψυχῆς ὡς πατρικὸν φίλον. Νῦν δὲ με καταλαμβάνει τρόμος ἐπὶ τῇ ιδέᾳ τοῦ τρομεροῦ κινδύνου ὃν διέτρεξεν ὑπὲρ τῆς προστασίας τῶν χριστιανῶν μαρτύρων, περὶ ὧν ὁ κόμητος Στρόγονοβ μετὰ θάρρους καὶ εὐγενῶς ἐμερίμνα ἐν ὀνόματι τῆς Ῥωσίας, καίτοι κατεῖχεν ἀνεπαρκεῖς ὀδηγίας καὶ ὅλως ἐστερεῖτο μέσῳ πρὸς βεβαιότεραν προστασίας αὐτῶν τε καὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπάρξεως. Τὸ αἰσθηματικὸν τοῦτο τοῦ ἀκράτου τρόμου διὰ τὸν παρελθόντα κίνδυνον, ὃν διέτρεχε φίλτατον πρόσωπον, συγχαίς με καταλαμβάνει καὶ μέχρι τοῦδε. Ἐν αὐτῇ τῇ στιγμῇ τοῦ κινδύνου ἐναπομένῳ τρόπον τινὰ ἀναυδος, ὑπερφυσικῆς τις γαλήνη με καταλαμβάνει, ἀπᾶς ὅμως παρελθούσης τῆς καταγιγίδος, πα-

¹ Ἐν τῷ γνωστῷ ἱστορικῷ Περιοδικῷ συγγράμματι «Ῥωσικῶ Ἀρχεῖῳ (Ῥούσκιη Ἀρχίβ) κατεχωρίσθη πρὸ ἐτῶν ἢ ἐξῆς ἐπιστολὴ τοῦ ἀνωτέρω Δ. Δάσκοβ πρὸς τὸν καθηγητὴν Δημήτριεβ, ἣν οὐχὶ ἄσκοπον θεωρῶ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα :

«Πέραν Κ)πόλεως 16 Ἀπριλίου 1821.

«Τὰ τρομερὰ γεγονότα, ὧν δυστυχῶς καθ' ἐκάστην γινόμεθα μάρτυρες, βεβαίως εἶνε ἦδη ὑμῖν γνωστά. Εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε παθόντας προσετέθη καὶ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τριῶν μητροπολιτῶν. Καὶ οἱ τέσσαρες ἀπηγγονίσθησαν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τὸ σῶμα τοῦ Πατριάρχου ἐβδωμνηκόνταετοῦς γέροντος παρεδόθη πρὸς ἐξέθρῃσιν τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ ἐρίφηθι εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ καρδία μου αἰμάσσει, ἐνταῦθα καὶ πρὸ πολλοῦ ἦδη ἤθελον ἀπέλθαι εἰς Ὀδησσὸν, ἐὰν δὲν με ἐκράτει ἡ δευτέρα καταπειστικὴ αἴτησις τοῦ βαρῶνος Στρόγονοβ, ὅστις φρονεῖ ὅτι τῷ εἶμαι ἀναγκαῖος κατὰ τὰς σπουδαίας σημερινὰς περιστάσεις. Καὶ ἡμεῖς τὸν αὐτὸν διατρέχοντα κίνδυνον ἐκ τῆς ἀκρας ἀθαιρεσίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ ὄχλου. Αἱ οἰκίαι τῶν εὐρωπαϊῶν ἔμειναν ἀθικταί, πολλοὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν ἐφρονεῦθησαν ἐν τοῖς ὁδοῖς. Πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὅμως ἐπῆλθεν ἡ τᾶξις. Ἡ κυβέρνησις ἔλαβε μέτρα τινά. Δάσκοβ».

ραχρήμα με καταλαμβάνει ἀφᾶτος τις τρόμος καὶ φόβος, ἀδυνατῶ ἄνευ φόβου ν' ἀναμνησθῶ, ν' ἀναλογισθῶ τὸ τί ἠδύνατο νὰ συμβῇ, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς καὶ νὰ φύγω μακρὰν τοῦ μὴ συμβάντος τούτου δυστυχήματος. Τούτου ἕνεκεν, φρονῶ, με κατέθελγον ἀσίποτε οἱ τελευταῖοι στίχοι «τῆς θλάσσης», τοῦ γνωστοῦ ποιήματος τοῦ Ζουκόβσκιη.

Καὶ ὁ φόβος ἀπαλείφεται καὶ τὰ νέφη ἀπέρχονται
Ἄλλὰ πλήρης τῆς τέως τρικυμίας σου
Ἐπὶ πολλὴ ἀνυψοῖς τὰ πεφοβισμένα κύματα
Καὶ ἡ γλυκεῖα λαμπρότης τῶν ἐπιστρεφάντων οὐρανῶν
Οὐχὶ ταχέως σοὶ ἐπιστρέφει τὴν γαλήνην.
Ἄπατηλὴ εἶνε τῆς ἡμερίας σου ἡ θεά
Ἐπὶ τὸ ἡμερῶν χάος σου ὑποκρύπτει τρικυμίαν. . .

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ζώντων προσωπικῶς γνωστῶν, ἀντικείμενα τῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως ἡμῶν ἦσαν καὶ ἐκεῖνα τὰ ἰδανικὰ πρόσωπα, ἕτινα ἐθεωροῦμεν ὡσκότως ζῶντα σχεδόν, ἦτοι τὰ ἐν τοῖς ἔπεισι περιγραφόμενα καὶ ἄτινα ἀνεγινώσκουμεν. Τὰ πρόσωπα ταῦτα ὑφίσταντο δι' ἐμέ ὅπως οἱ ἀπόντες γνώριμοί μου. Τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας ἠδυνάτου νὰ ὑποφέρω ὡς ἔθνος, καθ' ὅτι ἐν τῇ Ἰλιαδί ἀφωσιώθη ψυχῇ τε καὶ σώματι ὑπὲρ τῶν Τρώων τῶν ὑπερασπισάντων τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐναντίον ὅλης δμᾶδος ξένων ἐθνοτήτων ἢ τοῦλάχιστον κρατῶν. Ἀσίποτε ἐφρόνου, ὅτι ἡ Τροία εὗρίσκετο τότε ἐν τῇ αὐτῇ θέσει ἐν ἣ ἡ Ῥωσία τῷ 1772, καίτοι ὁ Λυκούργος, ὁ Κόδρος, ὁ Σωκράτης, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦσαν οἱ ἡμίθεοί μου· τοῦτο δὲ ἀποκλειστικῶς καθ' ὅτι οὗτοι ἢ ἐπεζήρχοντο κατὰ τῆς εἰσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ, ἢ ἦσαν ἀσίποτε ἀφωσιωμένοι τοῖς δημοφύλοις αὐτῶν ὑφ' ὧν τέως ἠδικοῦντο. Πόσον μᾶλλον ἠσθανόμην πλήρη ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς τελευταίους τούτους. Ἐκτοτε ὅμως ἀφ' ὅτου ἡ Ἑλλὰς ὑπέκυψε τῷ ζυγῷ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ πάλιν ὅπως ἡ Ῥωσία εἶχεν ὑποκύψει τῷ ζυγῷ τῶν Τατάρων, οἱ Ἑλληνες ἔγειναν Ῥῶσοι κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Γαβριήλ καὶ τῆς Ἀβδότις Λαοιτόνοβνας (τουτέστιν ὀρθόδοξοι) οἱ δὲ Ῥῶσοι Ἑλληνες κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς Δάκιας Πιεγόροβνας (ἕνεκα τῆς αὐτῆς αἰτίας τῆς δημοδοξίας) οὗτοι δι' ἐμέ ἀνεγεννήθησαν καὶ «ἐμβῆκαν εἰς τὴν καρδίαν μου» κατὰ τὴν κοινὴν τοῦ λαοῦ ἔκφρασιν. Ἡ ἀπλοικὴ αὕτη περὶ τῶν ἐθνοτήτων πεποίθησις τῶν ἀπλοικῶν ἀφηγητῶν μου ἦτο ὀρθοτάτη. Ἐν δικαστήματι τριῶν αἰώνων καὶ ἡμίσεως ἐν ἀπάτῃ τῇ τέως Βυζαντινακῇ Ἀυτοκρατορικῇ μὴ μόνῃ ὀρθῆς χριστιανῶν ἐν τῷ φυσικῷ φρουρίῳ τῶν ἀγρίων ὀρέων, διετήρησε τὴν αὐτονομίαν καὶ ἐλευθερίαν, περιοριζομένη βραχυμῆδον ἐν τοῖς στενοῖς αὐτῆς ὀρίοις, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου μὴ πύουσα ἐκχυμαζομένη ἐν τῇ ἀνίσῳ πάλῃ· ἀπᾶς ὁ λοιπὸς πληθυσμὸς Ἑλληνικὸς τε καὶ Σλαυικὸς, ὑπέκυψε τῷ Ὀθωμανικῷ ζυγῷ. Καθ' ὅλην ὅμως τὴν διάρκειαν τοῦ πολυχρονίου τούτου ζυγοῦ καὶ τότε ὅτε οἱ Νορμανδοὶ μετὰ τῶν Ἀγγλων, οἱ Βα-

ριάγοι μετὰ τῶν Σλαβῶν, οἱ Φράγκοι μετὰ τῶν Γάλλων, Λογγοβάρδοι μετὰ τῶν Ἰταλῶν ἐδείκνυον παράδειγμα πλήρης συγχωνεύσεως, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Σλαῦοι μόνον δὲν συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν Τούρκων, ἀπαρραλλάκτως ὅπως ἐπὶ δύο ὄλους αἰῶνας. οἱ Ῥῶσοι δὲν συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν Τατάρων. Μικραὶ τινες φυλαὶ ἢ κάλλιον εἰπεῖν ἐπίσημοὶ τινες Σερβικαὶ οἰκογένειαι ἐξετουρκίσθησαν ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἀλβανίᾳ Σπάργοι ὀνομασθέντες, τὸ θρήσκευμα ὅμως μόνον τὸ Ὀθωμανικὸν παραδεχθέντες· ἀπαρραλλάκτως ὅπως παρ' ἡμῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Ῥωσίᾳ ἀρχαῖαι Ῥωσικαὶ οἰκογένειαι ἐξεπολωνίσθησαν τὸ Ῥωμαιοκαθολικὸν δόγμα ἀσπασθεῖσαι. Μόνον τὸ ὀρθόδοξον θρήσκευμα ἐν ἀπάσαις ταῖς μᾶλλον δειναῖς καὶ διεξοδικαῖς περιστάσεσι ἐτήρησεν ἀλώβητον παρὰ τε τοῖς Ἕλλησι καὶ ἡμῶν τὴν ἐθνικότητα καὶ τὴν ἐνέργειαν ἐν τῇ σταθερᾷ πίστει, ὅτι εἶνε ἡ ἐλπίς τῶν ἀπελπίζομένων, ἡ ἄγκυρα τῆς σωτηρίας τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ ὅτι «πύλαι ἄβου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς».

«Τί ἐστὶ Τουρκία;» ἠρώτησέ τις τὸν Ἕλληνα ἐπίσκοπον Νικηφόρον Θεοτόκη¹ ὅτε οὗτος ἐμόναζεν ἤδη ἐν τῇ Δακίλοβοκαρια μονῇ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. «Ἡ Τουρκία εἶνε χώρα ἔνθα ἀθροίζονται ἅπαντα τὰ ἀριστα δῶρα τῆς φύσεως καὶ ἅπαντα τὰ κακουργήματα τῆς ἀνθρωπίνης ἀθικιερσίας» ἀπήντησεν ὁ γεραρὸς πρεσβύτερος. Ἐξ αὐτῆς τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καθυποτάξεως τῆς Ἑλλάδος μεταξὺ τῆς Ῥωσίας ἢ τῶν Ῥώσων καὶ τῶν Ἑλλήνων οὐδέποτε ἔπαυσαν αἱ φιλικαὶ σχέσεις καὶ τοὶ αἱ δυνάμεις τοῦ κράτους ἡμῶν δὲν εἶχον εἰσέτι τοσοῦτον ἐδραιωθῆ ὥστε νὰ παρῆξ χειρὰ ἀρωγὸν δι' ἄλλων, μέχρι οὗ ἡ Ῥωσία παραδεξαμένη τὸ οὕτως ἀποκαλούμενον Εὐρωπαϊκὸν σύστημα, δὲν ἐξήγειρε τοσοῦτον τοὺς φόβους καὶ τὴν ζηλοτυπίαν τινῶν ἐκ τῶν *gίλων δυνάμεων*, οὕτως ὥστε ἡ πεπολιτισμένη αὐτὴ Εὐρώπη σχεδὸν ἅπασα ἐπετέθη κατὰ τῆς Ῥωσίας πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἀγρίας ἀθικιερσίας καὶ τοῦ ζοφεροῦ κράτους τῶν Ἀγαρηνῶν. Ἐπὶ πολὺ ἦτο παραδεκτέα ἡ φράσις «ἡ εὐρωπαϊκὴ συναυλία» Θεεὶ πόσον δυσαρμονικῶς μέλπουσι τὰ μέλη τῆς μουσικῆς ταύτης συμφωνίας! Πόσον ἀρμόζουσιν αὐτοῖς οἱ ἐξῆς στίχοι τοῦ Κριλόφ:

Ἵμεῖς δὲ, φίλοι, ὅπου ἂν καθήσθε

Οὐδέποτε θέλετε γείνει μουσικοί.

Ἐν τούτοις ἡ ἰσρὰ ἰσχύς τῆς ὁμοδοξίας καὶ τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας κατίσχυσαν τῶν προσκομμάτων τῆς διπλωματίας καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς γωνίαις τῆς Μόσχας εὗρον ἄσυλον τὰ μετόχια τοῦ Ἄθωνος καὶ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Σλαβικῶν μονῶν, δαψιλῶς εὐεργετουμένων ὑπὸ τῶν Τζάρων ἡμῶν καὶ πλουσίων ἰδιωτῶν· ἀφ' ἑτέρου ἐν τούτοις οἱ προσκυνηταὶ ἡμῶν πάσης τάξεως τῆς κοινωνίας, καὶ μετ' εὐλαβείας ἀπερχόμενοι εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ

¹ Ὁ γνωστὸς Κερκυραῖος πρῶην ἐπίσκοπος Νέας Ῥωσίας καὶ ἀρχιεπίσκοπος Ἀστραχάν προσκληθεὶς εἰς Ῥωσίαν ἐπὶ Αἰκατερίνης.

Ἄθωνα ἐπέστερον γινόμενοι αὐτόπται μάρτυρες τῶν δεινοπαθημάτων τῶν ἐν Ἀνατολῇ χριστιανῶν καὶ ἐνέσχυον αὐτοὺς διὰ τῶν προσωπικῶν τούτων σχέσεων, ὑποστηρίζοντες τὴν πνευματικὴν μετὰ τῆς μεγάλης τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας σχέσιν. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς ἐπεσκέπτοντο τὴν Ῥωσίαν οἱ μὲν πρὸς συλλογὴν ἐράνων, ἕτεροι πρὸς ὑποστήριξιν τῆς πίστεως καὶ δικαίωσιν τῶν ἀμφιβολιῶν τοῦ Ῥωσικοῦ ἔθνους κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκεῖνας ὅτε ἡ μητρόπολις τοῦ Κιέβου ἤρξατο ἀποτρέπουσα τὸ ποίμνιον αὐτῆς τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν Λιθουανῶν καὶ Πολωνῶν ἡγεμόνων. Εἷς ἐκ τῶν Ἑλλήνων τούτων Πατριαρχῶν ὁ Ἱερειμίας ἔφερεν εἰς Βονωνίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου πρὸς τὴν Ἄνναν Γόνσκαγια ἣτις διὰ τὴν ἐν λόγῳ εἰκόνα ἀνήγειρε τὸν πρῶτον ναὸν τῆς διασήμευ Ποποτζαγιεβσκάγια Λαύρας. Ἀξιοπεριέργον εἶνε ὅτι ἐννέα ἔτη μόνον πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ Σερβοβουλγαρικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Ἀμουράτ ἐν τῷ Κοσσυφοπεδίῳ ἡ Ῥωσία τὸ πρῶτον ἀπέκρουσε νικηφόρος τοὺς Τατάρους ἐπὶ Δημητρίου Δονσκού, ὀλίγα δὲ ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ἰβάν Βασιλίεβιτς ἀπέσεισε τὰ τελευταῖα συντρίμματα τοῦ ζυγοῦ τῶν Τατάρων. Ὁ ἱεράρχης Κυπριανὸς ἐκόμισεν εἰς Ῥωσίαν πολύτιμα χειρόγραφα ἐκ τῶν κατερημαθισῶν Σλαβικῶν μονῶν ἡ Σοφία Παλαιολόγου ἔφερε μεθ' ἐαυτῆς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος τὴν πρὸς τὰς τέχνας ἀγάπην ἐκ τῆς δευτέρας πατρῖου αὐτῆς χώρας τῆς Ἰταλίας, ἔνθεν καὶ εἶχε προσκληθῆ μετὰ πολλῶν ὁ Ἀριστοτέλης τῆς Βονωνίας Fioravanti ὁ οἰκοδομησῆς τὰς μητροπόλεις τοῦ Κρεμλίνου.

Ἡ θεία Πρόνοια, οὕτως εἰπεῖν, ἐχορήγει τῇ Ῥωσίᾳ πρὸς διαφύλαξιν τὴν δικηθῆκην τῆς πίστεως καὶ τὸ ἐξ Ἀνατολῆς φῶς τῆς παιδείας. Ἐὰν ὑπῆρξεν αὕτη ἄξιος φύλαξ τοῦ πολιτισμοῦ ἀδυνατῶν ν' ἀποφανθῶ, τὴν πίστιν ὅμως ἐτήρησε μέχρι τοῦδε σταθερῶς καὶ ἱερῶς. Ἡ πνευματικὴ αὕτη σχέσις μετὰ τὴν ἡμῶν καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἀκατάβλητος οὕσα τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, κατέστη καταληπτὴ εἰς τὴν Αἰκατερίνην τὴν Μεγάλην καὶ κατέθελε τὴν φαντασίαν αὐτῆς, ἐνῶ τρυτοχρόνως ἐθέρμανε τὴν γυναικείαν αὐτῆς καρδίαν. Ἡ λύσις τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος ἐφαίνετο τότε ἀπλουστάτη συνισταμένη εἰς τὴν ἀπλὴν ἐξ Εὐρώπης ἀπέλασιν τῶν Τούρκων. Προέκειτο μόνον τίς ἐκ τῶν δυνάμεων ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ τοῦτο; τότε εἰσέτι ἤλπιζον εἰς ἐδραῖαν ὑπαρξίν τῶν δυναστικῶν συμμαχιῶν, ἡ Αἰκατερίνη δὲ ἐσκέπτετο περὶ Ῥώσου μεγάλου δουκὸς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθημένου ὡς βεβαιούσιν. Ἐν πάσει περιπτώσει αἱ νίκαι καὶ αἱ κατακτήσεις ἡμῶν μέγανως ἀνύψωσαν τὸ πνεῦμα τῶν ἐν Τουρκίᾳ χριστιανῶν, κατέστησαν συγγενῆ τὴν ἰδέαν τῆς μετὰ τῶν Ῥώσων καὶ αὐτῶν σχέσεως καὶ συνεβάλλοντο ἵνα ἐπονομασθῶσι τοῦ Ῥωσικοῦ κόμματος ἐκεῖνοι οἱ Ἕλληνες, οἵτινες εἶχον ἐλπίδας εἰς τὴν ὑποστή-

ριζιν τῶν δημοδόξων αὐτῶν. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 1793 ἀνεφάνη νέα ἐλπίς, ἢ ἐπὶ τοὺς Γάλλους, οἵτινες ἀπανταχοῦ ἀνεκέρυττον τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἔρριπτον τὰς στρατιὰς αὐτῶν ἀπανταχοῦ καὶ εἰς βοήθειαν πάντων ἐκείνων οἵτινες ἐξκινίσταντο ἐν οἰκλήποτε χώρᾳ καθ' οὐοὐδήποτε. Ἐν τούτοις ἐν τῷ νέῳ συνόλῳ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἡ Ῥωσία κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν καὶ φυσικῶς ἐγενῶντο αἱ ἐλπίδες ἀπάντων τῶν δημοδόξων ἡμῶν. Νῦν, ἐφαίνετο, ἐπῆλθεν ἡ ὥρα τῆς ἀμοιβῆς ἀντὶ πάντων τῶν δεινῶν τῆς δικαιοσύνης ἀμοιβῆς, καθ' ὅτι τίς μᾶλλον ὑπέκειτο ὑπὸ τὸν ζυγόν; τίς ἕτερος ἢ αἱ χριστιανικαὶ ἐθνότητες τῆς Ἀνατολῆς παρέμειναν τοσοῦτον πισταὶ ἐν τῷ χριστιανισμῷ καὶ ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς ἀρχαῖς; Πρὸς μεγίστην ὁμῶς τῶν Ὀρθοδόξων χριστιανῶν δυστυχίαν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὑπέκυψε τῷ μυστικισμῷ. Ἀπραγματοποίητοι ἰδέαι περὶ ἰδρύσεως Χριστιανικοῦ Σιנדέσμου ἀπάντων τῶν ἀνάκτων πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης, παρέστειρον αὐτὸν πρὸς σχηματισμὸν τῆς *Ἱερᾶς Συμμαχίας*. Ἡ ἀείποτε πρακτικὴ Ἀγγλίς πρώτη ἠρνήθη, ἡ δολίχῃ Αὐστρία προσκολλήθη ἀπλῶς ἐκ φιλοφροσύνης, ἀλλ' ἐγένωσκε μεταγενεστέρως νὰ μεταχειρισθῆ τὸ ζήτημὰ συμφώνως πρὸς τὰ ἴδια αὐτῆς καὶ μόνον συμφέροντα· μόνος ὁ βρασιλεὺς τῆς Πρωσίας εἰλικρινῶς εἶχε συμπάθειαν πρὸς τὴν Συμμαχίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ θρησκευτικοῦ ἐρεθισμοῦ. Νῦν ἐκ τῆς Συμμαχίας ταύτης ἐνκολληίεται μόνον μία χαλυβδίνη πλάξ προσηρμοσμένη ἐπὶ τῶν κίωνων τῆς Νεῦσκαρια Λαύρας μετὰ τῶν κεχαραγμένων ἐπ' αὐτῆς ὄρων τῆς συνθήκης, εἰς μνήμην τῆς ἀγαθῆς ἐκ μέρους ἡμῶν προαιρέσεως καὶ τῆς τῶν ἄλλων ὠφελείας.

Οἱ Ἕλληνες ἐν τούτοις δὲν ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσι κἄν, ὅτι ἐν ταῖς συνδικακέψει ταύταις τῶν μοναρχῶν δὲν θὰ ὑψωθῆ ἡ πανίσχυρος φωνὴ τῆς Ῥωσίας ὑπὲρ αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Τουρκίᾳ σουλτάνος ἦτο ὁ ἀναμορφωτῆς Μωχμούδ. Κυρία φροντίς τῶν Ὀθωμανῶν ἀναμορφωτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἰδρυσις τῆς μοναρχίης διὰ τῶν δημούσεων. Οἱ πωσάδες, ἰσχυροὶ καὶ πλούσιοι ἦσαν διοικηταὶ δικαφῶρων ἐπαρχιῶν· ἡ δὲ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορὶς οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ στρατὸς ξένων ἐστρατοπεδευμένων ἐν μέσῳ τῆς Εὐρώπης. Ἐν ἐκ τῶν κυρίων προσώπων τοῦ ἐμφυλίου τούτου πολέμου καὶ εὐνοοῦμενος τοῦ Σουλτάνου, ὁ Χαλέτ Ἐφένδης ἦτο προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τοῦ διοικητοῦ τῶν Ἰωαννίνων, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν τοῦ κατόχου τῶν Ἰωαννίνων, οὗ ἢ φιλοδοξία δὲν εἶχεν ὅρα, οἱ δὲ θησαυροὶ ἀριθμὸν. Τὸν Ἀλῆ πασᾶν ἐγὼ ἐθεώρουν ὡς τὸν τύπον τῆς ὀθωμανικῆς ποιήσεως. Τὴν εἰκόνα αὐτοῦ εἶδον ἐν τῷ Ἀγγλικῷ πονήματι «Ἀπομνημονεύματα περὶ Ἀλβανίας» τοῦ ἡμετέρου Ἀγγλοῦ ἱατροῦ Χόλλανδ, ὃν βεβαιῶς δὲν ἐνθυμοῦμαι, ἀλλ' ὅστις ἀπέστειλε τὸ πόνημα εἰς τὸν πατέρα μου ὡς «δῶρον παρὰ τοῦ συγγραφέως». Ἐκν κρίνη τις κατὰ τὴν εἰκόνα, ἢ φυσιογνωμίᾳ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ

ἦτο περιεργωτάτη. Ὁ κακὸς γέρον εἶχε κανονικοὺς εὐγενεῖς χαρακτήρας, τύπον Κουκασιανὸν καὶ ὀφθαλμοὺς ἐπιμήκεις, μεγάλους, μετὰ μεγάλων βλεφαρίδων, αἵτινες ἐδίδον εἰς τὴν μορφήν αὐτοῦ γενικὴν λεπτότητα, ἐνῶ ὅλως διάφορον χαρακτήρα ἔφερε τὸ τρομερὸν, κακὸν, ὀργίλον στόμα αὐτοῦ. Ὅσακις ἔβλεπον τὴν μορφήν αὐτοῦ ἀείποτε παρίστων ἐν τῇ φαντασίᾳ μου τὸν πασᾶν τῆς νύμφης τῆς Ἀβύδου, ὁ δὲ Σελῆμ, ἐναντίον τῆς τοῦ ποιητοῦ διαβεβαιώσεως (ὅστις ὀφείλει νὰ γινώσκῃ τὸ ἔργον του) κατ' ἐμὲ ἐθεωρεῖτο ἀείποτε Ἕλληνα, υἱὸς χριστιανῆς ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔτοιμος νὰ δράμῃ εἰς Πελοπόννησον πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων. Μολονότι φρονῶ ὅτι ὁ Βύρων τὸν πασᾶν αὐτοῦ τῆς Ἀβύδου ἀντέγραψεν ἐκ τῆς φύσεως, λίαν πιθανῶς ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Ἀλῆ ἢ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βελῆ πασᾶ παρ' ὃ ἐφιλοξενήθη ἐν Πελοποννήσῳ. Ἡ λαμπρὰ ἀφήγησις τῆς παρουσίας εὐνοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἐν τῷ θερινῷ αὐτοῦ ἀνακτόρῳ ἐν Τεπελένι εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστὴ¹.

Τοιοῦτος παρίστατο εἰς τὴν παιδικὴν ἡμῶν φαντασίαν ὁ Ἀλῆ πασᾶς. Ἐτυχε τῆς εὐνοίας τοῦ Σουλτάνου διὰ τοῦ φόνου τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πενθεροῦ καὶ διὰ τοῦτο διωρίσθη πασᾶς ἐν Ἠπείρῳ. Ἐκεῖ κατ' ἀρχὰς ἤρξατο κολακεῦσθαι τὴν Γαλλίαν τὴν καταλαβοῦσαν τὴν Δαλματίαν καὶ τὰς νήσους κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὁμῶς ἠπάτησεν αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦτο προὔβιβάσθη εἰς πασᾶν ὅλης τῆς Ῥούμελης. Τὴν Ἠπειρον, τὴν Μακεδονίαν καὶ ὅλην σχεδὸν τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον αὐτὸς οὗτος κατέλαβεν. Ἀπεπειράθη ἐν πρώτοις νὰ ἀποστείλῃ δολοφόνους εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τοῦ εὐνοοῦμένου τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ τὸ σχέδιον ἀνεκαλύφθη. Ὁ Χαλέτ ἐσώθη καὶ ὁ ὑπερήφανος πασᾶς κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ὡς δοῦλος ἀπειθής. Τότε δὴ ὑψώσας τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ βουλόμενος νὰ ὀχυρωθῆ ἐν Πελοποννήσῳ, προσεκάλεσεν εἰς τὰ ὄπλα ὅπως λάβωσι μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν οἱ Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου, ὑποσχόμενος ἐν περιπτώσει νίκης κατὰ τοῦ Σουλτάνου ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Τῇ προσκλήσει αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς προσέδραμον οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐμφυλίου ἀγῶνος τῶν Τούρκων, ἢ Ἑλληνικῆς ἐπανάστασις βαθμηδὸν ἐλάμβανε πλειοτέρας διαστάσεις. Ἀπάσας τὰς τέως κατακτήσεις αὐτοῦ ὁ Ἀλῆς ἠδυνάτει νὰ διατηρήσῃ, ἐν τούτοις ἐπὶ τρία ἔτη παρέμεινε ἐν Ἰωαννίνοις, παρέχων καθ' ἅπαν τὸ διάστημα τοῦτο τοῖς χριστιανοῖς τὰ μέσα πρὸς πορισμὸν πολεμφοδίων καὶ πυρίτιδος εἰς ἐξοπλισμὸν τῶν ἐμπορικῶν αὐτῶν πλοίων οὕτως, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου διαστήματος ἐσχηματίσθη ὀλόκληρος στολισκὸς ἀτρομήτων καταδρομικῶν, ἐφ' ὧν ἐδοξάσθησαν ὁ Κανάρης καὶ ὁ Μιαούλης. Ὁ δὲ ἀτακτος, ἀτελευτήτος, κοπιώδης ἐν τοῖς ὅρεσι καὶ χαράδρακις ἀγῶν διεξή-

¹ Βύρωνος, Τεσίλδ' Ἀρολὸ ἄσμα Β'.

γετο όλόκληρον δεκαετηρίδα διὰ μικρῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, δδηγουμένων ὑπὸ τῶν ἀνδρείων ὀπλαρχηγῶν Κολοκοτρῶνη, Γρίβα, Καραϊσκάκη, Χατζῆ Πέτρου καὶ τῶν ἀδελφῶν Βότζαρη. Ὁλόκληρος σειρὰ ἐτῶν παρήλθεν ἔκτοτε, πολλὰ ἀπογοητεύσεις ἐπῆλθον καὶ εἰς αὐτὰ ταῦτα δὴ τὰ πρόσωπα· ἐν τούτοις ἡ καρδιά μου συνεστάλη ἤδη κατὰ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν, ὅτε ἐγνώρισα τοὺς υἱοὺς τοῦ Βότζαρη καὶ Κολοκοτρῶνη, καὶ εἶδον τὸν πολὺν ἀλλ' εἰσέτι ζωηρὸν, τὸν ἥρωα Χατζῆ Πέτρον· τοιαύτην ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν προὔξενήσαν ἐπ' ἐμοῦ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῇ νεότητί μου.

Κατ' ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν γραμματεὺς τοῦ κράτους καὶ ἕνεκα τῆς μεγίστης αὐτοῦ ἐπιρροῆς σχεδὸν ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἦτο ὁ κόμης Καποδίστριας. Ἦτο Κερκυραῖος ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης. Ἡ πρὸς τὴν ξενοκρατεῖαν ἀπέχθεια αὐτοῦ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἔνθα καὶ τοι νέος κατεῖχε σπουδαίαν θέσιν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος εὐχαρίστως ἐδέχετο τοὺς προθύμους ν' ἀντιπαλαίσωσι παντὶ σθένει τῷ Ναπολέοντι καὶ ὁ Καποδίστριας ἀνέλαβε τὴν Ῥωσικὴν ὑπηρεσίαν τῷ 1809.

Περίεργον ὅτι δύο διπλωμάται ἡμῶν κατέχοντες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰς μᾶλλον ἐξεχούσας ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ θέσεις, καὶ οἷτινες ἐθεώρουν τὰ γεγονότα ὑφ' ὅλων Ῥωσικῆν ἔποψιν ἐπιστάμενοι τὰ συμφερόντα καὶ τὰς συμπαθείας τῶν Ῥώσων οὕτως, ὅσον οἱ πλεῖστοι τῶν Ῥώσων ἀγνοοῦσιν αὐτὰ, ἀμφοτέροι οὗτοι ἦσαν ξένοι καὶ οὐδὲ κἄν Ῥῶσοι ὑπήκοοι, ὁ Καποδίστριας καὶ ὁ Πότζο-δι-Βόργο. Ὅταν ἀναγινώσκῃς τὰς δικαιοσύσεις αὐτῶν περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Πολωνίας καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ, κατακαμβάνεσαι ὑπὸ ἀδημονίας ἀναλογιζόμενος ὅτι παρ' ἡμῖν τοῖς Ῥώσοις τόσον ὀλίγοι ὑπάρχουσιν οἱ κατ'ἀλληλοὶ ἄνδρες νὰ κατίδωσι κἄν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς ἐν τῇ Ῥωσικῇ ὑπηρεσίᾳ ξένους ἐφαίνοντο τόσον καθαρὰ καὶ ἀπλοῦστα καὶ τοσοῦτον ἐπηλήθευσαν μεταγενεστέρως. Τὸν Πότζο-δι-Βόργο εἶδον δις μόνον ἐν Βερολίῳ καὶ ἡ λαμπρὰ συνδιάλεξις αὐτοῦ, ὁ τρόπος αὐτοῦ ὡς ἀνδρὸς ἀνήκοντος τῇ ἀνωτάτῃ τάξει μὲ κατέθελλον, μολονότι ἐγὼ ἠδυνάμην ἀπλῶς νὰ ἐκφράσω περὶ αὐτοῦ γνώμην ὡς εὐγενεστάτου καὶ εὐφρονοτάτου συνδαιτυμόνου καὶ οὐχὶ ὡς πολιτικοῦ ἀνδρός. Οἱ μέλανες ὡς ἀνθραξὶ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἔλαμπον οὐχὶ ὅμως δι' ἐκείνου τοῦ γαλιηνιαίου φωτὸς ὅπως τὸ τοῦ Καποδιστρίου· ἄπασα δὲ ἡ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ μορφή ὑπῆρξεν ἡ τῶν Μεσημβρινῶν Χωρῶν, ὅπως ὅμως ἰδιόρρυθμος. Ὅλιγον τι μετὰ ταῦτα ἤρξαντο ἀναφέροντες περὶ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ καὶ ὅτι ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ἕνεκα ὀλοσχεροῦς ἀπωλείας τοῦ μνημονικοῦ αὐτοῦ. Ἀποκλειστικῶς διὰ τοῦ ἐξαιρετικοῦ νοῦ καὶ τῆς κρίσεως πολιτικοῦ ἀνδρός, ὁ Πότζο ἐγίνωσκε κατὰ βῆθος τὰς ἀνάγκας

καὶ τὸ ὑπὸ τῆς φύσεως προδικεγεγραμμένον πρόγραμμα τῆς Ῥωσίας. Ὁ Καποδίστριας ὡς θεόδοξος ἐξεμάνθηκε νῶ τε καὶ καρδίᾳ.

Ἐῦρον ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου σημείωσιν ἄγνωστον πῶθεν ἐρρανισθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ, ἐκ συνδιαλέξεως ἐπιστολῆς ἢ συγγραμματος. «On ne comprend pas la Russie parcequ' on y cherche une nation et la Russie est une eglise». Πιθανὸν νὰ εἶνε τοῦτο ὑπερβολή, ὑπάρχει ὅμως ἀρκετὴ ἀλήθεια ἐν τῷ χαρακτηρισμῷ τούτῳ. Μολοντοῦτο ὁ Καποδίστριας, ἕνεκα τῆς ἐξόχου αὐτοῦ ἀρετῆς, προσεπάθει νὰ γνωρίσῃ τὴν Ῥωσίαν ἰδίως κατὰ τὴν ἤττον πολυάσχολον ἐποχὴν τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ (1809—1811), ὅτε δὲν εἰργάζετο πάντοτε καὶ δὲν εἶχεν ὀρισμένην θέσιν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ταύτην συνεφιλιώθη μετὰ τοῦ Καρχαζίνου ἢ τοῦλάχιστον μετὰ τοῦ κύκλου αὐτοῦ, τῶν πιστῶν ἐκείνων φίλων, ὧν ἡ ἀκραιφνὴς φιλία διήρκεσε μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ βίου αὐτοῦ. Παρ' αὐτῶν καὶ τῇ ἀρωγῇ αὐτῶν προσεπάθει ὁ Καποδίστριας νὰ ἐκμάθῃ τὴν Ῥωσικὴν ἐθνότητα, τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο κράτος, εἰς τὸ ὅποιον κατὰ παράδοσιν ἢ κατ' ἔνστικτον ἐναπέθετον τὰς ἐλπίδας αὐτῶν οἱ ὁμογενεῖς αὐτοῦ ὡς μέλλοντα αὐτῶν προστάτην καὶ σωτῆρα. Εἷς ἐκ τῶν ἐν Πετρούπολει φίλων αὐτοῦ ὁ Ἑλληνοῤρωσος Στούρτζας λέγει ὅτι ἀμεγάλως ἐνδιέφερον αὐτὸν ὁ πᾶπλος Ῥωσικὸς λαὸς, οὐτινος ἡ φαιδρότης, ἰσχύς καὶ ἀπλότης ἀνεμίμνησκεν αὐτὸν τοὺς μαχίμους ὀρεινοὺς τῆς Ἠπείρου καὶ ἐθεώρει αὐτὸν ἐχέγγυον νέου μέλλοντος βίου, δι' ὃν ἀναγκαιότατον ἔσται τὸ νέον τοῦτο ἔθνος, ἐδραιωθὲν ὑπὸ τῆς Προνοίας παρὰ τὰ σύνορα τοῦ γεγηρακότος ὕδουτικῦ κόσμου». Ἐκτοτε ἤδη παρὰ τοῖς φιλοσοφοῦσιν ἤρξατο κυοφορούμενον τὸ σύστημα, ἐπεξεργασθὲν νῦν ὑπὸ τῶν συγγραφέων καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν τῆς Μόσχας, οὓς καταγελῶσι καὶ οἷτινες ἐνδεχόμενον πράγματι ν' ἀπατῶνται.

Ἄλλὰ παρήλθεν εἰς αἰὼν κ' αἴφνης τὴν Δύσιν, αἶμα!

πέπλος ἐκάλυψε βάρυς καὶ σιωπὴ πενθίμη,

κ' εἰς σκότος τὴν ἐβύθισε πολὺ, πολὺ.

Ἦ ἀκουσον τὴν μουσικὴν φωνὴν τῆς Εἰμαρμένης,

καὶ πάλιν φώτισον τὴν γῆν, τί πλέον περιμένεις;

ἀνάστα ἡ καθεύδουσα Ἀνατολή!

Ἄν ἦτο τοῦτο ἀπλῆ φαντασία, κατελήφθησαν ὅμως ὑπ' αὐτῆς ὑψηλαὶ διάνοιαι, διακεκριμένοι ἄνδρες, πλήρεις δραστηριότητος καὶ πείρας, δραματίσαντες σπουδαῖα πρόσωπα, ἐν οἷς ὑπῆρξε καὶ ὁ Καποδίστριας. Κατ' αὐτὸν ὁ ἡμέτερος χωρικός (ἦτοι ὁ τῆς Μεγάλης Ῥωσίας) αἶνε ἡ προσωποποιήσις τῆς ἀνδρείας, τῆς δραστηριότητος, τῆς ἰσχυρῆς κρᾶσεως καὶ τοῦ ὑψηλοῦ νοῦ, εἶνε εὐγλωττος, ἐπιχειρηματίας καὶ ἀκούραστος. Αὐτὴ ἡ δουλεία δὲν ἀφῆρσεν οὔτε τὴν δραστηριότητά αὐτοῦ, οὔτε τὴν ἀνδρείαν ἥτις καταφρονεῖ τοὺς κινδύνους. Διὰ τῆς ἐμφύτου φαιδρότητος τῶν ἡθῶν,

ὁ Ῥώσος χωρικός δὲν ἀμοιρεῖ τοῦ βλάβους θρησκευτικοῦ αἰσθημάτων, εἶνε ὅπως ἀφιερωμένοι εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ, ταυτοχρόνως δὲ ὅπως ἀνεξίτητος, ἐν γένει δὲ οὐδὲ ὅπως φανατικός». Ἡ πρὸς τὰς διηγήσεις, τὰ ἔσματα, τὰ ποιήματα ἀγάπη τῶν Ῥώσων, αὐτὴ δὲ ἡ μουσικὴ τῶν ἀρχαίων ἀσματῶν καὶ αἱ λέξεις πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἐκίνουν τὴν προσοχὴν τοῦ Καποδίστριου καὶ κατέβηγον αὐτόν· ἡ δὲ ἰκανότης τῶν λεγομένων Μεγαλορῶσων πρὸς ἀποικισμὸν καὶ γεωργίαν ἐν ταῖς στέππαις καὶ ἐρήμοις τῆς Νέας Ῥωσίας καὶ τῆς Σιβηρίας ἐξέπλησσαν αὐτόν. «Ἐβλεπον ἐν ἡμῖν τὴν δευτοχῆ συνένωσιν τῆς Ἀσίας μετὰ τῆς Εὐρώπης, τὴν Ἀνατολικὴν ὑπακοὴν τῆ ἐξουσίας καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἀταραξίαν ἐν ταῖς δυστυχίαις, καὶ ἑτέρου δραστηριότητα καὶ ἐνέργειαν καθαρῶς Εὐρωπαϊκὴν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰάφεθ».

Διανύσας οὕτως ἐν συναναστροφῇ μετὰ τῶν φίλων καὶ ἐν φιλολογικαῖς ἐνασχολήσεσιν ὁ Καποδίστριας ἐζήτησε παρὰ τοῦ καγκελλαρίου Ρουμάντζεβ ν' ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς Βιέννην, ἔνθα καὶ διορίσθη ἀκόλουθος τῆς ἐκεῖ πρεσβείας. Ὁ κόμης Στάκελβεργ ὑπεδέξατο αὐτόν κατ' ἀρχὰς μετὰ τινος δυσπιστίας, ταχέως ὁμῶς ἤρξατο ἀναθέτων αὐτῷ τὴν σύνταξιν διαφόρων διακοινώσεων ἐν αἷς ἐπὶ τέλους ἐγνώσθη ἡ διακεκριμένη αὐτοῦ ἰκανότης. Τότε ἤδη ἐπέκειντο τὰ γεγονότα τοῦ ἔτους 1812. Ὁ ναύαρχος Τζιτζαγὸβ ἀναδεχθεὶς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ παρὰ τὸν Δούναβιν στρατοῦ, προσεκάλεσε τὸν γνωστὸν αὐτῷ Καποδίστριαν εἰς Βουκουρέστιον ὅπως ἀναθέσῃ αὐτῷ τὰς μετὰ τῶν Σέρβων καὶ τῶν τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας διβανίων διαπραγματεύσεις, αὐτὰς τουτέστιν ἐκείνας τὰς ὑποθέσεις ἃς διεξήγαγεν ἄλλοτε ὁ πατήρ μου ἐπὶ τοῦ Καμένσκου. Ὁ Τζιτζαγὸβ ἀνέθεσεν αὐτῷ ὡσαύτως τὴν διοργάνωσιν τῶν ἐκχωρηθειῶν τῆ Ῥωσία διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου νέων ἐν Βεσσαραβία χωρῶν, ἔργον ὅπερ ἀνέλκων μεταγενεστέρως διάφοροι, (ἐν οἷς ὁ πατήρ μου, εὐρισκόμενος ἐπὶ τινὰ χρόνον παρὰ τῷ κόμητι Κοτζουβέῦ). Ταχέως ἀνεκλήθη ἡ νότιος στρατιὰ εἰς Ῥωσίαν καὶ ὁ Καποδίστριας εὐρέθη ἐν μέσῳ στρατοπέδου κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ Τζιτζαγὸβ, ἔπειτα δὲ παρὰ τῷ Μπαρκλάϊ κατ' ἀμφοτέρως τὰς ἐκστρατείας τοῦ 1812 καὶ 1813 ἔτους. Ἐκεῖ ἤδη αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἤρξατο ἀναθέτων αὐτῷ διπλωματικὰς ὑποθέσεις, καὶ ἐν μέσῳ τῶν δολοπλοκιῶν, τῶν προδοσιῶν καὶ τῶν ἀντιζηλιῶν τῶν διαφόρων κυβερνήσεων, αἰτινες περιστοιχίζον τὸν αὐτοκράτορα, καταστάντα τότε ἤδη οὐ μόνον Ῥώσον, ἀλλὰ πανευρωπαϊκόν, οὕτως εἶπεῖν, ἡγεμόνα, ὁ Καποδίστριας ταχέως ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τοιαύτην θέσιν, ὥστε ἐγένετο ὁ κύριος σύμβουλος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, καίτοι δὲν ἔφερε τὸν τίτλον τοῦτον. Ἐν τούτοις μετ' ἄρκου ἀρετῆς τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ ψυχῆς αἰετοτε ἐγίνωσκε νὰ ἀποχωρίζῃ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀπὸ τῶν συμφερόντων τῆς χώρας, ἧς τῷ ἀνακτι ὑπη-

ρέσει. Δικαίως ὁ Ζουκόβσκιη ἀπεκάλεσεν αὐτὸν τὸν *χριστιανὸν ἡμῶν Ἀριστείδην* καὶ ἐλυπεῖτο ὅτι οὐχὶ πάντες ἠδύναντο νὰ αἰσθάνωνται πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνα τὰ αἰσθηματὰ τοῦ θαυμασμοῦ, ἅτινα ἄχρι τέλους εἶχον πρὸς αὐτὸν ὁ πατήρ μου καὶ ἅπαντες οἱ γνωρίσαντες τὸν Καποδίστριαν ἐν Ῥωσία. Κατὰ τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης ἀνετέθησαν αὐτῷ διακοινώσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὰ κυριώτερα ζητήματα τῆς Πρωσίας, Πολωνίας καὶ Ἐλβετίας κατὰ τὸ διάστημα τῶν συνδιασκέσεων καθ' ἃς ὁ κόμης Ῥαζουμόφσκιη καὶ ὁ Γάρδενβεγ μετ' ἄρκου δυσχερείας ἠγωνίζοντο πρὸς τὸν Μετερνίχ, Ταλεϋρὰν καὶ Κλάστρεϋ. Τῇ ἐπιμονῇ αἰτήσει αὐτοῦ ἐπισήμως ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνεξαρτησία τῶν Ἰονίων νήσων· ἀλλ' ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἠκολούθει τὴν πεποιθήσιν αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἦτο στενωδῶς συνδεδεμένη πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ῥωσίας ἡ ἀνεξαρτησία τῆς πατρίδος αὐτοῦ χώρας· ἡ προστασία δὲ τῆς Ἀγγλίας ἐγένετο δεκτὴ ὡς κακὸν μικρότερον τῆς Γαλλικῆς ἢ Αὐστριακῆς προστασίας.

Ἐν τούτοις δὲν ἠδυνήθη νὰ τύχῃ τῆς περιποθήτου κοινῆς ἀποφάσεως περὶ τῆς καταργήσεως τῆς σωματεμπορίας τῶν Νέγρων καὶ πρὸς λήψιν μέτρων κατὰ τῆς πειρατείας τῶν βένδων τῆς Τύνιδος καὶ τοῦ Ἀλγερίου, Ἡ Ἀγγλία δὲν συνήνεσε καὶ τὸ σχέδιον ἀνεβλήθη.

Αἱ περὶ τῆς ἀνκνώσεως τῶν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος τῷ 1815 ἐχθροπραξιῶν προκηρύξεις καὶ ἡ περὶ τῆς ἀναδιοργανώσεως ἢ μᾶλλον συστάσεως νέου Πολωνικοῦ βασιλείου, ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Καποδίστριου κατ' ἐντολήν ἢ μᾶλλον καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ αὐτοκράτορος, καίτοι πολλάκις ὁ Καποδίστριας ἐξέφρασεν αὐτῷ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ γνώμην ὅτι ἀπαλείφω ἀδικίας τινὰς τοῦ παρελθόντος διὰ τοῦ μέτρου τούτου δὲν ἐξήσφαλιζε τὸ μέλλον τοῦ Πολωνικοῦ ἔθνους, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τῆς Ῥωσίας· μεγίστη συσσώρευσις καταστρεπτικῶν καὶ σσηπυῶν ὑλῶν ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἀρχαίῳ οἰκοδομήματι, μεγάλως εἶχε παρεισφρήσει ἡ πολιτικὴ ἀκολασία εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τῶν Πολωνῶν, ἀδύνατον καθιστῶσα τὴν ἐδραίαν ἀνάστασιν τοῦ κράτους τούτου. Καὶ οὐ μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ ἔπειτα πολλάκις ὁ Καποδίστριας προσεπάθει νὰ καταδείξῃ τοῦτο τῷ αὐτοκράτορι Ἀλεξάνδρῳ ἀλλ' ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Τζαρτορίσκιη καὶ ἡ τῆς νεότητος αὐτοῦ παραφορὰ ὑπὲρ τῆς ιδέας ταύτης ἐκάλυον τὸν αὐτοκράτορα νὰ κατίδῃ τὰς ὀρθὰς παρατηρήσεις τοῦ Καποδίστριου. Κατὰ τὸ ἔτος 1812 τῇ ἰκανότητι αὐτοῦ καὶ ἐπιμονῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ὀφείλεται ἡ κατὰ ἐξουσία ἐκατομμύρια φράγκων ἐλάττωσις τῆς παρὰ τῆς Γαλλίας αἰτουμένης τότε χρηματικῆς ἀποζημιώσεως, τῷ δὲ 1818 κατὰ τὸ ἐν Ἀκυσγράφῳ συνέδριον ἡ ἀπόφασις τοῦ ν' ἀνακληθῆ ἡ ἐναπομείνουσα ἐν Γαλλίᾳ στρατιὰ. Οὕτω τὸ τρίτον ἤδη ἡ Γαλλία ὀφείλει τῇ Ῥωσίᾳ τὴν ἀνακούφισιν ἐκ τοῦ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐπιβληθέντος αὐτῇ βάρους. Μετὰ σπανίας δὲ δεξιότητος καὶ πείρας ὁ Καποδίστριας ἠδυνήθη νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Γάλλ-

λον ύπουργόν δοῦκα Ρισχελιέ ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσιν αὐτοῦ, ἐπω-
ληθείς τῆς μαρτυρίας τοῦ Οὐελιγκτῶνος καὶ Πότζο-δι-Βόργγο περὶ τῆς εἰρη-
νικῆς τῆς χώρας καταστάσεως. Ὁ Καποδίστριας ἤλπιζε νὰ τύχη ἐν Ἀκυ-
σιγράνω καὶ τῆς διαλύσεως τῆς ἐν Σατελλιώνῃ συμμαχίας τῶν τεσσάρων δυ-
νάμεων, ὅπως ἀπολυτρώσῃ τὴν Ῥωσίαν ἢ τοῦλάχιστον ὀριστικώτερον δια-
σαφήσῃ τὰς ἀλληλεγγύους ὑποχρεώσεις· ἀλλ' εἰς τινὰς τῶν δυνάμεων ἦτο
λίαν ἐπικερδὲς νὰ ἐκκαρπῶνται διὰ τοῦ μέσου τούτου τὴν Ῥωσίαν. Ὡς
συνήθως ἤρξαντο φοβίζοντες δι' ἐπαναστατικῶν κινήματων οὐδεμίαν σχέ-
σιν τῇ Ῥωσίᾳ ἐχόντων καὶ ἐπὶ τέλους ἀπαυδῆσας ἀπεφάσισεν ὁ αὐτο-
κράτωρ Ἀλέξανδρος νὰ παραμείνῃ πιστὸς τῇ ἐν Σατελλιώνῃ συμμαχίᾳ.

Κατὰ πόσον βαρέως ἔφερε τοῦτο ὁ Καποδίστριας, μαρτυρεῖ τὸ θλιβε-
ρὸν ὕφος τῆς πρὸς τὸν ἐν Λονδίνῳ διακείμενον τότε πατέρα μου γαλλιστὶ
γεγραμμένης ἐπιστολῆς ἣν εὔρον ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ πατρός μου :

Τῇ 15)27 Νοεμβρίου 1818 ἐν Ἀκυσιγράνω.

«Ἐπεθύμουν νὰ σοι γράψω ἀγαπητέ μοι· Βλουδὸς διὰ μακρῶν, ἀλλὰ πῶς νὰ το
κατορθώσω; Παρῆλθε ἤδη τὸ μεσονύκτιον, καὶ αὖριον ἔρθου βαθέως ἀναχωρῶ διότι
εἶμαι ἄρρωστος. Μιάς κ' ἂν στιγμῆς ἀνάπαυσιν δὲν εὔρον ἀπὸ τῆς ἐντοῦθα ἀφίξεώς
μου. Ἀλλὰ χάρις τῷ Θεῷ τὰ πάντα ἐτελειώθησαν καὶ ἀρκετὰ καλά. Τὰ μεγάλα
ζητήματα διηυθετήθησαν λογικῶς· ἀνάθεμά δὲ εἰς τὸν Σεβερῖνον νὰ σοι εἶπῃ περὶ αὐ-
τῶν. Μόνον δὲ ὑπολείπεται νὰ μάθωμεν, ἐὰν θὰ ἔχῃ καιρὸν καὶ δυνάμεις, διότι ὁ
νεαρὸς καὶ δυστυχὴς φίλος πάντοτε πάσχει. Πρᾶγμα ἀξίον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἴσα
ἴσα οἱ ἔχοντες πλείονα ἐργασίαν αὐτοὶ εἶνε οἱ μᾶλλον ἀδύνατοι καὶ ἀσθενεῖς. Ὁ αὐ-
τοκράτωρ εὐηρεστήθη ἐκ τῆς καλῆς ἡμῶν θαλήσεως, καὶ σὺ δὲ ὡς καὶ πᾶς Ῥώσος
ἀφείλει νὰ εἶνε ὡσαύτως τῷχαριστημένος. Τοῦτο δὲ νομίζω τὴν πολυτιμοτάτην καὶ
λαμπροτάτην ἀμοιβήν μου».

Μετὰ ταῦτα ἀκολουθεῖ ὀλόκληρος σελὶς περιέχουσα ἀκατανοήτους τι-
νὰς ἀνακοινώσεις μυστηριωδῶν ἀνθρώπων. Ἐναργῶς ἀφείλει τις νὰ εἰκάσῃ
ὅτι προέκειτο περὶ τινος δολοπλοκίας μιᾶς τῶν συμμαχῶν ἡμῶν δυνάμεων.
«Ἡ γνώμη μου ἡ ὅλως ἰδιαιτέρα εἶνε ὅτι ὑπάρχει τι προσόμοιον πρὸς τὰ
τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1815», τουτέστιν ἡ αἰσχρὰ ἐκείνη κατὰ Ῥωσίαν
συνθήκη, ἣν ἀπέστειλεν ὁ Ναπολεὼν τῷ αὐτοκράτορι Ἀλεξάνδρῳ εἰς
Βιέννην, πρὸς στιγματισμὸν τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' ἀπέναντι τῆς Αὐστρίας,
Ἀγγλίας, Βαυαρίας καὶ Ὀλλανδίας.

Ὁ πατὴρ μου ὑπῆρξε τότε πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ καὶ κατὰ τὸ φαινό-
μενον ἀνεκάλυψε τὰ ἔχνη τῆς τοιαύτης προδοτικῆς διαβολῆς. Ἡ ἐξακο-
λούθησις τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ φέρει τὸ αὐτὸ θλιβερὸν ὕφος.

«Τίς εἶδεν ἐὰν δὲν κατορθώσῃς νὰ ἀνακαλύψῃς τὸ πρᾶγμα! Τὰ μάλιστα ἀξία λόγου
θὰ ἦτο ἡ ἀνακάλυψις αὕτη οὐχὶ τόσοσιν ἵνα διακόψῃ, ἀλλὰ μᾶλλον ἵνα συσφίγῃ τοὺς
συνδέοντας δεσμούς. Τὴν ἡμέραν δὲ καθ' ἣν θὰ γνωσθῇ ἕτι τὸ πρᾶγμα ἐγένετο ἤδη
γνωστὸν (ἐὰν δηλαδὴ ὑπάρχῃ τι τοιοῦτον) ὅποιαν χάραν θὰ αἰσθανθῶσιν . . . καὶ

ὅποιος τινὰς προτάσεις θὰ μας κάμωσι. . . . Καὶ ἡ μὴ ὑπάρξις δὲ τοιούτου τινὸς συμ-
βιασμοῦ εἶνε οὐχὶ μικρὰ ἀνακάλυψις. Σοὶ γνωστοποιῶ δὲ ὅτι ἔλην τὴν εἰς τὸ μέρος
τούτου τῆς ὑπηρεσίας ἀναφερομένην ἀλληλογραφίαν μόνος ὁ αὐτοκράτωρ γινώσκει».

Ἀπεδείχθη ὅτι πάντα ταῦτα ἦσαν δολοπλοκίαι τυχοδιώκτου τινὸς,
ἐπιδιώκοντος ἰδιοτελεῖς σκοπούς. Περίεργον ὅμως εἶνε ὅτι ἡ προδοτικὴ
αὕτη μηχανορραφία εἶχε χροιάν ἀληθείας.

Ἐν ἐτέρᾳ ἐπιστολῇ ὁ Καποδίστριας οὕτω ἀναφέρει περὶ τοῦ Πότζο-δι-
Βόργγο ἐν τῇ πρὸς τὸν πατέρα μου συστατικῇ ἐπιστολῇ. «Ὁ στρατηγὸς
Πότζο θὰ σοι ἀρέσῃ. Ἐὰν ἔχῃ ὄρεξιν θὰ σοι ὁμιλήσῃ περὶ πολιτικῶν καὶ
θὰ καταγοητευθῆς».

Κατὰ τὴν πρὸς τὸ Ἀκυσιγράνον ὀδοιπορίαν αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος
παρέμεινε ἐν Βαρσοβίᾳ, ἐν τῷ ἀγκλητῷ αὐτοῦ τούτῳ βασιλείῳ τῷ ὑπ'
αὐτοῦ δημιουργηθέντι. Ὁ Καποδίστριας ἐν τινι πρὸς τὸν πατέρα μου ἐκεῖ-
θεν ἐπιστολῇ λέγει : «Προχθὲς ἐσπέρας εὔρον τὴν Α. Μ. ἀναγινώσκουσαν
τὸ χειρόγραφον τοῦ Καρμαζίνου (τὴν Ἱστορίαν τῆς Ῥωσίας). Δὲν δύναμαι
νὰ σοι εἶπω τί ἡ Α. Μ. εὐμενῶς μοι εἶπε περὶ αὐτοῦ. Τοῦτο μόνον εἴ-
ξεύρω ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε ὠφέλιμον τὰ μέγιστα. . . »

Ὅποσον παράδοξος ὑπῆρξεν ὁ χαρακτήρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου.
Συνδιαλλάττει τοὺς ἐχθροὺς ἐκάστοτε ἐτόιμους νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτοῦ
τούτου· ἀναγινώσκει μετ' ἄκρας ἡδονῆς τὰ σπουδαῖα φιλολογικὰ ἔργα,
μεγαλοψύχως συγχωρεῖ καὶ ἐλεεῖ τοὺς Πολωνούς· μετ' ἀληθοῦς μεγίστου
ἐνδιαφέροντος ἀκροᾶται τῶν ἐνθουσιωδῶν φαντασιοκοπημάτων τῆς κ.
Κρεούδενερ καὶ τῶν ψευδῶν λόγων τῶν Ἀγγλων περιηγητῶν ἱεροκηρύ-
κων· ἐντούτοις ἐπιμόνωσ ἀπορρίπτει πᾶν δραστήριον μέτρον πρὸς σωτη-
ρίαν μυριάδων Χριστιανῶν καταστρεφομένων ὑπὸ τῆς χειρὸς τῶν ἀτιθάσ-
σων τυράννων, τῶν ὁμοδόξων χριστιανῶν καθ' ἀπάσας τὰς ἱστορικὰς πα-
ραδόσεις, καθ' ἀπάσας τὰς πολιτικὰς ἐπόψεις εὐρισκομένων ἐν Ἰσῆ μοίρᾳ
καὶ οἱ προστατευόμενοι ὑπὸ τῆς Ῥωσίας λαοὶ! Ὁ αὐτοκράτωρ, κατὰ τὰς
ἀρχὰς τοῦ διωγμοῦ συνήνεσε νὰ πέμψῃ τὸν βαρῶνον Γρηγόριον Ἀλεξάνδρο-
βιτς Στρόγονοβ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἐκτακτὸν ἀπεσταλμένον, ἂν
οὐχὶ τῇ ἀπ' εὐθείας ἐκλογῇ τοῦ Καποδίστριου, ἐν πάσει ὅμως περιπτώσει
πρὸς μεγίστην αὐτοῦ χάραν. Ὁ βαρῶνος Στρόγονοβ ἀνήκεν ἐκείνη τῇ γενεᾷ
ἣτις ἐν τῇ νεότητι ἐγνώρισεν εἰσέτι Αἰκτερίνην τὴν Β', ἀνήκεν εἰσέτι
εἰς τὸν αὐλικὸν ἐκείνης κύκλον. Κατεῖχε τὰ διακεκριμένα* προτερήματα
τῆς γενεᾶς ταύτης· εὐρωπαϊκὴν ἐξωτερικὴν μορφήν καὶ ῥωσικὸν αἰσθημα,
τρόπον καὶ γλῶσσαν καθαρῶς γαλλικὰ, καρδίαν καὶ νοῦν γνησίως ῥωσι-
κόν· ἠγάπα, ἐνηθύνετο καὶ ὑπεκλίνετο πρὸ τῆς Ῥωσίας, ἐγίνωσκε δὲ
ἀφόβως νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν τιμὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ῥώσου διὰ τῆς γλα-
φυροτάτης γνησίας παριστινῆς γλώσσης. Ἡ γενεὰ αὕτη μετημφέζετο εἰς
Εὐρωπαίους καὶ ἐὰν ἡ μεταμφίσεις αὕτη ἦτο ἀπλοῦν ἔνδυμα διὰ τὰς αἰ-

θούσας, ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ δὲ σπουδαστηρίῳ ἐνεδύοντο τὸ ἀπλοῦν χαλάτιον, ἐν τῷ ἀγῶνι δὲ τὴν στολὴν τοῦ Σουβόροβ. Καὶ ἐδάδιζον οἱ ἄνδρες οὗτοι μετὰ θάρρους κατ' αὐτῶν τούτων τῶν ῥαπτῶν, κομμωτῶν καὶ δὴ διδασκάλων, ὧν ἦσαν οἱ μαθηταί. Ὁ βικρῶνος Γρηγόριος Ἀλεξάνδροβιτς κατέλιπεν ἀγαθὴν μνήμην περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοῖς, ὥστε καὶ μέχρι τοῦδε λέγουσιν ὅτι: «Οὐδέποτε εἶχομεν τοιοῦτον Ῥῶσον πρεσβευτὴν οἷος οὗτος!» Καὶ ἐν τούτοις οὐδὲν ἠδύνατο οὗτος νὰ πράξῃ καθ' ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὐδαμῶς ἐβούλετο νὰ συναινέσῃ οὔτε εἰς ἐκστρατεῖαν, ἀλλ' οὐδ' ὅπως ἐπιληφθῆ νευτικῆς διαδηλώσεως πρὸς ὑποστήριξιν τῶν διαπραγματεύσεων, καίτοι ὁ Καποδίστριας εἰδήμων τῶν Τούρκων κατέπειθε τὸν Ἀλέξανδρον ν' ἀποστείλῃ στρατὸν εἰς τὰ σύνορα γινώσκων ὅτι ἡ Πύλη δὲν ἐπέιθετο διὰ λόγων, ἀλλὰ δι' ἀγρίας ἰσχύος καὶ ἐθεώρει ὡς ψοφοδεῆ πᾶσαν παραχώρησιν ἢ εἰρηνικὴν πειθῶ. Οἱ Ἕλληνας ἀφ' ἐτέρου ἐθεώρουν ἀδύνατον τοιαύτην ὑπομονὴν ἐν ταῖς μακροχρονίαις διαπραγματεύσεσιν ὅτε ἡ νικηφόρος στρατιὰ ἴστατο ἐτόιμη καὶ τὸ πᾶν ἐφαίνετο κλίνον γόνυ τῷ ἡγέτῃ τῶν Αἰζίντων τῷ Ἀλεξάνδρῳ. Ὑπέθεσαν ὅτι ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς εἶχεν ὀδηγίαν νὰ παρατείνῃ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ν' ἀναγκάσῃ τὴν Πύλην ὅπως ἀρνηθῆ τὴν πραγματοποίησιν τῶν αἰτήσεων ὅπως γεννηθῆ πρόφασις κηρύξεως τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῶν Χριστιανῶν ἀγῶνος. Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ γεγονός, ὅτι τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ῥωσίας διηύθυνεν ἀνὴρ Ἕλληνας, ἐνίσχυεν τὴν τοιαύτην πεποίθησιν. Ὁ Καποδίστριας ἐν τούτοις ποθῶν τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσίας ἀπέκτανε τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διορισμοῦ τῶν Χριστιανῶν, οὐδὲν ἔβουλετο τὴν ἐπαναστάσιν αὐτῶν, καὶ ἐθεώρει παράκαιρον εἰσέτι τὴν ἰδρυσιν ἀνεξαρτητοῦ Ἑλλάδος. Ἐθεώρει τοὺς Ἕλληνας ἀνετόιμους εἰσέτι πρὸς πολιτικὴν αὐτονομίαν, ὅτι προηγουμένως ὤφειλον νὰ ἐκπολιτισθῶσιν ἐν τῇ ἠθικῇ πειθαρχίᾳ καὶ νὰ ἐνισχύσωσιν οὐχὶ μόνον τὸ πνεῦμα ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦν καὶ τὰς γνώσεις. Δὲν ἐπεθύμει καὶ ἠδύναται ν' ἀρκεσθῆ εἰς τὸ τεμάχιον ἐκεῖνο τῆς γῆς, ἐξ οὗ μεταγενεστέρως ἐσχηματίσθη τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον, καὶ ἐφρόνει ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ἕλληνας ἦσαν εἰσέτι ἀνάξιοι ἐκείνης τῆς Ἑλλάδος, ἣν ἔφερον ἐν τῷ νῶ καὶ διανοίᾳ αὐτοῦ. Μετεχειρίζετο πᾶσαν τὴν ἐπὶ τῶν μακρῶν αὐτοῦ οἰκούντων δημοσίων ἐπιτροπὴν ὅπως ἀποτρέψῃ αὐτούς· ἀλλὰ μάτην. Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχον ἤδη ἡμιμαθεῖς ἄνδρες ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἀποκομίσαντες ἐνθεν κἀκεῖθεν γνώσεις τινὰς καὶ ἰδίως συνεπέειχ τῆς ἀμαθείας αὐτῶν περιφρονοῦσι τοὺς ἀρθοὺς λόγους καὶ πρόθυμοί εἰσι νὰ ρίψωσιν εἰς τὸ βράκθρον ὀλόκληρα ἔθνη, ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων οὓς ἀπαντᾷ τις ἀπανταχοῦ, τυχοδιώκται τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, εἶδος τι τῶν περιπλανωμένων ἵπποτῶν ἢ τῶν condottieri τοῦ Μεσαίωνα, ὅτε οὗτοι δὲν ἦσαν ἔτι καθάρως ἀγύρται. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἰδρύσαντο μυστικὰς ἐταιρίας ἐν διαφόροις

χώρῳ τῆς Ἑλλάδος καὶ πολλάκις ἔστελλον πράκτορας εἰς Πετρούπολιν ὅπως ἐκμάθωσι τοὺς σκοποὺς τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Καποδίστριας ἐκάστοτε μετὰ παρηρησίας κατέστρεφε πᾶσαν αὐτῶν ἐλπίδα καὶ αὐστηρῶς ἐπέπληττεν αὐτοὺς διὰ τὰς ριψοκινδύνους ἀποπειράς προώρου ἀγῶνος. Οὗτοι ὅμως δὲν ἤλεον ν' ἀναμένωσι καθ' ὅτι ἡ φιλαυτία αὐτῶν ἀπῆτει νὰ ἐπιληφθῶσι τοιοῦτου ἔργου, μὴ φειδόμενοι τῆς ὑπάρξεως ἐκείνων οὓς παρέσυρον εἰς καταστροφήν, ἦσαν δὲ ἠναγκασμένοι νὰ καταπέισωσι τὸν λαὸν ὅτι οἱ Ῥῶσοι σπεύδουσιν ἀρωγοὶ αὐτῶν, ἔρθασαν δὲ μέχρι τῆς ἀναειδέας ν' ἀποκρύψωσι τὰς ἀληθεῖς προθέσεις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Εἰς ἐκ τῶν πρακτόρων τούτων, ἄνθρωπος τίμιος γνωρίσας τὴν πραγματικὴν ἐν Πετρούπολει θέσιν τῶν πραγμάτων, ἐπέστρεψε προτιθέμενος νὰ μεταδώσῃ αὐτὴν ὅλως καθάρην πρὸς τοὺς ἡγέτας τῆς ἐπαναστάσεως. Τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ἐταιρίας ἐφόνευσαν αὐτὸν, ἀπετάθησαν δὲ τῷ νεαρῷ ριψοκινδύνῳ πρίγκιπι Ἀλεξάνδρῳ Ὑψηλάντῃ καταπέισαντες αὐτὸν νὰ ἐμφανισθῆ εἰς Μολδαυίαν ὡς ἡγέτης τῆς στάσεως καὶ ἐκδώσῃ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ προκήρυξιν τοῖς Ἕλλησιν, ἧς τὸ κείμενον ἦτο γνωστὸν δῆθεν τῷ αὐτοκράτορι οὗτινος ὁ Ὑψηλάντης ἦτο ὑπασπιστής. Ἡ ἀγγελία αὕτη ἀφίκετο εἰς Λειβάχην (1826), ἔνθα νέον Συνέδριον ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν κατάσβεσιν παντοίων ἐν Νεαπόλει, Πεδεμοντιῳ καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ ἀνωμαλιῶν καὶ ταχέως μετὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐφονεύθη ἐν Παρισίοις ὁ δούξ τοῦ Βερρῦ. Ὁ φόβος τῆς διαλύσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς συμμαχίας καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρριφθεῖσα σικὰ ὑποψία διὰ τῆς ἀφρόνου διαγωγῆς τοῦ Ὑψηλάντη διαγωγῆς ἦν ἐθεώρει τὸ ἐν λόγῳ συνέδριον προδοσίαν, ἠνάγκασαν τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον νὰ σπεύσῃ νὰ καταδείξῃ τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ πρόθεσιν τῆς τηρήσεως ἀπάντων τῶν ὅρων τῶν Συνθηκῶν. Τὸν Ὑψηλάντην ἡ Ῥωσικὴ κυβέρνησις ἐπισήμως ἀπηνήθη. Οἱ Τούρκοι οὐδένα ἤδη φόβον τρέφοντες εἰσῆλθον εἰς Μολδαυίαν λεηλατήσαντες αὐτήν, κατασφάζαντες τοὺς ἐπαναστάτας ἐν Πελοποννήσῳ καὶ βασανίσαντες ἀπανταχοῦ ἔνθα εἶχον ἐγερθῆ οἱ Χριστιανοί.

Οὕτως ἀπαρνούμενη τὸν Ὑψηλάντην εἰς πᾶσαν πρόθεσιν νὰ ἐγείρῃ στάσιν τῶν ἐν Μολδαυίᾳ Χριστιανῶν ἢ Ῥωσία ἀφ' ἐτέρου δὲν ἀπέτρεψε τὴν Πύλην, δὲν παρεκώλησεν αὐτὴν τῆς διαπραξέως ὀλοκλήρου σειρᾶς κακουργημάτων, τὸναντίον δὲ εὐρὺ τὸ στάδιον τῆς θηριωδίας κατέλιπεν αὐτῇ. Ὁ βαρῶνος Στρόγονοβ διεμαρτυρήθη, ἀλλ' ἡ διαμαρτυρήσις αὕτη μὴ ἐνισχυθεῖσα ἐνόπλιως οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔσχεν. Ὁ Καποδίστριας ἐπέμενε ἐπὶ τῇ καταλείψει τῶν Παραδουνάβιων Ἡγεμονιῶν ὅπως παρακωλυθῆ τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου διὰ τῆς ἐνόπλου ταύτης διαδηλώσεως καὶ ταυτοχρόνως ἀπειλήσωσι τοὺς Τούρκους. Ἀλλ' οἱ Εὐρωπαῖοι σύμμαχοι ἡμῶν ἀπῆτουν τὴν κατάπαυσιν οὐχὶ τῆς θηριωδίας τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀνωμαλιῶν καὶ δὲν εἶχε πίστιν καὶ ἀπάρησιν τοῦ

αυτοκράτορος τοῦ Μολδαυικοῦ κινήματος. Ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἐπιληφθῆ διαδηλώσεως κατὰ τῆς Τουρκίας, φοβούμενος νὰ μὴ ἐγείρῃ τὰς ὑποψίας τῆς Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας. Ἄφ' ἐτέρου ὁ Γερμόλοβ διετάχθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ τοῦ Καυκάσου ὅπως ἀναδεχθῆ τὴν ἀρχηγίαν τῆς δεκακισμυρίου στρατιᾶς ἀποστελλομένης εἰς Ἰταλίαν πρὸς ἀρωγὴν τῶν Αὐστριακῶν κατὰ τῶν ψοφοδεῶν καρβονάρων τῆς Νεαπόλεως.

Τοῦτο συνέβη κατὰ τὸν Μάρτιον· τῇ 10 δὲ Ἀπριλίου, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως, ὅτε ἅπας ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀοπλος ἠτοιμάζετο ἐν ἡσυχίᾳ νὰ ἐορτάσῃ τὴν ἐπίσημον ἡμέραν τῆς συνενώσεως τοῦ Οὐρανοῦ μετὰ τῆς ἀμαρτωλῆς ἀνθρωπότητος, ὅτε ὁ ὑπέργηρος οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γρηγόριος, μετ' ἅπαντος τοῦ κλήρου τελέσας τὴν ἱεράν λειτουργίαν τοῦ Πάσχα ἐξήρχετο τοῦ ναοῦ, εὐλογῶν τοὺς περιστοιχιζόντας αὐτῶν ὀρθοδόξους, ἡ Τουρκικὴ φρουρὰ ἤρπασεν αὐτὸν καὶ τοὺς παρ' αὐτῷ τρεῖς ἀρχιερεῖς. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ σύνθημα τῆς γενικῆς σφαγῆς τῶν ἐν τῇ πόλει χριστιανῶν· τὸν δὲ Πατριάρχην καὶ τοὺς ἐπισκόπους κρατήσαντες ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, κατεδίκασαν εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον ἀπγχονίσαντες δημοσίᾳ. Τὸ σῶμα τοῦ πολιτοῦ μάρτυρος, καταβιβάσαντες τῆς ἀγχόνης, παρέδωκαν πρὸς ἐξόβριον τῷ Ἰουδαϊκῷ ὄχλῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Χλευάζοντες τὸν Χριστιανὸν ἀρχιποίμενα, οἱ Ἑβραῖοι ἔσυρον τὸ σῶμα ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἐκ τῆς μιᾶς ἄκρας μέχρι τῆς ἐτέρας τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου καὶ τέλος ῥίψαντες αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν, προσέδεσαν βρῦν λίθον εἰς τὸν λαμῶν, ὅπως καταστήσῃ τοῖς Χριστιανοῖς ἀδύνατον τὴν ταφὴν αὐτοῦ μετὰ τῆς νενομισμένης ἐκκλησιαστικῆς πομπῆς. Ἄλλ' ὅπόσον ἀσθενῆς εἶνε ἡ ἀνθρωπίνη κακία, ἀπέναντι τῶν ἀνεξερευνητῶν ἀποφάσεων τῆς θεῆς Προνοίας; Ἄδυναται τις νὰ παρίδῃ ὅτι παρόμοιον μέτρον μετεχειρίσθησάν ποτε οἱ εἰδωλολάτραι τῆς Ταυρίδος, ὅπως καταβυθίσωσιν εἰς τὸν πυθμῆνα τῆς θαλάσσης ἕτερον ἱεράρχην μάρτυρα φονευθέντα παρ' αὐτῶν, τὸν Πάπαν Κλήμεντα τῆς Ῥώμης. Διὰ τοῦ ἀγρίου τούτου θριάμβου τῶν τυράννων ἔληξεν ἡ τρομερὰ ἐκείνη ἡμέρα (10 Ἀπριλίου 1821). Ὅσοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγῃσιν ἐπωφελοῦμενοι τῶν ἐμπορικῶν πλοίων, ἀπῆλθον εἰς Ῥωσίαν, ἔνθα πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰσέτι εὖρον ἄσυλον οἱ σημαντικώτεροι τῶν Ἑλλήνων, οἱ ἀναγκασθέντες νὰ καταλείψωσι τὴν Τουρκίαν. Ὅποια τις ἡ θέσις, ὑπὸ τίνος αἰσθήματος λύπης καὶ τρόμου κατελήφθησαν οἱ δύστηνοι διασωθέντες τῆς κυρτῆς μαχαίρας τῶν Ὀσμανλίδων, δυνάμεθα ἐὰν οὐχὶ νὰ ἐννοήσωμεν, νὰ φαντασθῶμεν νῦν ἐπὶ τῇ ἀφηγήσει τῶν τρομερῶν ἐκείνων σκηνῶν. Εἰσέτι παρήλθε μία ἡμέρα ἐν ἡσυχίᾳ, ἀναλόγως, ἀλλ' ἐν τῷ φόβῳ νέων βρασάνων ἐπὶ τῇ προσφάτῳ ἀναμνήσει τῶν ἀνοσιουργημάτων τῆς προτερικίας, καὶ οἱ Χριστιανοὶ περίτρομοι, ἀπέλπιδες καὶ σκυθρωποὶ ἐπορεύοντο εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης, δεόμενοι

ὑπὲρ τοῦ ἀθώου φονευθέντος γέροντος. Πρὸς τὴν ἐσπέραν ἀνεφάνη τι ἐπὶ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης· ἐπλεεῖ τι ἡρέμα παρὰ τῇ ἀκτῇ. Παρατηρησάντες ἀνεγνώρισαν ἀνθρώπινον σῶμα. Ἐπωφελοῦμενοι τὸ σκότος, ἀνεβρον πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ ἀνεγνώρισαν τὸ σῶμα τοῦ πατριάρχου, ὃν ὁ παμμεγέθης λίθος δὲν ἐβύθισεν εἰς τὸν πυθμῆνα τῆς θαλάσσης. Τίνι τρόπῳ ὁ λίθος οὗτος (πιθανὸν κακῶς προσδεθείς) ἐκόπη τοῦ τροχήλου εἶνε ἄγνωστον, ἐπωσδήποτε ὁ λίθος δὲν ἀνεφάνη· τὸ σῶμα ἀνέπλευσεν καὶ ἤλθεν ἀκριβῶς εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν τῆς ἀκτῆς ἔνθα δὲν ὑπῆρχον οὔτε Τούρκοι, οὔτε Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ μόνον Χριστιανοὶ, οἵτινες εὐλαβῶς μετέφερον αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου τοῦ Ἰωάννου Σκλάβου, πλοιαρχοῦ ἐτοιμαζομένου ν' ἀνασύρῃ τὴν ἄγκυραν καὶ ἀποπλεύσῃ εἰς Ὀδησσὸν, ἔνθα παρέδωκε τὰ τιμαλφῆ λείψανα εἰς τὸν ἐμπορικὸν λιμένα. Διὰ τὸν Ῥῶσον πᾶς νεκρὸς ἀποτελεῖ ἱερὸν ἀντικείμενον σεβασμοῦ, καὶ τολμῶμεν νὰ εἰπώμεν ἄκρας μερίμνης. Μετὰ πάσης δὲ εὐλαβείας ὑπεδέχθησαν τὸ σῶμα τοῦτο ἀθουρῶως ἐπιστραφέν ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς χεῖρας τῶν Χριστιανῶν, μυστικῶς μεταφερθὲν ἐκ τῆς χώρας τῶν ἀπίστων εἰς τὴν τῶν ὀρθοδόξων. Ἐτάφη ἐν τῷ τῆς Ὀδησοῦ ἑλληνικῷ ναῷ, καὶ μόλις πέρυσι τῷ 1875, τῇ αἰτήσει τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ, ἐπετρέπη ἡ ἐπάνοδος τῶν λειψάνων αὐτοῦ. Ἐκ νέου ἔπλευσεν ὁ Πατριάρχης ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ Εὐξείνου Πόντου οὐχὶ ὅμως ἤδη ὡς ἐξόριστος λάθρα φονευθείς, ἀλλὰ διαφημισθεὶς ὡς ἱερομάρτυς, περιστοιχιζόμενος ὑφ' ὅλης τῆς λαμπρότητος τῆς συγκινητικωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἱεροτελεστίας, προστατευόμενος ὑπὸ τῶν ἀπελευθερωθέντων ἀπογόνων τοῦ πρόφην αὐτοῦ ποιμνίου.

Ἀναμνησθῶμεν τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν τῶν χρονογράφιῶν τῶν Σλάβων τῆς Πανοννίας καὶ Μορβυίας καὶ θέλομεν ἀπαντήσῃ τὴν αὐτὴν εἰκόνα τῆς εἰς Ῥώμην ἐπικνούου τῶν λειψάνων τοῦ ἀγ. Κλήμεντος, διὰ τοῦ ἀγ. Κυρίλλου ἐκ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ναοῦ, ἔνθα νῦν ἐγείρεται ἡ μονὴ τοῦ ἀγ. Βλαδιμήρου, παρὰ τῇ Σεβαστουπόλει. Αἱ αὐταὶ νότιαι ἀκταὶ τῆς Ῥωσίας ἐν δικστήματι ἐννέα καὶ ἡμίσεως αἰώνων, πᾶρέσχον ἄσυλον τοῖς νεκροῖς, οὓς ὡς ἐκ θαύματος ἐνεπιστεύθησαν εἰς αὐτὴν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, τῶν ἱερομαρτύρων τῶν δύο πρωτεουσῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Βυζαντίου· δις ἐπέστρεφεν ἡ Ῥωσία ἀδιαφιλονεικῆτως τὰ ἅγια λείψανα εἰς τὰς αἰτούσας αὐτὰ ἐκκλησίας, ὅτε παρήρχετο ἡ ἐποχὴ τῶν διωγμῶν καὶ κινδύνων, ἐφύλαττε δὲ δι' ἑαυτὴν μόνον τὴν ἱεράν αὐτῶν μνήμην, τὸ παράδειγμα τῆς ὑπομονῆς καὶ τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας αὐτῶν. Καλὸν ἦθελεν εἶναι ἐὰν ποτε ἡ Σλαβικὴ ἐκκλησία ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ πρὸς συνδιαλλαγὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς. Ὁ βαρῶνος Στρόγονοβ μετεχειρίσθη πᾶσαν προσπάθειαν, πᾶν μέτρον νοουθεσιῶν καὶ ἀπειλῶν, ὅπως καταπάσῃ τοὺς διωγμούς, ὅπως ἀναγκάσῃ τοὺς Τούρκους νὰ κατίδωσιν ὅτι

τιμωροῦντες τοὺς ἐνόπλους ἐχθροὺς ὀφείλουσι νὰ σέβωνται τὸν κοινὸν νόμον, καὶ νὰ μὴ κκοποιῶσι τοὺς ἀθώους ἀόπλους ὑπηκόους τῆς Πύλης· αἱ ἀπικιτήσεις αὐτοῦ μᾶλλον ἠρέθιζον τὸν Σουλτάνον, ὅστις μετεχειρίσθη τὴν ἀπειλὴν καὶ ἠδύνατό τις ν' ἀνακμένη ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τοῦτο, ἦτοι νὰ καθιέρξῃ τὸν τε Στρόγονοβ καὶ ἄπκν τὸ προσωπικὸν τῆς Πρεσβείας ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Ἑπταπύργου ὡς δμήρους ἐν περιπτώσει κινήσεως τῆς Ῥωσικῆς στρατιᾶς. Ἀπέναντι τοῦ προφανεστάτου κινδύνου, ὁ Στρόγονοβ ἐξηκολούθησεν ὑπερκασιζῶν τοὺς Χριστιανούς, παρὰ τῆς ἰδίας δὲ αὐτοῦ κυβερνήσεως ἀνέμενον ὑποστήριξιν ἔνοπλον. Ὁ Καποδίστριας ἀνέθεσεν αὐτῷ νὰ ἐγχειρίσῃ ἀποτελεσματικὴν διακοίνωσιν, δι' ἧς νὰ ζητήσῃ ἀπάντησιν ἐν διαστήματι μιᾶς ἐβδομάδος, ἧτις δὲν ἐδόθη καὶ ὁ Στρόγονοβ, μεθ' ἄπκντος τοῦ προσωπικοῦ τῆς Πρεσβείας ἀνεχώρησε, πεπεισμένος ὅτι ἐπίκειται ὁ ἀγών. Τοῦτο συνέβη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1821. Οἱ Τούρκοι σιγήσαντες ἄχρι τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Στρόγονοβ, ἔστειλαν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐν ἧ ἀνεφέρετο περὶ τῆς αἰφνιδίου δῆθεν ἀναχωρήσεως τοῦ Στρόγονοβ, ἐμμεψιμοίρουν κατὰ πάντων τῶν δικημάτων τῆς Ῥωσίας καὶ ἐν τέλει ἠτιολογοῦν τὸν θάνατον τοῦ Πατριάρχου διὰ τοῦ παραδείγματος Πέτρου τοῦ Μεγάλου, καταδικάσαντος δῆθεν εἰς θάνατον τὸν Πατριάρχην τῆς Ῥωσίας.

Ὁ Καποδίστριας ἤρξατο ἐπιμένων τοῦλάχιστον ἐπὶ τῇ κατοχῇ τῶν Ἡγεμονειῶν, ὑπὲρ τῆς διασώσεως τοῦλάχιστον τῶν ἐναπομεινάντων εἰσέτι ἐν Κωνσταντινουπόλει Χριστιανῶν· ἐπέμεινε ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς Ῥωσίας μετὰ τὴν τοιαύτην ῥῆξιν, ἀλλ' οὐδὲν ἐπενήργησεν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ἀνώτατον πάντων νομίζων τὴν Εὐρωπαϊκὴν εἰρήνην, δὲν ἠθέλησε νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ, νὰ διαρρήξῃ τὴν ἐν Σατιλιώνῃ συμμαχίαν καὶ ἀνέθηκε τὴν λύσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος τῷ ἀνωτάτῳ εὐρωπαϊκῷ συμβουλίῳ τῶν ἀνάκτων. Ὁ Καποδίστριας πληρέστατα παραδεχόμενος τὸ δυνατὸν τῆς ὑπάρξεως τῶν τοιούτων δοξασίῶν ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος, ἀνεγνώριζε ταυτοχρόνως ὅτι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀλλοιώσῃ τὰς ἰδίας αὐτοῦ πεποιθήσεις. Ἡ φιλοτιμία αὐτοῦ ὡς ὀρθοδόξου καὶ Ἑλληνοσυγχρόνως δὲν ἐπέτρεπον αὐτῷ νὰ ἐξακολουθῇ ὑπηρετῶν ἐν ξένη χώρᾳ παρὰ ἡγεμόνι ξένῳ, ὅτε ἡ ὑπηρεσία αὕτη κατέστη ξένη καὶ δυσμενῆς τῇ πατριῳ αὐτοῦ χώρᾳ.

Εἰλικρινῶς ἐξέθεσε πάντα ταῦτα τῷ αὐτοκράτορι, ὅστις ἀπῆντησεν ὅτι ἀεὶν εὐρισκόμην εἰς τὴν θέσιν σου ἤθελον πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι διατηρῶν πρὸς αὐτὸν πληρέστατον σέβας, χορηγεῖ αὐτῷ ἀπεριόριστον ἀπουσίας ἄδειαν, τελείαν ὅμως ἄφσιν οὐδέποτε θὰ τῷ δώσῃ. Ἀπεχωρίσθησιν διὰ παντὸς ἀλλ' ἄνευ δυσχερεστικῆς, διατηροῦντες τὸ πρὸς ἀλλήλους σέβας· ὁ δὲ Καποδίστριας διετήρησε καὶ ἐκεῖνο τὸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα

τρυφερὸν αἰσθημα, τὸ ὁποῖον εἶχον πρὸς αὐτὸν ἄπαντες οἱ πλησίον αὐτοῦ καὶ τὸ ὁποῖον κατεδείκνυε τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ γόητρον.

Ἐγὼ ἤμην τότε εἰσέτι τοσοῦτον μικρὰ, μόλις δὲ εἶχομεν ἐπιστρέψῃ ἐκ Λονδίνου, ὥστε δὲν ἐνθυμούμαι οὔτε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οὔτε τὰ γεγονότα παῦτα, ἐκτὸς ἐνὸς περὶ οὗ ἤδη ἀνέφερον, ἦτοι τὴν ἐπάνοδον καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ Δάσκοβ, καὶ τὴν θλιβεράν ἐν γένει ιδέαν ὅτι ὁ Καποδίστριας ἦτο ἥρωας, ἥρωας ἀπροσδιορίστου τινός, καὶ σχεδὸν μάρτυς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν οὓς ἐφίνεον οἱ Τούρκοι, ὅτι πολλοὶ ἐγκατέλειπον αὐτόν, ὅτι τοῦτο ἦτο ποταπὸν ἐκ μέρους αὐτῶν καὶ ὅτι ὁ Σεβερὶν δὲν παρέμεινε ὅλως πιστὸς τῇ πολιτικῇ καὶ ἰδίῳ ταῖς ιδέαις τοῦ Καποδιστρίου.

Ὁ Καποδίστριας κατόκησεν ἐν Γενεύῃ, ἧς ὑπῆρξεν ἐπίτιμος πολίτης, ταχέως δὲ ἤρξατο ἡ συνεδρίασις τῆς ἐν Οὐηρῶνι Συνδιασκεψέως, εἰς ἣν προσεκλήθη ὁ λόρδος Στράτφορντ, ὅπως δώσῃ ἐξηγήσεις περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καθ' ὅτι οὗτος διεβεβαίω ὅτι αὕτη εἶχε καταβλήθῃ, ἐνῷ ἡ Πελοπόννησος εἴπερ ποτὲ ἐπιτυχῶς ἠμύνητο, καὶ τινες ἤδη πόλεις ὡς ἡ Σαλαμίς, τὸ Ναύπλιον, τὸ Μεσολόγγιον εὕρισκοντο εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ἐφάνετο ὅτι ἐπὶ τέλους θέλουσιν ἀναγνωρίσῃ αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης τὴν σπουδαιότητα τῶν γεγονότος, ὅτι ἐπὶ τέλους θέλουσιν ἀποκαλύψῃ τὸ ψεῦδος καὶ τὰς ῥαδιουργίας τῆς διπλωματίας. Οἱ ἐκ μέρους τῆς Γαλλικῆς ἀμφοτέροι ἀντιπρόσωποι, ὁ Μονμορανσῆς καὶ Σατωβριὰν ἦσαν γνωστοὶ ἐπὶ τῇ εὐμενεῖ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα διαθέσει· οὐχὶ ματαίως βεβαίως ἀνήκον ταῖς ἀρχαίαις γαλλικαῖς οἰκογενεαῖς (les fils des theories). Οἱ Ἕλληνες ἐντούτοις ἤδη ἐσχηματίσαν προσωρινὴν κυβέρνησιν ἐν ἀπάσῃ τῇ παρὰ τῶν Τούρκων κατακτηθείσῃ ὑπ' αὐτῶν χώρᾳ καὶ σὺν τῇ ἀφίξει εἰς Κωνσταντινούπολιν τοῦ λόρδου Στράτφορντ, ἦλθον εἰς Οὐηρῶνα καὶ οἱ Ἕλληνες πληρεξούσιοι. Ὁ Σιρ Θωμᾶς Μέϋτλανδ, ἀρροστής τῶν Ἰονίων νήσων, ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δυσμενῶς αὐτοῖς διακειόμενος, διεβεβαίω τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὅτι αἱ ἐπιτυχίαι τῶν Χριστιανῶν εἰσὶν πρόσκαιροι.

Ὁ λόρδος Στράτφορντ ἐβεβαίω τὸ αὐτὸ ἐνώπιον τῶν μοναρχῶν, εὐρισκομένων τότε ἐν Οὐηρῶνι. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος καταγοητευμένος ὑπὸ τῆς διανοίας τοῦ Σατωβριάνδου, κατεθώπευσεν αὐτόν πληρέστατα παραδεχόμενος τὰ χριστιανικὰ αὐτοῦ αἰσθηματα, ἀλλὰ δὲν ἀπεφάσισεν ὅμως νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν δυνάμεων διχογνωμίαν. Συνεφώνησαν νὰ ἐπιτρέψωσι τῇ Γαλλίᾳ τὴν ἐν τῷ Ἰσπανικῷ ζήτηματι ἐπέμβασιν ἐπὶ τῷ ὄρφῳ ὅμως νὰ μὴ τίξῃ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα καὶ ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ ἐτέθη σχεδὸν ἡ βᾶσις τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἠθέλε θεωρεῖσθαι τοῦ λοιποῦ νόμιμος μοναρχία, οἱ δὲ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες Χριστιανοὶ κατεδικάζοντο νὰ ὑποφέρωσι τὰς βεβασίας οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ Σωτῆρος, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ θεοῦ τοῦ δικαίου τοῦ

μονάρχου Σουλτάνου. Μολονότι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ μικρά τις ἀλλοίωσις τοῦ τίτλου, νὰ γράφῃ τὰς διακοινώσεις ὁ Σουλτάνος οὐχὶ «ἐλέω Θεοῦ» ἀλλὰ «θείᾳ βουλήσει, ἡμεῖς Μαχμούδ ὁ Β΄. κτλ. κτλ.»

Ἡ πικρὰ αὕτη χλευή κατὰ τῶν ἰδίων δικαιοματίων προέκυψε κατ' εἰσήγησιν τῆς Αὐστρίας, ἀπαρνηθείσης οὕτω τὰς ἰδίας αὐτῆς παραδόσεις καὶ τοὺς λαμπροὺς ἀθλοὺς τῶν προγόνων αὐτῆς, τῇ συναινέσει ἀπάσης τῆς Εὐρώπης, γαυρώσης ἐπὶ τῇ σταυροφορίᾳ αὐτῆς καὶ οὐνειδιζούσης τὴν Ῥωσίαν ἐπὶ τῇ ἀποχῇ αὐτῆς. Οἱ Ἕλληνες πληρεξούσιοι οὐδὲ κἀν ἐγένοντο δεκτοὶ καὶ ὁ λόρδος Στράτφορντ ἐπέστρεψε νικητῆς.

Πρό τινος ἐνώπιόν μου ὑψηλὸν τι καὶ εἰλικρινὲς ἱστορικὸν πρόσωπον ἐξεφράσθη οὕτως. Ἄφ' οὗ ἐπῆλθεν ὁ χρόνος καὶ καθίστανται ἀναγκαῖαι αἱ σπουδαῖαι ἀλλοιώσεις «κάλλιον ν' ἀρχίσωσιν αὐταὶ ἀνωθεν ἢ κάτωθεν». Τὴν ἀλήθειαν ταύτην δὲν ἤθελον νὰ κατίδωσιν ἐν Οὐρηῶνι, καὶ τὸ δικαιοτάτον τοῦτο ζήτημα περιῆλθεν ἤδη εἰς χεῖρας οὐχὶ κράτους, ἀλλ' ἰδιωτῶν καὶ δυστυχῶς, ὅπως συχνάκις συμβαίνει, τυχοδιωκτῶν, ἐξημμένων κεφαλῶν ἀλλὰ κενῶν. Ὅπως ὁ εὐρωπαϊκὸς συρφετὸς τυχῶν τῆς ἀφέσεως μετὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ναπολέοντος ἐρρίφθη εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων ἀλλ' ἀντὶ βοηθείας εἰσήγαγον μόνον ραδιουργίας, κλοπὰς καὶ ἀναρχίας. Ἐν τούτοις ὑπῆρξαν καὶ ἄνδρες εἰλικρινεῖς τίμιοι καὶ ἀφιλοκερδεῖς· ὁ Γάλλος Ἐυνάρδος καὶ ὁ Ἄγγλος Ἀστιγξ, ἐν τῇ ψυχικῇ ὁρμῇ τοῦ ἀδελφικοῦ αἰσθημῆτος, ἤρξαντο μεταχειριζόμενοι ἀπαντα τὰ μέσα αὐτῶν, ὅπως διοργανώσωσι πολλοὺς συλλόγους ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καὶ παρέχουσιν αὐτῇ χρήματα. Ἐσχηματίσθησαν ἐπιτροπαὶ ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ ἀπανταχοῦ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων· διεδίδοντο κατηγορίαι καὶ δυσμενεῖς λόγοι κατὰ τῆς διπροσωπίας τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς· τὸ πᾶν ἐπερρίπτετο ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Συμμαχίας, καίτοι αὐτοὶ οὗτοι οἱ σύμμαχοι ὑπέγραψαν αὐτὴν ἀπλῶς πρὸς τὸ θεοθῆναι. Οὕτως ἔληξε τὸ συνέδριον τοῦτο, οὗ τὰ μέλη ὑπὸ τὸ πρόσχημα καὶ τὸ ὄνομα τῆς εἰρήνης ἐγέννησαν πλήρη δυσπιστίαν πρὸς ἀλλήλους, ἀπέχθειαν καὶ ραδιουργίας. Ἐν τούτοις ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις δὲν ἔπαυσε κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συνεδρίου, ἐλάμβανε μεζζονας διαστάσεις, καίτοι ἔχανε τὴν τέως λαμπρότητα, καίτοι βαθμηδὸν μᾶλλον καὶ μᾶλλον δὲν ἐξελέγοντο ἤδη τὰ μέσα ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περίπου εἰς εἰσέτι ἐκ τῶν ἐγκαρδιῶν ἡμῶν φίλων, καὶ τοι μὴ γνωστὸς προσωπικῶς, ἔλαβε δραστηρίαν μετοχὴν, σχεδὸν ἐπρωτοστάτησε τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος. Ἦτο ὁ λόρδος Βύρων. Ἐκτοτε ἀφ' οὗ ἀναμιμνήσκουμι τὸ παιδικὸν διήγημα «Frack» τῆς μῆς Ἐτζεβορθ, οἱ συγγραφεῖς τῶν ἀναγνωσκομένων ὑπ' ἐμοῦ βιβλίων ἐθεωροῦντο παρ' ἐμοῦ ζῶντες φίλοι, ἀπόντες μόνον ἀλλ' ὅπωςδήποτε πλησίον.

Νῦν ὁ Τσάιλντ Ἀρόλδος ὡς προσωπικῶς μετέχων τῆς ἐπαναστάσεως,

περιῆψεν ἔτι μεζζονα ποιήσιν τῷ Ἑλληνικῷ ἀγῶνι. Πάντα ταῦτα ἤκουον ἐγὼ ἐν τῷ οἴκῳ ἡμῶν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος. Μετὰ ζήλου πολλοῦ ἠκροώμην ἐκάστης ἀγγελίας, ἤκουον ἐκάστην συζήτησιν τῶν πρεσβυτέρων καὶ κατακλινομένη τὸ ἐσπέρας ἐπὶ πολὺ δὲν ἠγγύπνουν φανταζομένη μάχας καὶ ἀψιμαχίας, κινδύνους καὶ ὀδύνας, τοὺς μὀχθοὺς τῶν Ἑλληνίδων προσπαθουσῶν νὰ παρῆξωσι τροφήν ἢ πυρίτιδα τοῖς συζύγοις καὶ ἀδελφοῖς. Συχνάκις μοι ἐπήρχοντο κατὰ νοῦν φαντασιώδεις περιστάσεις ἐν αἷς ἐγὼ αὐτὴ μετεῖχον συμπράττουσα ταῖς Ἑλληνίσι, μετέχουσα τῶν ἀθλῶν αὐτῶν, διασώζουσα τινὰ ἥρωα ἐκ βεβαίου κινδύνου ἢ καθιστώσα Χριστιανὸν κακὸν τινὰ ἀλλὰ ἀνδρεῖον Μουσουλμάνον. Τὰ μειράκια ἔχουσιν ἴδιον μυθώδη κόσμον, εἰς δὲν ἀπέρχονται ἀπομακρυνόμενα τῶν πρεσβυτέρων, οὗ τὴν εἶσοδον ἀποτρέπουσι τοῖς πρεσβυτέροις καὶ δὴ καὶ τοῖς φιλάττοις αὐτῶν τοῦτο δὲ πιθανόν, διότι φοβοῦνται τοὺς χλευασμοὺς αὐτῶν ἀλλ' ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ τούτῳ κόσμῳ τόσον λαμπρὸς εἶνε ὁ βίος, τοσοῦτον εὐκόλως πραγματοποιοῦνται τὰ ἀπραγματοποιήτα, τοσαύτη ὑπάρχει ἐλευθερία καὶ λαμπρότης. Ἀναμιμνήσκουμι μίαν ἐποχὴν τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας ὅτε ὁ κόσμος οὗτος εὐρίσκετο κατ' ἐμὲ ἐν τινι εὐλογημένῃ χώρᾳ ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθείσα, ἔνθα τὸ πᾶν ἦτο κῆπος εὐώδης καὶ ὠκεανὸς γαλήνιος, καὶ ἀτελεύτητα δάση μεθ' ἡλικιῶν ἀκτίνων, αἵτινες ἠκτονοβόλουν διὰ μέσου τῶν δένδρων καὶ οὐρανὸς λαμπρὸς· οἱ δὲ ἀνθρώποι ἀενάως βρέφη πτερυγοφόρα δι' ὧν ἵπταντο ὑπεράνω τῶν δασῶν, ἢ τῶν ἀνθέων ἢ μακρᾶν εἰς τὰ οὐράνια νέφη, ὡς ἵπτανται τὰ πτηνὰ, καὶ τὸ πᾶν ἐκινεῖτο ἄδον καὶ ἀποτελοῦν λαμπρὰν τινὰ ἀρμονίαν. Τοσοῦτον ἠγάπησα τὴν τοιαύτην χώραν καὶ τὰ τοιαῦτα ὄντα, ὥστε ἠρώτων ἐνίοτε ἐμαυτήν. «Πιθανὸν νὰ ὑπάρχῃ τοιαύτη τις χώρα; Δὲν θὰ εὐρεθῇ Κολόμβος τις, ὅστις νὰ ἀνακαλύψῃ αὐτήν;»

Ἄλλον τινὰ χαρακτῆρα ἐν τῇ φαντασίᾳ μου εἶχεν ὁ κόσμος τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸ 1824 ἔτος, μοι ἦτο ὅμως ὡσάυτως πολῦτιμος καὶ ἱερὸς οὕτως εἰπεῖν. Τὸ εὐγενὲς διάθεμα τοῦ Βύρωνος ἐπέστυρεν οὐχὶ μόνον τῶν μειρακιῶν τὴν προσοχὴν. Ἡ δόξα αὐτοῦ, ἡ καλλονὴ αὐτῆ καὶ δὴ ἡ διαγωγὴ του κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ, ἐπλήρου τὰς στήλας ὅλας σχεδὸν τῆς Εὐρωπαϊκῆς δημοσιογραφίας· τὰ ποιήματα αὐτοῦ μετεφράζοντο εἰς ἀπάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, αἱ εἰκόνες αὐτοῦ ἐξετίθεντο ἐν τοῖς παραθύροις ἀπάντων τῶν βιβλιοπωλείων καὶ εἰκονοπωλείων.

Ὁ θάνατος τοῦ Βύρωνος ὑπῆρξεν ἀληθῆς συμφορὰ τοῖς Ἕλλησιν. Οἱ ἐν Μεσολογίῳ λοιποὶ ξένοι ἐστεροῦντο καὶ τῶν ὑλικῶν αὐτοῦ μέσων καὶ τῆς ὑψηλῆς δόξης καὶ τῆς φρονίμου εἰς τὸ ἔργον ἀφοσιώσεως, διηρέθησαν εἰς κόμματα. Διχνοοῦντες ἤδη οἱ Ἕλληνες ἐπάλαιον κατὰ μυρίων δυσχερειῶν καὶ ταχέως ἢ ληστείας καὶ ἢ πειρατείας ἐκηλίδωσαν τὸν ἐθνικὸν ἀ-

γῶνα. Οἱ Τοῦρκοι καί τοι εὐρίσκοντο ἐν δυτχερεὶ θέσει ἐν τούτοις ἐπελά-
βοντο τῆς ἐπιθέσεως καὶ πάλιν ἐπολιόρκησαν τὸ Μεσολόγγιον, ἐν ᾧ νῦν
ἐνεκλείσθη ὁ ἕτερος ἀδελφὸς Βότσαρης καὶ ἡ πολιορκία αὕτη διαρκέσασα
ἔτος ὄλον μὲ κατέθελγε τὰ μάλα.

Μετὰ πλείονος βεβαίως λύπης, μετὰ πλείονος καρδικῆς ὀδύνης, τρόμου
καὶ ἀδημονίας ἠκολούθουν τριάκοντα ἔτη μετὰ ταῦτα τὰς περιπετείας
τῆς ἡμετέρας Σεβαστουπόλεως, ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἐὰν ἐκεῖθεν ἀνέμενον
μετὰ πλείονος ἀνυπομόνησίαις καὶ περιεργίαις τὰς διαφόρους εἰδήσεις ἢ ἐκ
Μεσολογγίου κατὰ τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν.

Ἐπὶ τέλους τὸ φρούριον ἔπεσεν, οὐχὶ ὅμως ἀλωθὲν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν,
ἀλλ' ἀνατιναχθὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βότσαρη, ὅστις συναπαλώσθη μετὰ τῶν
συναδέλφων αὐτοῦ ἐν τοῖς περιφλέκτοις ἔρειπίοις, ἐνῶ μέρος τῆς φρουρᾶς
διήλθεν διὰ τῶν τάξεων τῆς ἐχθρικῆς στρατιᾶς καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰ ὄρη.
Ἐνα ἐκ τῶν νῦν ἐπιζώντων ἐργατῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶδομεν πρὸ ὀλί-
γου ἐν Πετρούπολει, τὸν Κολοκοτρώνη, τὸν υἱὸν τοῦ ἀρχαίου μαχητοῦ,
ὅστις μόλις δεκατριετῆς νεανίας διήγαγεν δώδεκα ὄλους μῆνας ἐν Μεσο-
λογία, μετασχὼν ἀπκσῶν τῶν ἐξόδων καὶ διελθὼν τὰς τάξεις τῆς Ὀθω-
μανικῆς στρατιᾶς. Οὗτος ὅπως καὶ ἄπαντες οἱ ἄνδρες τῆς ἐποχῆς ἐκεί-
νης καίτοι ἦδη ἡ χώρα αὐτῶν ἔτυχε τῆς ἀνεξαρτησίας, καίτοι τὸ κρά-
τος αὐτῶν ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητον, καὶ τοι ὑφίστανται εἰσέτι ἄπασαι αἱ
ἀπαιτήσεις τῆς οὕτω ἐπικληθείσης «μεγάλης ἰδέας» δὲν ἐπύσαντο τρέ-
φοντες αἰσθημά τι εὐλαβεῖς πρὸς τὴν Ῥωσίαν καὶ τὸν ὀρθόδοξον Τζάρον.
Ἄδυνατῶ νὰ λησμονήσω κατὰ πόσον κατεγοητεύθη οὗτος ὅτε τῇ αἰτή-
σει τινὸς τῶν ἐν Πετρούπολει φίλων αὐτοῦ, ἡ αὐτοκράτειρα ἀπέστειλεν
αὐτῷ εἰκόνα πρὸς εὐλογία καὶ συζύγου αὐτοῦ τὰ δάκρυα ἔρρεον ἐκ τῶν
ὀφθαλμῶν, ἡ δὲ χεὶρ ἔτρεψε καὶ θερμαὶ ἐκφράσεις εὐγνωμοσύνης ἐξεστο-
μίσθησαν πρὸ αὐτοῦ Ἰταλιστῆ, ἐν τῇ γλώσσῃ δι' ἧς συνενόητο μεθ' ἡμῶν.
Δὲν ἀπηλείφθη εἰσέτι παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ γενεᾷ τὸ γόητρον τῆς ὀρθοδόξου
χώρας ἐπὶ πολὺ χρησιμευσάτης ὡς μόνης προστάτιδος τῶν ὀρθοδόξων κατὰ
τὸν προαιώνιον αὐτῶν ζυγόν.

Ὅλην τὴν δυσχερῆ ταύτην ἐποχὴν ὁ Καποδίστριας διήλθεν ἐν Γενεύῃ.
Ἐν ἀπάσῃ τῇ ἰσχύϊ ἦδη τῆς ἀνδρικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ὄλωσ μονήρης διή-
γαγεν ἐπὶ ὀλοκλήρους μῆνας καὶ ἔτη. Ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ θέσις, αἱ γνω-
σταὶ αὐτοῦ στεναὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον σχέσεις, ἀδύνατον
καθίστων τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀγῶνι μετοχὴν ἢ ἐν
τῇ πατρῴᾳ αὐτοῦ χώρᾳ ἐμφάνισις ἤθελεν ἐπιφέρειν τὸ αὐτὸ ὀλέθριον ἀπο-
τέλεσμα οἷον τὸ κίνημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, καὶ ἤθελε γεννήσῃ
πιθανὸν τὰς ἀπ' εὐθείας δυσμενεῖς ἐνεργείαις τῆς Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας
αἰτίνας ἤθελον ἐκλάβῃ βεβαίως αὐτὸν πρᾶκτορα τῆς Ῥωσίας. Τὸ καθῆκον
τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν πατρῴαν αὐτοῦ χώραν καὶ τὸν Ἀλέ-

Ξυνδρον, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀρνηθῆ τὴν ἀπ' εὐθείας ἐν τῷ ἀγῶνι μετο-
χὴν, πολλῶ μᾶλλον δὲ καὶ ἡ καθαρὰ αὐτοῦ γνώσις τῶν βεβαιότητων, αἰ-
τινες κατέτρεχον τὴν Ἑλλάδα καὶ ἤθελον βεβαίως ἐνισχυθῆ ἐὰν νέος ἀν-
τίζηλος ὁμόφυλος ἐνεφανίζετο ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν κομματαρχῶν. Πά-
σχων ψυχικῶς μᾶλλον ἕνεκα τῶν περιπλοκῶν τούτων ἢ τῶν αἰματηρῶν
ἀπωλειῶν τῶν Ἑλλήνων ὁ Καποδίστριας προσέφερε καὶ ταύτην τὴν ὑψη-
λὴν τῇ πατρίδι αὐτοῦ θυσίαν παρήμενεν ἀπρακτῶν, μακρὰν αὐτῆς, με-
ταχειριζόμενος ἄπαντα τὰ ὑλικά αὐτοῦ μέσα, ἄπασαν τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ
δύναμιν ἢν εἶχεν ἐπὶ τινῶν προσώπων, ὅπως δυνήθη νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς
ἐντίμους ἄνδρας καὶ ἐξευγενίσῃ τὰ δικαίωματα τοῦ διοικητοῦ συστήματος.
Ὁρθότατα προέβλεπε συνεχεῖς τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀναρχίας καὶ ἐμφυλίου
ἔριδος ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῇ μελλούσῃ αὐτῆς τύχῃ. Τοιαύτης τινὸς
μελαγχολίας εἶνε μεστὴ μία ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα μου ἐκ Γε-
νεύης γαλλιστῆ γραφεῖσα.

Ἐν Γενεύῃ 3115 Φεβρουαρίου 1823.

Ἐλαβον, ἀγαπητέ μοι Βλοῦδοβ, τὴν ἐπιστολήν σου τῆς 9 Ἰανουαρίου καὶ σπεύδω νὰ
σ' εὐχαριστήσω ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῇ φιλικῶν πρὸς με ἐκφραζομένων αἰσθημάτων, ἅτινα
τοσοῦτῳ μᾶλλον συναισθάνομαι, ὅσα εὐρίσκω αὐτὰ σύμφωνα πρὸς ὅ τι ἔχω ἐν τῇ καρ-
δίᾳ μου καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ ἀπόστασις καθιστᾷ ὁσημέραι αὐτὰ προσφιλέστερα. Ἡ ὑγι-
εια μου ὑπὲρ ἧς μετὰ τοσαύτης προθυμίας εὐαρεστεῖσαι μεριμνῶν, καθ' ὄλον τὸν Δε-
κέμβριον ὑπέστη ὀδυνηροτάτας δοκιμασίας. Μόλις ἀναλαμβάνω ἤδη ἀπὸ ὀξείας νό-
σου, βραδέως μὲν, ἀλλὰ καὶ ἐλπίζων ὅτι ἡ ἀνοίξις θὰ συντελεσῇ εἰς τὴν τελείαν μου
ἀνάρρωσιν. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἡλίου ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος τῆς λίμνης τῆς Γενεύης μὲ ὀφέ-
λησε πολὺ μᾶλλον ἢ αἱ συμβουλαὶ ὄλαι τῆς ἰατρικῆς σχολῆς. Ἄλλως δὲ οἰαδιόποτε
καὶ ἂν εἶνε ἡ σωτηρία ἐπιδρασις τοῦ κλίματος τῆς ἀτμοσφαιράς καὶ τῆς θερμότητος
δὲν ἔχω καὶ πολλὰ εὐάρεστα ὄνειρα περὶ τοῦ μέλλοντός μου. Ἄγων ἦδη τὸ τεσσαρα-
κοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας μου, ἀπὸ πολλοῦ πάσχω κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡ-
τιον, πῶς νὰ ἔχω ἀξιώσεις περὶ ὑγείας ἀνθράκας καὶ ἀκμαίας καὶ διατί; Περὶ οὐδενὸς
λοιπὸν ἄλλου πρόκειται, ἢ πῶς νὰ καταστήσω ὑποφερτὸν τὸ φορτίον τῆς ζωῆς καὶ εἰς
τοῦτο καὶ μόνον περιορίζονται αἱ ἐλπίδες μου. . . . Ἐὰν δὲ ὅμως ὁ Πανάγαθος Θεὸς
εὐδοκήσῃ νὰ μοι δώσῃ πλέον ἢ ὅ, τι τῷ ζητῶ, θὰ θεωρήσω ἑμαυτὸν εὐτυχῆ, μάλιστα
ἐὰν δυνήθῃ ἀκόμη νὰ ἀφιερῶσω τὰς ἡμέρας μου καὶ τὴν καλὴν μου θέλησιν εἰς τὴν
ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος ἡμῶν καὶ τῆς ὑμετέρας πατρίδος. Ἡ εὐχὴ μου αὕτη, ἀ-
γαπητέ μοι Βλοῦδοβ, εἶνε λίαν εἰλικρινής. . . . Καὶ σὺ δὲν ἀμφιβάλλεις διότι γινώσκεις
ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τῆς χάριτος εἶνε ἡ ἥδιστη τῶν ἀπολαύσεων τῆς ψυχῆς καὶ ὅτι ἡ
ἐμὴ πρὸς τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν Ῥωσίαν συνεταύτισθη ἦδη μετὰ τοῦ αἰσθηματος
τῆς ἰδίας μου ὑπάρξεως. Δέξαι ἄπαξ ἔτι τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν ἐπιστολήν σου
ὅπερ θὰ μοι ἀποδείξῃς ἐὰν ἐνίοτε μοὶ γράψῃς περὶ τῶν κατὰ σέ.

Ἀνάφερέ με εἰς τὴν μνήμην τῆς κυρίας καὶ τοῦ κυρίου Καραμζίνου. Ἀπέιρους ἀπα-
σμούς πρὸς τοὺς κυρίους Δάσκοφ, Ζουκόφσκη καὶ à tutti quanti. Τὰ σεβάσματά μου
πρὸς τὴν κυρίαν Βλοῦδοβ.

Ὁ ἀφωσιωμένος φίλος
Καποδίστριας

Ἄφατός τις λύπη και ψυχική κατάπτωσης δείκνυται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ. Ἐναργῶς καταφαίνεται ὅτι ἐλλείπει τῷ γράφοντι τὸ εὐρὺ ἐκεῖνο στάδιον, ἡ πολιτικὴ δραστηριότης και ὁ λαμπρὸς κύκλος ἐν ᾧ ἔζησε, και ἡ πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνη τοῦ αὐτοκράτορος ὃν ἀποκαλεῖ ἰδικόν του· και ἡ εὐρύτης τῆς Ῥωσικῆς χώρας μεθ' ἧς συνδέουσιν αὐτὸν εὐγνωμοσύνη και αὐτὸ τὸ συμφέρον τῶν πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ.

Αἱ γραμμαὶ αὗται μοὶ ἔφερον πολλὰς ἀναμνήσεις. Ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς ἡ ἀπλῆ συνήθης αὕτη ἐντολὴ τῶν ἀσπασμῶν, ἡ ἀπλῆ ἀπαριθμησις τῶν ὀνομάτων τούτων, μοὶ ἀναμιμνήσκει τὰς ἡμέρας τῆς νεανικῆς ἡλικίας μου, τὸν κομψόν, τὸν γενναῖον, τὸν εὐγενῆ ἐκεῖνον φιλικὸν και οἰκογενειακὸν κύκλον.

Διορῶ μίαν εἰσέτι χορδὴν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἐπιστολῇ. Τουτέστι τὸ μὴ ἱκανοποιηθὲν αἰσθημα, ἡ ψυχικὴ ἐκείνη κατάστασις, αἴτινες ταρασσουσι τοὺς φλογεροὺς χαρακτῆρας, ὅτε παραδίδονται μετ' ἀγάπης και ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐτέρας ἴσως και συγγενοῦς ἀλλ' οὐχὶ πατρίου χώρας. Βεβαίως ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες ἐντίμως και ἐναρέτως ὑπηρετοῦσι ξένη χώρα και περατώσαντες τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν, ἀπέρχονται ἐν καθαρᾷ συνειδήσει και μετ' αἰσθημάτων τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος αὐτῶν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶνε σεβαστοὶ και ὠφέλιμοι ἀλλήλοις. Ἄλλ' ὁ Καποδίστριας εἶχε ψυχὴν λίαν ὑψηλὴν, καρδίαν λίαν θερμὴν, νοῦν λίαν περιπαθῆ, μὴ δυνάμενος ἀπαθῶς νὰ κατακρατῇ τὰς ῥοπὰς τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ· παρκαμένον Ἕλλην φιλόπατρις ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς καρδίας αὐτοῦ ἦδη ἠδυνάτει νὰ ἀποχωρήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Ῥωσίας. Ἐν τούτοις πολλάκις τὸ συμφέρον και ἡ διαγωγὴ τῆς μιᾶς προσέκρουον, ἐὰν οὐχὶ τῷ συμφέροντι, ἀλλὰ τουλάχιστον τοῖς διαθέμασι τῆς ἐτέρας. Εἶνε τυραννικὰ ἰδιαιτέρως ὅπως ἦν βραχέως φέρει τις.

Οὕτω παρήλθον διὰ τὸν Καποδίστριαν τὰ ἔτη 1823 και 1824. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ μήτηρ μου ἠσθένησε βαρῶς και ὁ ἰατρὸς Μούλλερ ἀπέστειλεν ἡμᾶς εἰς Μαριενβοῦργον, διατάξας νὰ διαχειμάσωμεν ἐν εὐκρεῖ κλίματι και τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐν Ἐμση. Οὕτω διελθόντες τὸν χειμῶνα ἐν Δρέσδη, τὸ δὲ ἔαρ ἐν Καλρσβάδη, συννητήθημεν μετὰ τοῦ Καποδιστρίου ἐν Ἐμση. Νομιζῶ ὅμως, ὅσον παραδόξον και ἐὰν φαίνεται ὅτι ἐν ταῖς μακραις αὐτοῦ μετὰ τοῦ πατρός μου συνδιαλέξεσιν, οὐδὲν ἔλεγον περὶ τῶν συγχρόνων πολιτικῶν ζητημάτων, καίτοι ὑπῆρχον τοσοῦτον σοβαρὰ ζητήματα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Πιθανὸν πρὸς ἀποφυγὴν ζητήματος δυνάμενον νὰ δυσχεραστήσῃ τὸν Καποδίστριαν, ἀπέφευγον τὰς συζητήσεις ἐκείνας, ἅτινα ἀμφοτέρους βεβαίως τὰ μάλα διέφερον· τοῦτο τουλάχιστον συμπεραίνω ἐκ τῆς λύπης τοῦ Καρκαζίνου μὴ δυνάμενον νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ πατρός μου τὰς γνώμας τοῦ Καποδιστρίου περὶ τῶν συγχρόνων γεγονότων. Ὁ Καρκαζίνος ὡσάυτως ἀναφέρει ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ αὐ-

τοῦ ἀπερὶ τῶν λυπηρῶν περιστάσεων αἴτινες ἀποχωρίζουσιν αὐτοὺς και αἴτινες δὲν ἔληξαν ἔτι. Αἱ περιστάσεις αὗται ἦσαν αἱ περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος συζητήσεις, ἐν αἷς κατὰ τὸ εἰωθὸς ἠδυνάτου νὰ τύχῃσι τῆς μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων συνεννόσεως, και ἐφαίνετο ὡσάυτως ἀδύνατον τῷ αὐτοκράτορι Ἀλεξάνδρῳ ν' ἀπαρνηθῇ τὴν συνεννόησιν ταύτην. Τότε ἀκριβῶς εἶχεν ὀρισθῆ ἡ ἐν Πετροπόλει συνδιάσκεψις πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς ἐκ μέρους τῆς Ῥωσίας νέας προτάσεως περὶ τῆς γενικῆς ἠθικῆς (και πάλιν) πιέσεως τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, πρὸς σχηματισμὸν ὑποτελοῦς ἡγεμονίας, ἀποτελουμένης ἐξ ἐκείνης τῆς χώρας ἧτις εὐρίσκετο ἦδη εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Μολδαβίας, Βλαχίας και Σερβίας, μετὰ ἐσωτερικῆς αὐτονομίου κυβερνήσεως. Ταυτοχρόνως ὅμως ὅτε ἐχορηγοῦμεν νέας παρχωρήσεις τῇ Τουρκίᾳ, ἐναποθέτοντες τὰς ἡμετέρας ἐλπίδας ἐπὶ τὴν εὐρωπαϊκὴν δημοφωμίαν, οἱ Ἕλληνες ὀπλαρχηγοὶ ἀπελπισθέντες, στερούμενοι τῶν μέσων ἠδὲ πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος, μὴ δυνάμενοι νὰ τύχῃσι τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑποσχεθέντος δανείου, ἀπεφάσισαν νὰ ὑποταχθῶσι τῇ Ἀγγλίᾳ, καίτοι ἐγίνωσκον τὸν τῶν Ἰονίων νήσων ζυγόν, και συγκαλέσαντες ἐν τάχει Ἐθνικὴν συνέλευσιν παρέδωκαν ἑαυτοὺς τε και τὸν λαὸν τῇ προστασίᾳ τῆς Ἀγγλίας μόνως τὸν Ἰούλιον τοῦ 1825 ἔτους. Ἡ Ἑλλὰς μετὰ τῶν θαλασσῶν αὐτῆς λιμένων και νήσων, κειμένη ἐν τῇ μεταξὺ τῆς Εὐρώπης και Ἀσίας ὁδῷ, ἐφαίνετο ἀρκούσα ἐγγύησις τῷ ἐμπορικῷ ἔθνει και ἡ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δάνειον ἐγγραφή ἤρξατο ταχέως καλυπτομένη, και τοὶ ὑπὸ ὄρους λίαν βραεῖς. Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη ἀγγελίαι ἐξέπληξε και μεγάλως δυσπρόσπετος τὸν τε αὐτοκράτορα Ἀλεξάνδρον και τὸν Καποδίστριαν, ὅστις ἀπογοητευμένος τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐν τοῖς Ἰονίοις νήσοις, οὐδὲν ἄλλο προέβλεπε διὰ τὴν Ἑλλάδα και δι' ἀπαντας τοὺς Χριστιανούς, ἢ διπλοῦν μόνον ζυγὸν τὸν τῶν Ἀγγλῶν οικονομικὸν και τὸν τοῦ Σουλτάνου αἰετοῦ ἀπεχθῆ. Ἡ Ῥωσία δέ, ἡ δευτέρα αὐτοῦ ἀγάπη ἔχανε και τὴν ἐπιρροὴν και τὸν τῶν λοιπῶν δυνάμεων σεβασμόν.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ καρποὶ τῆς προσοχῆς ἡμῶν, τῆς ἐνδοτικότητος τῶν τοῖς πιστοῖς ἡμῶν συμμάχους παρχωρήσεων, διασωθείσης διὰ τοῦ Ῥωσικοῦ αἵματος και τῆς ἐπιμονῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐκ τοῦ ἐπαινεδίστου ζυγοῦ τοῦ Νάπολέοντος! Ὁ πατὴρ τοσοῦτον ἐδυσθύμει ἐνεκα τοῦ προσώπου ὃ ἠνάγκαζον τὴν Ῥωσίαν νὰ διαδραματίξῃ, τοσοῦτον ἐναργῶς ἔψεγε τὴν πολιτικὴν ἡμῶν, ὥστε και μέχρι τοῦδε μὴ διακείμενος φιλίως τῷ Νεσελρόδι, νῦν ὅπως ἠπίσται πρὸς αὐτὸν, και ἐπὶ τῇ ἐπερωτήσει ἐὰν μέλλει νὰ δοθῇ αὐτῷ θέσις πρεσβευτοῦ, λαβὼν ἀπάντησιν ὅτι δι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει θέσις κενὴ, ὁ πατὴρ μου ἀπεφάσισε νὰ παρκατηθῇ τῆς ὑπηρεσίας και λάβῃ τὴν ἀφεσίαν του.

Ἐν Ὀδησσῷ κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1881.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΕΤΡΙΟΥ ΑΝΔΡΟΣ

«Αν θέλετε καλούμεν ταύτην εξομολόγησιν διαμαρτυρομένου Ιερέως».

Κεῖται νεκρὸς ἐν τῷ τάφῳ του· ἐνῶ δὲ ὑπὸ τῶν σκολιῶν κατεπιβρώσκειτο, ἀκροᾶται καὶ ἀκούει, θεᾶται καὶ ὀρᾷ· οὐδεὶς θρηνεῖ αὐτόν· μόλις ἐκλιπόντος ἐπελάθοντο αὐτοῦ, ἀλλ' αἰσθάνεται ὅτι καὶ δικαίως τοῦτο ἐγένετο·

- «Διότι πάντοτε ἤμην ὁ τυχών·
- »Οὐδὲ ἔχνος ποτὲ καινοτομίας τινὸς ἔσχον·
- »Αἱ ἰδέαι μου οὐδέποτε ἔθρεψαν τὸν κόσμον,
- »Ἦσαν ἀπλῶς καὶ μόνον ἡχὼ τῆς τελευταίας ἀναγνωσέως μου.
- »Δὲν δύναμαι νὰ μεμφθῶ τοὺς γνωρίμους μοι.
- »Εἶναι ἤδη ψυχροὶ πρὸς ἐμὲ, ὡσαύτως ἤμην καὶ γὰρ πρὸς αὐτούς.
- »Ὅθεν πῶς ἄλλο ἤθελον δεῖξει πρὸς ἐμὲ,
- »Ἡ κοινὴν φιλοφροσύνην;
- »Οὐδὲν ἔπραξα περιβλεπτόν,
- »Οὐδεμίαν ἐνέπνευσα ἀγάπην,
- »Ἴνα πόθον τινι ἐμποιήσω, ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν,
- »Διότι ἐγκατέλιπον τὴν γῆν». 1

Ὁ νεκρὸς οὗτος εἶχε γράψει τὴν ἱστορίαν τοῦ βίου του, οὐχὶ διότι θεωρεῖ ἑαυτὸν πολλοῦ λόγου ἄξιον. «Ἡ ἱστορία μου, λέγει αὐτὸς οὗτος, εἶναι ὡς βίος κοινῶ ἀνθρώπου, (οἷός εἰμι ἐγὼ), ὅστις, ἐβασκανίσθη ὑπὸ πολλῶν προβλημάτων, ἅτινα οὐδέποτε ἔλυσα, ἐταράχθη ὑπὸ ποικίλων δυσχερειῶν, καὶ οὐδέποτε ὑπερέβην, ἠμαυρώθη ὑπὸ ταπεινῶν ὑποχωρήσεων, αἵτινες καινίως πιέζουσι τὴν συνείδησίν μου».—Ἀλλὰ σαφῶς ἐγίνωσκεν ὅτι οἱ δυστυχεῖς παρκαμυθοῦνται τῇ διηγήσει ἀτυχιῶν ὁμοίων ταῖς ἑαυτῶν, διανοούμενοι ὅτι καὶ ἄλλοι ὑπέστησαν τὰς αὐτὰς θλίψεις καὶ κακουχίας. Συνέταξε σημείωσιν τῶν ἀδυναμιῶν καὶ τῶν ἀποτυχιῶν του, καὶ ἔπειτα ἀφῆκεν εἰς τὴν τῆς τύχης φορὰν τὸ χειρόγραφον, ἐξ οὗ, μετὰ τὸν θάνατόν του, φίλος τις ὅστις εὔρεν αὐτὸ, ἐκδίδει σήμερον ἀποσπάσματά τινα.

Ταῦτα ἐλέχθησαν ἐπισήμως, ἡμιστὰ παραδεδεγμένα ὑπὸ τοῦ δημοσίου, περὶ τῆς ἀρχῆς βιβλιαρίου τινὸς πρό τινων μηνῶν ἐκδοθέντος ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ἀμέσως ἐφελύσαντος τὴν προσοχήν. Ἴδου δὲ πῶς ἀκριβῶς ἐπιγράφεται: «Αὐτοβιογραφία Μάρκου Rutherford, ἱερέως ἑτεροδόξου (Dissident) ἐκδοθεῖσα παρὰ τοῦ φίλου του Reuben Shapcott. Ἀλλὰ τίς ἐστὶν ὁ Mark

1 Οἱ στίχοι οὗτοι ἀποτελοῦσι τὸ προοίμιον τοῦ Mark Rutherford, 1 τόμος ἐν Λονδίῳ 1881, τύποις Teubner.

Rutherford; Τίς ὁ Reuben Shapcott; Ἡ ἱστορία εἶναι ἄρα γε ἀληθής; περὶ πάντων τούτων τῶν ἐρωτημάτων οὐδεὶς ἤθελέ ποτε φροντίσει, ἐὰν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργον ἦτον ἀνευ τινὸς ἀξίας, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον, καὶ ὅπως ἔξω καὶ ἀνώτερον τῶν συνήθων καὶ καθημερινῶν προόντων τῆς φιλολογίας. Εἴτε φαντασιῶδες, εἴτε μὴ, τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἀληθές· δὲν εὐρίσκει τις παρόμοια πράγματα ἐν τῇ φαντασίᾳ του, ἤθελον φανῆ χυδαῖα· πρέπει νὰ τὰ ἴδῃ, νὰ τὰ αἰσθανθῆ, ἢ τοῦλάχιστον νὰ τὰ παρατηρήσῃ τις ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ ὅπως γυμνά, ἵνα νοήσῃ πόσον δύνανται νὰ ὦσιν ἀπελιστικά. Τὸ ἀπόρητον ὑφ' ὃ καλύπτεται ὁ συγγραφεὺς, καθ' ὅσον γινώσκω, δὲν ἀπεκαλύφθη μέχρι τοῦδε· ἐὰν δὲ ποτε γνωσθῆ ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν ἥρωά του, τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀντὶ νὰ ἦ ἐνδιαφέρον μόνον ἐξ αἰτίας τῆς εἰλικρινείας του, θέλει θεωρηθῆ ὡς ἔκτακτον, ἕνεκα τῆς δευτερευούσης καὶ τῆς ἰσχυρᾶς παρατηρήσεως. Θέλω δὲ ἀναλύσει αὐτὸ, ἐκλαμβάνων τὸν Μάρκον Rutherford ὡς παρίσταται, ἀνὴρ μέτριος καὶ δυστυχῆς, γράφων τὴν ἐξομολόγησίν του μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ καταστῆ ἄλλοις ὠφέλιμος.

Α'. Παιδικὴ ἡλικία:

Οἱ Rutherford εἶχον ἐργαστήριον ἐν τινι κωμοπόλει τοῦ ἐνδοτέρου τῆς Ἀγγλίας, τῆς ὁποίας δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα. Ἡ οἰκογένειά των περιελάμβανε πολλὰ τέκνα, ἐξ ὧν ἦτο καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς αὐτοβιογραφίας Μάρκος, ὅστις σήμερον ἤθελεν ἄγει τὸ 50 περίπου ἔτος. Οἱ Rutherford ἀνῆκον εἰς τινὰ αἵρεσιν, καλουμένην τῶν ἀνεξαρτήτων Καλβινιστῶν. Ἐκ δὲ τῆς διηγήσεως ἐξάγεται ὅτι ἦσαν τίμιοι ἄνθρωποι καὶ εἰς ἄκρον θρησκιοί, πλὴν στενοῦ πνεύματος, καὶ σφόδρα τηρηταὶ τῶν μικρολογιῶν τῆς εὐσεβείας. Ἡ θρησκεία των ἦτον, οὕτως εἰπεῖν, μηχανικὴ. Οὔτε ὁ νοῦς, οὔτε ἡ καρδία των μετεῖχον αὐτῆς, καὶ ἐν τούτοις ἐπεμελοῦντο μετὰ μεγίστης προσοχῆς νὰ τὴν μεταδώσωσι τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ὅπως καὶ αὐτοὶ τὴν εἶχον παραλάβει. Ἡ Κυριακὴ ἦτο πένθιμος ἡμέρα διὰ τὴν περιβάλλουσαν αὐτοὺς νεότητά, διότι ἀπὸ τῆς αὐγῆς μέχρι τῆς ὥρας τοῦ ὕπνου, ἠκούοντο μόνον φοβεροὶ λόγοι περὶ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ περὶ τῶν φρικτῶν τιμωριῶν τῆς μελλούσης ζωῆς. Τρεῖς ὀλόκληροι λειτουργοὶ συμπεριλαμβάνουσαι καὶ τρεῖς ὁμιλίαι, πάντοτε τὰς αὐτὰς, λατρεία οἰκογενειακὴ, σχολεῖον τῆς Κυριακῆς, συναθροίσεις πρὸς κοινὴν προσευχὴν ἢ εὐσεβεῖς ἀναγνώσεις ἐν τῷ μεταξὺ, τοιαῦτα ἦσαν αἱ τακτικαὶ ἀσχολίαι των. Οὐδεμίαν στιγμὴν ἀναπαύσεως ἀφίετο τῷ πνεύματι καὶ πάντοτε, ὡς ἀέναντος ἐνόχλησις, ἔμενον ὁ τρόμος μὴ ἐν ἀμαρτίᾳ κατακλιθῶσιν.

«Ὁ ἑσπερινός, λέγει, ἦτο δι' ἐμὲ ἡ βρυστάτη ὥρα· μοι ἦτο πάντῃ ἀδύνατον νὰ μείνω ἐργηγορῶς, καὶ ὅμως ἐγίνωσκον ὅτι, ὑπνώττειν κατὰ

πτήν διάρκειαν τοῦ θείου λόγου, ἦτον ἀμάρτημα. Τὸν χειμῶνα τὸ παρεκ-
πλήσιόν μας ἐφωτίζετο διὰ μεγίστων κηροπηγίων, ὧν τὰ κηρία ἦσαν ἐξ
βαλεΐμματος· τῶν κηρίων τούτων ὑπῆρχε συχὴ ἀνάγκη νὰ κοπῆ ἡ θρυαλ-
υλις, καὶ εἰσέτι βλέπω ἐνώπιόν μου τὸν γηραιὸν ὑπηρέτην κύκλω περιφε-
ρόμενον κατὰ τὴν λειτουργίαν, καὶ κρατοῦντα παμμεγέθη ψαλλίδα, ἣτις
ἀναυγομένη καὶ κλειομένη ἐκροτάλιζε κλικ, κλικ! Πόσον τότε τὸν ἐφθό-
νουν ὡς ἔχοντα ἀσχολίαν ἡμιβέβηλον, ἣτις προσφύλαττεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς
ὑσφοδρᾶς ταύτης ἐπιθυμίας τοῦ ὕπνου! Πόσον ἐφθύνουν τὸν φύλακα τῶν
βράθρων, ἔχοντα τὸ δικαίωμα νὰ διαμένη ὄρθιος πλησίον τῆς πύλης τοῦ
νείροῦ, καὶ ἐκ τούτου ἐπωφελεῖτο, ὅπως, ἔστιν ὅτε, παρεισδύσῃ ἐν
καὶ αὐτῷ καὶ ἐνίοτε ἐξέληθαι εἰς τὸ κοιμητήριον, ὅτε ἤκουε παιδάκια θορυ-
βοῦντα ἕξωθεν. Ἡ ζοφερὰ καὶ μεμολυσμένη ἀτμοσφαῖρα τοῦ παρεκκλη-
σίου ἠῤῥαξε τὴν κακὴν μου διάθεσιν· πολλάκις δὲ εἶδον τὸν χειμῶνα,
ὅτε αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα ἦσαν κλειστὰ, τὰς ὑέλους ῥεούσας καὶ
ἐπὶ τὰς γυναῖκας λειποθυμούσας».

Ὁ κ. καὶ ἡ κ. Rutherford ἔδιδον εἰς τὰ τέκνα των τὴν ἀνατροφήν, ἣν
ἐχορήγει τὸ ἄκρον τῆς ἐπαρχίας των· ἐπεμπον αὐτὰ εἰς τὸ δημοτικὸν σχο-
λεῖον, εἰς ὃ ἐδιδάσκοντο ὀλίγα λατινικὰ καὶ κατηναλίσκετο ἀπειρος και-
ρὸς εἰς τὴν ἀντιγραφὴν ἐντύπων ἀλφαβηταρίων. Ὁ σκοπὸς τοῦ γυμνάσμα-
τος τούτου ἔμεινε πάντοτε μυστήριον διὰ τοὺς παλαιούς μαθητάς.

Ὅτε ὁ Μάρκος ἐγένετο δεκατετραέτης, οἱ γονεῖς του τὸν εἰδοποίησαν
ὅτι καιρὸς ἦτο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πίστιν. Γνωστὸν εἶναι ὅτι αἱ τῶν κα-
θαριστῶν αἰρέσεις μεταχειρίζονται τὴν λέξιν ἐπιστροφήν εἰς ἕνοιαν οὐδὲν
κοινὴν ἔχουσαν πρὸς τὴν ἀλλαξοπιστίαν. Ἐν τῇ γλώσσῃ ἐκείνων σημαί-
νει εἰδὸς τι θεόμικτος ἐνεργουμένου ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀμαρτωλοῦ, τῇ δυ-
νάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐγκαταλείποντος ἔπειτα τὸν ἄνθρωπον,
ὅπως διάφορον τῆς πρώτης αὐτοῦ κατάστασως. Τότε λέγεται ὅτι ὁ
παλαιὸς ἄνθρωπος ἀνεκαινίσθη εἰς νέον. Ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ ἀγωγή τοι-
αύτην ὑφίστανται ἀλλοίωσιν, ὥστε ὁ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἐπισκεφθεὶς
εἶναι ἢ ἔπρεπε νὰ ἦναι βελτίων ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν· ἀλλ' ἡ μεταβολὴ αὕτη
δὲν θεωρεῖται ὡς ἡ κυριωτέρα συνέπεια τῆς ἐπιστροφῆς. Τὸ ἐπιστρέφειν
εἰς τὴν πίστιν εἶναι πρὸ πάντων τὸ πιστεῦναι μετὰ μείζονος ζήσεως καὶ
αἰσθάνεσθαι ὡς ἐνθουσιασμόν τινὰ τῶν θρησκευτικῶν συγκινήσεων. Τὸ
αὐτὸ ἄτομον ἐνδέχεται νὰ ἐπιστρέψῃ πολλάκις χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ οὐδὲ
κατὰ κεραίην τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις. Ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ
τοιαύτης πράξεως θεωρεῖται λαμβάνων νέαν ὁρμὴν πρὸς τὸν Θεόν.

Αἱ διδασκαλίαι αὗται τῆς χάριτος, ἐνδύονται καὶ αἰφνίδιοι, εἶχον ὑπὸ
τῶν Rutherford ἀταταχθῆ μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς πνευματικῆς ζωῆς φαι-
νομένων, μετὰ τῶν τηρήσεων, ὧν κανονίζεται ἡ παρασκευὴ, καὶ ἐκλέ-
γεται ἡ στιγμή. Ἡ πρότασις των λοιπῶν δὲν ἐξέπληξε τὸν νέον. Τὸ γί-

νεσθαι ἀτέκνον τοῦ Θεοῦ ἀπετέλει δι' αὐτὸν μέρος τοῦ ἀναγκαστικοῦ
προγράμματος, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ τρεῖς ἡμέραι τῆς Κυριακῆς, καὶ οὐδὲν ὡς
ἤρχετο εἰς τὸν νοῦν του νὰ σκεφθῆ περὶ τούτου, ὡς οὐδεὶς φροντίζει νὰ
ἐρωτήσῃ ἐὰν αὐριοῦν τὸ πρῶτ' ἀνατεῖλῃ πάλιν ὁ ἥλιος. Εἶπον αὐτῷ ὅτι
ὀφείλει νὰ ἐπιστρέψῃ, ὅθεν ἐπέστρεψε, καὶ εὔρε φυσικώτατον νὰ ἦ ἀκρι-
βῶς ὁ αὐτὸς οἶος καὶ πρότερον. Ἡ μόνη διαφορά, ὅτι ἤμην τότε ἴσως
ἕκαστά τι πλέον ὑποκριτής· ὄχι διότι ἐκ συστήματος προσεποιούμην ἐνώ-
πιον τῶν ἄλλων ὅτι πιστεύω ὅτι ἐγίνωσκον ὅτι δὲν πιστεύω, ἀλλὰ διότι
ἐπέτηγγελλόμην τοῦτο πρὸς ἐμαυτόν».

Ὁλίγιστοι καὶ λίαν σπάνιοί εἰσιν οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες εὐρίσκονται ὅπως
ἀμέτοχοι τῆς λεπτοτάτης ταύτης ὑποκρίσεως τοῦ ἐξαπατᾶν ἑαυτούς. Οἱ
πλεῖστοι εἶναι εἰλικρινεῖς, καὶ ἀληθῶς δοξάζουσιν ὅτι κατέχουσι τὰ αἰ-
σθήματα καὶ τὰς ιδέας, ἃς ἐπαγγέλλονται, εἰ καὶ τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ
ιδέαι τόσον ὀλίγον ἀνήκουσιν αὐτοῖς, ὅσον τὰ πτερὰ ξυλίνου πτηνοῦ εἶναι
ἴδια αὐτοῦ. Ἄλλοι παρατηροῦσιν ὅτι μύθους πλάττουσιν ὅπως ἐξαπατᾶ-
σιν αὐτοὶ ἑαυτούς, οὐχ ἤττον ἐγκαρτεροῦσι διὰ λόγους ἰδιοτελείας καὶ
εὐαρεσκείας. Οἱ παρόμοιοι ἐπιδοκιμάζουσι τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς, ἐπιδιώκουσι
τὸ κύρος ὑπερ ἢ ὑπόκρισις ἐτέρου δίδει εἰς τὴν ἑαυτῶν.

Ὁ Μάρκος Rutherford ταχέως διεῖδε καὶ ἐγνώρισε καλῶς τὴν ἑαυτοῦ
προσωπίδα, τοῦθ' ὅπερ ἐγένετο τὸ αἷτιον τῆς δυστυχίας του, καθ' ὅσον
ἦτο ἐπίσης ἀνίκανος καὶ νὰ τὴν ὑποφέρῃ καὶ νὰ τὴν ἀποβάλλῃ. Ἐκ φύ-
σεως δὲν ἠδύνατο νὰ μορφώσῃ στερεὰς πεποιθήσεις, ἢ νὰ ζῆ, ὡς πλεῖστοι
ἄλλοι, ἀνευ πεποιθήσεων, ἢ καὶ νὰ παραδεχθῆ τὰς τῶν ἄλλων. Πάντοτε
ἔβλεπε τὰς ἀντιρρήσεις, καὶ οὐδέποτε εὕρισκε τὴν κατὰλληλον ἀπάντη-
σιν. Ἡμοῖρει τῆς πνευματικῆς ἰσχύος ὅπως συλλάβῃ ἰδέαν τινὰ καὶ ἀκο-
λουθήσῃ αὐτῇ. Πολλοὶ, ἔχοντες περιορισμένον νοῦν καὶ συνάμα εὐθὺν
χαρακτήρα, εἰσὶ τὴν σήμερον ἐν τοιαύτῃ καταστάσει. Ὡς πρὸς δὲ τὰς
ἀρχὰς καὶ τὰς δοξασίας, πολλὰ κατεστράφησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, πλὴν
οὐδὲν ἐθεμελιώθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων. Ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ μύριοι
Μάρκοι Rutherford, αἰσθανόμενοι ὅτι ἐτερορροποῦσιν, ἐνεκα τούτου πά-
σχοντες, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ εὔρωσι τὴν ἰσορροπίαν αὐτῶν. Ὁ ἐνδόμου-
χος μόχθος δι' οὗ φθάνουσιν εἰς τὴν συνειδήσιν τῆς ἠθικῆς αὐτῶν πενίας
περιγράφεται τελειότατα ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίῳ. Ἐπιτραπήτω μοι
δὲ ὅπως ἐνδιατρίψω περισσότερον ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἐπιγραφομένου
«προπαρασκευή».

Β'. Προπαρασκευή.

Ὁ Μάρκος ἐσπούδαζεν ἔτι τὴν θεολογίαν ὅτε ἠσθάνθη τὰ πρῶτα ση-
μεῖα τῆς ἐπαπειλούσης αὐτὸν ἠθικῆς τραρχῆς. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶχον τὰ
πάντα διευθετήσῃ ἵνα γίνῃ ἱερεὺς, οὐχὶ διότι ἐδείκνυε κλίσιν πρὸς τὸ ἀ-

ξίωμα τούτο, ἀλλὰ διότι ἦτον «ὡσαύτως ἀρμόδιος εἰς αὐτὸ» ὡς οἱ πολλοὶ τῶν νέων οἵτινες ἀσπάζονται τὸ κληρικὸν σχῆμα. Ἐν τῇ σχολῇ παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας διδασκάλου πειστικοῦ, ὅστις ἀπεστήθισε πρὸ πολλῶν γενεῶν μαθητῶν ταῦτα φυλλάδια περὶ τῶν ἀποδείξεων τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ θεοπνεύστου τῶν ἁγίων Γραφῶν. Οὗτος δὲ καθηγητὴς ἦτο συγχρόνως καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς. Αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του ἦσαν στυππόχρους, ἡ φωνὴ του γλυκεῖα, τὸ ἐξωτερικόν του ὅλως ἐκκλησιαστικόν, καὶ ἔλεγεν, ἔλεγε χωρὶς ποτε νὰ σταματήσῃ, ποτε νὰ ἐμποδισθῇ, ποτε νὰ περιπλεχθῇ εἰς τὸν χεῖμαρρον τῶν τετριμμένων φράσεων του, λῦαν τὰ σπουδαιότατα καὶ δυσκολώτατα ζητήματα διὰ τινῶν ἀνθηρῶν λόγων. Ἡ ἀντιλογία ἦτο πάντῃ ἀγνωστος αὐτῷ. Αἱ ἀπλουστάτου τρόπου εἶχεν αὐτὴν ἐξαλείψει. Οἱ συνεργοὶ του ἠκολούθουν τῷ αὐτῷ συστήματι, ὅπερ τόσο βλαβέως εἶχε ῥιζωθῆ ἔν τῷ πνεύματι τῆς σχολῆς, ὥστε δὲν ἐπετρέπετο, ἐπὶ ποιῆ νὰ κηρυχθῇ αἰρετικὸς, ὁ μαθητὴς νὰ δείξῃ ἀπορίαν τινὰ, οὐδέποτε δὲ μαθητὴς ἤθελε τολμήσει νὰ καθυποβάλλῃ ἐνστάσιν τινὰ τῷ διδασκάλῳ του. Οἱ μαθηταὶ δὲν ἠγνόουν ὅτι κάπου ὑπῆρχον «ἀπιστοὶ». Εἶχον ἀκούσει τὴν ἀνάγνωσιν δοκιμίου τοῦ στυπποχρόου καθηγητοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε τις νὰ οἰκτεῖρῃ τὴν πώρωσιν τῶν ἀπίστων. Ἐγίνωσκον πρὸς τούτοις ὅτι ἡ λέξις «Γερμανός» δὲν ἔπρεπε νὰ προφέρηται εἰμὴ δι' ὕφους ἐκφράζοντος ἀποδοκιμασίαν. Ὁ Rutherford βραδύτερον ἐνόησεν ὅτι τὸ αἴτιον τούτου ἦτο ἡ γερμανικὴ φιλολογία καὶ ἡ ἐν αὐτῇ ἀσέβεια. Πρὸς ἀπολογία ὅμως τοῦ διευθυντοῦ ὀφείλομεν εἰπεῖν ὅτι ἡ διδασκαλία ἦτον ἀνάλογος πρὸς τοὺς ἀκροατάς. Ἡ σχολὴ εἶχε συστηθῆ ἵνα προπαρασκευάζῃ ἱερεῖς διὰ τὰ παρεκκλησιακὰ τῶν περὶξ χωρίων, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐδέγετο μόνον νέους ἀξέστους, ἐξ ὧν οὐδεὶς ἴσως ἦτον εἰς κατὰστασιν ν' ἀκροασθῇ ἐπωφελῶς ἀνωτέρων μαθημάτων. Αὐτὸς δὲ Rutherford, μ' ὅλην τὴν ἐμφυτον κλίτιν πρὸς τὴν ἀνάλυσιν, ὑπέστη κατ' ἀρχὰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς δογματικῆς ταύτης μεθόδου, μὴ πικραδεχομένης ἀντιλογίας, καὶ παριστάσεως ὡς φανερόν ὅ,τι ἔχρηζεν ἀποδείξεως. Συνέταξε τὰς πρώτας αὐτοῦ ὁμιλίας ἐν ἀκρα πνευματικῇ ἡρμείᾳ, καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου ἐκήρυττεν ὅ,τι ποτε δὲν εἶχε λάβει τὸν κόπον νὰ ἐνοήσῃ. Ἡ οἰησίς του ἦτο φυσικὴ καὶ συγγνωστή. Οὐδέποτε δὲ εἶναι τις τόσο καταφατικὸς, ὅσον ὅταν ἀδυνατῇ νὰ συζητήσῃ τὴν γνώμην του. Οἱ ἀποροῦντες σχεδὸν πάντοτε εἶναι ὅσοι βλέπουσι τὸ ὑπὲρ καὶ τὸ κατὰ.

Ὅτε συγγράμματα τῆς θύραθεν παιδείας διήγειρον ἐν τῷ νῦν αὐτοῦ διασταγμοῦς, ἐζήτησεν ἐπιχειρήματα ἐν ταῖς ἀναμνήσεσι τοῦ σχολείου, καὶ τότε ἀνεγνώρισεν ὅτι τὰ μαθήματα τῶν διδασκάλων του τόσο ἀπῆντων εἰς τὰς διαφόρους ἐνστάσεις τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ὅσον καὶ ὁ βόμβος τῶν ἐν τῷ κήφῳ στρουθίων. Αἱ πρώται στιγμῆ τῶν ἐνδοιασμῶν του δὲν

ἦσαν ὀχληραὶ. Ἡ ἀσυνήθης ἡδονὴ τοῦ σκέπτεσθαι ἡδέως διέθρυπτε τὴν καρδίαν του. Ἐθεώρει τὸν βίον λίαν εὐάρεστον ἐν ἑαυτῷ, ἀνεξαρτήτως τῶν ὄσων συνεπιφέρει, αἰτήρημα ὅπερ σπανίως συναισθάνεται ἡ νεότης, ὡς γεννώμενον συνήθως ἐν τῇ ἡλικίᾳ καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος, ὀλίγα μόνον περιμένων ἐκ τῆς ὑπάρξεως, δὲν περισπᾶται πλέον ὑπὸ ἐπιθυμιῶν καὶ σφοδρῶν ὀρέξεων ἀπὸ τῆς ζωῆς ἀπολαύσεως τοῦ χαιρεῖν τὴν ζωὴν.

Ὅχι σπανίως γίνεται τις ἐξαίφνης πιστὸς ὡς διὰ θείας τινὸς ἐμπνεύσεως. Γίνεται ὅμως δύσπιστος βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως· καὶ ὁ πρῶτος βαθμὸς δύναται νὰ κληθῇ ὁ τῆς συναλλαγῆς, δηλαδὴ ἐν ὅσῳ εἰσέτι πιστεύομεν εἰλικρινῶς ὅτι θρησκευτικὸν σύστημα δύναται ἀκινδύνως νὰ κολωθῆ, καὶ ὅτι δυνατόν εἶναι τὰ πάντα νὰ συμβιβασθῶσιν, ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ τὰ πάντα ἐρμηνεύειν· εἶναι ὁ βαθμὸς καθ' ὃν λέγει τις ἐν ἑαυτῷ ὅτι τὰ ἐν τῇ κατηχήσει διδασκθέντα δόγματα, λαβόντα τὸ πάλαι τὴν ἀρχὴν ἐν ταῖς ἀνάγκαις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐπιτρέπεται νὰ διερμηνευθῶσιν ὅπως ἐφαρμόσωμεν αὐτὰ εἰς τὰς ἐνεστῶσας χρεῖας, κατ' οὐσίαν οὐδόλως διαφερούσας. Ὁ Rutherford κατεγίνετο εἰς τὴν ἐρμηνείαν, ὅλως εὐτυχῆς τοῦ συναισθάνεσθαι ὅτι τέλος πάντων δὲν ἦτο πλέον ἀπλῆ ἡχῶ, καὶ ἐν τοιαύτῃ διαθέσει πνεύματος συνέγραψεν ὁμιλίαν περὶ ἀγνισμοῦ ἐν ἣ προσηπάθει νὰ συναλλάξῃ τὴν Φύσιν (μὲ Φ κεφαλαῖον) μετὰ τῆς θρησκείας. Ἀπήγγειλε δὲ τὴν ὁμιλίαν του Κυριακὴν τινὰ ἐνώπιον τῶν διδασκάλων του· τὴν ἐπαύριον Δευτέραν, ὁ καθηγητὴς προσεκάλεσεν αὐτὸν ἐν τῷ δικαστηρίῳ του.

«Εἶπέ μοι ὅτι ἡ ὁμιλία μου ἐδείκνυε πολλὴν εὐφυΐαν, πλὴν ἤθελε περισσότερο εὐχαριστηθῆ ἐὰν περιοριζόμην νὰ ἐκθέσω μ' ὅλην τὴν δυνατὴν ἀφέλειαν «τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας», ὅποια ἀπεκαλύφθη ἡμῖν ἐν τῷ Χριστῷ. Ὅσα διυσχυρίσθην ἴσως ἡδύναντο νὰ ἐνδιαφέρωσιν ἄνδρας λαβόντας ἀνωτέραν ἀνατροφὴν, καὶ ἐνθυμεῖτο ὁ ἴδιος ὅτι εἶχεν ἄλλοτε, πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἀναπτύξει σχεδὸν τὰς αὐτὰς ιδέας, ὅτε ἦτον ἔτι πολὺ νέος, ἐν τινὶ ὁμιλίᾳ ἐκφωνηθείσῃ ἐνώπιον τῆς ἀσκητικῆς τῆς ἐχώσεως. Ἄλλ' ἐγὼ ὄφειλον νὰ ἐνθυμῶμαι ὅτι, κατὰ πάσαν πιθανότητα, ὁ κύκλος τῆς ὀφειλείας, ἣν ἐμελλον νὰ παράσχῃ ἤθελε μείνει περιορισμένος μετὰ τὰς ταπεινῶν ἀκροατῶν ἐν τινὶ πολίχνῃ ἢ κώμῃ, καὶ δὲν ἐφρόνει ὅτι παρόμοιον ἀκροατήριον ἤθελε μ' ἐνοήσῃ ἐὰν ὁμίλου ὑπὲρ τὴν διανοίαν του, ὡς ἐπράξα τὴν Κυριακὴν. Μετὰ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας μερίμνας τῆς ἐβδομάδος, δὲν ἔχουσι ἀνάγκην τὴν Κυριακὴν τοιούτων, ἄτινα ἐνοχλοῦσι τὸν νοῦν καὶ ταράττουσιν, ἀπαιτοῦντα οἰανδήποτε ἀσκήσιν τῆς διανοίας. Ἄρκεῖ αὐτοῖς μόνον ἡ ἐπανάληψις τῆς παλαιᾶς ταύτης ἱστορίας, ἣν, ὡς καλῶς γινώσκεις, κύριε Rutherford, οὐδαμῶς οὐδέποτε ἐπιτρέπεται ν' ἀποκόμωμεν ἐπαναλαμβάνοντες: «Ἡ περιγραφή τῆς φρικώδους ἀνομίας ἡμῶν, τοῦ ἀσύλου, οὗ ἐπιτυχάνομεν ἐπὶ τῆς Πέτρας τῶν Αἰώνων, καὶ ἐκεῖ μόνον»

νον, τῆς ἀγαλλιόσεως τῶν ἐκλεκτῶν καὶ τῶν βρασάνων τῶν ἀπίστων». Οἱ λόγοι οὗτοι ἐπιπτον ἐπ' ἐμέ βαρεῖς ὡς χεὶρ πτώματος· ὅθεν ἐξήλθον σφόδρα καταβεβλημένος. Ἡ δμιλία μου μὲ εἶχε συγκινήσει, καὶ ἐκεῖνος ὅστις ἰδίως ὤφειλε νὰ μὲ ὑπυστηρίξῃ καὶ παροτρύνῃ, δὲν εὔρεν οὐδεμίαν λέξιν φιλόφρονα ἢ ἐνθαρρυντικὴν νὰ μοὶ ἀποτείνῃ. Οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ ψυχροτάτην ἀδικορίαν, ἵνα μὴ εἶπω ψόγον».

Σταθερώτερος χαρακτηρὴ ἤθελεν ἐπικραστῆσαι, καὶ τὸ διήγημα διὰ μιᾶς ἤθελε κεντρῆσαι ἀδιάρρονον καὶ κοινόν. Ὁ Μάρκος Rutherford ἦτον ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ὑπομένουσι στενάζοντες καὶ προσφέροντες ἑαυτοῖς σκαιὰς καὶ ἀνωφελεῖς ἐπιπλήξεις. Ἄμκ τῇ λήξει τοῦ τετάρτου ἔτους τῶν θεολογικῶν μαθημάτων του, ἐδέχθη νὰ σταλῇ ἐπὶ δοκιμῇ εἰς τινὰ κωμόπολιν, ὅπου καὶ ἤρесе τῷ ποιμνίῳ του καὶ ἐγένετο δεκτός. Ἡ ἐναρκτήριος δμιλία του λίαν περιέργως ἐδήλωσε τὸ δεύτερον βῆμα, βῆμα ἀποτελεσματικόν, σπανίως ἐπικραταζόμενον πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἠθικῆς ἀκταστασίας.

Γ'. Σύγχυσις.

Ἡ πρώτη Κυριακὴ, ἐν ἣ ὠμίλησα, ἀφοῦ ἐγενόμην δεκτός, ἦτον ἡμέρα τοῦ Νοεμβρίου, συννεφώδης καὶ μελαγχολικὴ· ἀλλ' οὐδὲν παρόμοιον ὑπῆρχεν ἐν ἐμοί. Ἡ κοινότης εἶχεν ἐπιστηθῶς αὐξήσει κατὰ τὰς τέσσαρας τελευταίας ἑβδομάδας, (μετὰ τὴν ἐκφώνησιν δηλαδὴ τῶν πρώτων δμιλιῶν μου), ἡ δὲ προσδοκία τῆς νέας ζωῆς, ἣτις ἀνεπτύσσετο ἐνώπιόν μου, μὲ παρώμα ἔτι μᾶλλον».

Ἐσπέραν τινὰ ὁ Μάρκος Rutherford ἀνέβη τὸν ἄμβωνα μὲ τὸν ἐρεθισμὸν πρωτοπέριου, πεποιοτότος ὅτι μέλλει νὰ ὠφελήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἶχε πρὸς τούτους τὴν πλάνην, συγγὴν εἰς τὴν εἰκοσάτην ἡλικίαν, ὅτι οἱ πολλοὺ λόγου ἄξιοι ἄνδρες εἰσὶν οὐκ ὀλίγοι, καὶ ὅτι ἔχομεν δικαίωμα νὰ θεωρώμεθα ὡς ἠδικημένοι ὅτε δὲν συγκαταλεγόμεθα ἐν τοῖς τοιοῦτοις. Παρητηρῶ δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἔμεινε πάντοτε ἀδιόρθωτος. Ἡ πεῖρα, ἣτις τόσον ταχέως ἐδίδαξεν αὐτὸν νὰ λάβῃ συναίσθησιν τῆς ἑαυτοῦ μετριότητος, δὲν ἔδωκεν αὐτῷ νὰ γνωρίσῃ ὅτι οἱ πολλοὺ λόγου ἄξιοι εἰσὶν ἐξαιρετικοί, ὡς καὶ τὰ ἐπίσημα συμβάντα. Ἡ ὑφ' ἣ τῆς ἀνθρωπότητος σύγκειται ἐξ ἀτόμων μετρίων, καθὼς καὶ ἡ ὑφ' ἣ τοῦ βίου ἀποτελεῖται ἐκ κοινῶν καὶ οὐδόλως ἐνδιαφεροσῶν περιπετειῶν.

Ἄμילהσε περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, θρησκείας τῶν ἐγκαταλειμμένων, τῶν μεμονωμένων, πάντων τῶν δυστυχῶν. Ἡ καρδία του ἐνέπνεε τοὺς λόγους του, διότι τοὺς ἀνέφερεν εἰς ἑαυτὸν, καὶ τὰς παρὰ μὴ τὰς προσφερομένους εἰς ἄλλους, ἐφικνάζετο ἐνεργούσας ἐφ' ἑαυτοῦ.

«Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας μετέβην εἰς τὸ ἱερόν· ἀλλ' οὐδεὶς ἦλθε νὰ μ' εὔρῃ. Ὁ νεωκόρος εἰσηλθε, μοὶ εἶπεν ὅτι βρέχει, καὶ ἔπειτα

ἐξήλθεν ἀμέσως ἵνα σβύσῃ τὰ κηρία καὶ κλείσῃ τὰς θύρας. Δὲν εἶχον ἀλεξιβρόχιον, ὥστε πεζῇ ἀπερχόμενος οἴκαδε ἐβράχην. Εἰσελθὼν λοιπὸν εἰς τὸ πενιχρὸν οἴκημά μου, εὔρον τὸ δεῖπνόν μου, συνιστάμενον ἐξ ἄρτου, τυροῦ καὶ ζύθου ἐπὶ τῆς τραπέζης, πλὴν ὁ οἰκοδεσπότης εἶχε θεωρήσει περιττὸν ν' ἀναρρίπισῃ τὸ πῦρ ἐν τοιαύτῃ νυκτερινῇ ὥρᾳ. Καίπερ κενόκοπος ὢν, οὐχ ἤττον περιεφερόμην τῆδε κάκεισε ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐν τῷ δωματίῳ μου, πάσχω εἶδος νευρικῆς κρίσεως. Ὅσα πρὸ μικροῦ ἐκῆρύξα μοὶ ἐφάνιντο ἢ ματαιότης τῶν ματαιοτήτων, νῦν ὅτε εὐρισκόμην ἐνώπιον τῆς πραγματικότητος, διὸ πικρῶς ὠνείδιζον ἑμαυτὸν, ἕνεκα πίστεως μὴ ἀντεχούσης κἄν ἐπὶ μιᾶς ὥρας δοκιμασίαν. Προσεγγιζούσης τῆς πρωίας, κατεκλίθην, ἀλλὰ δὲν ἐκοιμήθην· καὶ ὅτε ἐφάνη τὸ σκοτεινὸν λυκαυγὲς τῆς Δευτέρας, δὲν εἶχον πλέον ἔρεισμα, καὶ συνησθάνομην ὅτι πίπτω εἰς ἀχανὲς κενόν. Ἡ κατάστασις αὕτη ἀπὸ ἑβδομάδος εἰς ἑβδομάδα ἐδεινώθη, καὶ ἡ μελαγχολία μου ἔλαβεν ὠρισμένον χαρακτήρα. Μοὶ ἐπήλθεν ἰδέα τις ὅτι τῶν φρενῶν ἐξίσταμαι, ἢ ὅτι γίνομαι βλάξ. . . »

Ἡ οὕτως εἰπεῖν ὑποχονδρική αὕτη περίοδος δὲν τὸν ἐμπόδισεν ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν του ἀσχολιῶν. Ἀπ' ἐναντίας, ἐν ὅσῳ ἠσθένει μόνον ἐνδομύχους ἀπῆντα δυσκολίας. Ἐξεφώνει δμιλίαις αἰτίαις οὐδενὶ ἐγένων ὑποψίας, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἦσαν κενὰ ῥήματα. Δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐναντιωθῇ τῷ ἐπιβλαβέει κυρίῳ Α. ἐριοπώλῃ καὶ διακόνῳ, ὅστις ἦτο τὸ σημαντικώτερον τοῦ ποιμνίου του μέλος, καὶ ὅστις τὸν ἠνείχετο, ἀλλὰ συνάμα καὶ ὑπόπτως ἐπετῆρει αὐτόν. Προήδρευε μετὰ προσποιητῆς ἡμερίας συναθροίσεων ῥαπτικῆς πρὸς ὄφελος τῶν πτωχῶν, ἐν αἷς ἠναγκάζετο ν' ἀναγινώσκῃ πρὸς τέρψιν τῶν κυριῶν θρησκευτικῶν μυθιστορήματα τῆς ἐκλογῆς τοῦ κ. Α., ἅτινα τὸν ἠρέθιζον μέχρι παροξυσμοῦ. Τὸ μόνον δεῖγμα ἀνεξάρτησίας, ὅπερ ἔδωκε κατὰ τοὺς δεκαοκτὼ πρώτους μῆνας τῆς διακονίας του, ἦτο τὸ νὰ εἰσαγάγῃ ἐν μιᾷ τῶν τοιοῦτων συναθροίσεων τὸν Ἐφημέριον τῆς Βασιλείας. Πλὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Β' Κεφαλαίου ὁ κ. Α. κρυφίως ἐψηθύρισε εἰς τὸ οὖς του μὲ ἐκφραστικὸν μειδίαμα, ὅτι παροῦσαι τυχεροὶ καὶ νεάνιδες. Ὅθεν δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπιμείνῃ, καὶ ἐπανέλαβε τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θρησκευτικῶν μυθιστορημάτων. Πρὸς τὸ τέλος τῆς συνόδου ὁ κ. Α. ἀνεγίνωσκε τὸν κατάλογον τῶν γάμων, τῶν θανάτων καὶ τῶν γεννήσεων. Ἐρχομῆνος δ' ἐκ τινος ὀρθοφρονούσης ἐφημερίδος, ὁ κατάλογος οὗτος καθίστατο εὐσεβὲς ἀντικείμενον, ὡς ἐπίσης, ὑποθέτομεν, καὶ τὰ σχόλια ἅτινα φυσικῶς θὰ προῦκάλει μετὰ τὸ ἀροκταρίου. Ἡ ἐσπερινὴ συνεδρίασις ἔληγε μετὰ τὴν διανομὴν κυπέλλων μὲ τέιον καὶ τεμαχίων ἄρτου βουτύρῳ ἡλειμμένων.

Ἡ εἰρήνη ἐταράχθη ἄμκ ὡς ὁ Μάρκος τὴν ὑγείαν ἀνεκτῆσατο. Ἐπανελάβε τὰς ἀναγνώσεις του, ἐζήτησε νὰ ἐξακριβώσῃ ζητήματα ἀνώτερα τῆς καταλήψεώς του, φροντίζων περὶ ἀδικλῶτων προβλημάτων. Ἐσχε τότε

τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσῃ πόσον εὐκολον εἶναι εἰς ἱεροκλήρυκα ν' ἀπατᾶ τὸ ἀκροατήριόν του χωρὶς τὸ ἔννοῆ. Ὁ ἱεροκλήρυξ μεταχειρίζεται φρασεολογίαν τινὰ ἰδίαν τῇ αἰρέσει ἧς μέλος ἀποτελεῖ. Οἱ ἀκροῦμενοι αὐτοῦ εἶναι συνειθισμένοι νὰ προσάπτωσιν ἔννοιαν ὠρισμένην εἰς τὰς χρωμένους λέξεις. Ἐὰν μὴ ἐνδιατρίψῃ ἐφ' ἐκάσται λέξει, ἵνα ἐξηγήσῃ ὅτι ἔννοσὶ αὐτὴν διαφοροτρόπως, δύναται ἐπὶ ὅλους μῆνας νὰ διμιλῇ πρὶν ἢ συνιδῶσιν ὅτι ἐκύσατο ὢν ὀρθόδοξος. Ὁ Rutherford ἦτον ἤδη λίαν αἰρετικὸς, ἐνῶ οὐδεὶς, οὐδ' αὐτὸς ὁ κ. Α., εἶχεν εἰσέτι συλλάβει ὑπόνοιάν τινα. Ἡ ἀπάθεια τοῦ ποιμνίου του ἐμπόδιζε τὴν σκανδαλώδη ἀνακάλυψιν. Ἦσαν ἀληθῶς τοιοῦτοι ἄνθρωποι οἷους εἶχεν ἀναφέρει αὐτῷ ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, οἵτινες δὲν ἔρχονται τὴν Κυριακὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅπως ὄσιν ἠναγκασμένοι νὰ σκεφθῶσιν ἐπὶ τινος ἀντικειμένου. Ἄνευ ἀπροόπτου τινὸς, ὁ Rutherford πιθανῶς ἤθελεν διατρίψει ὀλόκληρον τὸν βίον του μένων ἐφημέριος τοῦ χωρίου Χ. . . . Τὰ ἔτη ἤθελον δαμάσει αὐτὸν, ἤθελε μεταφέρει ἐπὶ ἠθικῶν ζητημάτων τὸν ζῆζον ὃν εἰς μάτην ἐδαπάνῃα περὶ θεολογικῶν μικρολογιῶν, καὶ βαδίζει ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ προκλήτου του, ἀνδρὸς σεβαστοῦ, ὅστις ἐπὶ πεντηκονταετίαν εἶχε κηρύξει τρεῖς διμιλίας καθ' ἐκάστην Κυριακὴν ἐπὶ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ καθάρου. Δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς, ὅπως βούλεται ὁ ἀναγνώστης, αἱ προσπάθειαι του, ἵνα εἴπῃ πράγματα οὐχ ὑπὲρ τὸ δέον κοινὰ καὶ τεθυλλημένα, ἐπέσυρον εἰς τὰς διμιλίας του ἀσυνήθεις ἀκροατὰς, καὶ παρετηρήθη ἡ παρούσα ἐν τῇ διδαχῇ ἀνδρὸς φανερῶς γνωστοῦ ὡς ἀθέου. Τοῦτο ἐφώτισε τὸν κ. Α., ὅθεν ἐπῆλθον ἐξηγήσεις. Ὁ Μάρκος Rutherford ἐράνη ὀξὺς, καὶ κατὰ συνέπειαν ἔδωκε τὴν παραίτησίν του. Εἰς ὃ ἔφθασε σημεῖον, ὄφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ ὀλοσχερῶς τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ νὰ ζητήσῃ ἄλλο στάδιον. Ἐὰν εἶχεν ἀνδρικήν ἐνέργειαν, οὐδὲν ἤθελε διστάσει, ἀλλ' εἶπον ὅτι ἦτον ἀδυνάτου χαρακτῆρος. Ἀπατᾶται τις πιστεύων ὅτι αἱ πνευματικαὶ συγκρούσεις ἀπαλλάττουσι τὸν ἄνθρωπον τῶν μικρῶν φροντίδων τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἡ ψυχὴ, περισπωμένη ὑπὸ θρησκευτικῆς κρίσεως, μένει οὐχ ἦττον αἰσθητικὴ εἰς τοὺς ὕλικους περισπασμοὺς, εἰς τὰς πικρίας, εἰς τὰ μικροπρεπῆ πάθη, ὥστε οὐδ' ὑπὸ τῆς συναίσθησεως τῆς ἑαυτοῦ ἀξιοπροσπείας ὑποστηρίζεται. Ὁ Μάρκος δειλὸς καὶ ἀμφιταλαντευόμενος, ἦτον ὀλιγώτερον ἱκανὸς παντὸς ἄλλου ν' ἀποτινάξῃ τὰς ἀθλιότητας καὶ τὰς κοινὰς ἀνάγκας ἀπόρου βίου. Σὺν τῇ ἀδημονίᾳ καὶ ταραχῇ τῆς συνειδήσεώς του, ἤχθετο συνάμα διότι τὸ ἰσχνὸν βλακάντιόν του ἐξηντλεῖτο, καὶ διότι ἐστρεφεῖτο θέσεως.

Οἱ τὸ ἰδεῶδες θηρεύοντες ὑπάγονται εἰς δύο κατηγορίας τῶν πλατωνικῶν ἐραστῶν καὶ τῶν ἄλλων. Ὁ Μάρκος ἀνήκεν εἰς τὴν πρώτην. Ἦρκει αὐτῷ τὸ μὴ πράττειν τι ἀνκντηρήτως ἐναντίον εἰς τὸ ἰδεῶδες που, περὶ ἀνεξαρτησίας καὶ εἰλικρινείας. Κρίνας ὅτι ἠδύνατο «ἄνευ ἀπιστίας»

νὰ γίνῃ ἐφημέριος ἐκκλησίας τινὸς τῶν Οὐνιταρίων,¹ ἀφοῦ τὰ δόγματα τούτων προσήγγιζον εἰς τὰς ἐνεστῶσας ἰδέας του, ἔθεσε τὴν ὑποψηφιότητά του εἰς τι παρεκκλήσιον τῆς αἰρέσεως ταύτης. Παρεκλήθη λοιπὸν νὰ διμιλῇ ἀπαξ διὰ δοκιμὴν, καὶ μετέβη ἐκεῖσε ὑπὸ τὴν προστασίαν ἐμπόρου τινὸς φίλου του. Μὴ λησμονήσης ἀναγινώσκων τὸ κατωτέρω φύλλον ὅτι εἶχε τὴν ψυχὴν ὁ Μάρκος συγκεχυμένην ἕνεκα σπουδαιοτάτων ζητημάτων, βασανιζομένην ὑπὸ ποικίλων ἐνδοιασμῶν, ὅτι, ἐνὶ λόγῳ, εὐρίσκειτο ἐν μιᾷ τῶν περιπτώσεων, καθ' ἣν ἠθέλομεν προθύμως χαρίσει τὰ πάντα ὅπως ἐπιλαθῶμεθα τῶν τοῦ κόσμου. Εἰ δὲ καὶ ἡ περικοπὴ αὕτη εἶναι ἀρκετὰ ἐκτενὴς, θέλω ὅμως παράσχει αὐτὴν ὀλόκληρον, διότι οὕτω θὰ λάβῃ τις ἔπειτα ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ βιβλίου.

«Τόσον ἤμην ἐστερημένος χρημάτων, ὥστε τὴν πρώτην τῆς Κυριακῆς ἠναγκάσθην νὰ διέλθω πεζῇ ὄλον τὸν δρόμον. Μὴ λαθὼν παρ' οὐδενὸς πρόκλησίν τινα, διηθύνθην κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ παρεκκλήσιον καὶ περιέμενον ἐν τῷ παρακειμένῳ κοιμητηρίῳ. Τέλος μικρὰ θύρα ἠνεώχθη καὶ γυνὴ τις ἐνεφάνη. Τῇ εἶπον τίς ἤμην. Εἰσήλθον εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐκάθισα ἐπὶ σκίμπος πησίον μικρᾶς μαγειρικῆς τραπέζης. Καίτοι ψυχρὰς οὔσης τῆς ἀτμοσφαιρας, δὲν ὑπῆρχε πυρὰ, οὐδὲ τὰ χρεῖώδη πρὸς ἐτοιμασίαν αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς ἐστίας εἶχε τεθῆ ποτήριον καὶ λάγηνος πλήρης ὕδατος, ἀλλ' ἀριδῆλως εἶχεν ἐμπλησθῆ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν, καὶ δὲν ἦτο λίαν ἐπαγωγός. Μετὰ νέαν σχεδὸν εἰκοσι λεπτῶν προσδοκίαν, εἶδον εἰσερχόμενον τὸν φίλον μου τὸν ἔμπορον. Μοὶ ἔσφιξε τὴν δεξιάν, παρητήρησεν ὅτι τὸ ψῆχος ἦτο δριμύ, καὶ ἠρώτησέ με ποίους ὕμνους θὰ ψάλωσιν: ἔδωκα αὐτῷ τὴν σημειώσιν, καὶ τότε ἀνέβην τὸν ἄμβωνα».

«Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἦτον ἀπλούστατον, δυνάμενον νὰ χωρήσῃ περὶ τὰς διακοσίας ψυχάς. Εἶχον ἀπέναντί μου στοᾶν, ὑπὸ τὸν ἄμβωνα δὲ, κατωτέρω, σειρὰν βᾶθρων σκοτεινοῦ χρώματος. Τὰ ἀμέσως εὐρισκόμενα δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ἦσαν περικυκλωμένα ὑπὸ πεπαλαιωμένων πρασίνων παραπετασμάτων ἐμέτρησα τοὺς ἀκροατὰς μου, ἦσαν ἀκριβῶς δέκα ἑπτὰ, συμπεριλαμβανομένων καὶ δύο γηραιῶν χωρικῶν, καθημένων ἐπὶ τοῦ τελευταίου βᾶθρου, ἐγγὺς τῆς θύρας: εἰς τὴν στοᾶν, οὐδένα εἶδον, εἰμὴ μόνον νέαν τινὰ γυναῖκα, τὴν κρούουσαν τὸ ὄργανον».

«Ὁ ἔμπορος ἀπήγγειλε τὴν σειρὰν τῶν ὕμνων, καὶ ἤρξατο ἄδων με βρετικῶν φωνῆν, προσάδοντος καὶ τοῦ μικροῦ ὄργάνου. Οἱ λοιποὶ ἀκροαταὶ πρηκολοῦθον διὰ λεπτοῦ ψιθυρισμοῦ. Ἀρκούντως δ' ἐξεπλάγην εὐρῶν ἐν τῇ παρακειμένῃ βίβλῳ λόγον ἀφεθέντα ὑφ' ἑνὸς τῶν πρὸ ἐμοῦ ἐφημερίων. Ἦτο νεκρικὸς λόγος, καθαρῶς γεγραμμένος, ὅστις προδήλως εἶχεν ἤδη χρησιμεύσει εἰς πολλὰς περιστάσεις, εἰ καὶ ἐμπεριεῖχε προσωπικούς τινας αἰνιγμούς. Μετ' ἐμφάσεως ἐπηρεῖτο ἡ εὐσέβεια καὶ τὰγαθὰ ἔργα τοῦ τε-

¹ Αἱρεσις διαμαρτυρομένων ἀρειανίζουσα.

θνεῶτος· πλὴν καθ' ὅλας τὰς σελίδας, εἶχον προστεθῆ μεταξὺ τῶν γραμμῶν ἀντωνυμῖαι θηλυκαὶ ἄνω τῶν ἀρσενικῶν, ἀδελφὴ ἄνω τοῦ ἀδελφοῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχη δυσκολία ν' ἀναγνωσθῆ ἀδιαφόρως καὶ διὰ τὰ δύο γένη. Ἡμῖν νεναρκωμένος καὶ καταλελυμένος, οὐδεμίαν ἡσθάνομεν πρὸς οἰονδήποτ' ἔργον διάθεσιν· ὠμίλησα οὐχ ἦττον ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· μοὶ ἐφαίνετο ὅτι τοῦτο ἦτον ἀντικείμενον ἐπίσης ἐνδιαφέρον ὡς πᾶν ἄλλο».

«Μετὰ τὴν ἱεροτελεστείαν οἱ δέκα ἐπτὰ μου ἀκροαταὶ ἀνεχώρησαν, πλὴν ἀνδρὸς τινος γέροντος καὶ ἰσχυροῦ, εἰσελθόντος εἰς τὸ ἱερόν. Οὗτος, ἐλαφρῶς ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν, μοὶ εἶπε: «Κύριε Rutherford, ἐπιθυμεῖτε νὰ μὲ συνοδεύσητε, ἂν εὐαρεστῆσθε; — Τῷ ἠκολούθησα. Διέβημεν τὸ χωρίον σχεδὸν χωρὶς ν' ἀνταλλάξωμεν λόγον καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐν ἧ μὰς ὑπεδέχθη ἡ σύζυγός του, προπορευθεῖσα. Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι πρὶν ἦσαν οἱ κύριοι τοῦ ἐργαστηρίου, ἐν ᾧ νῦν εὐρίσκετο ὁ φίλος μου ἔμπορος; ἀλλ' εἶχον ἐγκαταλείψει τὸ ἐμπόριον. Ἐφαίνοντο ἔχοντες τὴν αὐτὴν ἡλικίαν, περίπου ἐξήκοντα πέντε ἐτῶν. Εἶχον τὴν αὐτὴν ἰδιοσυγκρασίαν, ἐκάτεροι ἦσαν ἰσχυροὶ, χλωμοὶ καὶ λυμφατικοὶ, ὡς εἰ ἐτρέφοντο ὑπὸ ἀλφίτου. Ἐγευματίσαμεν ἐντὸς μεγάλης αἰθούσης, ἐχούσης ἐστίαν μετὰ σιδηρῶν κιγκλίδων ἀρχαίου ρυθμοῦ. Κάλλιστα ἐνθυμοῦμαι εἰς τί συνίστατο τὸ γεῦμα ἐκεῖνο· λαίμωρος προβάτου κρέας, γαιώμηλα, λάχανα, πλακοῦς ἀλείμματι ἠρτημένος καὶ ζῦθος, ὁ σπανιώτατος τῶν ὄσων ποτὲ εἶδον, κατὰ τὴν χροικὴν ὁμοίως πρὸς ζωμὸν λεμονίου. Τί ὅμως ἦτο τφόντι δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ἐπειδὴ δὲ ἐτόλμησα νὰ τὸν γευθῶ. Ὀλίγον παράδοξον μοὶ ἐφάνη ὅτε ἠρωτήθη ἐὰν ἐπεθύμουν γαιώμηλα ἢ λάχανα. Ἄλλ' ὑποθέσας ὅτι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἐπεκράτει συνήθεια νὰ μὴ τρώγωσι τὴν ἡμέραν γεώμηλα καὶ λάχανα, καὶ πρὸς τούτους ἐνθυμούμενος ὅτι ἡμῖν προσωρινὸς διὰ δοκιμὴν ἀπήντησα, «λάχανα». Ὀλίγα ἐλέχθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν. Ἡ οἰκοδέσποινα οὐδὲ λόγον προέφερε. Μετὰ τὸ γεῦμα ἔθετο τὰ πάντα ἐν τάξει, καὶ ἀπῆλθε χωρὶς νὰ φανῆ πλέον. Ὁ ξενίσας με ἐπλησίασεν εἰς τὰς κιγκλίδας τῆς ἐστίας· ἐποίησε παρατήρησιν τινα ἐπὶ τῆς ἀρξαμένης βροχῆς καὶ ἀπεκοιμήθη».

«Κατὰ τὴν δευτέραν ὥραν παράδεικοσι λεπτὰ ὑπήγαμεν εἰς τὸν ἐσπερινόν· εὔρομεν καὶ πάλιν τοὺς δεκαεπτὰ ἀκροατὰς εἰς τὴν θέσιν των, ἐκτὸς τῶν δύο χωρικῶν, οἵτινες ἴσως ἐκωλύθησαν ἕνεκα τῆς βροχῆς. Ἡ ἱεροτελεστία ἦτον ἐπανάληψις τῆς πρωΐνης. Ὅτε κατέβην τοῦ ἀμβωνος, ὁ ξενίσας με μ' ἐπλησίασε προσφέρον μοὶ δέκα ἐννέα σελίνια· τὸ ἐπιτίμιόν μου ἦτο μία γυνεά, ἀλλ' ἀφηροῦντο δύο σελίνια διὰ τὴν τιμὴν τοῦ γεύματός μου».

Ὁ Μάρκος Rutherford ἐβαυχάλισε μὲ τὰς ὁμιλίαις του, ἐπὶ ἐν ἔτος, τὸν ὕπνον τῶν δεκαεπτὰ ἀκροατῶν του. Εἶτα βαρυνθεὶς καὶ ἀπαυδήσας, ἔ-

δωκε πάλιν τὴν παρτίτησίν του καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Λονδίον, ἔχων τὴν ἀπόφασιν ν' ἀλλάξῃ στάδιον.

Δ'. Συμπέρασμα

Τὸ κακόν του προήρχετο ἐξ ἀντινομίας τῶν αἰσθημάτων· μετὰ τῶν ιδεῶν του, διὸ καὶ ἦτον ἀθεοράπευτον· εἶχε συνάμα ἀνάγκας καὶ ἀνεπιτηδειότητάς τοῦ πιστεύειν. Ἡ καρδίκα του ἐβούλετο λατρεύειν, ὁ δὲ λόγος ἀφήρπαζε τὰ ἀντικείμενα τῆς λατρείας του καὶ ἀπέλειπε τὸν βῶμον κενόν. Εἶχε γεννηθῆ ἑκατὸν ἔτη ὀψιαιτερον. Ἐν αἰῶνι ζωηρῆς πίστεως θὰ ἦτο θρησκομανῆς καὶ εὐτυχῆς. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ δὲ οὐδὲν ἄλλο ἦτον ἢ εἶδος τι ἠθικοῦ ναυαγίου, κλυδωνιζομένου ἀνευ ἐλπίδος νὰ προσορμίση εἰς ἀκτὴν τινα. Ὁ ἀφρησμός ἐκάστης παλαιᾶς δοξασίας του ἐφαίνετο αὐτῷ ὡς νέον βῆμα πρὸς τὴν νοερὰν ἀπελευθέρωσίν του· καὶ ἀφοῦ ἐξηλείφετο, ἐξεπλήττετο διότι ἐστερεῖτο αὐτῆς. Τὰ θρησκευτικὰ δόγματα, ὧν μάλιστα κατεφρόνει θεωρητικῶς, ἦσαν αὐτῷ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ αἰσθημάτων. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν εἶχε παύσει τοῦ πιστεύειν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἐσεμνύετο ἐπὶ τῇ νίκῃ του κατὰ τηλικαύτης δεισιδαιμονίας· ἐξεπλάγη δὲ τὴν ἐπαύριον νοήσας ὅτι τῷ ἦτον ἀδύνατον νὰ διατηρήσῃ τὴν ψυχικὴν γαλήνην ἐὰν δὲν ἔβλεπε ἄλλο ἢ μηδὲν πέραν τοῦ τάφου.

Ἦλπισε νὰ εὕρῃ ἡσυχίαν ἀλλάσσων ἐπάγγελμα· πλὴν οὐδὲν ἐπάγγελμα ἱκανοποιεῖ ἀρνητικὴν κατάστασιν τοῦ πνεύματος, ἐν ἧ πάντοτε παρκτηρεῖ τις τὰ κατὰ. Ἐδοκίμασε τὴν διδασκαλίαν, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔφυγεν ἐκ τοῦ σχολείου ἐν περιόδῳ πανικοῦ τρόμου, παραπλησίου μανίας. Κατεγίνετο ἐν βιβλιοπωλείῳ, καὶ τὸ ἀφῆκε λόγῳ ὑγείας· ἐφαντάζετο ὅτι ἔχει ἀντιπάθειαν πρὸς τὰς ἀσχολίας του. Κατὰ βῆθος πᾶσα ἀσχολία ἤθελεν εἶναι κατάλληλος εἰς τὸν μαλακὸν χαρακτήρα του, ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ διάγῃ ἐν ἡρεμίᾳ πρὸς ἑαυτόν. Ἦτο, καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, τέκνον τοῦ αἰῶνός του, ἀνώμενος καὶ κυμαινόμενος ἐν μέσῳ προβλημάτων πρὸς τὴν δύναμίν του. Πάντες γινώσκομεν τὴν ἱστορίαν ταύτην, καὶ πολλοὶ πολλακίς ἤδη διηγήθησαν αὐτὴν· ἀλλ' ἡ παρούσα ἀνεπίσσεται ὡδε ἐν νοερᾷ σφαίρῃ, ἐν ἧ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐπενόησε νὰ τὴν σπουδάσῃ. Ἐποτελέσματα τούτου τοῦ κακοῦ, ὅπερ ὠνομάσθη ἡ ἀσθένεια τοῦ αἰῶνός μας, εἶχον ἐξετασθῆ ἐπὶ χαρακτήρων καὶ πνευμάτων ἐξόχων. Ἡ ἱστορία τοῦ Μάρκου Rutherford δεικνύει ἡμῖν ὅποια εἶναι ἐν ἀτόμῳ κοινῷ, ἦτοι ἐν τῷ πλήθει. Δεικνύει ἡμῖν τὸ ἐπτοημένον καὶ τὴν κατὰπτωσιν τῆς μετριότητος, ἧτις αἰσθάνεται, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀρκούντως ἰσχυρὸν νοῦν ἵνα καταστήσῃ ἑαυτῇ πίστιν πολιτικὴν ὡς περ καὶ θρησκευτικὴν, αἰσθητικὴν ὡς καὶ ἠθικὴν, ἐνώπιον αἰῶνος λέγοντος αὐτῇ: Λογίζου μόνη! Νὰ σκέπτωμαι τι; Νὰ πιστεύω τι; — Τὰ παλαιὰ συστήματα

ἐξηφανίσθησαν, ἀλλ' οὐδὲν ὠκοδομήθη πρὸς ἀντικατάστασιν. Οἱ Rutherford δὲν κατέχουσι τὴν ἀδιαφορίαν ἢ τὴν ὑψηλὴν διάνοιαν, ἐπιτροπεύσας νὰ περιμένωμεν ἀταράχως, ὥστε ὁ χρόνος καὶ ἡ κοινὴ τῶν παρελθουσῶν γενεῶν ἐργασίᾳ νὰ φέρωσι συμπεράσματα ἐπὶ τοῦ σύμπαντος. Πρὸς τούτοις, καὶ ἂν φέρῃς αὐτοῖς τοιαῦτα, δὲν θέλουσι πιστεύσει εἰς αὐτά. Εἶδον ἀνατρεπόμενα ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα οἱ πατέρες καὶ ἡ νεότης αὐτῶν ἔσχον τόσῃν πίστιν καὶ πεποιθήσιν καὶ διετήρησαν εἰς τὸ μέλλον ἀνυπερβλήτους ὑποψίας. Ὁ κόσμος οὐδὲν φροντίζει περὶ αὐτῶν. Οὐδεὶς προσέχει αὐτοῖς. Εἰσὶν ἐκ τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν ἄλλως ἐνδιαφερόντων, δι' ὧν τὸ ἄπειρον πλήθος ἡγανάκτει, ὁ Μάρκος Rutherford. Οὐχ ἤττον ὅμως δὲν ὑπάρχουσιν ἄρα γε οὗτοι; Ἐνεκα τούτου μήπως πάσχουσιν ὀλιγώτερον; Ὡμεν πρὸς αὐτοὺς πλήρεις οἴκτου, διότι ἐξαίρετως εἰσὶν οἱ μᾶλλον ἀξιοσυμπαθείας, ὄντες ἀνυπεράσπιστοι. Αἱ γενεαὶ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς ἀπόλεσαν τὴν ἠθικὴν ἐνότητα. Δὲν εἰσέρχονται πλέον ἐν τῷ ἐνεργῷ βίῳ ἔχουσαι σύνολον ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων σταθερῶν, συνδεδεμένων, καλῶς προσηρμοσμένων ἀλλήλοις, τοῦθ' ὅπερ ἐμβάλλει αὐτοῖς διευθύνσιν τινα καὶ δύναται νὰ τοῖς χρησιμεύσῃ ὡς στήριγμα. Ὅθεν βλέπομεν αὐτὰς τεταραγμένας, ἀσυνεπεῖς κατὰ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ προσφύεσθαι. Τὸ ἐξῆς παράδειγμα θὰ καταστήσῃ τὴν ἔννοιάν μου σαφεστέρην. Γινώσκω ἄνδρα διακεκριμένον, διατηρήσαντα ἐν μέσῳ τῶν σκοπέλων ὅλως κοσμικῆς ἀγωγῆς ὀρθοσκευτικὸν αἰσθηματικὸν ζῶηρον. Δὲν κρύπτει τοῦτο, μᾶλλον τείνει νὰ σεμνύνηται ἐπὶ τῷ φρονήματι τούτῳ. Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶναι συνάμα ὁ φοβερώτατος καταστροφῆς ὀρθοσκευμάτων, ὃν ποτε ἔτυχε ν' ἀπαντήσω. Ἐχει ἰδίαν μέθοδον, ἤρεμον καὶ δεικτικὴν, ὅπως καταφθεῖρη θεολογικὸν σύστημα καὶ ὅπως ἐνδείξῃ ψηλαφητὸν τὸ ἀδύνατον μεταφυσικῆς τινος μετὰ τῶν ἀντιλογιῶν φιλοσοφίας τινός, παρακλύουσας τὸν ἀντιλέγοντα. Ἐὰν δὲ παρατηρήσῃς αὐτῷ τὴν σύγκρουσιν τῶν ἰδεῶν τοῦ μετὰ τῶν αἰσθημάτων του, ἀναγνωρίζει τοῦτο ὡς ἀληθές καὶ λυπεῖται. Ἐπίσης εἶναι εἰλικρινὴς εἰς ἑκατέρωθεν τὰς περιστάσεις. Ἡ καρδίᾳ του πιστεύει, ἐνῶ ὁ νοῦς του εἶναι σκεπτικὸς. Ἀπόλεσε τὴν ἠθικὴν ἐνότητα. Ἀλλὰ μὴ οἰκτείρωμεν αὐτὸν ὑπὲρ τὸ δέον. Εὕρισκεται ἀμοιβὰς καὶ διασκέδασιν ἐν πλείσταις ὅσαις ἀθροῖς τέρψεσιν. Οἱ Rutherford ὀλιγίστας ἔχουσιν ἀθροῖς τέρψεως, ἢ ὅλως στεροῦνται. Διὰ τούτους δὲν ὑπάρχει ἀντιστάθμησις τῇ ἀπωλείᾳ τῆς κοινῆς πατρῷας κληρονομίας τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πεποιθήσεων, ἐξ ἧς οἱ πρόγενέστεροι ἐλάμβανον ἀπλῶς τὸν κόπον ν' ἀντλῶσι. Παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ πλείστοι συνειθίζουσι, μετὰ τινα πάλιν, νὰ μένωσιν ἐν ἀοριστίᾳ. Παραδεχθῶμεν περιπλέον ὅτι οἱ πλείστοι ἀπ' ἀρχῆς στέργουσι τὴν μεταβολὴν ἀνευ πολλοῦ ἀγῶνος. Οὐχ ἤττον λυπηρὸν ἔσεται τὸ σκέπτεσθαι ὅτι σήμερον τόσα ἔλλογα ὄντα γεννῶνται, ζῶσι καὶ ἀποθνήσκουσιν, ἔχοντα ἀποκλειστικῶς τὰ ἐπόμενα ὡς σύμβολον

πίστεως. Ἄ Ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει Ὑπέρτατον Ὄν καὶ ψυχὴ; — Ἡ ἠθικὴ ὑπάρχει ἐκτὸς τοῦ συμφέροντος τῆς κοινωνίας; — Ἡ πατρὶς εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον πρόληψις; — Τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἀληθές κενεὶ λέξεις; — Ἄγνωστος ὁλοσχερῶς καὶ τοῦτο δὲν μ' ἐνδιαφέρει. — Θέλομεν, ἂν ἀγαπάτε, ὁμιλήσῃ περὶ τοιούτων ἀντικειμένων ἐν ὧν πίνομεν τὸ τέιον, ἡσύχως καὶ ἀταράχως. Μετὰ ταῦτα δὲ θὰ μεταβῶμεν εἰς ἄλλην ὁμιλίαν. Εἶναι πάντῃ περιττὸν τὸ φιλονεικεῖν περὶ ζητημάτων μὴ ἀφορώντων ἡμῶς».

Ὁ Μάρκος Rutherford διεταράσσεται ὅλος δόξαις ἤκουε προπομοίους λόγους, καὶ εἶχε μυριάκις δίκαιον ν' ἀναπηδᾷ ἀνιῶμενος. — Λέγει: «ναὶ ἢ οὐ!» — μὴ λέγε· «τοῦτο μοι εἶναι ἀδιάφορον» — καὶ πρὸ πάντων μὴ λέγε· «τοῦτο δὲν μὲ ἀφορᾷ». — Τοιαύτη ἀπόκρισις εἶναι παντάπασιν εὐήθης!

(Μεταφράσθη ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Στεφ. Α. Βλαστῶ).

Ἐν Μασσαλίᾳ, κατὰ Σεπτέμβριον 1881.

Ἡ ἘΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ἘΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ

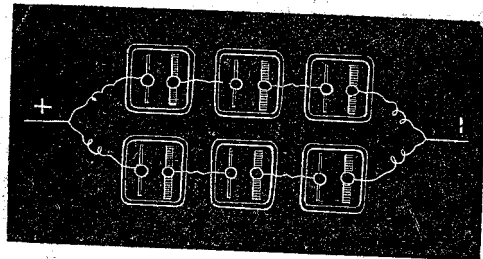
ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΝ ΦΩΣ

Β'.

Διὰ τῆς ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ περιγραφῆς τῆς ἠλεκτρομηχανῆς τοῦ Gramme, εἶδομεν ὅτι κατὰ τὴν περιστροφικὴν κίνησιν τοῦ δακτυλίου αὐτῆς τείνει νὰ παραχθῇ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα τῆς αὐτῆς πάντοτε φοράς, ὅμοιον πρὸς τὸ παραγόμενον ὑπὸ δύο μεγάλων ἠλεκτρικῶν σπηλῶν συγκειμένων ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ στοιχείων μεγάλων δικστάσεων καὶ ἠνωμένων πρὸς ἀλλήλας διὰ τῶν ὁμωνύμων αὐτῶν πόλων, ὡς δεικνύει τὸ σχῆμα 8. Πρὸς τοῦτο ὁ δακτύλιος φέρεται ἐπὶ χαλυβδίνου ἄξονος (σχ. 9), ὅστις στρέφεται ἢ ἀπ' εὐθείας διὰ τῆς ἀτμομηχανῆς, (ὡς διὰ τῶν τρικυλίνδρων μηχανῶν Brotherhood εἰς τὰς ὁποίας αὐτὸς ὁ ἄξων τῆς μηχανῆς δύναται νὰ περιστραφῇ μὲ μεγάλην ταχύτητα ἀνερχομένην εἰς χιλίας καὶ ἔτι πλέον στροφὰς κατὰ λεπτὸν τῆς ὥρας, ὡς ὁ ἄξων τῆς ἠλεκτρομηχανῆς τοῦ Gramme κεῖται εἰς τὴν προέκτασιν τοῦ ἄξονος τῆς ἀτμομηχανῆς), ἢ δι' ἀτέρμονος ἱμάντος, ὅστις περιβάλλων μεγάλον τροχὸν τῆς ἀτμομηχανῆς περιέρχεται καὶ περὶ τὴν τροχιλαίαν, ἣν φέρει ὁ ἄξων τῆς ἠλεκτρομηχανῆς. Ἡ τροχιλαία αὕτη φέρεται πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ σχήματος 9.

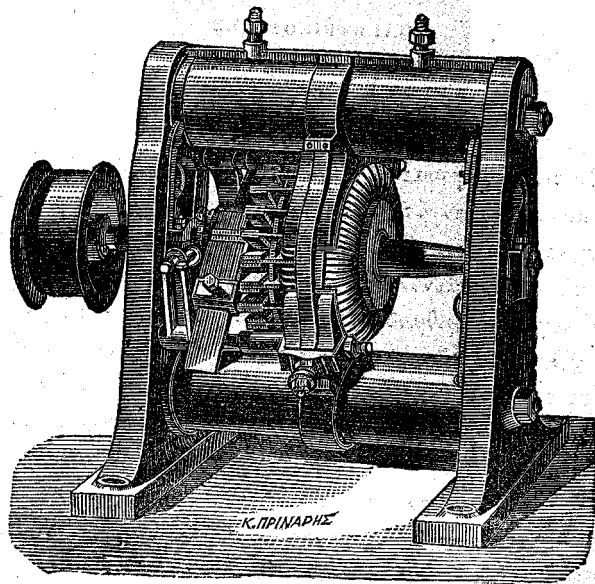
Ἐπιθέσωμεν ὅτι δι' ἐνὸς τῶν ἀνωτέρω δύο μέσων ὁ δακτύλιος λαμβάνει περιστροφικὴν κίνησιν 800 ἕως 900 στροφῶν κατὰ λεπτὸν τῆς ὥρας. Κατὰ τὴν κίνησιν ταύτην τείνει νὰ παραχθῇ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα ἐν τῷ δακτυλίῳ

διότι τὸ κύκλωμα εἶναι ἀνοικτὸν, ὡς ἐν τῇ στήλῃ (σχ. 8) ἐνθὰ οἱ δύο πόλοι οἱ διὰ τῶν σημείων + καὶ — πρὸς τὰς ἀλλήλους διὰ μεταλλικοῦ τινος ἀγωγοῦ. Διὰ τοῦτο, ὅταν περιστρέφωμεν ἀπλῶς τὸν δακτύλιον τῆς ἠλεκτρομηχανῆς τοῦ Gramme χωρὶς νὰ ἐνώ-

Σχῆμα 8.

σωμεν τοὺς πόλους δι' ἀγωγοῦ τινος, δὲν δαπανῶμεν δύναμιν, ἀλλ' οὐδὲ ἀντίστασιν τινὰ δοκιμάζομεν εἰμὴ τὴν ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀέρος καὶ τὴν ἐκ τῆς τριβῆς τοῦ ἄξονος ἐπὶ τῶν στηριγμάτων προσερχομένην, ἥτις

Σχῆμα 9.

σχεδὸν μηδενίζεται διὰ τῶν λιπαντήρων. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτως ἂν δι' ἀγωγοῦ τινος, οἷον δι' ἐπιμήκουσ καὶ λεπτοῦ σύρματος σιδήρου, ἐνώσωμεν πρὸς ἀλλήλους τοὺς δύο πόλους τῆς ἠλεκτρομηχανῆς τοῦ Gramme, οἵτινες πρὸς τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ σχήματος 9 διὰ δύο κοχλιῶν, ὅτε ὡς λέγομεν κοινῶς κλείομεν τὸ κύκλωμα. Ἄν ἤδη θελήσωμεν

νὰ δώσωμεν εἰς τὸν δακτύλιον τὴν αὐτὴν περιστροφικὴν κίνησιν τῶν 900 στροφῶν κατὰ λεπτόν, δοκιμάζομεν σπουδαίαν ἀντίστασιν, κινουῦσαν δύναμιν πρέπει νὰ καταναλώσωμεν, διότι ἤδη παράγεται ἐν τῷ δακτυλίῳ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα μεγίστης ἐντάσεως, τὸ ὁποῖον διέρχεται καὶ διὰ τοῦ λεπτοῦ ἐκ σιδήρου ἀγωγοῦ, ὅστις ἐνώνει τοὺς δύο πόλους τῆς ἠλεκτρομηχανῆς. Τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, εἰς δὲ μετασχηματίσθη ἢ κινουῦσα δύναμις καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἰσοδύναμον τῆς δαπανηθείσης κινητικῆς δυνάμεως, μετασχηματίζεται καὶ τοῦτο εἰς θερμότητα, ἥς ἐλάχιστον μὲν μέρος ἐκφίνεται ἐπὶ τοῦ χαλκίνου ἀγωγοῦ τοῦ δακτυλίου ὡς λίαν ἠλεκτραγωγῦ, τὸ δὲ πλεῖστον ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ σιδηροῦ σύρματος ἕνεκα τοῦ σχετικῶς δυσηλεκτραγωγῦ αὐτοῦ καὶ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ διαμέτρου. Διὰ τοῦτο δὲ σιδηροῦς

Σχῆμα 10.

ἀγωγὸς ἐρυθροπυροῦται, λευκοπυροῦται, ἢ ἂν ἦναι πολὺ λεπτὸς καὶ οὐχὶ πολὺ ἐπιμήκης, τήκεται καὶ ἐξτμηίζεται.

Ἄλλ' ἀντὶ νὰ ἐνώσωμεν τοὺς δύο πόλους τῆς ἠλεκτρομηχανῆς διὰ λεπτοῦ ἐκ σιδήρου ἀγωγοῦ, ἂς προσαρμόσωμεν εἰς τοὺς δύο κοχλίους δύο χαλκίνοὺς ἀγωγούς μεγάλης τομῆς, ὅπως μὴ θερμυνθῶσι κατὰ τὴν διόδον τοῦ ρεύματος, συγκοινωνοῦντας διὰ τῶν ἀντιθέτων ἄκρων αὐτῶν μὲ δύο ῥάβδους ἐκ συμπαγοῦς ἄνθρακος, ὧν οἱ ἄξονες κεῖνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας. Ἄν θέσωμεν τοὺς δύο ἄνθρακας εἰς ἐπαφὴν καὶ δώσωμεν εἰς τὸν δακτύλιον τὴν αὐτὴν καὶ ἀνωτέρω περιστροφικὴν κίνησιν, εἶτα δὲ ἀπο-

μακρύνωμεν βραχυμῆδον καὶ κατ' ὀλίγον τοὺς δύο ἀνθράκας ἀπ' ἀλλήλων, βλέπομεν ἀναφαινόμενον μεταξὺ αὐτῶν ζωηρὸν φωτεινὸν τι τόξον, ἐξ ὁμοῦ λαμπρὸν, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται ἐφ' ὅσον ἡ ἀπόστασις τῶν δύο ἄκρων δὲν ὑπερβαίνει χιλιοστὰ τινα τοῦ μέτρου. Αὐξανομένης τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τοῦ δακτυλίου τῆς ἠλεκτρομηχανῆς καὶ ἡ ἀπόστασις αὕτη αὐξάνει ἅμα δὲ καὶ ἡ ἔντασις τοῦ φωτός.

Κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ Despretz, τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς προέρχεται ἐκ τῆς διακυρώσεως ἀπειρίας λεπτεπιλέπτων μορίων ἀποσπασμένων ἐκ τῶν δύο ἀνθράκων, ἅτινα σχηματίζουσι ἄλλωσι λίαν δυσηλεκτρογῶν, ἥτις παρέχουσα μεγίστην ἀντίστασιν εἰς τὸ ἠλεκτρικὸν ρεύμα μετασχηματίζει αὐτὸ, ὡς ἀνωτέρω ὁ σιδηροῦς λεπτὸς ἀγωγὸς, εἰς θερμότητα καὶ φῶς. Ἡ προβολὴ αὕτη τῶν λεπτοτάτων μορίων γίνεται καὶ ἐκ τῶν δύο πόλων, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐκ τοῦ θετικοῦ πρὸς τὸν ἀρνητικὸν πόλον. Ὁ ἀνθράξ, ὁ μὲ τὸν θετικὸν πόλον συγκοινωνῶν, ὁ ἀνώτερος ἐπὶ τοῦ σχήματος 10, θερμκίνετα ἰσχυρότερον τοῦ ἄλλου λευκοπυρούμενος ἐπ' ἀρκετὸν μῆκος, ἐνῶ ὁ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου ἀνθράξ ἐρυθροπυροῦται μέχρις ἐλαχίστης ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἀποστάσεως. Τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς δὲν προέρχεται ἐκ τῆς καύσεως τοῦ ἀνθράκος διὰ τοῦτο παράγεται καὶ ἐν τῷ κενῷ ἄλλ' ἐν τῷ ἀέρι οἱ συμπάγεις ἀνθράκες, ἕνεκα τῆς ὑψίστης θερμοκρασίας εἰς ἣν φέρονται, καίονται, καὶ ὁ συγκοινωνῶν μὲ τὸν θετικὸν πόλον καταναλίσκεται δις ταχύτερον τοῦ ἐτέρου.

Ἐνεκα τῆς καταναλώσεως ταύτης τῶν ἀνθράκων τῆς ἀνίσως γινομένης, σερκί ὅλοι ρυθμιστῶν τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός ἐπενοήθησαν, δι' ὧν οἱ ἀνθράκες πλησιάζουσιν ἀλλήλους αὐτομάτως, ἐφόσον καταναλίσκονται καὶ ὑπὸ τὴν ἀνακλόγιστον τοῦ 2 πρὸς τὸ 1, τηροῦσι δὲ πάντοτε τὴν αὐτὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος.

Τὸ βολταϊκὸν τόξον ὁμοιάζει πρὸς φλόγα τρέμουσαν, ἥς τὸ σχῆμα εἶναι ὡσειδὲς ὅταν παράγεται μεταξὺ δύο ἀνθράκων ἀποληγόντων εἰς ἀκτῖνα. Κατὰ τινὰς στιγμὰς ἀναφίνεται λαμπρὸν τι σημεῖον, ἐκσφενδονιζόμενον ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀνθράκος εἰς τὸν ἄλλον καὶ παράγον διάπτουσαν τινα λάμψιν. Ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ἀνθράκων ἀναφαινόνται ἐπίσης διάπτωρα σφαιρίδια γγ' τετηκότα ὑπὸ τῆς θερμότητος, προσερχόμενα ἐκ τῶν γαιωδῶν οὐσιῶν καὶ ἰδίᾳ ἐξ ὀξυπυριτίου ἐν τῷ ἀνθράκι ἐμπεριεχομένων, ἅτινα κυλίσκονται μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ ἀνθράκος ἀναπηδῶσιν εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον.

Ὁ θετικὸς ἀνθράξ, οὐ μόνον καταναλίσκεται ταχύτερον, ἀλλὰ καὶ κοιλούται σχηματίζων εἰδὸς τι κρατῆρος, ἐκπέμποντος ἀπλετον φῶς, ὁ δὲ ἀρνητικὸς ἀνθράξ καταναλίσκεται βραχυτέρου ἀπολήγων πάντοτε εἰς ἀκτῖνα.

Τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, τὸ οὕτω μεταξὺ δύο ἀνθράκων παραγόμενον προέρχεται ἐκ τῆς συγκεντρώσεως μεγίστης ποσότητος θερμαντικοῦ ἐν χώρῳ

λίαν μικρῷ. Ἡ δὲ θερμότης αὕτη πηγὴν ἔχει ἢ τὴν καύσιν ψευδαργύρου ἐν ἠλεκτρικῇ στήλῃ, ἢ τὴν καύσιν ἀνθράκος ἐν ἀτμομηχανῇ, δι' ἧς τίθεται εἰς κίνησιν ἡ ἠλεκτρομηχανή. Θεωρητικῶς ἡ θερμότης ἡ ἐν τῷ βολταϊκῷ τόξῳ παραγόμενη δέον νὰ διαφέρῃ ἐλάχιστον τῆς πρώτης, πρακτικῶς ὅμως ἐλάχιστον μέρος τῆς οὕτως ἐν ἀτμομηχανῇ ἢ ἐν ἠλεκτρικῇ στήλῃ καταναλισκόμενης θερμότητος ἀναφίνεται εἰς τὸ διὰ τῆς καταναλώσεως αὐτῆς παραγόμενον φῶς, διότι ἐν τῇ ἐφαρμογῇ πληθὺς ἄλλων περιστάσεων συντρέχουσι πρὸς ἀπώλειαν μεγάλου μέρους τῆς θερμότητος.

Τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς ἔχει μεγίστην ἀνακλόγιστον, ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ μὲ τὸ ἠλιακὸν φῶς. Ἐν ἴσῃ δὲ ποσότητι φωτισμοῦ ἐμπεριέχει πολὺ ὀλιγωτέρας ἀπὸ τὸ φωταερίον θερμαντικὰς ἀκτῖνας. Οὕτως αἰθουσα φωτιζομένη διαδοχικῶς διὰ φωταερίου, εἶτα δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός, εἰς τρόπον ὅτε ὁ φωτισμὸς νὰ ἦναι ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις, θερμκίνετα πολὺ πλείοτερον διὰ τοῦ φωταερίου, ἐλάχιστον δὲ διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός. Ἐνεκα τούτου τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς θεωρεῖται κοινῶς ψυχρὸν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἐμπεριέχει θερμαντικὰς ἀκτῖνας, τούνεκτιν ἢ εἰς τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς συγκεντρωμένη θερμότης εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὰ δυστηκτότερα τῶν σωμάτων τήκονται καὶ πολλάκις ἀφίπτανται ἐν αὐτῷ μετὰ μεγίστης εὐκολίας. Ὁ σοφὸς Ἄγγλος φυσικὸς Tyndall συνεκέντρωσε τὰς ἐκ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός ἐκπεμπομένας θερμαντικὰς ἀκτῖνας, ἀφοῦ προηγουμένως παρεθέσεν ἀγγεῖον ὕδατινον ἐμπεριέχον πυκνὴν καὶ ἀδίκρανην διάλυσιν ἰωδίου, ἥτις κατέπιπε πάσης τῆς φωτεινῆς ἀκτῖνας, ἄφηκε δὲ ἐλευθέρως νὰ διέλθωσι τὰς πλείστας τῶν θερμαντικῶν ἀκτῖνων. Διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῶν σκοτεινῶν τούτων θερμαντικῶν ἀκτῖνων ἠδυνήθη ν' ἀναπλέξῃ ξύλον, ἀνθράκα, τριβὴν ψευδαργύρου, σύρμα μαγνησίου καὶ νὰ λευκοπυρώσῃ ἔλασμα λευκοχρῶσου, ὕπερ διὰ τρίτητος διορώμενον παρεῖχε πληρὴς φωτεινὸν φάσμα.

Ἡ ἔντασις τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός διὰ τῶν δσημέραι βελτιουμένων δυναμοηλεκτρικῶν μηχανῶν δύναται νὰ ὑπερβῇ πᾶν ὄριον. Οὕτω ἡ ἠλεκτρομηχανὴ ἡ διὰ τοῦ σχήματος 9 παραστανομένη, ὅταν ὁ δακτύλιος αὐτῆς περιττραφῇ κατὰ 800 ἕως 900 στροφὰς δύναται νὰ παράξῃ φῶς 500 καὶ ἔτι πλέον μονάδων Carcel.¹ Ὅταν ὅμως αἱ διαστάσεις αὐτῆς αὐξήσῃσιν ὡς καὶ ἡ περιστροφικὴ ταχύτης, ἡ ἔντασις τοῦ φωτός ἐξικνεῖται μέχρι δεκακίσεχιλίων καὶ ἔτι πλέον μονάδων Carcel (τουτέστιν εἰς σύμπαντα

¹ Ἡ φωτιστικὴ μονὰς ἦν μεταχειρίζονται ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἥτις καλεῖται bec Carcel, εἶναι τὸ φῶς ὅπερ παρέχει λόχους τοῦ Carcel καίων 42 γραμμάρια καθαροῦ ἑλαίου Colza καθ' ὄραν. Οἱ λαμπτήρες τοῦ φωταερίου τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἔχουσι φωτιστικὴν δύναμιν κατὰ τι ἀνωτέραν μιᾶς μονάδος τοῦ Carcel.

Οἱ Ἄγγλοι μεταχειρίζονται ὡς φωτιστικὴν μονάδα τὸ candle, ἥτοι τὸ φῶς τὸ παραγόμενον ὑπὸ λαμπάδος ἐκ σπέρματος κήτους καὶ καταναλίσκον 7)8 τοῦ γραμμαρίου καθ' ὄραν. Μία μονὰς Carcel ἰσοδυναμεῖ πρὸς 7 1/2 Candle περίπου.

τὸν ἀνά τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως Ἀθηνῶν δημόσιον φωτισμὸν συγκεν-
 τρωθέντα εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον. Τὰ ἰσχυρὰ ταῦτα φῶτα χρησι-
 μεύουσι πρὸς φωτισμὸν μεγάλων ἔργων ἐν καιρῷ νυκτὸς ἢ καὶ μεγά-
 λων πλατειῶν ὡς ἐν Λονδίῳ πρὸ τινων μνημῶν, ἢ εἰς τοὺς φάρους πρὸς
 ὁδηγίαν τῶν ναυτιλλομένων ἢ ἐν καιρῷ πολέμου ἔκ τε τῶν πολεμικῶν
 πλοίων, τῶν φρουρίων ἢ τῶν στρατοπέδων, πρὸς κατόπτεισιν τοῦ ἐχθροῦ
 ἐν καιρῷ νυκτὸς. Καὶ διὰ μὲν τὰς δύο πρώτας περιστάσεις ἀπαιτεῖται
 μόνον ῥυθμιστῆς, ὅστις νὰ κανονίζῃ αὐτομάτως τὴν ἀπόστασιν τῶν ἀν-
 θράκων ἐφόσον οὗτοι καταναλίσκονται, ἀφίεται δὲ τὸ φῶς γυμνὸν μὲν
 ἐντελῶς, ὅταν πρόκηται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς φωτισμὸν μεγάλων δημοσίων
 ἔργων, οἷον εἰς ναυπηγεῖα, εἰς βιομηχανικὰ καταστήματα, ἢ περιβάλλεται
 διὰ γλακτώδους ἡμιδιαφανοῦς σφαίρας, πρὸς διασκεδασμὸν τοῦ φωτὸς
 κατὰ τὸν φωτισμὸν τῶν πόλεων, τοῦθ' ὅπερ μειώνει σπουδαίως τὴν ἐντασιν
 αὐτοῦ.

Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς εἰς τοὺς φάρους ἀπαιτεῖται
 ῥυθμιστῆς, ὅστις οὐ μόνον κανονίζει αὐτομάτως τὴν σχετικὴν τῶν ἀν-
 θράκων ἀπόστασιν, ἀλλὰ τηρεῖ πάντοτε τὴν φωτεινὴν ἐστίν εἰς τὴ
 αὐτὸ σημεῖον, τοῦτέστιν εἰς τὴν ἐστίν τῆς ὀπτικῆς συσκευῆς, δι' ἧς τὸ
 πλεῖστον μέρος τῶν ἐκ τῆς φωτεινῆς ἐστίας ἐκπορευομένων φωτεινῶν
 ἀκτίνων μεταβάλλεται εἰς δέσμησιν παράλληλων ἀκτίνων, ἐξικνουμένων
 οὕτως εἰς μεγίστην ἀπὸ τοῦ φαροῦ ἀπόστασιν.

Ἐν δὲ τῇ πολεμικῇ ἐφαρμογῇ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ὁ αὐτομάτως λει-
 τουργῶν ῥυθμιστῆς ἐγκατελείρη ἀντικατασταθῆς διὰ χειροκινήτην, διότι
 ὁ μὲν φωτισμὸς ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ οὐδέποτε εἶναι διαρκῆς, ὁ δὲ διηλεκτῶς
 κανονίζων τὸν προβολέα, δι' οὗ ἡ φωτεινὴ δέσμη διευθύνεται εἰς ὠριμμένα
 σημεῖα, δύναται νὰ τηρῇ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀπαιτούμενην ἀπ' ἀλλή-
 λων ἀπόστασιν.

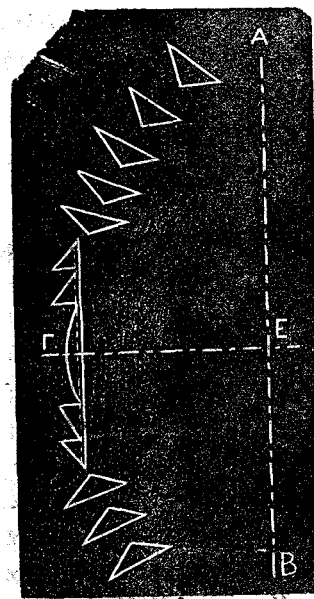
Ἡ ὀπτικὴ συσκευὴ τὴν ὁποῖαν μεταχειρίζονται εἰς τοὺς φάρους σκοπὸν
 ἔχει, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, νὰ καταστήσῃ παράλληλους τὰς πλείστας τῶν
 ἀκτίνων, ἃς ἐκπέμπει ἡ φωτεινὴ ἐστία, αἵτινες ἀνευ αὐτῆς θὰ ἐχάνοντο
 αἰ μὲν πρὸς τὸν οὐρανὸν αἰ δὲ θὰ ἐφώτιζον ἀνωφελῶς τὰ γειτνιαζόμενα
 πρὸς τὸν φάρον σημεῖα.

Ἐκ τῶν ἐκ τῆς φωτεινῆς ἐστίας ἐκπεμπομένων ἀκτίνων, αἰ μὲν πρὸς
 τὸν ὀρίζοντα βλίνουσαι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην ἀποκλίσεως, τοῦναντίον πᾶσαι
 αἰ λοιπαὶ δέον νὰ ὑποστῶσιν ἀπόκλινσιν ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλητέραν ἐφ' ὅσον
 ἢ γωνίαν, ἣν σχηματίζουσι μὲ τὸ ὀριζόντιον ἐπίπεδον, εἶναι μεγαλητέρη.

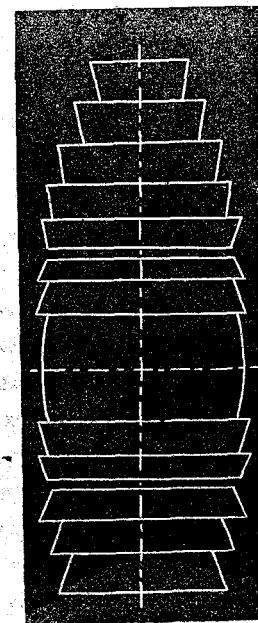
Ἡ ἀπόκλινσις αὕτη μέχρι μὲν γωνίας 40° κατορθοῦται διὰ κλιμακωτοῦ
 φακοῦ, εἰς οὗ τὴν κυρίαν ἐστίν τίθεται ἡ φωτεινὴ ἐστία, πέραν δὲ τῆς
 γωνίας ταύτης γίνεται χρῆσις τριγωνικῶν πρισματῶν, ἐν οἷς αἰ ὀπτικαὶ

ἀκτίνες ὑφίστάμεναι τὴν ὀλικὴν ἀντανάκλασιν, βλίνουσιν εἴτα παράλληλως
 ταῖς λοιπαῖς καὶ τῷ ὀριζοντίῳ ἐπιπέδῳ.

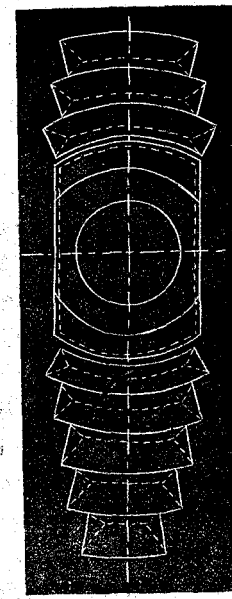
Τὸ σχῆμα 11 παριστᾷ τομὴν τοιαύτης ὀπτικῆς συσκευῆς, ὑπολογισθεῖ-
 σκεν οὕτως ὥστε νὰ καθίστῃ τὰς ἀκτίνας παράλληλους τῷ ὀριζοντίῳ ἐπι-
 πέδῳ. Ἄν τὸ σχῆμα τοῦτο νοήσωμεν περιστρεφόμενον περὶ τὸν ἄξονα
 AB, οὕτως ὥστε ἕκαστον τῶν σημείων αὐτοῦ νὰ διαγράφῃ περιφέρειαν
 κύκλου, οὕτως τὸ ἐπίπεδον νὰ ἦναι κάθετον ἐπὶ τὸν ἄξονα, θέλει παρ-
 χθῆ στερεὸν τι ἐκ πολλῶν κυκλικῶν δακτυλίων συγκεῖμενον. (σχ. 12).
 Ἄν τὸ στερεὸν τοῦτο κατασκευασθῇ ἐξ ὑάλου διαφανοῦς καὶ ὁμογενοῦς
 ἐν τῇ ἐστίῃ δὲ E τεθῆ ἰσχυρὸν τι ἠλεκτρικὸν φῶς, αἱ ἀκτίνες αἰ ἐπὶ τῆς
 ὀπτικῆς συσκευῆς προσπίπτουσαι θὰ καταστῶσι παράλληλοι ἐν τῷ κατα-

Σχῆμα 11.

Σχῆμα 12.

Σχῆμα 13.

κορύφῳ ἐπιπέδῳ ἀλλὰ θὰ βλίνουσιν ἀφιστάμεναι ἐν τῷ ὀριζοντίῳ, φωτίζου-
 σαι πρὸς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Ἄν τοῦναντίον τὸ αὐτὸ σχῆμα περιστραφῇ περὶ τὴν εὐθεῖαν GE, θὰ
 σχηματισθῇ φακὸς κλιμακωτῶς περιβεβλημένος διὰ πέντε δακτυλίων,
 (σχ. 13) δι' οὗ αἰ ἐπ' αὐτοῦ προσπίπτουσαι ἀκτίνες καθίστανται παράλ-
 ληλοι καὶ ἐν τῷ ὀριζοντίῳ καὶ ἐν τῷ κατακορύφῳ ἐπιπέδῳ. Ἄν ἐπὶ τῶν
 ἐδρῶν πρίσματος ὀρθοῦ βασιεξαγώνου τοποθετηθῶσιν ἐξ τοιαύται ὀπτικαὶ
 συσκευαί, ἔχουσαι πᾶσαι τὴν κυρίαν αὐτῶν ἐστίν εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, εἰς
 τὴν κοινὴν δὲ ταύτην ἐστίν τεθῆ ἠλεκτρικὸν φῶς, θὰ σχηματισθῶσιν ἐξ
 κυλινδρικοὶ δέσμαι βλίνουσαι πρὸς ἐξ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Φάρος τις πύει τοῦ νὰ ἦναι ὄρατος ἢ ἕνεκα τῆς ἐξασθενήσεως τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων ἢ ἕνεκα τῆς σφαιρικότητος τῆς γῆς. Οἱ φάροι οἱ ἔχοντες ἠλεκτρικὸν φῶς ὡς φωτεινὴν ἐστίν, ἐκλείπουσι μόνον ἕνεκα τῆς σφαιρικότητος τῆς γῆς, ἢ δὲ ἀπόστασις, καθ' ἣν ἠλεκτρικὸς φάρος εἶναι ὄρατος, αὐξάνει ὅταν τὸ ὕψος τῆς φωτεινῆς ἐστίας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης γίνεται μεγαλύτερον. Ἡ ἀπόστασις αὕτη προσδιορίζεται διὰ τοῦ μήκους τῆς ἐφαπτομένης τῆς ἀγομένης ἐκ τῆς φωτεινῆς ἐστίας ἐπὶ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, παρατεινομένης μέχρι τοῦ ὀρθοκλμοῦ τοῦ παρατηρητοῦ, ὅστις ὑποτίθεται εὐρισκόμενος μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Ἡ ἐφαπτομένη αὕτη δὲν εἶναι εὐθεῖα γραμμὴ, διότι αἱ ὀπτικαὶ ἀκτίνες προσπίπτουσαι λίαν πλῆγίως ἐπὶ στρωμάτων ἕρους διαφόρου πυκνότητος καὶ θλάμεναι καθιστῶσι τὴν ἐφαπτομένην καύτην γραμμὴν καμπύλην, ἥς τὸ κοῖλον εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ αὐξάνουσι τὸ μέγεθος αὐτῆς.

Ὁ τύπος δὲ οὗ ἢ ἀπόστασις αὕτη εὐρίσκεται εἶναι ὁ ἑξῆς:

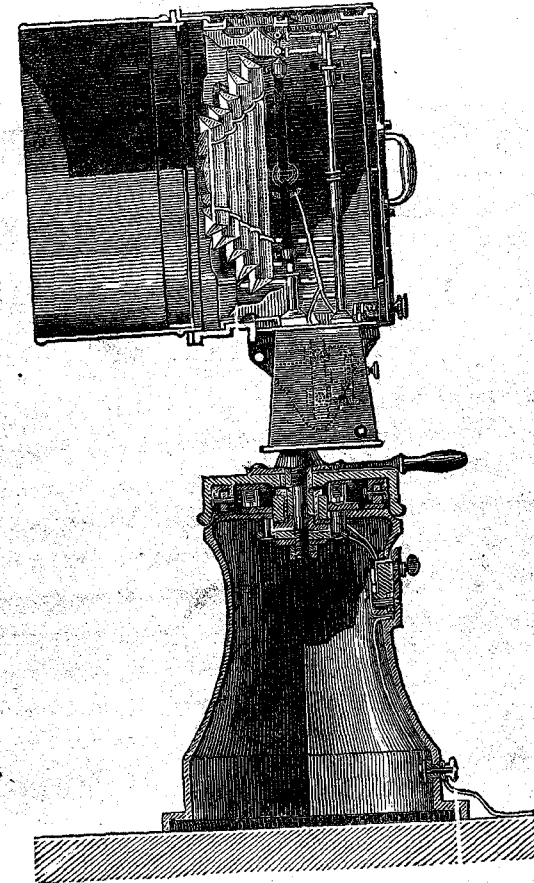
$$\Delta = \sqrt{\frac{\Lambda \times \Pi}{0,42}}$$

ἔνθα Λ μὲν παριστᾷ τὴν ἀκτῖνα τῆς γῆς, καὶ Π τὸ ὕψος τοῦ φάρου ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ὁ ἀριθμὸς 0,42 εἶναι συντελεστῆς προσερχόμενος ἐκ τῆς διαθλαστικότητος τῆς ἀτμοσφαιρας. Οὕτω φάρος ὕψους 100 μέτρων καθίσταται ἔτι ὄρατος εἰς ἀπόστασιν 25 περίπου μιλίων, ὅταν ὁ ὀρθοκλμὸς τοῦ παρατηρητοῦ κεῖται 3 μόνον μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς 30 μιλίω ἀπόστασιν ὅταν ὁ παρατηρητῆς ἀνέλθῃ εἰς 20 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι ἡ ἀπόστασις αὐξάνει ἐφόσον ὁ φάρος ὑψοῦται ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι κατορθωτὸν εἰμὴ μέχρις ὀρίου τινός. Ὅπως αὐξήθη ἢ ἀπόστασις αὕτη οἱ Sautter et Lemonnier ἐποίησαν τροποποιήσιν τινα εἰς τὴν ὀπτικὴν συσκευὴν, ἣτις ἐξετίθετο ἐν τῷ Μεγάρῳ τῆς Ἐκθέσεως. Ἄνωθεν τοῦ φάρου τίθεται κλιμακωτὸς φάκος ὀριζοντίως, ὅστις ἐκπέμπει κατακορύφως πρὸς τὰ ἄνω δέσμη ἀκτίνων ἀνιούσαν εἰς πικμεγίστον ὕψος καὶ φωτίζουσαν τὰ νέφη ἢ τὸν ἐν τῇ ἀτμοσφαιρῇ ἀτμὸν ὕδατος. Αἱ οὕτως ἀνιούσαι ἀκτίνες καθίστανται ὄραται εἰς πικμεγίστην ἀπόστασιν καὶ κατ' αὐτάς τὰς ὀμιχλῶδεις νύκτας. Τοιοῦτος φάρος τοποθετεῖται ἤδη ἐν τῇ Ἀζορικῇ θαλάσσει πρὸς ὀδηγίαν τῶν πλεόντων κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς Βερδιάνσκης.

Παραμφερῆς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός εἰς τοὺς φάρους, τυγχάνει καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἐπὶ τῶν φρουρίων καὶ τῶν στρατοπέδων, πρὸς κατόπτεισιν.

Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ πλεῖστα τῶν ἐκ τῆς φωτεινῆς ἐστίας ἐκ-

πεμπομένων ἀκτίνων, δέον νὰ σχηματίσῃ δέσμη κυλινδρικήν παρακλήλων ἀκτίνων, ἥς ἢ διεύθυνσις νὰ μεταβάλληται εὐχερῶς κατὰ βούλησιν τοῦ πειρωμένου (σχ. 14). Πρὸς τοῦτο γίνεται χρῆσις προβολέως συγκευμένου ἐκ τυμπάνου κυλινδρικοῦ, ἐν ᾧ τίθεται κλιμακωτὸς φάκος (σχ. 13), προσερχόμενος ἐκ τῆς περιστροφῆς τοῦ σχήματος 11 περὶ τὸν ἄξονα ΓΕ. Ὅπισθεν ὑπάρχει θυρὶς δι' ἣς εἰσάγεται ὁ ἠλεκτρικὸς λύχνος. Ἡ ὅλη συσκευὴ φέρεται ἐπὶ βάρου, ἐφ' οὗ ὁ προβολεὺς δύναται νὰ στραφῇ εὐχερῶς οὐ

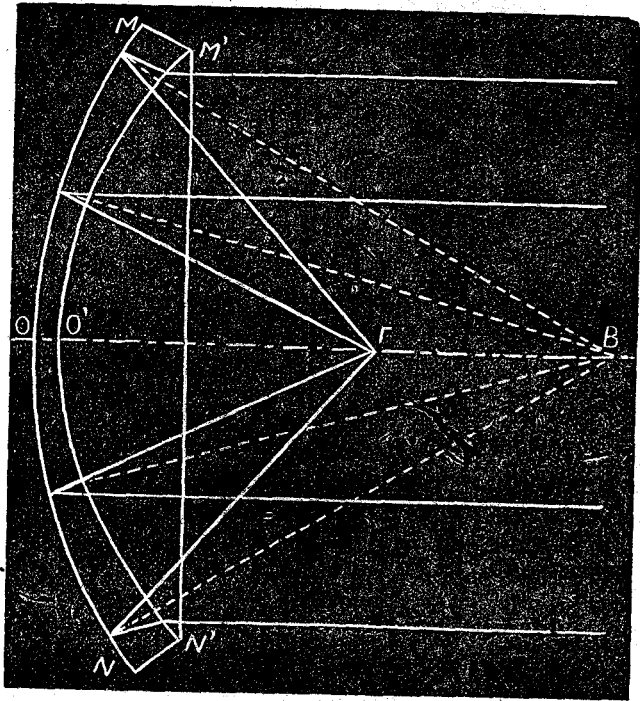

Σχῆμα 14.

μόνον περὶ κατακόρυφον ἄξονα, ἀλλὰ καὶ περὶ ὀριζόντιον ἄνευ δικοπῆς τοῦ βύμακτος. Ὅταν ἡ φωτεινὴ ἐστία εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς κυρίας ἐστίας τοῦ κλιμακωτοῦ φάκου ἢ δέσμη εἶναι κυλινδρική, τὸν κεντρίον ὅταν ἡ φωτεινὴ ἐστία πλησιάζῃ ἢ ἀπομακρύνηται τοῦ φάκου, κινουμένη ἐπὶ τοῦ κυρίου ἄξονος, ἢ δέσμη γίνεται ἀπικλίνουσα ἢ συγκλίνουσα. Ἡ κίνησις αὕτη μεταδίδεται εὐχερῶς εἰς τὴν φωτεινὴν ἐστίν διὰ κοιλίου πρὸς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ τυμπάνου ὑπάρχοντος.

Ὁ γάλλος συντηγματάρχης Mangin ἐπενόησεν ἐσχάτως προβολέα κατά τι τελειότερον τοῦ ἀνωτέρω, συγκείμενον ἐκ φακοῦ, οὗ τὸ εἶδος μηνίσκος ἀποκλίνων. Ὁ φακὸς οὗτος τοῦ ὁποίου τομὴν παριστᾷ τὸ σχῆμα 15, κατασκευάζεται ἐξ ὑάλου (crown), καὶ ποιορίζεται ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους ὑπὸ ἐπιφανείας σφαιρικῆς κυρτῆς ἢ ἐπαργύρου MON, τῆς τὸ κέντρον κεῖται εἰς τὸ σημεῖον Β, ἐκ τοῦ ἄλλου δὲ μέρους ἐξ ἐπιφανείας ἐπίσης σφαιρικῆς κοίλης, τῆς ὁποίας ἢ ἀκτὶς μικρότερη, τὸ δὲ κέντρον εἰς τὸ σημεῖον Γ.

Ἡ σχέσις τῶν ἀκτίνων ὑπελογίσθη οὕτως, ἐν συνκρῆσει τοῦ δείκτου τῆς διαθλάσεως τῆς οὐσίας, ὥστε αἱ ἐκ τοῦ σημείου Γ ἐκπορευόμεναι

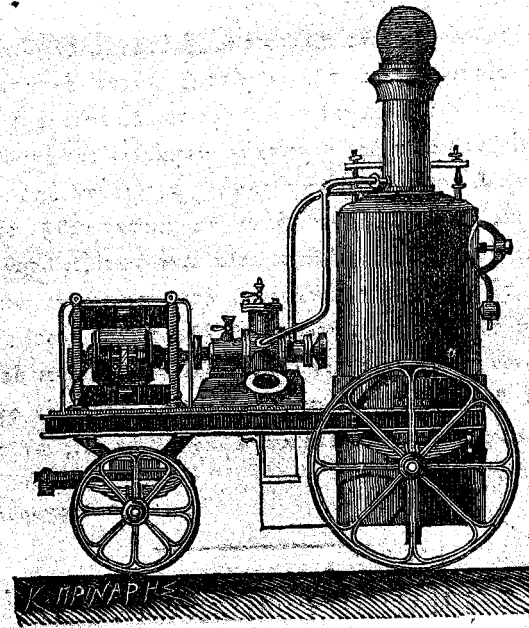
Σχῆμα 15.

ἀκτῖνες ἀνακλῶμεναι ἐπὶ τῆς ἐπαργύρου ἐπιφανείας MON, καὶ εἶτα θλώμεναι κατὰ τὴν ἐξοδὸν σχηματίζουσι δέσμην παραλλήλων ἀκτίνων. Ἐπειδὴ τὸ σημεῖον Γ εἶναι τὸ κέντρον τῆς σφαιρικῆς ἐπιφανείας Μ'Ο'Ν', αἱ ὀπτικαὶ ἀκτῖνες εἰσέρχονται ἄνευ διαθλάσεως, ὡς καθέτως ἐπὶ τὴν σφαιρικὴν ταύτην ἐπιφάνειαν προσπίπτουσι. Αἱ ἀνακλῶμεναι ἐπὶ τῆς δευτέρας σφαιρικῆς ἐπιφανείας MON, προεκτεινόμεναι δὲν θὰ ἦσαν παράλληλοι, τὸνναντίον θὰ ἔτεμον τὸν κύριον ἄξονα ΟΟ' εἰς διάφορα σημεῖα, ἐπιτοσοῦτον πλησιέστερα πρὸς τὸ κέντρον Β τῆς σφαιρικῆς ἐπιφανείας, ἐφόσον τὰ σημεῖα τῆς ἀνακλαστικῆς ἐπιφανείας MON, ἐφ' ἃ προσπίπτουσιν

εἰς μᾶλλον μεμακρυσμένα τοῦ σημείου Ο. Ἄλλ' ἔνεκε τῆς διαθλάσεως, ἦν ὑφίστανται κατὰ τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς δευτέρας σφαιρικῆς ἐπιφανείας Μ'Ο'Ν', αἱ ἀκτῖνες σχηματίζουσι δέσμην κυλινδρικήν.

Τοιοῦτος ἐν συντόμῳ ὁ ἄριστος τῶν προβολέων τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς διὰ τὴν εἰδικὴν ταύτην περίστασιν, ὅστις ἔκειτο ἐν τῷ Μεγάλῳ τῆς Ἐλθέσεως ὑπὸ διάφορα μεγέθη, καὶ ἂν παρεδέχθη καὶ αὐτὴ ἡ Ἄγγλις.

Τῶν αὐτῶν ἐπίσης προβολέων γίνεται χρῆσις καὶ εἰς τὰς κατὰ ξηρὰν στρατιωτικὰς κατοπεύσεις, ἀλλ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ σύμπη τὸ σύστημα, ἢ τε κινήτηριος ἀτμομηχανὴ καὶ ἢ ἠλεκτρομηχανὴ τοῦ Gramme, δέον νὰ ᾖσιν εὐμετακόμιστον καὶ νὰ κατέχωσιν ὅσον ἔνεστι μικρότερον χώρον. Πρὸς τοῦτο, ἐπὶ σιδηροῦ ἄρματός συρομένου εὐχερῶς ὑπὸ δύο κα-

Σχῆμα 16.

λῶν ἵπων, τοποθετεῖται ἀτμολέβης συστήματος Field (σχ. 16) μὲ διπλοῦς κύλους, δυνάμενος νὰ παρέξῃ ἀτμὴν ἐν μικρῷ χρονικῷ διαστήματι 20 περίπου λεπτῶν τῆς ὥρας. Ἐν τῷ μέσῳ τίθεται ἡ κινήτηριος μηχανὴ, ἢ τῆς συνήθως εἶναι τρικύλινδρος μηχανὴ συστήματος Brotherhood, ἐκ τοῦ ἄλλου δὲ μέρους συμμετρικῶς πρὸς τὸν λέβητα, κεῖται ἡ ἠλεκτρομηχανὴ συνδεομένη διὰ διπλοῦ κλωδίου μὲ τὸν προβολέα τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς.

Διὰ μηχανῆς τοῦ Gramme, παρεχούσης φῶς ἐντάσεως 2500 μονάδων Garcel, προβολεὺς τοῦ Mangin καθιστᾷ δραστὰς εἰς παρατηρητὴν ἰστάμενον πλησίον τοῦ προβολέως, ομάδας στρατιωτῶν, οἰκίας, ἄρματα κείμενα

εις απόστασιν πεντακισχιλίων μέτρων. Ἐν δὲ πρᾶκτῳ τῆς εὐρίσκειται μεταξὺ τῆς φωτιστικῆς συσκευῆς καὶ τῶν φωτιζομένων ἀντικειμένων, διακρίνει τοιαῦτα κείμενα καὶ εἰς ἑτι μεγαλύτερον ἀπὸ τοῦ προβολέως ἀπόστασιν.

Διὰ ἑτι μεγαλύτερων ἠλεκτρομηχανῶν Gramme καὶ διὰ προβολέως Mangin 90 ὑπερκατομέτρων διαμέτρου, ὅτε ἡ ἔντασις τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἀνέρχεται εἰς 4500 μονάδας Carcel, κατέστησαν ὄρατὰ εὐκρινῶς κτιρικὰ μέχρις ἀποστάσεως δεκακισχιλίων μέτρων. Τέλος φάρος πρωτοταγῆς, φέρων ὡς φωτεινὴν ἐστίν ἠλεκτρικὸν φῶς ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων καὶ υποτιθέμενος εἰς τοιοῦτον ὕψος, ὥστε ἡ ὄρασις νὰ μὴ παρεμποδίζηται ὑπὸ τῆς σφαιρικότητος τῆς γῆς, καθίσταται ὄρατὸς μέχρις ἀποστάσεως 150 ναυτικῶν μιλίων.

Εἰς πάσας τὰς ἐκτεθειτάς ἐφαρμογὰς τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς, γίνεται ἰδίᾳ χρῆσις αὐτοῦ ἕνεκα τῆς πρωτίστης ἰδιότητος, ἣν ἰδίᾳ τὸ φῶς τοῦτο κέκτηται, τουτέστιν ἕνεκα τῆς μεγίστης αὐτοῦ ἐντάσεως, ἣτις ὑπερβαίνει πᾶν ὄριον καὶ παράγεται διὰ φωτεινῆς ἐστὶς κατεχούσης ἐλάχιστον χώρον. Ἀλλὰ πρὸς φωτισμὸν μεγάλων ἐκτάσεων, οἷον πόλεων κτλ. τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὑπὸ τὴν μορφήν μοναδικῆς ἰσχυρᾶς ἐστὶς, ἀλλὰ δεόν νὰ κατατηθῇ καὶ νὰ υποδιαιρηθῇ, ὅπως διανεμηθῇ εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ φωτίζει ὅσον ἕνεστιν ὁμοιωμαρῶς πᾶντα τὰ μέρη τῆς ἐκτάσεως, ἣτις πρόκειται νὰ φωτισθῇ. Τὸ ζήτημα τοῦτο, τῆς υποδιαιρέσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς, ἀπησχόλησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον πληθὺν ἐπιστημόνων, καὶ σήμερον ἔτι δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐλύθη τελείως καὶ πρακτικῶς. Οὐχ ἥττον ἐν τῇ Ἐκθέσει ὑπάρχον συστήματ' ἀκούοντες τέλεια καὶ ἐφαρμοσίμω, εἰς ὧν τὴν περιγραφὴν θὰ μεταβῶμεν προσεχῶς.

Τ. Α. Ἀργυρόπουλος.

ΤΟ ΠΑΓΩΤΟΝ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. *

ΑΥΤΟ ΕΥΤΥΧΙΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ.

Μία ἑβδομάς παρήλθε.

Ἡ Καικιλία μετὰ σπουδαίαν κρίσιν, εὐρίσκειτο εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀνάρωτάς, ἐξηκολούθει δὲ πάντοτε προσφερομένη πρὸς τὸν Βροῦτον ἀγερώχως, καίτοι οὗτος ἐδείκνυε πρὸς αὐτὴν ἐνδιαφέρον καὶ οἶκτον. Οὐχ ἥττον τὸν συνεπάθησεν ὁ κόμης, ὅστις τῷ ἐπρομήθευσε δύο πελάτας ἐκ τῆς αὐλῆς, καὶ ἠδύοκησε μάλιστα νὰ τῷ ἐπιδείξῃ καὶ τὴν προτομὴν τῆς μυ-

* 16. σελ. 886.

στηριώδους κυρίας, ἣτις πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐπολλαπλασίαζε τὰς ἐπισκέψεις τῆς.

Μετὰ μίαν ἑβδομάδα ὁ κόμης προσεκάλεσε τὸν Βροῦτον εἰς γεῦμα μετὰ τῆς θυγατρὸς του, ἐντελῶς πλέον ἰαθείης. Ὁ Βροῦτος ἐδέχθη.

Τὸ γεῦμα ἔλαβε χώραν ἐν τῷ τῆς Καικιλίας δωματίῳ. Ἡ νεανίς σχεδὸν δὲν ἔφαγε, ἀλλ' ὁ κόμης τὴν ἀνεπλήρωσε φιλοτίμως. Ὁ δὲ Βροῦτος καίτοι θαμβωθείς ἐκ τοῦ θαυμασίου κάλλους τῆς Καικιλίας δὲν ὑπελείφθη τοῦ κόμητος. Μετὰ τὸ γεῦμα ἡ Καικιλία ἀπεσύρθη, ὁ δὲ κόμης καὶ ὁ Βροῦτος ἔμειναν καπνίζοντες μέχρι τῆς ὥρας τοῦ τείου.

Ὁ καμπανίτης ἔλαμε τὸν κόμητα φλύαρον.

— Εἶθε πλούσιος, ἰατρέ; — εἶπεν εἰς τὸν Βροῦτον διὰ μελιρρύτου φωνῆς. — Ὅχι! ἀπεκρίθη ὁ Βροῦτος, δὲν ἠξέυρω ἀλλὰ νομίζω ὅτι τὰ χρέματ' αὐτοῦ μακαρίτου θεοῦ μου ἐτελείωσαν.

— Εἶθε ἔγγαμος;

— Πρόκειται νὰ γείνω.

— Πῶς, πρόκειται;

— Μάλιστα, πρόκειται νὰ νυμφευθῶ. Ὑπέστην τὰς πρώτας ἀπογοητεύσεις. Ἡ κόρη, ἣν ἠγάπων, ἐκλάπη. Τώρα δὲ περιμένω, ἀλλ' ἐξετάζω τὸ κρῆνιον μου κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Γάλλ' διὰ νὰ ἴδω ἐάν εἶμαι προωρισμένος διὰ γάμον.

— Καὶ τί σὰς ἀπαντᾷ τὸ κρῆνιον σας, κύριε Βροῦτε;

— Ἀπελπισία! Μόνον ὑπομονὴν ἔχω, ἀλλὰ προσπαθῶ διὰ τῆς ἀνατροφῆς νὰ ἀποκτήσω τὰς ἄλλας ἀρετάς, ὧν στεροῦμαι.

— Ἐάν ἔχετε τὴν ὑπομονὴν, μὴ ζητεῖτε ἄλλην συζυγικὴν ἀρετὴν. Δι' αὐτῆς καὶ μόνης θὰ εἶθε πρότυπος σύζυγος.

— Νομίζετε; ἀλλὰ νομίζω ὅτι σύζυγος, στερούμενος ἰσχυροῦ χαρακτῆ- κτῆρος...

— Δυστυχῆ! θέλετε λοιπὸν νὰ φέρετε τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν οἰκίαν σας; ὑπομονὴ, διάκρισις, ὑποταγὴ, μωπία, ἀγαθοσύνη, ἰδοῦ...

— Διάβολε! οὐδὲν ἔχω τῶν προσόντων τούτων.

— Ἔχετε τὴν ὑπομονὴν, καὶ ἀρκεῖ ἰατρέ. Ἀλλὰ, ποῖα προτερήματ' ζητεῖτε εἰς τὴν σύζυγόν σας;

— Τὴν κόμην ἐρυθράν.

— Μπᾶ! ὡς τῆς Καικιλίας!

— Μὲ συγχωρεῖτε, δὲν ἤθελον νὰ κάμω ὑπαινιγμούς. Ἀλλ' ἡ ἰδέα ἴσως ἐγεννήθη ἐκ τῆς θαυμαστῆς κόμης τῆς κυρίας θυγατρὸς σας.

— Καλὰ. Ἡ ἐρυθρὰ κόμη εἶνε δι' ὑμᾶς χρυσὴ κόμη. Ἐπειτα δέ;

— Ἐπειτα ἀγκυρῶ ὠρίαν λευκὴν ἐπιδερμίδα, μελκνοὺς ὀφθαλμούς, ῥόδινα χεῖλη καὶ ἐλεφαντίνους ὀδόντας.

— Ὡς ἡ Καικιλία λοιπὸν, εἶπε πάλιν ὁ κόμης.

— Εἶνε ἀληθές, ἡ δεσποινὶς ἔχει πάντα ταῦτα, διότι εἶνε ὠραία. *Επειτα μοὶ ἀρέσκουν αἱ νεάνιδες, αἵτινες ἔχουν λιγυρὸν τὸ σῶμα, ἀγέρωχον τὴν κεφαλὴν, καὶ φιλοδωροῦν ὅτε μὲν μειδιάματτα, ὅτε δὲ μαστιγώσεις, ἀσπάζονται καὶ δαγκάνουσι.

— Μὰ τὸν θεὸν, ὀμιλεῖτε περὶ τῆς Καικιλίας ἱατρέ!

— Συγγνώμην, κύριε κόμη. Δὲν τολμῶ νὰ κάμω ὑπαινιγμούς, ἀλλὰ χαίρομαι διὰ τὴν καλλισθησίαν μου.

— Νὰ χρηθεὶς διὰ τι καλλίτερον, κύριε Βροῦτε. Ἡ Καικιλία ἔχει καλὴν προίκα. Ἡ δὲ βασιλομήτωρ Οὐρράκκ, ἥτις τὴν ἀγαπᾷ ὑπερμέτρως, θὰ τῆς κάμῃ ὠραῖα δῶρα κατὰ τὸν γάμον τῆς. Ἡ θυγάτηρ μου θὰ πλάσῃ καλὴν πελατεῖαν ὑπὲρ τοῦ εὐτυχοῦς ἱατροῦ, ὅστις θὰ τὴν νυμφευθῇ, τὴν θέσιν διευθυντοῦ νοσοκομείου, τὴν εὐνοίαν τῆς αὐλῆς καὶ τὴν προστασίαν μου.

— Πάντα ταῦτα εἶνε πολὺ ὠραῖα, εἶπεν ὁ Βροῦτος. Ἀλλὰ ἡ δεσποινὶς νυμφεύεται ἱατρὸν;

— Ὑπάρχει σχέδιόν τι τοιοῦτον, ἐὰν ὅμως ὁ ἱατρὸς ἐκεῖνος ἔχει εὐφυΐαν τινα, καὶ πνεῦμα ἱκανὸν διὰ νὰ παρίδῃ quelques inconvenients καὶ νὰ δεχθῇ τὰ ἄλλα καθήκοντα τῆς θέσεώς του.

— Πάντα ταῦτα ἐμπεριέχονται εἰς τὴν προίκα τῆς Καικιλίας κύριε κόμη;

— Ἀφεύκτως.

— Ὑποθέτω ὅτι ὁ ἱατρὸς ἐδέχθη.

— Δὲν τὸν ἠρώτησα ἀκόμη. Ἄλλως τε τὸ πρᾶγμα δεῖται σκέψεως. Εἶνε νέος εἴκοσι τεσσάρων ἐτῶν, πτωχὸς, ἄνευ προστασίας, ἐπικριώτης.

— Ἀπαράλλακτα ὡς ἐγώ.

— Μάλιστα, ἱατρέ! μὲ τὰς αὐτὰς φιλοτιμίας, τὴν αὐτὴν ἐχεμύθειαν, καὶ γνωρίζων ὅσα καὶ ὑμεῖς περὶ τῆς καταστάσεως τῆς θυγατρὸς μου. Τί νομίζετε ὅτι θὰ ἀπαντήσῃ ὁ συναδέλφός σας ἄμα τῷ εἶπω ὅτι δύναμι νὰ τῷ περὶ χωρήσῃ τὴν χεῖρα τῆς Καικιλίας;

— Δὲν εἰξεύρω. Νομίζω ὅτι θὰ ἀπαιτήσῃ νὰ γνωρίζῃ τί ἀπαιτεῖται παρ' αὐτοῦ εἰς ἀντάλλαγμα τῆς εὐνοίας ταύτης.

— Καὶ δικαίως. Ἀλλ' ὑμεῖς, κύριε Βροῦτε, τί θὰ ἐκάμνετε εἰς τὴν θέσιν του;

— Θὰ ἐζήτουν δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας διὰ νὰ σκεφθῶ. Τοιαύτας ἀποφάσεις δὲν λαμβάνει τις μετὰ τὸ γεῦμα, ὅταν τὸ αἷμα βράζει θερμικθὲν ὑπὸ τοῦ κημπνίτου.

— Καλά. Ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίσῃ καὶ τί ἀπαιτεῖται παρ' αὐτοῦ.

— Τοῦτο εἶνε φυσικόν.

— Ἀπαιτεῖται ἐχεμύθεια καὶ μυστικὸς γάμος. Εἰς τὴν θέσιν τῆς Καικιλίας, ὁ ἐκκλησιαστικὸς γάμος, τελεσθεὶς νύκτωρ ὑπὸ φίλου ἰερέως ἐν μεμονωμένῃ ἐκκλησίᾳ, εἶνε ἀρκετὸς ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἀργότερα θὰ προστεθῇ ὁ πολιτικὸς γάμος ἐν μεγάλῃ πομπῇ.

— Βέβαια, ἡ θέσις εἰς ἣν εὐρίσκεται ἡ δεσποινὶς, δὲν ἐπιτρέπει νὰ τὴν ἐκθέσῃτε εἰς ζωνηρὰς ἐντυπώσεις.

— Διὰ τοῦτο δὲ πρέπει καὶ ὁ σύζυγος νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ τινα καιρὸν νὰ ζῆσῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ του.

— Αὐτὸν τὸν ὅρον ἴσως δὲν θὰ τὸν ἐδεχόμεν ἐὰν εὐρισκόμεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ συζύγου, ὃν ἐτοιμάζετε διὰ τὴν δεσποινίδα.

— Καὶ θὰ εἴχετε δίκαιον ἐὰν δὲν ὑπῆρχε καὶ ἀνταμοιβή. Ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι δίκαιος ἄνθρωπος· δὲν ἐπιβάλλω μεγάλας θυσίας χωρὶς νὰ προσφέρω καὶ τὸ ἰσότιμον.

— Πῶς, τὸ ἰσότιμον; τὸ ἰσότιμον ὠραίας καὶ χαριτοβούτου συζύγου.

— Ἱατρέ, ἀγνοεῖτε ἔθιμά τινα τῆς ἀριστοκρατίας. Δὲν καταλαμβάνετε ὅτι δύναται νὰ ὑπάρχῃ γάμος εἰκονικὸς;

— Αὐτὰ εἶνε τουρισκὰ δι' ἐμέ. Γνωρίζω μόνον τὰ ἔθιμα τῆς ἐπικριχίας μου, ὅπου ὁ σύζυγος παραλαμβάνει τὴν σύζυγον παρ' αὐτῷ καὶ κάμνει ὁ ἴδιος τὰ τέκνα του.

— Δὲν εἶσθε πολιτισμένοι. Ἀλλ' ὑποθέσατε ὅτι θὰ εἶπω εἰς τὸν γαμβρόν μου: — Σὰς ἀπαγορεύω ἐπὶ τινα καιρὸν δικαίωμάτά τινα, καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ ὀδηγήσῃτε τὴν σύζυγόν σας παρ' ὑμῖν, διότι τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ μὲ βλάψῃ. Σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ διαδώσῃτε τὴν εἰδήσιν τοῦ συνοικεσίου τούτου, διότι θὰ ἔκαμνε κρότον, καὶ ἠδύνατο νὰ λυπήσῃ τινὰς, οἵτινες ἔχουν συμφέροντα ἐναντία. Σὰς καθιστῶ συνεταῖρόν μου καὶ, ὅταν ἀποθάνω, θὰ κληρονομήσῃτε τὴν περιουσίαν μου. Θέλω ὁ σύντροφός μου νὰ ἦναι ὁ σύζυγος τῆς θυγατρὸς μου, διότι τότε τὰ συμφέροντά μου θὰ ἦναι καὶ ἰδικὰ του, καὶ θὰ μὲ ἀρήσῃ νὰ τὸν ὀδηγήσω ὡς θέλω, θὰ ἦναι σώφρων, καὶ δὲν θὰ σκέπτεται νὰ μὲ ἐγκαταλείψῃ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ῥιψοκινδυνεύων τὸ μέλλον. — Ὑποθέσατε ὅτι λέγω ὅλα αὐτά! Τί νομίζετε ὅτι θὰ μοὶ ἀπήντη ὁ μέλλον γαμβρός μου; τί ἠθέλατε ἀπαντήσῃ σεῖς; ὁ ἴδιος;

— Διόβολε! Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ εἶνε σκοτεινὰ καὶ ἀδύνατα. Νὰ ἐγκαταλείψῃ τις τὴν σύζυγόν του, γυναικὶ τοσοῦτῳ ἀξίεραττον, ἀφοῦ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς ἐπὶ τινῶν πραγμάτων, καὶ νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τῆς ὠραίας ἐκείνης γυναικὸς ἵνα ἐπιχειρήσῃ μυστηριώδη τινὰ· ἐννοεῖτε καλῶς, τοῦτο εἶνε πῶς σκληρόν, ἀκατάληπτον, ἴσως ἄτιμον. Ἀπικτιοῦνται ἐξηγήσεις τοῦλάχιστον.

— Ναί, μίαν μόνην θὰ ἦνε ἀρκετή... Ἐὰν θὰ ἔλεγον, παραδείγματος χάριν... παραδείγματος χάριν... τὸ παραδειγμα δὲν μοῦ παρουσιάζε-ται ἀμέσως. Ἀλλὰ θὰ λάβωμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ μαρκησίου d' Alentejo y Espinosa. Γνωρίζετε τὴν ἱστορίαν αὐτήν;

— Οὐδόλως.

— Εἶνε περίεργος καὶ διδασκτικὴ. Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος Β' δὲν ἦτο

πολύ πιστός εις τὴν πρώτην του σύζυγον Λουίζαν τῆς Σαβαυδίας. Εἶχεν ἐρωμέναν, ἐν κρυπτῷ ὄμως, διότι δὲν ἤθελε νὰ δυσαρεστήσῃ τὴν σύζυγόν του. Ὁ μαρκήσιος ἐδέχετο ἐν τῇ οἰκίᾳ του τὸν βασιλέα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ κόμητος d' Argouille, καὶ ἐφρόντιζε νὰ τοῦ προμηθεύῃ πάντοτε ὠραίαν τινὰ γυναῖκα, ἕνα δικασκεδάξῃ τὴν Α. Μ. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος Ε', ὅστις ἦτο ὀχληρὸς, ἠνόητος καὶ τοὺς ἄλλους, αἱ δὲ ὠραῖαι γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν προωρισμέναι πρὸς δικασκεδάξιν τῆς Α. Μ., ἔλειπον πολλακίς ἀπὸ τοῦ ἐντευκτηρίου. Ἡ πίστις, τὰ συμφέροντα καὶ ἡ εὐνοία τοῦ μαρκησίου ἀνά πᾶσαν στιγμὴν διεκινδύνευον. Τί ἐσκέφθη τότε ὁ πκνοῦργος καὶ ἔντιμος Ἰσπανός; Ἐνύμφευσεν τὸν υἱὸν του μετὰ τῆς ὠραιοτέρας καὶ χαριστέρας γυναικὸς τῆς Ἰσπανίας, ἣν ὁ βασιλεὺς ἦτο δικτεθειμένος νὰ γνωρίσῃ. Ἀφ' ἧς ἡ μαρκησία d' Alentejo y Espinosa εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην, ἐπεφορτίσθη αὐτὴ νὰ δέχεται τὸν βασιλέα. Ἀνέλαβε λοιπὸν τὰ καθήκοντα αὐτὰ, καὶ ἦσαν ἀληθῶς ὀχληρὰ, διότι ἡ ἀνία καὶ ἡ ἰδιοτροπία τοῦ βασιλέως ἦσαν δυσδιάστακτον φορτίον· ἀλλὰ, γνωρίζουσα τὸ κάτω κάτω ὅτι εἰργάζετο δι' ἑαυτήν, διὰ τὴν οἰκίαν της, διὰ τοὺς οἰκείους της, διὰ τὴν τύχην της, ὑπετάγη καρτερικῶς εἰς τὸν ζυγὸν καὶ ἔμεινε σταθερὰ εἰς τὴν θέσιν της, ὅθεν εἶχον ἀποχωρήσει αἱ ἄλλαι.

Ὁ εὐτυχὴς μαρκησίος, μετὰ τὸν γάμον, δὲν ἠναγκάζετο πλέον νὰ φροντίζῃ περὶ τοῦ μέλλοντός του. Ἡ θέσις του δὲν ἐκινδύνευεν πλέον.

Ἡ νύμφη του ἔγεινεν ὁ συνεταῦρός του.

— Ἀλλὰ τίς ἀναλογίαν ὑπάρχει, κύριε κόμη, μεταξὺ τῆς νύμφης τοῦ μαρκησίου καὶ τοῦ ἱκτροῦ πρὸς ὃν θέλετε νὰ δώσητε τὴν χεῖρα τῆς Καικιλίας.

— Οὐδεμίαν. Ἀνέφερα τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ὡς παράδειγμα τῶν εἰκονικῶν συνοικεσιῶν εἰς τὰ ὁποῖα οἱ φρόνιμοι πατέρες παρορμῶσιν ἐνίοτε τὰ τέκνα των· ἡ περίστασις μὲν εἶνε ἐντελῶς διάφορος.

— Ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς ἐρωτήσω ὁποία εἶνε;

— Ὅχι· ἀλλὰ σκεφθῆτε ὀλίγον ὅλας τὰς ἀνοησίας τὰς ὁποίας μὲν ἐνέπνευσεν ὁ καμπανίτης, καὶ θὰ ὀμιλήσωμεν πάλιν περὶ αὐτῶν μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Τώρα εἶνε ἀργὰ, ἱκτροῦ καλὴν νύκτα. Ἐλπίζω ὅτι αὔριον οὐδὲν θὰ ἐνθυμεῖσθε ἐξ ὅσων μὲν ἐνέπνευσεν ὁ οἶνος. Φοβοῦμαι μήπως εἴμεθα ὀλίγον μεθυσμένοι καὶ οἱ δύο.

Ὁ Βροῦτος ἀπεχαιρέτησε τὸν κόμητα καὶ ἀνεχώρησε.

Δὲν ἤξεύρω τί ὠνειρεύθη κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην. Εἶδε γάμους ἔνθα ἡ Ἐλένη, ἡ Ἐλίξ, ἡ Καικιλία, ὅλας αἱ θαλαμηπόλοι καὶ αἱ χορεύτριαι, αἱ εἶχε συναντήσῃ κατὰ τὴν ζωὴν του, περιίπταντο ἐν μαγικῷ χορῷ, καταφιλοῦσαι αὐτὸν καὶ θωπεύουσαι διὰ τρυφερῶν μειδιμαχάτων καὶ βλεμμαμάτων θερμῶν. Ἐνυμφεῖσθαι ὀλόκληρον χαρῆμιον καὶ ὁ ἄπιστος... οὐδὲν ἄλλως δυσαρεστήθη ἢ μετενόησε.

Τὴν ἐπιούσαν ἢ ἐκ τῶν ὄνειρων καὶ τοῦ οἴνου ἐξάψις δὲν εἶχεν ἐντελῶς κατευκαθῆ, διότι ὁ Βροῦτος ἐξηκολούθησε νὰ ἐνθυμῆται τὴν παράδοξον μετὰ τοῦ κόμητος συνδιάλεξιν τῆς χθὲς, ἤθελε δὲ νὰ πείσῃ ἑαυτὸν ὅτι δὲν εἶχε μεθύσει, καὶ ὅτι, μάλιστα, εἶχε ξεμεθύσει κατὰ τὰς πρώτας λέξεις τῆς πρὸς τὸν ἐκείνης φλυαρίας.

Ὅχι ἦττον ἢ πρωτότυπος συνδιάλεξις τοῦ ἐκούρασε τὸ πνεῦμα.

Ἐσκέφθη. Ἐσκέπτετο ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ ζητήσῃ τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος τούτου παρὰ τοῦ συνταγματάρχου, ὅστις θὰ τοῦ ἔλεγε καθαρά· «Εἶνε ἀτιμία».

Ὁ συνταγματάρχης δὲν ἐλεπτολόγει τὰ ζητήματα τῆς ἠθικῆς, ἀλλὰ τὰ ἔκοπτε διὰ τῆς σπάθης ὡς Κοζάκου καὶ Πρώσσου. Τὴν ἐσπέραν ὁ Βροῦτος προέτεινε τὴν ἱστορίαν τοῦ μαρκησίου Φιλίππου τοῦ Ε', εἰς τὸν κύρ Γαβριήλ, ὡς ὑπόθεσιν δράματος. Ὁ κύρ Γαβριήλ, ὡς ἠθοποιὸς, τὴν ἤρπασε χωρὶς νὰ φανῆ ὅτι ἐσκάνδαλίσθη.

— Ἀλλ' ἐάν ἡ ἱστορία αὕτη συνέβαινεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μὲν, εἶπεν ὁ Βροῦτος; ἐάν τις εὐρίσκειτο εἰς παρομοίαν θέσιν, τί θὰ τὸν ἐσυμβουλεύετε νὰ κάμῃ;

— Δὲν φροντίζω περὶ τῆς λύσεως τῶν κωμωδιῶν μου, ἀπήντησε σοβαρῶς ὁ κύρ Γαβριήλ.

Ἐξαγοόμεθα:

Ἡ ἱστορία αὕτη λαμβάνει χώραν ἐν Νεαπόλει κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Βουρβόνων.

Θὰ ἦτο ἀνήθικος πανταχοῦ· εἰς τὴν Νεάπολιν ὄμως τότε, ἦτο φυσικὴ. Ἄγγλος, εἰς τὴν πρότασιν τοῦ κόμητος Ρουίξ, θὰ ἀπεποιεῖτο ἀνευ δισταγμοῦ. Γερμανός, θὰ ἐδίσταζε πρῶτον καὶ θὰ ἐδέχετο κατόπιν. Γάλλος θὰ ἐρράπιζε τὸν κόμητα, ἢ θὰ ἐδέχετο αὐθωρεῖ· ὁ Νεαπολιτανός δὲν ἐφρόντιζε περὶ τῆς πράξεως, ἀλλὰ περὶ τῶν συνεπειῶν. Ὁ Νεαπολιτανός κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δὲν εἶχεν ἠθικὸν αἶσθημα. Τὸ 1859 ἤρχισε, τὸ δὲ 1860 ἐτελείωσε τὴν τροποποίησιν τῶν ἠθικῶν ἰδεῶν τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ἈΠΡΟΘΗΤΟΝ ΤΕΛΟΣ ΕΙΣΑΓΑΓΙΟΥ ΑΓΝΩΣΤΟΥ

Ὁ λοχίας τὰκαμε θάλασσα, δηλ. ὁ συνταγματάρχης Κολλίνης, εὐρίσκειτο ἐν Νεαπόλει πρὸ ἐνὸς ἔτους, καὶ ἔζη γράφων φιλόλογικὰ καὶ κριτικὰ ἄρθρα ἐν τινὶ ἐφημερίδι, κατόκει δὲ πάντοτε μετὰ τοῦ Βροῦτου, ὅστις ἐγένετο σκυθρωπότερος ἐφ' ὅσον ἡ θέσις του ἐβεβλιούτο.

Ἐσπέραν τινὰ ὁ λοχίας τὸν ἠρώτησε:

- Βροῦτε, θά ἔλθῃς ἀπόψε εἰς τὸ San Carlo ;
- Δὲν δύναμαι, ἐπειδὴ εἶμαι ἐν ὑπηρεσίᾳ ἀπόψε εἰς τὸ νοσοκομεῖον.
- Κρῆμα ! Παριστάνουσι τὴν Λίνδαν, ἥτις σὲ ἀρέσει τόσον.
- Κρῆμα, ἀληθῶς, ἀπήντησεν ὁ Βροῦτος.

— Δὲν πειράζει καὶ τόσον πολὺ. Δὲν τραγῶδει ἡ Frezzolini, ἀλλὰ μίᾳ πρωτόπειρος. Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας πρίγκηψ De Joinville, ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀκούσῃ τὴν Λίνδαν, διὰ νὰ παρυσταθῇ ἔπειτα εἰς τὸ ἰταλικὸν θέατρον τῶν Παρισίων κατὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα. Ὁ πρίγκηψ θὰ ἦναι εἰς τὸ βασιλικὸν θεωρεῖον.

— Λυποῦμαι ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἔλθω μαζὺ σου, ἀλλὰ θὰ μὲ διηγηθῆς τὰ πάντα ἔπειτα, διότι κατὰ τὰς ἰατρικὰς μου ἐπισκέψεις ἐν τῇ ἀριστοκρατικῇ ἀναγκάζομαι νὰ ὀμιλῶ περὶ μουσικῆς, περὶ ἱππασίας, περὶ μυθιστορημάτων, δραμάτων κτλ.

— Ἴδου τί νὰ εἶπῃ νὰ ἦναί τις ἰατρός τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τοῦ συρμοῦ.

Ὁ λοχίας μετέβη μόνος εἰς τὸ θέατρον· ἔπρεπε νὰ γράψῃ τὴν ἐπαύριον περὶ τῆς νέας αἰδοῦ καὶ τοῦ μελοδράματος. Ἐκάθησεν εἰς τὴν θέσιν του παρὰ τὸν διάδρομον τῆς πλατείας. Ἐτοποθέτησε καλὰ τὴν ξυλίνην του κνήμην, διὰ νὰ μὴ ἐνοχλήσῃ τοὺς ἄλλους· ἔθεσε τὸ ξίφος του μεταξὺ τῶν κνημῶν, καὶ ἐμάζευσε πρὸς τὸ στήθος, ὅσον ἠδύνατο, τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βραχιονόσ του.

Ἡ συμφωνία ἐτελείωνε καὶ ἡ αὐλαία ἔμελλε νὰ ἐγερθῇ, ὅτε θορυβώδης καὶ ἄτακτος ὄμιλος νεανιῶν εἰσῆλθε προηγουμένου τινὸς ὀνόμαζον Μαρκήσιον.

Ὁ μαρκήσιος, ὅστις ἦτο ὁ Ἀννίβας Δεδιάνο, συνέπιπτε νὰ κάθηται παρὰ τὸ κάθισμα τοῦ λοχίου, καὶ διῆλθε πρὸ αὐτοῦ χωρὶς νὰ τῷ ζητήσῃ συγγνώμην.

— Μήπως σοὶ ἐπάτησα τὸν πόδα, λοχία ; — τῷ εἶπε σαρκαστικῶς, προσβλέπων τὴν ξυλίνην αὐτοῦ κνήμην.

Ὁ συνταγματάρχης, χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν, συνεσφίχθη περισσότερο.

— Μοὶ φαίνεσαι προσβεβλημένος, ἀπόστρατε, ἐξηκολούθησεν ὁ μαρκήσιος. Δὲν ἔχω τίποτε μὲ σέ. Δός μοι τὴν χεῖρά σου, ἰδού ἡ ἰδική μου.

Καὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν ἀποκεκομμένον βραχιονόσ του. Ἄλλ' ὁ συνταγματάρχης δὲν ἀπεκρίθη.

— Μὲ συγχωρεῖς, γέρω-λοχία, ἐξηκολούθησεν ὁ μαρκήσιος, πειραχθεὶς ἐκ τῆς περιφρονητικῆς σιωπῆς του· εἰς ποῖον οἰνοπωλεῖον ἄφρησες τὸ ὑπόδημα καὶ τὸ γάντι σου ;

— Κύριε, ἀγαπῶ τὴν μουσικὴν καὶ σὰς παρκακλῶ νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃτε νὰ τὴν ἀκούσω.

— Ὁ στρατιώτης ἀγαπᾷ τὴν μουσικὴν ! — εἶπεν ὁ μαρκήσιος, ἀποτει-

νόμενος πρὸς τοὺς φίλους του. Νομίζει ὅτι τὸ μελοδράμα ἐμπεριέχει κα-
νονοβολισμούς.

Οἱ φίλοι τοῦ μαρκησίου ἤρχισαν νὰ καγχάζωσιν, ἐνῶ δὲ συνταγματάρ-
χης, περιφρονῶν τὴν χυδαίαν ταύτην ἐπίθεσιν ἀγνώστου, οὐδὲν δικαίωμα
ἔχοντος νὰ τὸν ὑβρίζει, ἐξηκολούθει σιωπῶν.

Τὸ μελοδράμα ἤρχισεν. Ἡ Ὀνδῖνα ἡ πρωτόπειρος αἰοῖδς, εἰσῆλθεν εἰς
τὴν σκηνήν. Πάντες οἱ θεαταὶ ἐχειροκρότησαν ἐνθουσιωδῶς τὴν ἐμφάνι-
σιν τῆς ὀραίας κέρης· ὁ δὲ συνταγματάρχης, διατελῶν εἰς μυστηριώδη
συγκίνησιν, ἠρώτα ἑαυτὸν ποῦ ποτὲ τὴν εἶχεν ἰδεῖ. Εἰς τοὺς πρώτους
τῆς λαρυγγισμοὺς οἱ θεαταὶ προσηλώθησαν. Ἡχοῦντο τῆς φωνῆς ἐκείνης,
θαυμασίας τὴν ἔκτασιν, τὴν γλυκύτητα, τὴν δύναμιν. Ὁ Δονιζέτης μετὰ
τοῦ πρίγκηπος de Joinville ἐν τῷ βασιλικῷ θεωρεῖῳ, ἦτο ἔξαλλος ἐκ χα-
ρᾶς. Ὅτε ἐτελείωσεν ἡ πρώτη πράξις ἅπαν τὸ ἀκροατήριον ἐχειροκρότησε
φρενιτειωδῶς. Ἡ Ὀνδῖνα προσεκλήθη πλειστάκις ἐπὶ τοῦ προσκηνίου, οἱ
δὲ θεαταὶ ἀμφιταλκνεύοντο τί πρῶτον νὰ θαυμάσωσι, τὴν ὀραιότητα,
τὴν φωνήν, ἢ τὴν μετριοφροσύνην τῆς.

Κατὰ τὴν δευτέραν πράξιν ὁ ἐνθουσιασμός ηὔξησε· τὰ χειροκροτήματα
καὶ αἱ ἐπιδοκιμασίαι τῶν θεατῶν κατέπνιγον τὴν μουσικὴν. Ὁ συνταγ-
ματάρχης ἐξηκολούθει σιωπῶν. Δὲν εἶχε πλέον οὔτε φωνὴν οὔτε κίνησιν·
ἡ δὲ ζῶή του εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὰ ὄτα αὐτοῦ·
ἀνεπόλει τὰς ἀναμνήσεις του, ἀνέπλαττε τὸν παρελθόντα βίον του ἵνα
ἀναμνησθῇ ποῦ εἶχεν ἰδεῖ αὐτὴν τὴν νέαν, ἥτις τόσον τὸν ἐτάραξεν. Δὲν
ἔβλεπε πλέον τὴν αἰοῖδον τῆς Λίνδας εἰς τὴν ἐσωτερικὴν του ὀπτασίαν,
ἀλλ' αἱ ἀναμνήσεις του προσέβαινον ἀπώτερον.

— Λοιπὸν, ἀπόμαχέ μου, εἶπεν ὁ μαρκήσιος παροργισθεὶς ἐκ τῆς σιω-
πῆς τοῦ συνταγματάρχου, — διατί δὲν χειροκροτεῖς, ἀφοῦ ἔλεγες ὅτι σοὶ
ἀρέσκει ἡ μουσικὴ ; χωρὶς ἄλλο ἢ ἀγαπητὴ σου μουσικὴ θὰ ἦνε ἡ μου-
σικὴ τῶν τεντζερῶν καὶ τῆς γκαΐδας.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ Ὀνδῖνα ἐτελείωσε τὸ «No, non è ver
mentirano». Ὁ ἐνθουσιασμός τῶν θεατῶν ἦτο ἔξαλλος· ὁ δὲ συνταγ-
ματάρχης, μὴ δυνάμενος νὰ συγκρατήσῃ τὴν συγκίνησιν του, ἐξῆλθε τοῦ
θεάτρου, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ μαρκήσιος τῷ ἔστρεψε τὰ νῶτα ὀμιλῶν πρὸς
τοὺς φίλους του.

— Διάβολε, ἐκραύγασεν αὐτός ἅμα ἐνόησε τὴν ἀπουσίαν του· — μήπως
ὁ ἄθλιος αὐτός λοχίας δὲν κατεδέχθη οὔτε κἀν νὰ μ' ἀπαντήσῃ, θὰ ἴδω-
μεν ! — Καὶ, ταῦτα λέγων, ἐξῆλθε μετὰ τῶν φίλων του διὰ νὰ τὸν εὔρῃ.
Εἰς τὴν θύραν ἠρώτησε τὸν φρουρὸν, ὅστις τῷ ἀπήντησεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος
ὄν ἐζήτηε, εἶχε διευθυνθῆ πρὸς τὴν πλατείαν τῶν Ἀνακτόρων.

Ὁ μαρκήσιος καὶ οἱ φίλοι του ἐβιάσθη ἐπὶ τὰ ἔγνη του. Ἐπὶ τέλους

βλέπουν τὸν συνταγματάρχην διερχόμενον ἀπέραντον τινὰ αὐλὴν χρησιμεύουσαν ὡς δίοδον μεταξὺ δύο στενωπῶν.

— Διαβολολογία, — εἶπεν ὁ μαρκήσιος θίγων διὰ τῆς βλάβου του τὸν ὄμιον τοῦ συνταγματάρχου, μὲ τὴν ξυλίνην σου κνήμην τρέχεις περισσότερον ἀπὸ ἵππον ἀγγλικόν!

— Τί θέλετε, κύριε; ἀπήντησεν οὗτος ἡσύχως, στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν χυδαῖόν του ὑβριστήν.

— Εἶμαι ὀλίγον περιέργος, στρατηγέ, ἀπεκρίθη ὁ μαρκήσιος. — Ἦθελα νὰ μάθω ἂν οἱ μύστακές σου εἶνε χρωματισμένοι μὲ τὴν ἰδίαν βαφὴν τῶν ὑποδημάτων σου.

Καὶ συγχρόνως ἔτεινε τὴν χεῖρά του διὰ νὰ τοὺς σύρη.

— Κύριε, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης, διὰ φωνῆς ψυχρᾶς μὲν, ἀλλὰ περιφρονητικῆς, — σὰς ἐρωτῶ καὶ πάλιν τί θέλετε παρ' ἐμοῦ; τίς εἶσθε; ποῖοι σὰς στέλλουν; τί σημαίνει αὐτὴ ἡ ἀνόητος πρόκλησις; ἐγνώριζον ἤδη ὅτι ἡ ἀστυνομία ἔχει κατασκόπους, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευον ποτὲ ὅτι μισθοδοτεῖ παλληγκαράδες μὲ κίτρινα χειρόκτια!

— Εἶμαι ὁ μαρκήσιος Δεδιάνο, — ἀπήντησεν οὗτος ὀργίλως. — Ἦθελον ἀπλῶς νὰ δεῖξω εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου τὸ χρῶμα τῶν ὠτων σου, καὶ νὰ σὲ διδάξω πῶς κἀθιναται εἰς τὰ θεάτρα. Ἄλλ' ἀφοῦ μὲ ὑβρίζεις γίνομαι ἀπαιτητικώτερος.

— Κύριε μαρκήσιε, προσέξατε! — εἶπεν ὁ συνταγματάρχης ἡσύχως. — Ὑποφέρω τὰς βαναύσους ὑβρεις, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπομονὴ μου ἔχει ὄρια. Σὰς παρακαλῶ, ἀκολουθήσατε τὸν δρόμον σας.

Καὶ ταῦτα λέγων, ὁ συνταγματάρχης ἠθέλησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του.

— Ἄχ! ἐκραύγασεν ὁ μαρκήσιος παροργισθεὶς ἔτι πλέον ἐκ τῆς ἀταρχῆς στάσεως τοῦ θύματος. — Φοβεῖσαι λοιπόν; ἀφοῦ προέπεμψες μὴν κνήμην καὶ ἓνα βραχίονα διὰ νὰ σοὶ προετοιμάσουν τὴν κατοικίαν, θὰ ὑπάγῃς διὰ νὰ τοὺς ἀνταμώσῃς, ἢ δὲν εἶμαι ἄξιος τοῦ ὀνόματός μου! Ἐμπρὸς ἐσεῖς, ἐξηκολούθησε στρεφόμενος πρὸς τοὺς φίλους του. Σπρώξατε μὲ τὰ ὑποδήματά σας αὐτὸν τὸν σκύλον ὑπὸ τὸν φανὸν, διὰ νὰ ἴδω καλὰ πῶς θὰ τὸν ξυραφίσω.

— Ὅπισω, ἐφώναξεν ὁ συνταγματάρχης πρὸς τοὺς νέους, οἵτινες ἤδη ἤτρυμάζοντο νὰ ριφθῶσι κατ' αὐτοῦ. Ἐάν ποτε ἠκούσατε νὰ ὀμιλῶσι περὶ τοῦ πράγματος, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται τιμὴ, ἴδατε, ἀναγκάζομαι νὰ ὑπερασπισθῶ ἑμαυτόν.

Ὁ μαρκήσιος εἶχεν ἤδη ἀνασύρει ἐκ τῆς βλάβου του μακρὸν ξίφος· ὁ δὲ συνταγματάρχης ἐξήγαγεν ἡσύχως τὸ ἰδικόν του, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἄκραν, καὶ ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ βραχυτέρον ἐκείνου τοῦ μαρκησίου.

— Κάμιλλε, εἶπεν οὗτος πρὸς ἓνα τῶν φίλων του, ἔσο μάρτυς τοῦ ἀν-

θρώπου τούτου. Θὰ σὲ δώσω ἀπόδειξιν ὅτι σὲ ἠνάγκασα ἐγὼ καὶ ἔπειτα θὰ σὲ καθάρισω διὰ φαινικοῦ ὀξέως. Τί νὰ κάμω, ἀφοῦ ἐγὼ μονομαχῶ μὲ αὐτόν!

— Οὐδενὸς ἔχω ἀνάγκην, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης. Ἐάν πρόκειται περὶ προμελετημένης καὶ πληρωμένης δολοφονίας, ἀρεῖ εἰς καὶ μόνος δολοφόνος· ἐάν ὅμως πρόκειται περὶ ἀπλῆς νεανικῆς ἀπερισκεψίας, δὲν θέλω νὰ τὴν συμμερισθῶ δεχόμενος μάρτυρας. Εἶσθε ἐτοιμοί;

Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ συνταγματάρχου ἐξέπληξαν ὀλίγον τὸν μαρκήσιον καὶ τοὺς φίλους του, οἵτινες ἠννύουν ἐπὶ τέλους ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος, μὲ τὸν ὁποῖον ἠθέλον νὰ διασκεδάσωσιν, ἦτο ἴσως πλέον τι ἢ ὅ,τι ἡ στολὴ τοῦ λοχίου ἐδείκνυεν. Ἄλλ' ἤδη ἦτον ἀργὰ διὰ νὰ ὀπισθοχωρήσῃ ὁ λοχίας εἶχε λάβει ἀμυντικὴν θέσιν.

Τρομερὰ καὶ ἀγωνιώδης σιωπὴ ἐπεκράτει. Ἡ ζωρὰ τοῦ μαρκησίου συνδιάλεξις εἶχε σύρει εἰς τὰ παράθυρα διάφορα πρόσωπα.

Τὰ ὄπλα ἀπήστραψαν ἐξ ἐρυθρᾶς λάμπειας, φωτιζομένης ἀπαισίως ὑπὸ τοῦ ἡμισβέστου φανοῦ. Πάντων αἱ μορφαὶ ἦσαν ὠχραὶ ἐκ συγκινήσεως. Ἐπρόκειτο νὰ χυθῆ αἷμα, χωρὶς νὰ δυνηθῆ τις νὰ μάθῃ οὔτε διὰ ποῖον οὔτε δικτὶ.

Ἐκ τῆς ἀπλῆς στάσεως τοῦ συνταγματάρχου ὁ μαρκήσιος ἐνόησεν ὅτι εἶχεν ἀπέναντί του δεινὸν ξιφομάχον, ὅστις ὑπέμεινε καὶ ἐταπεινοφρόνει ἀκριβῶς διότι συνησθάνετο τὴν προσωπικὴν του δύναμιν. Ὁ μαρκήσιος, εἶχεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν γῶσιν τοῦ ὄπλου, τὸ φῶς, τὴν ἡλικίαν, τὴν εὐκαμφίαν· ὁ δὲ συνταγματάρχης, τὸ σπουδαιότερον, τὴν συνείδησιν ἐλευθέρων.

Δὲν θὰ περιγράψωμεν τὰς λεπτομερεῖας ὄλας τῆς παραδόξου ταύτης μονομαχίας. Μετὰ πέντε λεπτὰ ὁ μαρκήσιος ἔπιπτε καιρίως τραυματισθεὶς κατὰ τὸ στήθος, ὁ δὲ συνταγματάρχης ὠδηγεῖτο εἰς τὴν ἀστυνομίαν ὑπὸ περιπόλου διαβκινούσης τυχαίως ἐκεῖθεν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

ΚΑΣΤΕΛΛΑΜΑΡΕ.

Μετὰ τὴν πρώτην ἐκείνην παράστασιν, ἡ Ὀνδῖνα εἶχε γίνει τοῦ συρμοῦ. Ἡ ἀριστοκρατικωτέρα μερὶς τῆς κοινωνίας τῆς Νεαπόλεως ἠνοιγεν εὐχαρίστως πρὸς αὐτὴν τὰς αἰθούσας της. Ὁ Ῥώσος πρίγκηψ Μοργανῶφ τῇ εἶχε προσφέρει λαμπρὸν οἶκημα καὶ ἑκατὸν πενήντα χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα· ὁ μαρκήσιος Δεδιάνο τὴν εἶχεν ἀπαγάγει· ὁ δὲ πρέσβυς τῆς Γαλλίας, πρίγκηψ de Joinville, τῇ εἶχε προτείνει νὰ ψάλλῃ εἰς

τὸ θέατρον τῶν Παρισίων. Δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ ἐξακριβώσωμεν τίνι τρό-
πῳ εἶχε μάθει ὅτι μέχρι τοῦδε διηγήθημεν τὴν μογομαχίαν δηλ. τοῦ
λοχία Τάκαμε θάλασσα, καὶ ὅτι οὗτος ἦτο βρωῶνος καὶ συνταγματάρχης
τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ, ἐκτὸς τούτου, πατὴρ τῆς. Αἱ γυναῖκες ὑπο-
κρύπτουσι τόσα μυστήρια! Παραλείπομεν λοιπὸν πάντα ταῦτα, καὶ τὴν
ἐπικνευρίσκομεν, μετὰ τινὰς μῆνας, συνδιαλεγομένην μετὰ τοῦ κυρ Γαβριήλ.

— Θὰ ὑπάγω εἰς Παρισίους, τῷ ἔλεγε, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ Δονιζέτη,
καὶ θὰ παρακαλέσω τὸν πρίγκηπα de Joinville νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ
αὐτοκράτορος τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ τίτλου καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ πατρὸς
μου. Θὰ στείλω δὲ εἰς τὸν πατέρα μου, ἐντὸς χρυσῆς θήκης, τὴν κοινο-
ποίησιν τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν τῆς Γαλλίας ὑπουργοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ
τῷ εἶπω τίς εἰμαι. Δὲν θέλω νὰ μ' ἐπικνεύρῃ ὑπὸ τὰ ὄνοματὰ τῆς Ἑλέ-
νης ἢ τῆς Ὀνδίνας, τὰ ὁποῖα θὰ τῷ ἐπικνεύρωσι λυπηρὰς ἀναμνήσεις.
Θέλω νὰ μὲ γνωρίσῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου μου.

— Ἄ! ἔχομεν καὶ σύζυγον ὑπ' ὄψιν, εἶπεν ὁ κυρ Γαβριήλ.

— Μάλιστα καὶ πρὸ πολλοῦ. Ἄγαπῶ τὸν Βροῦτον, ἀφ' ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ
μας τυνηντήθησαν ἐκ τῶν παραθύρων μας. Δι' αὐτὸν καὶ μόνον ἤθελον νὰ
μείνω τιμία κόρη. Ἐὰν ἐπάλαισα ἐπὶ τοσοῦτον κατὰ τῆς δυστυχίας, μό-
νον δι' αὐτὸν τὸ ἔκαμα. Ἐπίστευσα ὅτι καὶ αὐτὸς μὲ ἠγάπα· ἀλλὰ τὸν
ἐπανεῖδον σοδαρὸν, σκυθρωπὸν, ὑπὸ τὸ βᾶρος ἴσως μυστηριώδους λύπης.
Κυρ Γαβριήλ, θέλω νὰ μάθω τὸ μυστήριον τοῦτο καὶ σὰς ἐκάλεσα.

Ὁ κυρ Γαβριήλ ἐσιώπη.

— Κυρ Γαβριήλ, ἐξηκολούθησεν ἡ Ὀνδίνα, ἐὰν πρόκειται περὶ μυστι-
κοῦ τίνος, δὲν ἀπαιτῶ νὰ τὸ μάθω. Ἄλλ' ἐὰν ὁ Βροῦτος εἶναι θύμα σκο-
τεινῆς τινος σκευωρίας, — ὅπως μοι λέγει θλιβερά τις προαίσθησις, —
τὰ πάντα θὰ τοιμῶσω ἵνα τὸν ἐλευθερώσω! Μὲ γνωρίζετε, κυρ Γαβριήλ·
ἐὰν ἔχω τὸ κελεύσματ' αὐτοῦ καὶ τὸ βλέμμα τῆς περιστερᾶς, ὡς
λέγουσι, ἔχω καὶ τοὺς δυναστείας τῆς τίγρης!

Μετὰ τινὰς στιγμὰς σκέψεως, ὁ κυρ Γαβριήλ ἀπήντησε: Θὰ σὰς βοή-
θῶ, κυρία, εἰς τὰς ἐρεῦνας σὰς. Ἄλλὰ, διὰ νὰ ἀρχίσωμεν, πηγαίνετε νὰ
εὑρητε τὸν μαρκήσιον εἰς Καστελλαμάρε.

— Δὲν θὰ ὑπάγω μόνη, ἀπεκρίθη ἡ Ὀνδίνα. Ἀπὸ τῆς σήμερον εἰμαι
ἡ θυγάτηρ τοῦ συνταγματάρχου.

— Θὰ σὰς συνοδεύσω. Καὶ ἐστὲ βεβαία ὅτι ἡ ἀστυνομία θὰ ἀπολέσῃ
τὰ ἴχνη μας.

— Δέχομαι. Ἐς αὔριον.—

Τὴν ἐπαύριον, κατὰ τὰς 8 π. μ. ὁ ὑπηρετὴς ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Ὀν-
δίνα τὸν κ. Adam Tugmutton.

— Δὲν γνωρίζω τὸ ζῶον τὸ φέρον τοιοῦτον ὄνομα, καὶ δὲν δέχομαι,
εἶπεν ἡ Ὀνδίνα, τελειόνοσα τὸν καλλωπισμὸν τῆς.

Ὁ ὑπηρετὴς ἔφερε τὴν ἀπάντησιν ταύτην, μεταφράζων ὅμως τὴν λέ-
ξιν ζῶον διὰ τοῦ μιλόρδου.

— Ἀόσο! . . . εἶπεν ὁ μιλόρδος Adam. Εἰπέτε εἰς τὴν κυρίαν ὅτι
ἔχω ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ τῇ ὁμιλήσω.

— Ἀπαντήσατε εἰς τὸν Adam αὐτὸν ὅτι ἡ Εῦα δὲν ἐνεδύθη ἀκόμη
τὰ φύλλα τῆς συκῆς καὶ, ἐὰν ἔχη ἀνάγκην νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ, δύναται νὰ
καταθέσῃ τὸν λόγον του παρὰ τῷ θυρωρῷ.

— Εἰπέτε εἰς τὴν δεσποινίδα ὅτι ἔχω ἀνάγκην νὰ τὴν ἴδω.

— Εἰπέτε εἰς τὸν μιλόρδον ὅτι θὰ ἀναχωρήσω ἐντὸς ὀλίγου καὶ τῷ
ἐπιτρέπω νὰ μὲ ἀναμένῃ μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς.

— Εἰπέτε εἰς τὴν κυρίαν ὅτι προτιμῶ νὰ τὴν συνοδεύσω ἐγὼ καὶ νὰ
ἀφήσω ἐδῶ τὸν λόγον μου νὰ τὴν ἀναμείνῃ.

— Ἄς ὑπάγῃ εἰς τὸν διάβολον! ἐφώνασεν ἀνυπομονοῦσα ἡ Ὀνδίνα.

— Ἀόσο! — εἶπεν ὁ μιλόρδος, παρακαλῶ λοιπὸν τὴν δεσποινίδα νὰ
μὲ συστήσῃ εἰς τὸν διάβολον, διότι δὲν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ τὸν γνωρίζω.

Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἠρέθισε τὴν Ὀνδίναν, ἥτις ἐπερίμενε
κατὰ τὴν ὄραν ἐκείνην τὸν κυρ Γαβριήλ διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς Καστελλαμάρε.

Δὲν ὑπῆρχον εἰσέτι σιδηρόδρομοι εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Νεαπόλεως.

— Ἄς εἰσέλθῃ λοιπὸν, εἶπεν εἰς τὸν ὑπηρετὴν, καὶ ἡ ἀμαξία ἄς περι-
μένῃ πρὸ τῆς θύρας.

Ὁ ὑπηρετὴς εἰσήγαγε τὸν μιλόρδον Adam Tugmutton, ἔκλεισε τὴν θύ-
ραν καὶ ἀπεμακρύνθη βραδέως καὶ ὑπομειδῶν πονηρῶς. Μόλις ὅμως προὐ-
χώρησε τινὰ βήματα, ἤκουσεν ἠχηρὸν γέλωτα τῆς κυρίας, καὶ, μετὰ
πέντε λεπτά, ὁ μιλόρδος καὶ ἡ Ὀνδίνα κατήρχοντο τὴν κλίμακα, συνο-
μιλοῦντες εὐθύμως, εἰσῆρχοντο εἰς τὴν ἀμαξίαν, καὶ ὁ μιλόρδος ἔλεγεν
εἰς τὸν ἀμαξηλάτην: — Εἰς Καστελλαμάρε.

Ὁ μιλόρδος — οἱ ἀναγνώσται τὸν ἀνεγνώρισαν βεβαίως — ἦτο ὁ κυρ
Γαβριήλ, μεττημφισμένος εἰς γνήσιον Ἄγγλον, μὲ τὰ παροιμιώδη ἐρυθρὰ
γένεια, τὰ ἱστορικὰ ὀρθὰ φωνὰ, τὰ ἀναπόφευκτα τετράγωνα πανταλόνια,
καὶ τὰ ἐθνικὰ διπηχιαῖα ὑποδήματα. Δὲν ἐλησμόνει οὔτε τὰ ἀπαρέμφοτα
ὀμμάτων.

Ἐφθασαν εἰς Καστελλαμάρε τὴν ἐσπέραν.

Τὴν ἐπιούσαν ἀνέβησαν ἔφιπποι τὸν λοφίσκον ἐφ' οὗ εὐρίσκετο ἡ ἔπαυ-
λις τοῦ πρίγκηπος τῆς Καπέρτης, ἐν ἧ κατώκει ὁ μαρκήσιος Δεδιάνο.
Ἐκτεταμένος κήπος, περιπεφραγμένος ὑπὸ σιδηρῶν κίγκλιδων, προηγείτο
τῆς οἰκίας. Πρὸ τῆς θύρας τοῦ κήπου περιέμενε λαμπρὰ ἀμαξία.

— Μοὶ φαίνεται ὅτι γνωρίζω τὸν ἀμαξηλάτην, εἶπεν ὁ κυρ Γαβριήλ.
Περίεργον.

Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸν κήπον μετὰ τῆς Ὀνδίνας, παρετήρησε δευτέραν
ἀμαξίαν ἀγοραίαν πρὸ τῆς οἰκίας.

— Ἄς ἀναγκασθῶμεν ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν δένδρων τούτων, εἶπεν ὁ κύριος Γαβριήλ. Ὅταν θὰ ἐξέλθῃ ὁ Βροῦτος, ὑμεῖς μὲν θὰ ἀναβῆτε παρὰ τῶ μαρκησίῳ, ἐγὼ δὲ θὰ σὰς περιμένω ἐδῶ μετὰ τοῦ Βρούτου, καὶ οἱ τρεῖς ὁμοῦ θὰ ἀπέλθωμεν εἰς Νεάπολιν.

Μόλις ὁ κύριος Γαβριήλ ἐτελείωνε τὰς λέξεις ταύτας, δύο ἐκπυροσφορτήσεις πιστολίου ἠκούσθησαν. Ἄνθρωπός τις, ἀσκεπῆ ἔχων τὴν κεφαλήν, κατήλθε δρομαίως τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας, καὶ διήλθε πρὸ αὐτῶν ὡς ἀστραπή.

— Ὁ Βροῦτος! — Ἀνέκραξαν συγχρόνως ἡ Ὀνδίνκα καὶ ὁ Γαβριήλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΜΙΚΡΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ

Ἡ πριγκίπισσα τοῦ Kerson ἐπερίμενε πρὸ ἡμισείας ὥρας ἐν τῇ μικρᾷ αἰθούσῃ πλησίον τοῦ γραφείου τοῦ κόμητος Ρουίτζ.

Ἦτο γυνὴ τεσσαρακοντοῦτις, ἀλλ' οἱ πλεόν ἐξησκημένοι, οἱ πλεόν τολμηροὶ ἤθελον τῇ δώσει μόλις 25 ἐτῶν ἡλικίαν. Πάντες οἱ Νεαπολιτάνοι τὴν ἐγνώριζον ὡς ἐκ τῆς θαυμασίας ὁμοιότητός της μετὰ τῆς Βασιλομήτορος. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἦσαν δίδυμοι ἀδελφαί, ἐὰν ἡ μὲν βασίλισσα δὲν ἦτο γεννημένη ἐν Ἰσπανίᾳ, ἡ δὲ πριγκίπισσα ἐν Πολωνίᾳ. . . Οὐδεὶς ἐγνώριζε ποῦ κατῴκει. Ἐλέγετο χήρα Πολωνοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἐφαίνετο μόνον εἰς τὰς οἰκίας τῶν πτωχῶν. Ἴδου τὸ πᾶν. Ἴσως ὁ κόμης Ρουίτζ, γνωρίζει πλεῖοτερα, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν τὴν ἀδιακρίσιαν νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν.

Ἐπερίμενε πρὸ μιᾶς ὥρας, ἀνυπομόνως, ὡς λέκινα ἐν τῷ κλωβῷ της. Αἴφνης ἡ θύρα ἠνεφέχθη, καὶ ὁ Βροῦτος ἐφάνη ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ. Εἶχε τὰς παρειὰς περιτετυλιγμένας διὰ λινοῦ.

— Τί εἶνε αὐτό; — ἠρώτησεν ἡ πριγκίπισσα.

— Πληγὴ.

— Πληγὴ; καὶ πῶς;

— Σφαῖρα πιστολίου ἔκοψε τὸ οὖς μου καὶ ἐπλήγωσε τὴν παρειάν μου.

— Θεὸς μου! Μονομαχία;

— Ὁχι, κυρία! ἀποτυχοῦσα δολοφονία.

— Τίς;

— Ὁ μαρκησίος Δεδιάνο.

Ἡ πριγκίπισσα ὠχρίασε καὶ ἐσιώπησεν. Ὁ δὲ Βροῦτος, κηθήσας πλησίον αὐτῆς τῇ εἴπε:

— Κυρία, θὰ σὰς ἀποκαλύψω τι.

— Τί λέγεις; Βροῦτε;

— Κυρία, θὰ μὲ περιφρονήσητε βεβαίως καὶ θὰ ἔχητε δίκαιον δὲν δικαιολογουῦμαι. Ἄλλ' οὐδέποτε θὰ μὲ περιφρονήσητε ὅσον ἐγὼ περιεφρόνησα ἐμαυτὸν ἀφ' ἧς ἔθεσα τὸν πόδα εἰς τὸ καταγώγιον τοῦτο.

— Κύριε, εἶπεν ἡ πριγκίπισσα προσβεβλημένη.

— Σὰς παρακαλῶ, κυρία, μὴ παρεξηγήσητε τοὺς λόγους μου. Δὲν ἔχω πείραν τοῦ κόσμου. Ἄλλ' ἐὰν οἱ λόγοι μου σὰς προσβάλλωσιν, ἐστὲ βεβαίως ὅτι ἡ καρδία μου σὰς ὑπολήπτεται βεβαίως.

— Καὶ τίς εἶνε ἡ παράδοξος αὕτη ἀποκάλυψις εἰς ἣν τόσον παραδόξως μὲ προετοιμάζετε;

— Πρέπει νὰ ἀρχίσω πόρρωθεν, κυρία, διὰ νὰ σὰς ἐξηγήσω ὅλην τὴν διαγωγὴν μου. Ἐχετε καιρὸν καὶ διάθεσιν νὰ μὲ ἀκούσητε σήμερον;

— Ὁμιλεῖτε; ἔχω καιρὸν.

— Ἡμέραν τινα ἐκλήθην νὰ ἐπισκεφθῶ νεάνιδά τινα, ἣν ἄλλος τις ἰατρὸς ἐπεσκέπτετο καὶ ἐφόνευε, τὴν θυγατέρα τοῦ κόμητος Ρουίτζ δὲ Λαμάνδα. Ἡ νεανίς ἦτο ἔγκυος.

— Τίς ἦτο ὁ ἐραστής της;

— Ὁ μαρκησίος Δεδιάνο.

— Ὁ ἄθλιος! ἀνέκραξεν ἡ πριγκίπισσα

— Μετέβηκα τὴν θεραπείαν, καὶ ἡ νεανίς ἐσώθη ἐκ βεβαίου κινδύνου.

Ὁ κόμης ἐξ εὐγνωμοσύνης βεβαίως, μὲ προσεκάλεσεν εἰς γεῦμα μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς του, τῆς ὁποίας ἤθελε νὰ σώσω καὶ τὴν τιμὴν, ὡς ἔλεγεν, ἀφοῦ τῇ ἔσωσα τὴν ζωὴν. Μετὰ τὸ γεῦμα, ἀφοῦ ἐμείναμεν μόνον ἤκουσα τὰ σχέδιά του.

— Καὶ ποῖα ἦσαν τὰ σχέδια αὐτά;

— Ἀδύνατον νὰ σὰς τὰ ἐκτυλίξω ὅλα. Συγκεκλειοῦνται εἰς τὸ ἐξῆς: «Λάβετε σύζυγον τὴν θυγατέρα μου, ἥτις εἶνε ὠραία καὶ εὐγενής, καὶ ἐγὼ θὰ σὰς προστατεύσω καὶ θὰ σὰς δώσω λαμπρὰν θέσιν».

— Καὶ ἐνεδώκατε;

— Ἐσκέφθην δύο ἡμέρας. . . συνεβουλευθὴν φίλον τινα. . . καὶ ἐδέχθην συλλογιζόμενος, — ὅχι τὰ πλοῦτη καὶ τὸ ὄνομά της, — ἀλλ' ὅτι θὰ ἀποδώσω τὴν τιμὴν εἰς ἀπατηθεῖσαν κόρην, καὶ πατέρα εἰς τὸ γεννηθὸς ὄρφανόν.

— Ἄθλιε!

— Τρέχετε, πριγκίπισσα. Μοὶ ἐφάνη ὅτι ἔπραττον ἠρωικὴν καὶ εὐγενῆ πράξιν προστατεύων τὴν δυστυχῆ ἐκείνην νεάνίδα. Ἄλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ μὲ φωτίσῃ ἐὰν εἶχον πείραν τοῦ βίου, ὅτι μ' ἐφώτισεν ἔπειτα, εἶναι οἱ ὄροι τοῦ συνοικεσίου.

— Καὶ τίνες ἦσαν;

— Ὁ γάμος ἔπρεπε νὰ μείνῃ μυστικὸς καὶ νὰ ζήσω χωριστὰ ἀπὸ τῆς συζύγου μου.

— Χωριστά! — ανέκραξεν ἡ πριγκίπισσα, — καὶ ὑπηρετοῦσα;

— Μάλιστα, πριγκίπισσα, καὶ εἶμαι εἰσέτι ξένος πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτῆν.

Ἡ πριγκίπισσα τὸν ἠσπάσθη ἐνθουσιωδῶς ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ὁ Βροῦτος ἐξηκολούθησεν:

— Τὴν ἐνυμφεθῆν λοιπὸν, ἀλλ' ἡ Καικιλία δὲν μὲ ἠγάπα, καὶ μοὶ τὸ εἶπε. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ δυστυχία μου... τὴν ἠγάπων! Ἡ ἀντίστασίς της μ' ἐσαγήνευσεν. Ἐὰν μὲ ἠγάπα ἴσως θὰ τὴν περιεφρόνουν.

— Ἐπειτα;

— Δὲν ἐτελείωσα. Μένει νὰ σὰς ἀποκαλύψω τὸ χειρότερον, καὶ σὰς παρκαλῶ, κυρία, νὰ ἦσθε εὐσπλαγχνος πρὸς τὴν μεταμέλειάν μου.

— Ὅμιλεῖτε.

— Ὁ Ρουῆζ μοὶ ὠμίλησε κατ' ἀρχὰς μυστηριωδῶς πὼς περὶ τοῦ ἐργαστηρίου του. Ἐνόησα ὅτι ὑπῆρχε τι τὸ σκοτεινόν. Ἐζήτησα, ἀπήτησα ἐξηγήσεις... καὶ τότε, ἀναγκασθεὶς, μοὶ ὠμίλησε περὶ τοῦ δωματίου τούτου... περὶ ὑμῶν...

— Καὶ τί σὰς εἶπε; ἀπαιτῶ ὅλην τὴν ἀλήθειαν.

— Θὰ τὴν εἶπω ἀπεφάσισα νὰ ἐξιλεωθῶ διὰ πλήρους ἐξομολογήσεως. Τὸ δωμάτιον τοῦτο, κυρία, εἶνε τὸ εἰσόδημά του προσπαθεῖ νὰ τὸ εὐρίσκητε πάντοτε θελκτικόν. Φοβεῖται μήπως, εὐρίσκουσα αὐτὸ κενὸν ἢ πληκτικόν, τὸ ἐγκαταλείψητε. Νὰ προσφέρῃ εἰς ὑμᾶς ἀνθρωπὸν τινα συνδεδεμένον πρὸς ἐαυτὸν διὰ τῶν δεσμῶν τῆς συγγενείας, ἰδοὺ τὸ εὐφυὲς ἐπιπόνημα τῆς ἐμπορικῆς του διανοίας. Εἶνε φαῦλος καὶ φιλάργυρος, ἰδοὺ τὸ ἐγκλημά του. Τὰ ἰδικά μου εἶνε χειρότερα.

— Ἄς ἀκούσωμεν.

— Μοὶ ἐξήγησέ πὼς τὰς θεωρίας του περὶ ἀλληλεγγύης. καλύπτων τὸ ἀποτροπαικτικὸν μέρος, ὅπερ μοὶ ἐφύλαττεν. Ὁ χαρκτηρ μου, τὸ γνωρίζετε, εἶνε φιλήδονος καὶ ἀσθενής. Ἦμην περίεργος νὰ ἴδω ἐκ τοῦ πλησίον τὰ Ἐλευσίνια ταῦτα μυστήρια, ὡς γνήσιος ἐπαρχιώτης. Ἡμέραν τινα μὲ ἐσύστησε πρὸς ὑμᾶς... ἦσθε ἀσθενής...

— Τὸ ἐνθυμοῦμαι.

— Ὅμιλησάμεν. Σὰς ἐξήτασα ὡς ἰατρὸς, οὐχὶ ὡς ἀνθρώπος.

— Ἄ! Καὶ σὰς ἐφάνην πράγματι ἀσθενής;

— Μάλιστα, κυρία, πολὺ ἀσθενής. Διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐξηκολούθησα νὰ θέλω νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο. Ἄλλως, θὰ ἐπληττα ὑμᾶς καὶ ἐμαυτὸν. — Ἡ πριγκίπισσα, ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν της, οὐδεμίαν προφέρουσα λέξιν. Ὁ Βροῦτος ἐξηκολούθησεν:

— Μάλιστα, κυρία, ἦσθε ἀσθενής. Ἡ ἀσθενεία σας, νευρική, ἔχει ἐν τῇ νοσολογίᾳ ὄνομά τι, τὸ ὁποῖον δὲν σὰς ἐπαναλαμβάνω. Διέγνωσα τὴν ἀσθενείαν σας ἐκ τῆς πρώτης ἡμέρας καθ' ἣν σὰς εἶδον, τὴν ἐμελέτησα,

καὶ ἠσθάνθην τύψιν συνειδότης, διότι σὰς συνεβούλευσα ὡς ἀντιφάρμακον μαρκήσιον τινα ἢ Ἐλβετὸν ταγματάρχην. Ἐδέχθη τὸν ἔρωτά σας ὡς μυστικὸν τῆς ἐπιστήμης μου, ὡς δόγμα πίστεως. Καθ' ἡμέραν ἔπατχον δι' ὅτι ἔπραττον, ἀλλὰ παρηγορούμην συλλογιζόμενος ὅτι σὰς ἐθεράπευον. Τὸ ἐγκλημά μου εἶνε ὅτι σὰς ἐλυπήθην καὶ δὲν σὰς ἠγάπησα. Μετεχειρίσθη τὴν ἀτιμίαν ὡς ἤθελον εἰς ἄλλας ἀσθενείας μεταχειρισθῆ τὸ πρωτικὸν ἐξὺ ἢ τὸ ἀρσενικόν.

— Καὶ διατὶ ἐσιωπήσατε μέχρι σήμερον;

— Διότι, κυρία, ἐὰν ἀπεσυρόμην, οἱ μαρκήσιοι καὶ οἱ ταγματάρχαι ἤθελον σὰς μεταχειρισθῆ ἑλκρῶς, σὰς ταπεινώσῃ, σὰς ἐγκαταλείψῃ... Μ' ἐννοεῖτε, κυρία;

— Ἐξακολουθεῖτε σὰς κρίνω.

— Ἐκρίνα ὁ ἴδιος ἐμαυτὸν, κυρία, καὶ ἦλθον νὰ σὰς κοινοποιήσω τὴν ἀπόφασίν μου.

— Τὴν ἀπόφασίν σας;

— Μάλιστα, κυρία. Δύο σφαῖραι πιστολίου, δι' ὧν ἐπληρώθην πρὸς ὀλίγον...

— Τί σημαίνει αὐτό;

— Νύκτα τινα μοὶ ἔφεραν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τὸν μαρκήσιον Δεδιάνο πληγωθέντα ἐν μονομαχίᾳ. Ἐγνώριζον τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Εἶχε διαφθεῖρει τὴν νεάνιδα, ἣτις ἔγεινε ἔπειτα σύζυγός μου. Εἶχο ἀπχάγει τὴν θυγατέρα τοῦ στενωτέρου φίλου μου, ἣν ἐμελλον νὰ συζευθῶ καὶ ἣν ἀγαπῶ εἰσέτι ὡς ἀδελφὴν, ἐνῶ αὐτὴ μὲ ἀγαπᾷ, ἴσως δι' ἄλλου ἔρωτος...

— Τὸ ὄνομά της;

— Δὲν πρόκειται περὶ αὐτῆς. Ὁ μαρκήσιος εἶχε πληγώσῃ ἐν ἀτίμῳ μονομαχίᾳ τὸν πατέρα τῆς νεάνιδος αὐτῆς, καὶ ὁ πατὴρ αὐτὸς εὐρίσκειτο ἐν τῇ φυλακῇ. Δὲν εἶχον δίκαιον μισῶν αὐτόν;... Ἀλλὰ τὸν φέρουσι πληγωθέντα πρὸς με. Ὁ ἰατρὸς ἐπισκιάζει ἐν ἐμοὶ τὸν ἀνθρώπον. Βλέπω ἐν αὐτῷ μόνον τὸν ἀσθενῆ, ἐν καθῆκον νὰ ἐκπληρώσω... καὶ τὸν ἰατρεύω.

— Εὐήθη!

— Ἐχεῖτε δίκαιον. Ὁ μαρκήσιος, καταδιωκόμενος παρὰ τῆς ἀστυνομίας, εὗρεν ἀσφαλὲς ἄσυλον ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ πρίγκηπος τῆς Κασέρτης, ὅπου μὲ προσεκάλεσεν. Εἰσηλθὼν ἐν τῇ αἰθούσῃ, καὶ παρεκλήθη ἐπὶ τοῦ ὑπηρετοῦ νὰ περιμεῖνω ἐπ' ὀλίγον, διότι ὁ μαρκήσιος ἐδέχετο ἐπίσκεψίν τινα. Ἐπερίμενα ἡμίσειον ὥραν, ταραχθεὶς ὑπὸ θλιβεραῖς προαισθήσεως... Ἐπὶ τέλους ἡ θύρα ἠνεώχθη καὶ γυνὴ τις κεκαλυμμένη, ἐφάνη ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ μαρκησιῦ. Δὲν μὲ εἶδον. Ἡ καρδία μου ἔπαλλε σφοδρᾶ. Ἀποχαιρετίζουσα τὸν μαρκήσιον ἢ γυνὴ ἢ

γειρε ὀλίγον τὴν καλύπτραν τῆς, ἵνα τὸν φιλήσῃ. Ἠγέρθη βιαίως . . . εἶχον ἀναγνωρίσει τὴν Κικιλιάν, τὴν σύζυγόν μου. Ὁρμησα κατὰ τοῦ μαρκησίου . . . ἀλλὰ δύο σφίριξι ἔσχισαν τὴν ἐπιδερμίδα τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ἐπλήγωσαν τὸ οὖς εἰς τὴν παρειάν μου. Οἱ ὑπηρέται εἰσελθόντες μὲ ἔρριψαν ἐκ τῆς κλίμακος, ἴσως διὰ νὰ προφυλάξωσι τὸν κύριόν των ἀπὸ ἐγκλήματος. Ἐφυγον . . . καὶ ἰδοὺ με!

— Θεέ μου! καὶ γίνονται τοιαῦτα ἀτιμωρητὴ ἐν Νεαπόλει;

— Δύο μόνον πράγματα δὲν γίνονται ἀτιμωρητὴ ἐν Νεαπόλει, κυρία, νὰ ἀγαπᾷ τις τὴν πατρίδα του, καὶ νὰ ποθῇ τὴν ἐλευθερίαν! Ἄλλ' ἄς τελειώσωμεν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο συμβεβηκὸς διέσχισε τὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου πέπλον. Ἀπὸ τῆς χθὲς ἐξετάζω τὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διαγωγὴν μου, καὶ δὲν εὐρίσκω ἓνα κἂν λόγον, ἵνα τὴν δικαιολογήσω πρὸ τῆς συνειδήσεώς μου. Χθὲς, ἤμην ἔτι ἀπλοῦς τις ἐπαρχιώτης, καὶ ἠδύνατό τις νὰ μὲ συγχωρήσῃ. Σήμερον, ὅτε γνωρίζω ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν πράξεών μου, θὰ ἤμην ἄθλιος ἐὰν ἐξηκολούθουν. Περιφρονῶ πολὺ ἑμαυτὸν, καὶ θέλω νὰ ἀπαλλαγθῶ τῆς περιφρονήσεως τῶν ἄλλων. Χαίρετε, κυρία!

Ὁ Βρούτος ἠγέρθη ἵνα ἐξέλθῃ. Ἡ πριγκήπισσα ἔλαβε τὴν χεῖρά του, καὶ τῷ εἶπε:

— Περιμένετε μέχρι τῆς αὔριον. Σὰς ὀφείλω μίαν ἀπάντησιν.

— Θὰ σὰς ὑπακούσω, Κυρία.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ Βρούτος, ἤγειρεν ἤδη τὸ παρκαπέτασμα τῆς θύρας ἵνα ἐξέλθῃ, ὅτε ἡ πριγκήπισσα τῷ εἶπεν ἀφελῶς:

— Ἰατρὲ, τὸ κυνάριον μου προσεβλήθη ἐξ ὑδροφοβίας. Ὅταν ἔλθῃτε αὔριον, σὰς παρκακῶ νὰ μοι φέρητε τὸ φικλίδιον τοῦ πρωτοσικουῦ ὀξέος

Ὁ Βρούτος ἀποχαιρετήσας ἐξῆλθεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΤΟ ΠΑΓΩΤΟΝ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣΗΣ.

Τρεῖς μῆνες παρήλθον ἔκτοτε. Τὰ συμβάντα βαδίζουσι πρὸς τὴν λύσιν των.

Ὁ πατήρ τοῦ Βρούτου καὶ ἡ Χελώνη ἀπεβίωσαν.

Ὁ μαρκησίου Δεδιάνο, ἀπαγαγὼν τὴν Κικιλιάν, τὴν ἐφόνευσεν ἐν στιγμῇ μέθης καὶ ἔφυγεν εἰς Παρισίους.

Ὁ κύρ Γαβριήλ, πλουτίσας τὸ δραματολόγιόν του διὰ νέων κωμωδιῶν, ἐξακολουθεῖ ἐνθουσιάζων τὸν λαὸν τῆς Νεαπόλεως.

Ὁ Βρούτος γενόμενος μελαγχολικώτατος, ἔπαυσε βλέπων τὸν κόμητα Ρουίξ, ἀλλὰ παρκαμένει πάντοτε ἱατρὸς τῆς Αὐλῆς.

Ὁ λοχίας Τάκαμε θάλασσα, συλληφθεὶς κατὰ τὴν νύκτα τῆς μονομαχίας, εὐρίσκετο εἰσέτι εἰς τὰς φυλακάς, ἐνθα περιέμενε τὴν ἡμέραν τῆς δίκης.

Ἡ Ὀνδίνα, βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ Δονιζέτη καὶ τοῦ πρίγκηπος de Joinville, κατέβηκε πᾶσαν προσπάθειαν ἐν Παρισίοις ὅπως ὁ λοχίας Τάκαμε θάλασσα ἀναγνωρισθῇ ὡς συνταγματάρχης τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ, ἐπομένως, ὡς γάλλος πολίτης.

Ἡ δίκη τοῦ ἐλάμικου δικασταίσεως διεθνούς ζητήματος. Ἡ πρὸς τὸν συνταγματάρχην διαγωγὴ τῆς νεαπολιτανικῆς κυβερνήσεως προσέβηκε τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν, τὴν ἠθικὴν, τὴν δικαιοσύνην, καὶ—ὡς ἔλεγεν ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας—τὰς διεθνεῖς συμβάσεις, συμφωνίας πρὸς τὰς ὁποίας ἡ νεαπολιτανικὴ Κυβέρνησις ὑπεχρεοῦτο νὰ ἀναγνωρίσῃ τοὺς στρατιωτικοὺς βεχμοὺς τοὺς ὁποίους εἶχον χορηγήσει οἱ γάλλοι Μονάρχαι. Καὶ οἱ μὲν πρεσβευταὶ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσίας ὑπερήσπιζον τὴν βουρβωνικὴν κυβέρνησιν, οἱ πρεσβευταὶ δὲ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Πρωσίας, καὶ τοὶ διπλωματικῶς μείναντες οὐδέτεροι, συνεμερίζοντο τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ γάλλου πρεσβευτοῦ.

Ὁ Βασιλεὺς, μεριμνῶν περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας του, εἶχε διατάξει νὰ ἐπιταθῶσιν αἱ κατὰ τοῦ συνταγματάρχου ἀυστηρότητες. Ἡ ἀστυνομία ἐπέβλεπε τοὺς συχνάζοντας εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβεῖαν. Ὁ ἐρεθισμὸς προήγγελλε σπουδαίας ταραχάς.

Τὰς ταραχὰς ταύτας ἐπέτεινε ἡ ἀπόφασις τοῦ συνταγματάρχου, δηλώσαντος ὅτι οὐδένα δέχεται συνήγορον, ἀλλ' ὅτι θὰ ὑπερασπίσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν. Ἡ ἀπόφασις αὕτη εἶχε συνταράξει τὸν Πρόεδρον, τὸ δικαστήριον καὶ τὴν Αὐλὴν. Καὶ, πράγματι, πῶς νὰ ἀποστομώσῃ τις ἄνθρωπον ὑπερασπίζοντα ἑαυτὸν καὶ διηγούμενον εὐσχήμως καὶ ἀξιοπρεπῶς ἱστορικὰ γεγονότα; Τὰ γεγονότα δὲ ταῦτα ἐφοβεῖτο ἡ Αὐλή. Ἡδύνατο ὁ Πρόεδρος νὰ ἀπαγορεύσῃ τὸν λόγον εἰς κατηγορούμενον, ὅστις εἶχε κατακτήσει τὰς σύμπαθείας τοῦ ἀκροατηρίου, ἐνδεδυμένον μὲν τὴν πτωχὴν στολὴν τοῦ λοχίου, ἀλλὰ φέροντα τὸ παράσημον τὸ ὅποιον τῷ ἐνεχείρισεν αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ, καὶ δεικνύοντα τὸ δῖπλωμα τοῦ συνταγματάρχου καὶ τὸν τίτλον τοῦ Βαρώνου;

Ἐν τούτοις ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως ἐπλησίαζε καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ ἐδιπλασιαζέτο. Νέον τηλεγράφημα ἀνησύχησε τὴν Αὐλὴν. Ὁ ἐν Παρισίοις πρεσβευτῆς τῆς Νεαπόλεως εἰδοποιεῖ ὅτι ἡ αἰδοῦς Ὀνδίνα ἐπέστρεφεν εἰς Νεάπολιν κομίζουσα εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας ἐπιστολάς, τῶν ὁποίων—ἔλεγε—δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ περιεχόμενον, ἀλλ' εἶχεν ἀφορμὰς νὰ θεωρῇ ὡς σπουδαιοτάτας.

Τί ἐμπεριεῖχον αἱ ὑπὸ τῆς Ὀνδίνης κομισθεῖσαι πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας ἐπιστολαί;

Τὴν ἐπιούσαν ὁ πρεσβευτὴς παρουσιάσθη εἰς τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν καὶ τῷ ἀγγείλεν·

1ον. Ὅτι ὁ τοῦ πολέμου ὑπουργὸς τῆς Γαλλίας ἀνεγνώριζε τῷ κ. Πέτρῳ Κολίνη τὸν βαθμὸν συνταγματάρχου, τοῦ ὁποῦ ἤξιώθη κατὰ τὴν ἐν Βατερλώ μάχην, τὸν μεγαλόσταυρον τοῦ Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς, ὃν ὁ Ναπολέων τῷ εἶχεν ἀπονεύσει ἰδιοχειρῶς, καὶ τὸν τίτλον τοῦ Βαρῶνος.

2ον. Ὅτι ἀφοῦ ὁ Βαρῶνος Κολίνης ἀνεγνωρίσθη ὡς συνταγματάρχης τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἐλογίζετο, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὡς γάλλος πολίτης, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπροσπατεύετο ὑπὸ τῆς Γαλλίας.

3ον. Ὅτι, ἐκ καταθέσεως τοῦ μαρκησίου Δεδιάνο, ἐφάνετο ὅτι ὁ συνταγματάρχης, προσβληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, εἶχεν ἀπλῶς ὑπερασπίσει ἑαυτὸν τοῦθ' ὅπερ οὐδεμίαν νομοθεσίαν δύναται νὰ ἀπαγορεύσῃ, καὶ

4ον. Ὅτι ἡ καταδικὴ τοῦ συνταγματάρχου ἦτο αὐθαίρετος καὶ μυσαρὰ πρᾶξις, ἣν ἡ γαλλικὴ Κοβέρνησις δὲν ἐδέχετο, ζητοῦσα ἠθικὴν ἀποζημίωσιν διὰ τὴν γενομένην προσβολὴν πρὸς ἑαυτὴν ἐν τῷ προσώπῳ ἑνὸς τῶν μελῶν τοῦ στρατοῦ τῆς. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας προσέθετεν ὅτι ἐὰν ὁ συνταγματάρχης Κολίνης δὲν ἀπεφυλακίζετο, ἤθελεν—ἐν ὀνόματι τῆς Γαλλίας—δικιμαρτυρηθῆ ἐπὶ οἰκδηρῶτε κατὰ γάλλου πολίτου ἀδικίαν.

Ὁ βασιλεὺς ἐμείνετο.

Ὁ συνταγματάρχης ἔμελλε νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸ δικαστήριον τὴν ἐπαύριον.

Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν τῆς εἰς Νεάπολιν ἀφίξέως τῆς ἡ Ὀνδίνα ἔλαβεν ἐπιστολὴν τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης. Ἐπὶ τούτῳ ἐξεπλάγη μεγάλως, διότι ἐγνώριζε πόσον ἐμισεῖτο ἐν τῇ Αὐλῇ.

Ἡ Βασίλισσα, μαθοῦσα τοὺς ἐν Παρισίοις θριάμβους τῆς, τὴν παρεκάλε νὰ ψάλλῃ εἰς τὴν Αὐλὴν, ἐνώπιον αὐτῆς καὶ τῶν θυγατέρων τῆς.

Ἡ Ὀνδίνα δέχθη.

Τὴν 8ην ὥραν τῆς ἐσπέρας τῆς ὀρισθείσης ἡμέρας ἄμαξα τῆς Αὐλῆς ἦλθε νὰ τὴν παραλάβῃ.

Εἰσήχθη ἀμέσως εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Βασιλίσσης, ἣτις τὴν περιέμενε μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτῆς καὶ τινῶν κυριῶν τῆς Τιμῆς.

Ἡ Βασίλισσα Οὐρράκα, καίπερ Ἰσπανίς, προὑπάντησε τὴν αἰοιδόν, καὶ τὴν νύχαρίστησε διότι εἶχεν ἔλθει.

— Δεσποινίς, τῇ εἶπεν, ἀνέγνωσα ἐν ταῖς ἐφημερίσι τόσα θυματῖα περὶ τῆς φωνῆς σας, ὥστε ἐπεθύμησα νὰ παρᾶσχῶ εἰς τὰς βασιλόπαιδας καὶ εἰς ἑμαυτὴν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σὰς ἀκούσωμεν.

— Ὅθ' ἤμῃ εὐτυχῆς, ἀπεκρίθη ἡ Ὀνδίνα, ἀσπαζομένη τὴν χεῖρα τῆς Βασιλίσσης, ἐὰν δυνηθῶ νὰ προξενήσω εἰς τὴν Μεγαλειότητά σας τὴν εὐχαρίστησιν ἣν ἀναμένει.

Ἡ βασίλισσα τῇ εἶπε νὰ καθήσῃ παρ' αὐτῇ καὶ τῇ ἀπηύθυνεν ἐρωτήσεις τινὰς περὶ τῶν γονέων καὶ τοῦ βίου τῆς, εἰς ἃς ἡ Ὀνδίνα ἀπήντησεν εὐσχημένως. Μετὰ τὰ ἀναψυκτικὰ, ἡ βασίλισσα, ὠδήγησε τὴν Ὀνδίναν εἰς μικρὰν τινα αἴθουσαν ἐν ἣ παρέκειτο κομψότατον Βιενναῖον κλειδοκύμβαλον.

Ἡ Ὀνδίνα ἠρώτησε τὴν βασίλισσαν ποῖαν μουσικὴν προετίμα, ἂν ἡγάπα τὸν Βελλίνην ἢ τὸν Μερκαδάντην, τὸν Βέρδην ἢ τὸν Μάγερβερ.

— Ὅλους, καὶ οὐδένα—εἶπεν ἡ βασίλισσα. Ἀγαπῶ πᾶν ὅ,τι εἶνε ὠραῖον τρυφερὸν, μελωδικόν. Μουσικὴ, μὴ οὐσα γλυκεῖα καὶ μελωδική, δύναται νὰ ἦναι ὠραία, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἡ εὐφυῆς συρραφὴ ἤχων. Καὶ αἱ Ἀμαζόνες ἦσαν ὠραῖαι, ἀλλὰ δὲν ἦσαν γυναῖκες.

— Ἐπραξᾶ καλῶς λοιπὸν, ἔλθοῦσα ἄνευ βιβλίου μουσικῆς. Ἐχω δόκλῃρον μουσικολόγιον ἐδῶ, εἶπε φέρουσα τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας.— Ἡ καρδία θὰ μοὶ ὑπαγορεύσῃ τὸ ἔσμα, καὶ θὰ πκύσω μόνον ὅταν ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης μὲ διατάξῃ νὰ σιωπήσω.

Ἐκάθησε πρὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ ἤρχισεν.

Δὲν ἤξεύρω τί ἔψαλε. Ἀημονοῦσα ποῦ εὕρισκετο, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς τῆς θεᾶς τῆς μουσικῆς, ἡ Ὀνδίνα ἐπέτα εἰς τὸν ἰδανικὸν κόσμον. Ἐκ τοῦ Κουρέως εἰς τὴν Σεμιράμιδα, ἐκ τοῦ Ὁθέλλου εἰς τὴν Νόρμαν ἐκ τῆς Λουκίας εἰς τὴν Ὑπνοβάτιδα, ἐκ τῆς Σαφφούς εἰς τὴν Αἰνδαρ καὶ ἀπανθίζουσα πᾶν ὅ,τι εὔρε γλυκὺ καὶ τρυφερὸν, ἐνθουσιῶδες καὶ ὠραῖον, συνήνησε τὰ πάντα εἰς μελωδικωτάτην ἀνθοδέσμη.

Ἡ βασίλισσα, ἐνθουσιασμένη, τὴν ἠσπάσθη εἰς τὸ μέτωπον, καὶ ἀνέκραξε.— ἌΓώρα ἐννοῶ διατί πᾶς τις σπεύδει νὰ ἐκτελῇ τὰς ἐπιθυμίας σας. Ζητήσατέ μοι τὸν οὐρανὸν, καὶ σὰς τὸν δίδω!

— Ἡ εὐχαρίστησις τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος εἶνε ὁ μεγαλείτερός μου θρίαμβος, ἀπεκρίθη ἡ Ὀνδίνα.

Ἐφερον τὸ τέτον. Ἐπειδὴ δὲ ἦλθεν ἡ ὥρα καθ' ἣν αἱ βασιλόπαιδες ἀπεχώρου, ἐξῆλθον τῆς αἰθούσης ἀκολουθούμεναι ὑπὸ τῶν κυριῶν τῆς αὐλῆς. Ἡ βασίλισσα ἔμεινα μόνη μετὰ τῆς Ὀνδίνας. Ὁμίλησαν περὶ τῶν Παρισίων.

Ἡ προσήνεια τῆς βασίλισσης, ἐνεθάρρυνε καὶ ἐσαγήνευσε τὴν Ὀνδίναν, φύσει εἰλικρινῆ καὶ εὐθυμον. Εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ λόγου τῆς, ἡ Ὀνδίνα ἀπεκάλυψεν εἰς τὴν βασίλισσαν πολλὰ μυστικὰ τοῦ ἰδικιτέρου βίου τῶν αἰοιδῶν, τῇ εἶπε ὅτι ὁ συνταγματάρχης ἦτο πατὴρ τῆς, καὶ ὠμολόγησεν ὅτι ἡγάπα τὸν Βροῦτον.

— Καὶ ὁ ἱατρὸς μου σὰς ἀγαπᾶ, δεσποινίς; — ἠρώτησεν ἡ Οὐρράκα μετ' ἀγαθότητος.

— Οὐδέποτε ἀντηλλάξαμεν λέξιν ἔρωτος. Ἀλλὰ νομίζω, ὅτι ἀμφότε-

ροι γνωρίζομεν ὅτι ἠγκλήθημεν πάντοτε. Ὅτε συνήντηθημεν κατὰ πρῶτον, ἐγνωρίζομεθα ἤδη πρὸ αἰῶνος.

— Καὶ ὁ Βροῦτος γνωρίζει ὅλα αὐτά, αἰσθάνεται καὶ αὐτὸς ὅ,τι ὑμεῖς;

— Φαντασθῆτε, ὅτι χωρὶς νὰ μοι εἴπη ποτὲ λέξιν ἐκ τῶν προφερομένων συνήθως εἰς τὰς νεάνιδας, ὁ Βροῦτος ἠτοίμασε τὰ πάντα, καὶ προτίθεται νὰ ἔλθῃ πρὸς με, λέγων μοι: — Ἐλένη, ἰδοὺ ὁ πατήρ σου, ὃς συζευχθῶμεν. — Καὶ ἐγὼ ἐπίσης παρεσκευάσθην καὶ τὸν περιμένω διὰ νὰ τῷ εἰπῶ: « — Ναί, θὰ συζευχθῶμεν τὴν Κυριακὴν ». Τὰ σώματά μου ἀνῆκον εἰς ἄλλους, Μεγαλειοτάτη, ἀλλ' ὄχι καὶ αἱ καρδίαι μου. Ὁ Βροῦτος καὶ ἐγὼ οὐδέποτε φίλημα ἀντηλλάξαμεν, καὶ ὅμως ἐγεύθημεν ὅλας τὰς ἡδονὰς τοῦ ἔρωτος!

Ἡ Βασίλισσα ἠρυθρίασε· τὸ αἷμα ἀνῆλθε εἰς τὰς παρειὰς της. Ἐκτύπησε τὸν κώδωνα, καὶ ὁ Ρουῖζ παρουσιάσθη.

— Ἄνοιξε τὸ παράθυρον, καὶ φέρε' μας παγωτὰ, τῷ εἶπε.

Ἐξερχομένου τοῦ Ρουῖζ, ἐπορεύθη πρὸς τὸ ἐρμάριον της, ἤνοιξε θήκας τινὰς, ἐζήτησέ τι, καὶ ἐξήγαγε περιδέρκιον. Ἐζήτησε εἰσέτι, ὅτε ὁ Ρουῖζ ἐπέστρεψε φέρων δίσκον μὲ παγωτὰ ἐκ βυσσίνου.

Ἡ βασίλισσα, ἔχουσα πάντοτε τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὸ ἐρμάριον, ἔλαβεν ἐκ τοῦ δίσκου ἐν παγωτὸν, τὸ ἔρριψεν εἰς ποτήριον ὕδατος καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Ὀνδίναν.

— Κόρη μου, τῇ εἶπε, θὰ λάβῃς ποτὲ ὠραιοτέρους ἀδάμαντας. Ἄλλὰ φέρεσε καὶ αὐτὸ τὸ βραχιόλιον εἰς ἀνάμνησίν μου, καὶ πῖε αὐτὸ τὸ παγωτὸν νὰ δροσισθῇς.

Ἡ Ὀνδίνα τὴν νῦχαρίστησεν εὐσεβάστως, περιεβλήθη τὸ περιδέρκιον, ἀφ' οὗ τὸ ἐφίλησε καὶ ἔπιε τὸ παγωτὸν.

Ἐκάθησαν πάλιν ὁ Ρουῖζ ἐξῆλθε καὶ ἡ διακοπεῖσα συνδιάλεξις ἐπαυελήθη.

Μετ' ὀλίγον, ἡ Ὀνδίνα ἠσθάνθη παγετὸν διερχόμενον τὰ ὄστα της. Ἡ ὄψις της παρήλλαξεν, ἡ φωνὴ διεκόπη, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκλείσθησαν.

— Συγγνώμην Μεγαλειοτάτη, ἐψιθύρισε, δὲν εἶμαι καλά.

Ἡ Βασίλισσα τεταραγμένη, ἔκρουσε τὸν κώδωνα. Ὁ Ρουῖζ ἐφάνη.

— Φέρε αὐτὴν τὴν νεάνίδα ἐπὶ τῆς κλίνης, τῷ εἶπε, ἡ θερμότης τὴν ἔβλαψεν.

Ὁ Ρουῖζ, λαβὼν τὴν Ὀνδίναν ἐπὶ τῶν χειρῶν, τὴν ἐναπέθεσεν ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς Βασιλίσσης.

— Ἐνα ἱερέα, ἕνα ἱατρὸν, ἐψέλλισεν ἡ Ὀνδίνα.

— Δὲν εἶναι τίποτε, κόρη μου, δὲν εἶναι τίποτε, εἶπεν ἡ Βασίλισσα.

Ἠσυχάσατε. — Ρουῖζ, ἄνοιξε τὰ ἄλλα παράθυρα.

— Ἐνα ἱερέα, ἕνα ἱατρὸν, Μεγα . . . λειοτάτη! ἐψέλλισε πάλιν ἡ δυστυχής.

— Ρουῖζ, στέλλε νὰ φωνάξουν τὸν ἱατρὸν Βροῦτον. — Ἠσύχασε, κόρη μου· εἶνε ἡ θερμότης.

Καὶ, ταῦτα λέγουσα ἡ Βασίλισσα, ἐξεκούμωσε τὸν στηθόδεσμον τῆς Ὀνδίνης. Εἶτα, θέσασα τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας της, δὲν ἠσθάνθη εἰμὴ ἀδιάκριτον τινὰ ψίθυρον. Αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν της εἶχον ἀνοιχθῆ ὑπερβολικῶς, αἱ δὲ χεῖρές της ἦσαν κἀθιδροὶ καὶ ψυχραί.

Ἡ Βασίλισσα ἐκάθησεν ἐπὶ ἀνακλίντρου.

Μετ' ὀλίγον λεπτὰ ὁ Ρουῖζ ἐπανῆλθεν ἀγγέλλων ὅτι ὁ Βροῦτος ἔρχεται.

— Πολὺ ἀργά! — ἐψιθύρισε ἡ Ὀνδίνα προσπαθοῦσα ματαίως νὰ ἐγερθῆ ἐπὶ τῆς κλίνης. Καὶ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὁ Βροῦτος εἰσέρχεται. Ἡ Βασίλισσα τῷ δεικνύει τὴν κλίνην καὶ τὴν ἀσθενῆ. Ὁ Βροῦτος ἀναγνώριζει τὴν Ἐλένην, τρέχει πρὸς αὐτήν, τὴν παρατηρεῖ τρέμων, ἐγείρει τὴν κεφαλὴν της καὶ, διὰ νὰ τὴν ἴδῃ καλλίτερον ζητεῖ ἐν κηρίον ἐκ τῆς πλησίον τραπέζης. Ἄλλὰ βλέπει ἐπ' αὐτῆς ἐν φακλίδιον . . . τὸ φακλίδιον τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος εἶχε φέρει εἰς τὴν πριγκίπισσαν de Kerson διὰ τὸ κυνάριον της . . . ἐνοεῖ τὰ πάντα, ἐκβάλλει φωνὴν τρόμου καὶ, γονυπετῶν πρὸ τῆς Βασιλίσσης, ἐκφωνεῖ ἀπελπιστικῶς: « Χάριν! »

Ἡ Βασίλισσα τὸν θεωρεῖ ἐκπληκτος, ὡς μὴ ἐννοοῦσα· εἶτα διὰ φωνῆς ψυχρᾶς:

— Χάρις; . . . ναί, ἱατρέ . . . προσευχηθῆτε· ὁ θεὸς θὰ σὰς εὐσπλαγχνισθῇ. Καὶ ἐξῆλθε μετὰ τοῦ Ρουῖζ.

Ἡ Ὀνδίνα δὲν ἔζη πλέον.

Ἐκτοτε τὸ ἐκ βυσσίνου παγωτὸν ὠνομάσθη ἐν Νεαπόλει τὸ Παγωτὸν τῆς Βασιλίσσης.

Α. Φραβασίλης

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ἘΝ Αἴτωλικῷ Γεωλογικοῦ Φαινομένου

Παρακαλέσαντες τὸν καθηγητὴν κ. Α. Χρηστομάνον νὰ ἐκθέσῃ ἡμῖν τὴν γνώμην του περὶ τοῦ ἐσχάτως ἐν Αἴτωλικῷ παρατηρηθέντος γεωλογικοῦ φαινομένου, ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ τῆς ἐξῆς σημείωσιν, ἣν ἄσμενοι δημοσιεύομεν.

Ἀξιότιμε γίλε,

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων δημοσίευσιν τοῦ ἐν Αἴτωλικῷ παρατηρηθέντος τὴν 3ην Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. περιέρχου φαινομένου

ἔλαβον παρὰ τοῦ ἐν Μεσολογίῳ καθηγητοῦ καὶ φίλου μου κυρίου Δ. Ζα-
λούχου τὴν ἐπομένην ὥραϊαν καὶ εὐφραδῆ ἔκθεσιν, ἣν παρακαλῶ νὰ δη-
μοσιεύσῃτε, ἐὰν εὐαρεστῆσθε, χάριν τοῦ πολλοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέρον-
τος, ὅπερ παρέχει. Θὰ προσθέσω δὲ προσεχῶς καὶ τινὰς σημειώσεις εἰς
αὐτὴν πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου.

Α. Χρηστομάχος.

Σεβαστέ μοι κύριε καθηγητά,

Γνωστὸν βεβαίως ὑπάρχει ὑμῖν ὅτι, τὸ ἐν τῇ λιμνοθαλάσῃ Μεσολογ-
γίου κείμενον Αἰτωλικὸν ὡς καὶ ἡ πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ ἀπύθμενος οὖτος
εἰπεῖν θαλασσία λεκάνη καὶ τὰ ἐκατέρωθεν αὐτῆς ὄρη μαρτυροῦσι, καὶ ὡς
ἡ παραδόσις διετήρησε, παρήχθη ἔκ τινος ἐκρήξεως, ἥς ἀποτέλεσμα ὑπῆρ-
ξεν ἡ καταβύθισις τοῦ πυθμένος τῆς ἀβαθοῦς τότε λεκάνης καὶ ἡ ἔξαρσις
τοῦ ὑψισταμένου ἠφαιστειογενοῦς νησιδίου.

Ἰδοῦ δὲ τί ἡ παράδοσις λέγει περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς κωμοπόλεως ἐπὶ
τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος νησιδίου.

Πρὸς τὸ Β. Α. τοῦ Αἰτωλικοῦ μέρος καὶ εἰς ἀπόστασιν 30 λεπτῶν τῆς
ὥρας ἀπ' αὐτοῦ, ὑπάρχει ἀρχαία πηγὴ πότιμον καὶ διαχυγὲς παρέχουσα
ὑδρῶν ἐξερχόμενον μὲν τοῦ ὄρους Ἀρχκύνθου, χυνόμενον δὲ εἰς τὴν λεκά-
νην ἀφ' ἧς οὐ πλέον τῶν τριακοσίων μέτρων ἀφίσταται. Ἐντεῦθεν τῆς
πηγῆς ταύτης ἦτο ἐκτισμένη ἡ παλαιὰ κωμόπολις Αἰτωλικῶν Ἐξω χώρα
τανῶν καλουμένη. Τὴν κατοικίαν δὲ ταύτην ἀκτιάλληλον προΐοντος τοῦ
χρόνου θεωρήσαντες οἱ Αἰτωλικιώται ἐνεκ τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν
ἐλῶν καὶ τῆς καταμαστιζούσης αὐτοῦς ληστείας, ἠναγκάσθησαν νὰ πα-
ρκιτήσωσι καὶ ἐκλεξώσιν ἄλλην ἐπὶ τοῦ νησιδίου ἐκείνου ὅπερ ἐχρησίμευσεν
ὡς πρὸ αὐτοῦ τὸ Μεσολόγγιον καὶ τὰ λοιπὰ ἔτι καὶ νῦν τῆς λίμνης νη-
σιδία πρὸς διαμονὴν τῶν ἀλιέων καὶ ἐργασίαν αὐτῶν. Τοῦτο βεβαίως θὰ
ἐπενόησαν οἱ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης κάτοικοι, ἀλλὰ
διὰ νὰ πείσωσι καὶ τοὺς ἀπλουστέρους πρὸς παραδοχὴν αὐτοῦ ἔδει ν' ἀνα-
μνησθῶσι τοῦ ὄρους τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ κατῳρώθωσαν νὰ πείσωσιν ἐκεί-
νους ὅτι ἡ Παναγία ἥς ἡ εἰκὼν εὐρέθη ἐπικνελημένως ἐπὶ τινος θάμνου
τοῦ νησιδίου, δὲν ἠρέσκετο εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῆς κατοικίαν καὶ ζητεῖ
νέαν ἢ μόνην ἐξελέξατο. Τὸ θυμῆμα τοῦτο κελῶς, φαίνεται, παρεσκευα-
σθὲν ἐπέτυχεν καὶ τὸ νησιδίον ἐγένετο ἡ νέα κατοικία τῆς Παναγίας (Πα-
ζαριώτισσας τανῶν καλουμένης ὡς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς κειμένης) καὶ τῶν Αἰ-
τωλικιωτῶν καταλιπόντων τὴν πρώτην νοσῶδη ἥς σώζονται ἐρείπια.

Ὅτι ἡ χώρα εἶνε ἠφαιστειογενὴς μαρτυροῦσι :

Πρῶτον, τὸ πρὸς Β. Α. τῆς λεκάνης θειοῦχον ὄρος ἐξ οὗ ἐξάγεται ἀφθόνως

ἔνυδρος θεϊκὴ τίτανος καὶ ὅπερ ἐμπεριέχει ὄρυκτὸν θεῖον οὗ ἡ ὑπαρξίς
ὑπάρχει γνωστὴ πᾶσι τοῖς τῶν περιχώρων κατοικοῖς πλὴν τῶν ἄλλων καὶ
ἐκ τοῦ ἐξῆς. Σκάπτοντες κατὰ τὰ πλάγια τοῦ ὄρους τούτου εὐρίσκουσι
μεγάλην ποσότητα θεῖου ὑπερ καὶ τοι ἀκάθαρτον μίγνύντες μετ' ἀνθρα-
κικῆς ἀσβέστου οἱ πτωχοὶ κάτοικοι τοῦ ἐπ' αὐτοῦ χωριδίου ἀγίου Ἡλίου
μεταχειρίζονται πρὸς θείωσιν τῶν ἀμπέλων αὐτῶν.

Δεύτερον σημεῖον μαρτυροῦν τὴν ἠφαιστειογενῆ τῆς χώρας κατάστασιν
εἶνε τὸ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους ἐκ μικρῶν παραθαλασσίων ὄπῶν ἀνα-
θρῦον θειοῦχον ὑδρῶν ἐξ οὗ μόνον κατὰ τὸ θέρος δύναται τις νὰ προμη-
θευθῇ ὡς ἐξ ἰδίας πείρας ἀντελήφθη, καὶ νὰ αἰσθανθῇ τὴν θειώδη αὐτοῦ
ὄσμην καὶ γεῦσιν, ἅτε καλυπτομένων κατὰ τὸν χειμῶνα τῶν ὄπῶν ὑπὸ τοῦ
πλημμυροῦντος θαλασσίου ὑδάτος.

Τρίτον ἡ μεγίστη σχετικῶς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς λεκάνης καὶ πρὸς
τὸ ἀσήμαντον βάθος ὅπερ παρέχει πᾶσα ἡ ἔκτασις ὀλοκλήρου τῆς λιμνο-
θαλάσσης ἕως τοῦ κόλπου (Κορινθιακοῦ) ταπεινώσεως τοῦ βυθοῦ αὐτῆς.

Τέταρτον ἡ θυμωσιὰ ῥωγμῆ τοῦ πρὸς Α. τῆς λίμνης ὄρους Ἀρχκύνθου
ἡ ἀποτελοῦσα τὸ στενὸν τῆς Κλεισιώρας δι' οὗ διέρχεται ἡ ἀπὸ Τουρλί-
δος εἰς Ἀγρίνιον ἀγροῦσα ἐθνικὴ ἀμαξιτὴ ὁδὸς καὶ οὗ οἱ ἀπόκρημνοι καὶ
φοβεροὶ ἐκατέρωθεν βράχοι διὰ τῶν συμμετρῶς ἀλλήλαις κειμένων φυσι-
κῶν ἐποχῶν καὶ ἐξοχῶν αὐτῶν δηλοῦσι τὴν αἰφνιδίαν ποτὲ ἐγκάρσιον διά-
σχισιν τοῦ ὄρους.

Ἠέμπτον. Σκάπτοντες πρὸ τινος χρόνου πρὸς ἰσοπέδωσιν τοῦ ἐδάφους
παρὰ τῷ χωρίῳ Σταμνᾷ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀπὸ Αἰτωλικοῦ εἰς τὸ
ῤηθὲν χωρίον ἀγούσης, εὗρον πολυάριθμα ὄρυκτὰ λείψανα τεκμηριούντα
ἀλιγενὲς κοίτασμα, οὗ ἡ ἔρευνα ἀπαιτεῖ καὶ γνώσεις γεωλογικὰς καὶ εὐ-
καιρίαν ἀνάλογον.

Καὶ ταῦτα μέχρι τῆς παρελθούσης πέμπτης, μαρτύρια τῆς ἠφαιστειο-
γενοῦς τῆς χώρας καταστάσεως. Ἀπὸ τῆς ῤηθείσης ὅμως ἡμέρας ἦτοι τῆς
4 ἰσταμένου, ἔχομεν συμβεβηκὸς λίαν σπουδαῖον, ὅπερ παρέχει ἡμῖν ἀ-
φορμὴν πολλῆς παρατηρήσεως, καὶ ὅπερ οἱ ἀπλούστεροι τῶν κατοίκων
τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίης ἐξέλαβον ὡς θυμῆμα διότι οὐδέποτε τις εἶπεν ἢ
ἐδίδαξέ τι ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις, ἐνθα ὁ λαὸς παιδεύεται, περὶ τῶν
φυσικῶν ἀλλοιώσεων.

Ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 3ης ἰσταμένου, ἀνεμὸς σφοδρὸς ἢ μᾶλλον τυφῶν
πνέων ἐνέβηκεν εἰς δεινὸν φόβον τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Αἰτωλικοῦ,
οἵτινες μὴ ἐλπίζοντες ἀλλαχόθεν βοήθειαν ἢ ἐκ τοῦ ὑψίστου, ἐδέοντο ἀ-
παύστως περὶ ἀπαλλαγῆς ἐκ τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτοῦς κινδύνου καὶ ἐσκέ-
πτοντο περὶ τελέσεως λιτανείας κατὰ τὴν ἐπιούσαν. Ἀπὸ δὲ τῆς 5 μ. μ. τῆς
αὐτῆς ἡμέρας ἐν ἀπάσαις ταῖς οἰκίαις διεχέετο δυσώδης τις ὄσμη, ἐμβόλλου-
σα ἐκάστην οἰκογένειαν εἰς ἀπορίαν, ἣτις προΐουσης τῆς νυκτὸς ἐπετεινετο
ὅτε ἐγνώσθη πλέον ἐκ συνεννοήσεως τῶν κατοίκων ὅτι τοῦτο δὲν εἶνε ἀπο-

φορά περιοριζομένη εἰς τινὰ οἰκίαν ἢ συνοικίαν ἀλλὰ δυσώδες ἀέριον διακεχυμένον καθ' ἅπασαν τὴν περίε αὐτῶν ἀτμόσφαιραν. Οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο ν' ἀποδώσῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ αἰτίαν, ἀλλ' ἕκαστος κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν ἀπεφάνετο καὶ μάλιστα διότι οὐδεὶς κλονισμὸς τοῦ ἐδάφους προηγήθη, ὅστις νὰ παράσχῃ τοῖς κατοικοῖς ὑποψίαν περὶ ἠφρῖσειακῆς τινος παρκαγωγῆς, οὐδὲ φαινόμενόν τι φυσικὸν ἢ χημικὸν ἦτο αὐτοῖς αἰσθητὸν μέχρι τῆς πρώτης ὅτε εἶδον τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐκτάκτου τούτου συμβεβηκότος. Ἡ ὁσμὴ ἐξηκολούθει, ἡ σφοδρότης τοῦ ἀνέμου διατηρεῖτο, ἡ θάλασσα ἐταράσσετο, τὸ δὲ ὕδωρ τῆς λεκάνης κατεθολώθη. Σπουδαίαν ὑπέστησαν ἀλλοιώσιν τὰ χρώματα τῶν οἰκιῶν, ἰδίως πολλῶν τοίχων μεταβληθέντων ἀπὸ ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν εἰς μέλανας. Γὰρ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ κοσμήματα καὶ σκευὴ ἠμαυρώθησαν, πολλὰ φάρμακα ἐντελῶς ἠλλοιώθησαν, τὸ δὲ γνωστὸν τσιρῶτον, οὐ τεμάχιον πέμπω ὑμῖν ὡς δείγμα, ἔλαβεν ἀργυροχρυσοειδῆ μορφήν.

Ἄλλὰ ταῦτα ἦσαν τὰ πρῶτα ἀπερ ἀντελήφθησαν ἅμα ἐγεγνηθέντες οἱ Αἰτωλικῶται, οἵτινες ἔσπευδον εἰς τὸν ναὸν τῆς Παλαριώτισσας, ἵνα δεηθῶσι περὶ κοπάσεως τοῦ ἀνέμου, ὅστις ἐθεωρεῖτο ἡ αἰτία τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, καὶ ὅστις εἶχεν ἤδη ἀρχίσει νὰ καταπραύνηται ἕνεκα τῆς καταπεσοῦσης βροχῆς, ἣτις ἐπαναληφθεῖσα ἐκάθαρσεν καὶ τὴν ἀτμόσφαιραν, τῇ ἀρωγῇ τῆς Μανρομάτας (Παιαγίας) κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀπλουστέρων. Ὡστε περὶ τὴν ἐσπέρην οὐδὲν ἔχνος πλέον ὑπῆρχε τοῦ δυσώδους ἀερίου διακεχυμένον ἐν τῇ πόλει· ἀπρόσιτον ὅμως ἦτο ἕως χθὲς τὸ κέντρον τῆς λεκάνης, ἐφ' οὗ διεχέετο τὸ ἀέριον λίαν πεπυκνωμένον, δι' ὃ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀποπειραθέντων ἠδυνήθη νὰ μεταβῆ διὰ πλοιαρίου εἰς τὴν ἀντίπερην β. ἀκτὴν αὐτῆς.

Πρὸς τὴν ἐσπέρην τῆς παρκασκευῆς, ἰδίᾳ δὲ τὴν πρώην τοῦ σαββάτου, ἡ βορείᾳ ἀκτὴ τοῦ νησιδίου πρὸς τὰ εἰς τοὺς κατοίκους θεῖμα μεγαλοπρεπέστατον. Χιλιάδες ἰχθύων πικτὸς μεγέθους, τῶν μὲν τεθνηκότων, τῶν δὲ νεναρκωμένων καὶ ἄλλων ἐν μεγάλῃ ταραχῇ εὕρισκομένων, καὶ ζητούντων τρόπον τινὰ διέξοδον ἵνα διαφύγῃ τὸν θάνατον, ἐν τῷ ἀέριον τοῖς παρεσκευάζε, ἐπέπλεον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων. Τότε πᾶς ἀνὴρ, πᾶσα γυνὴ καὶ πᾶν παιδίον ἠύχριστεῖτο μεγάλως νὰ συλλάμβανῃ ἐξ αὐτῶν ἢ διὰ τῶν χειρῶν ἢ διὰ κοφίνων ἢ ὅπως ἄλλως ἠδύνατο ἕκαστος. Τοῦτο δὲ ἐπανελήφθη κατὰ τὴν Κυριακὴν (ὅτε παρευρέθη καὶ ἐγὼ ἐκεῖ) καὶ σήμερον. Πλοῖα πληρωθέντα τοιούτων ἰχθύων ἀπεστάλησαν εἰς Πάτρας, ἢ δὲ ἐπαρχίᾳ Μεσολογγίου καὶ Ἀγρινίου, ἀφθόνως ἐπορεύθησαν πρὸς ἐφήμερον χερσὶν καὶ ὠφέλειαν τῶν Αἰτωλικῶτων, οἵτινες ἐπαθον τὸ αὐτὸ μετὰ τῆς Αἰτωπείου γυνῆς, ἣτις ἀποκτείνασα τὴν χρυσοῦν ὠδὸν αὐτῇ τίκτουσαν ὄρνιθα, ἐστερήθη διὰ παντὸς τῆς πολυτίμου κατημερινῆς καρπώσεως, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι οὗτοι δὲν εἶνε αἴτιοι, ὡς

ἐκείνη, τῆς συμφορᾶς ταύτης· διότι τὸ συμβᾶν τοῦτο θ' ἀπαλλάξῃ ἐπὶ τινὰ τοῦλάχιστον ἔτη τοὺς ἀλιεῖς τοῦ Αἰτωλικοῦ ἀπὸ τῆς ἐργασίας αὐτῶν, κατέστρεψε δὲ σχεδὸν τὸ ἐντεῦθεν τοῦ Αἰτωλικοῦ ἰχθυοτροφεῖον Πόρον καλούμενον.

Μέγας ἤδη κατέχει πάντας φόβος περὶ ἐπικειμένης προσεχοῦς τινος ἐκρήξεως, ἕκαστος δὲ τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων φιλοτιμεῖται πῶς νὰ εὕρῃ ἐπιτυχέστερον τρόπον ἵνα πείσῃ τοὺς ἀπλουστέρους ὅτι δὲν κείται μακρὰν ἢ στιγμὴ τῆς καταστροφῆς.

Ἐγὼ δὲ ὁ ἐλάχιστος τῶν ὑμετέρων μαθητῶν, θεωρῶν ἐμαυτὸν ὑπόχρεον ν' ἀνακοινώσω ὑμῖν τὴν εἰδήσιν ταύτην, τολμῶ νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν κρίσιν σας τὴν ταπεινὴν μου ἐξήγησιν, ἣν ἔδωκα εἰς τὸ ἔκτακτον τοῦτο φαινόμενον.

ὑποτίθωμι ὅτι ἐν τῷ βυθῷ τῆς λεκάνης ἐγένετο μικροτάτη τις ῥωγμὴ συγκοινωνοῦσα εἴτε κατ' εὐθείαν εἴτε πλαγίως μετὰ τοῦ πυρῆνος τῆς σφαίρας, ἣτις δὲν θὰ ἦνε βεβαίως νέα ἀφοῦ οὐδεμίᾳ προηγήθη δόνησις τοῦ ἐδάφους ἢ κρότος· ἐκτὸς ἂν ἡ δόνησις αὕτη δὲν ἐγένετο αἰσθητὴ ἕνεκα τῆς ταραχῆς καὶ τοῦ θορύβου, ἐν ἐπροξένοι ὁ σφοδρὸς ἀνεμος. Τὸ δὲ ἐκ τῆς ῥωγμῆς ταύτης ἀναδοθὲν ἄχρουν ἀέριον, ὅπερ κορέσαν τὰ ὕδατα τῆς λεκάνης διεχύθη καὶ εἰς τὸν περικαλύπτοντα τὴν χώραν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, δὲν ἦτο ἄλλο τι, φρονῶ, κατὰ τὰς εἰδικωτέρους ἄς περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ ἔσχον πληροφορίας, εἰμὴ ὑδρόθειον.

Ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 7 Δεκεμβρίου 1881.

Διατελῶ μετὰ τοῦ προσήκοντος ὑμῖν σεβασμοῦ
ὅπως ὑμέτερος

Δ. Ι. Ζαλοῦχος.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΗΜΑΤΑ

Κατὰ τοὺς δύο παρελθόντας μῆνας καὶ τὰς ἀρχὰς δὲ μεσοῦντος καὶ πάλιν ἱκανὰ παρέσχεν ὁ Πειραιεύς τῆς ἀρχαίας τέχνης λείψανα καὶ ἐκ τῶν κατὰ γῆν σκαφῶν καὶ ἐκ τῆς ἄλλης τῆς κατὰ τὴν θάλασσαν διὰ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ λιμένος ἐρεῦνης, ὧν τὰ περισσότερα μετενεχθέντα μέρος ἀπετέλεσαν τῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ συλλογῆς μετὰ τινος τεμαχίου ἐν Αἰγίνῃ πρό τινος ἀνευρεθέντος καὶ ἐκεῖθεν μετενεχθέντος. Ταῦτα ἐξῆς κατ' εἶδος καταλέγω ἐν ἐκτενεστέρᾳ περιγραφῇ ἀπὸ τῶν συντόμων σημειώσεων τῶν δεδομένων μοι ἅμα τῇ ἀνευρέσει.

Α. Δύο όρθσημα

1. Το ἕτερον τοῦτο πρὸ ἰκανοῦ ἀποκαλυφθὲν χρόνου κεῖται ὡς βαθμῆς ἐν τινι κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀνδρούτσου οἰκίᾳ, τῆ τοῦ Ἀντ. Γαλιότη, μήκος ἔχον 1,22, πλάτος 0,34 ἐκ λίθου ἐγγωρίου Πειραικοῦ. Ὁ λίθος ὅλος ἠλ-
λοιώθη τὴν ὄψιν χάριν τῆς χρήσεως δι' ἣν παρεσκευάσθη, καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ
δ' ἐπιγραφὴ ἐπιπολῆς φαίνεται ἤδη εἰργασμένη διὰ τὴν ὄλην τοῦ ἐξω-
τερικοῦ ἀπόψεσιν. Ἐχει δ' ἡ ἐπιγραφὴ ὧδε :

ΠΡΟΠΥ
ΛΟΔΕΜΟΣ
ΙΟΗΟΡΟΣ

Προπύ
ἦτοι λουθημοσ
ίου ὄρος

Τὰ γράμματα ἀρχαϊκὰ, τὸ Ρ καὶ Υ καὶ Λ κατὰ τὴν παλαιὰν γραφὴν ὁμοίως καὶ τὸ Σ ὡς παρὰ τῶ παλαιῶ ἀλφαβήτῳ. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ πρώ-
του στίχου ἠφανισμένον ὡς καὶ ὀλίγον ἡ δεξιὰ ἄκρη τῶν δύο ἐτέρων. Εὐ-
τυχῶς καὶ τοῦ ὄρου τούτου γνωστὴ ἡ θέσις, διότι ἀνευρέθη ἐν τοῖς θεμε-
λίους τῆς οἰκίας, ἧς μέρος ἐν τῇ κλίμακῃ ἀποτελεῖ. Κατὰ τὴν σκαφὴν τῶν
θεμελίων τούτων ἀνευρέθη σειρά τοίχου οἰκοδομῆς μεγάλης ἀπ' ἀνατολᾶς
πρὸς δυσμᾶς φερομένη, πρὸ τούτου δὲ τοῦ τοίχου ἀνευρέθη κατακείμενος
ὁ λίθος. Ὅτι δ' ὑπῆρχεν οἰκοδομὴ μεγάλη ἐκεῖ που, ἧς συνέχισαν ἀπε-
τέλει ἐκείνη πρὸ τῆς ὁποίας ἀνευρέθη ὁ λίθος, δεικνύουσι τὰ ἀντικρὺ τῆς
ἐν ἣ ἡ ἐπιγραφὴ οἰκίας εὐρεθέντα κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν λείψανα τῆς.

2. Ὅμοιον τούτῳ καθ' ὅλα, πλὴν ὅτι ὅλως σῶος διατηρήθη, ἀνευρέθη
ἕτερος λίθος ὕψους 1,18, πλάτους 0,60 καὶ πάχους 0,24 καλῶς εἰργασμέ-
νος τᾶλλα ἐπιμελέστατα δὲ τὰ περὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴν, γράμμασι
καλοῖς ἀρχαϊκοῖς ἐν στίχοις δύο ἔχουσαν ὧδε :

HEROIO
HOPOS

Ἡρώου
ἦτοι ὄρος

Μεταξὺ τῶν δύο στίχων ἐλαχίστη ἀφίεται ἀπόστασις, τὰ δὲ γράμματα
ὕψος ἔχουσι 0,07, ὁμοία δὲ τὸν χαρακτῆρα τοῖς τοῦ προηγουμένου πλὴν
τελείως διασωζόμενα. Ἀνευρέθη δ' ὁ λίθος πρὸ τινος ἐν τῇ προεκτάσει τῆς
μεγάλης ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Ζέας εἰς Φάληρον διὰ τοῦ λαίμου τῆς χερσονήσου
τῆς Μουνιχίας ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Φαλήρου ἀποτα-
μέντος καὶ εἰς ὁδὸν ἐξομαλισθέντος βραχέως ὑψώματος, δρόμον τὸ πρὸς
Βορρᾶν τῆς πόλεως τεῖχος διήρχετο. Ἦδη δ' ἀνάκειται ἐν τῷ δημοτικῷ
Μουσεῖῳ.

Β. Ἀνάγλυφον τοῦ εἴδους τῶν νεκροδείπνων
ἐκ τῶν Ἀλῶν.

Κατὰ δὲ τὸν καθαρισμόν τοῦ λειμένος τοῦ Πειραιῶς ἡ πρὸς τοῦτο μη-
χανὴ ἀνέστρεφεν ἐκ τοῦ βλάθους τῆς θαλάσσης πρὸ τῆς καλουμένης κοινῶς
Λίμνης ἦτοι πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν Ἀλῶν ἀνάγλυφον καλὸν τοῦ εἴδους τῶν
νεκροδείπνων περιέργον καὶ ἄξιον λόγου διὰ τὰς τῆς παραστάσεως μορφὰς
καὶ τὴν διάτάξιν αὐτῶν καὶ τᾶλλα τὰ κατ' αὐτάς. Τὸ ἀνάγλυφον εἶναι
εἰργασμένον ἐπὶ λίθου λευκοῦ Πεντελικοῦ ὕψους 0,55, πλάτους 0,95 πά-
χους 0,09, φέρει δὲ ἀναγλύφους μορφὰς πέντε. Τῆς ὅλης παραστάσεως ἡ
πρᾶξις δύναται νὰ διαιρηθῇ εἰς μέρη δύο, τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ μεῖζον,
περὶ ὃ εἶνε ἐπισηχολημένα τὰ τρία πρόσωπα καὶ τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ
ἔλασσον ὃ ἀποτελοῦσιν αἱ ἀπολειπόμεναι δύο μορφᾶι, διὰ τῶν συμβόλων ἃ
ἔχουσιν ἐν χερσὶ συνδεόμεναι τῇ ἄλλῃ παραστάσει καὶ ἐν ὅλον ἀποτε-
λοῦσαι.

Πρὸς τὰ δεξιὰ λοιπὸν τοῦ ὄρθουτος ὑπάρχει κλίνη 0,20 ὕψος ἔχουσα καὶ
0,48 μήκος μετὰ κεκοσμημένων τῶν ποδῶν σινδόνι βραχέει κρημαμένη
ἐπιστρωμένη, δύο δὲ προσκεφάλαια (ὧν τὸ ἀνώτερον παχύτερον), κατὰ
θᾶκτερον ἔχουσα, περὶ δὲ τὸ μέσον ἡρέμα, εἰς ἐνδειξιν μαλακότητος, κοι-
λαινομένη καὶ ὑποχωροῦσα εἰς τὸ βάρος τῶν ἐπὶ ταύτης σωματῶν.

Ἐπὶ τῆς κλίνης ταύτης ἀνακεκλιμένοι νεανίας στήριζόμενος διὰ τοῦ
νώτου κατ' ἀριστερὰν καὶ τῆς χειρὸς τῆς εὐωνύμου κεκαμμένης ἐπὶ τῶν
προσκεφαλαίων. Οὗτος ἔφερε ταινίαν ἐπὶ τῆς κόμης μόλις ὑπὸ τῆς φθο-
ρᾶς τῆς ἐν τῇ θαλάσσει ὑπόδηλουμένην νῦν τὴν ὄψιν ἔχει πρὸς τὰ ἀρι-
στερὰ τῶ ὄρθωντι ἐν κατατομῇ (en profil) μετὰ μικρὸν ὑπόκεκλιμένης πρὸς
τὰ κάτω καὶ ἀριστερὰ τῆς κεφαλῆς ὄλης. Ὁ κορμὸς καλῶς καὶ κανονι-
κῶς εἰργασμένος γυμνὴν ἐπιδείκνυσσι καὶ μέσην πον τὴν γαστέραν. Τὰ δ'
ἀπὸ ταύτης κεκαλυμμένα σινδόνι ἀποκρύπτονται. Τῇ δεξιᾷ προτεταμένη
καὶ ἐλαφρῶς τῷ ἀγκῶνι ἀπτομένη τοῦ δεξιοῦ μηροῦ ἔχει ἀγγεῖον τῶν
καλουμένων ρυτιῶν ὄρθιον μετ' ἀναγλύφου κοσμήματος δυσδιακρίτου ἐπὶ τοῦ
κάτω ἄκρου. Οἱ ἄκροι πόδες ἀπὸ τῆς κνήμης σχεδὸν κρύπτονται ὀπισθεν
τῆς δευτέρας μορφῆς τῆς κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς κλίνης καθημέ-
νης. Τῇ δ' ἀριστερᾷ ὀλίγον ὑπὸ τὸν κατὰ ταῦτο μαστὸν διηκούση ἔχει
φιάλην.

Ἡ δευτέρα κατὰ τοῦτο μορφή καθήται ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ἀριστεροῦ
τῆς κλίνης. Εἶνε γυναικεία νεανική μορφή μικροτέρα τῆς πρώτης φέρουσα
μακρὸν μόνον χιτῶνα ἀχειρίδωτον ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν. Τὸ μὲν σῶμα
τὸ ὅλον ταύτης εἶνε ἐστραμμένον πρὸς τὸν νεανίαν, ἡ δὲ ὄψις μετὰ τοῦ
κορμοῦ κατὰ πρόσωπον, τοῦ προσώπου αὐτῆς ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ

τὴν ἐκεῖθεν ἐρχομένην μορφήν στρεφομένου. Τὴν δεξιὰν ἐλαφρῶς στηρίζει ἐπὶ τῆς ἀκρᾶς τῆς κλίνης ἐστραμμένην ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ κατὰ τὸ σῶμα αὐτῆς. Τὴν ἀριστερὰν καταπίπτουσαν ἐν ἀφελείᾳ μέχρι τοῦ γόνατος ἔχει ἐρριμμένην ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ. Τῶν δὲ ποδῶν, οὔτινες λεπτὰ ἔφερον πέδιλα καὶ κρέμονται ἀπὸ τῆς κλίνης, ὁ ἀριστερὸς προκύπτει κάτωθεν τοῦ ἐπ' αὐτοῦ χιαστῶς διαρχομένου δεξιοῦ.

Ἐπισηθὴν ταύτης καὶ ἐξ ἀριστερῶν ἐρχομένη πρὸς τὰ δεξιὰ δ' ἐν κινήσει προσβλέπουσα εἶνε ἡ τρίτη τοῦ μέρους τούτου μορφή. Χιτῶνα καὶ αὕτη ἀχειριδῶτον φοροῦσα, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν, ἐν πτυχαῖς τεχνικαῖς καταπίπτοντα, φαίνεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τὸν δεξιὸν μετὰ χάριτος ὑπεγείρουσα. Τῇ δεξιᾷ κεκαμμένη καὶ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μαστοῦ πρὸς τὸν ἀριστερὸν φερομένη καὶ πρὸς τ' ἄνω τείνουσα εἶχε τι ἀποτριβὴν μετὰ τῆς ἀποτριβείσης χειρὸς, τῇ δ' ἀριστερᾷ πρὸς τὰ κάτω τεινούσῃ φέρει ἀνεστραμμένον προσωπεῖον τεθλιμμένης ὄψεως.

Μετὰ τὴν μορφήν ταύτην ὑπάρχουσι δύο ἄλλαι πρὸς ἀλλήλας προσβλέπουσαι καὶ στενωτάτα πρὸς τὴν προηγουμένην περὶστάσιν συνδεόμεναι, καὶ περ ἀπεστραμμέναι ταύτης. Εἶνε ἀμφότεραι γυναικεῖαι μορφαὶ ὁμοίως τῇ προηγουμένη ἐνδεδυμέναι. Τούτων ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ τῶ δρῶντι στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ, ἔχει τῇ δεξιᾷ κάτω τεταμένην προσωπεῖον ὄψεως θρηνώδους, τῇ δ' ἀριστερᾷ παρὰ τὸ γόνα καταπιπτούσῃ κύμβηλον. Ἡ δ' ἑτέρα ἡ ἀντικρὺ ταύτης τὴν μὲν δεξιὰν στηρίζει ἐπὶ τῆς ὀσφύος, τῇ δ' ἀριστερᾷ εἰς γωνίαν πρὸς τ' ἄνω κεκαμμένη κρατεῖ κύμβηλον ὡσεὶ ἐν κινήσει. Ἡ κεφαλή ταύτης ἦτο πρόσθετος, ὡς δεικνύει ἡ ὀπή ἢ ἐπὶ τοῦ λίθου καὶ τὰ πέριξ ἔχνη. Ἴσως ἔφερε τὸ προσωπεῖον ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῆ. Αἱ δύο τελευταῖαι μορφαὶ ὑψηλότεραι τῆς ἐν μέσῳ.

Ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὴν ἀνάγλυφον περὶστάσιν ἀφιεμένης ταινιώδους προεξοχῆς 0,07 περίπου ὕψους, ἐπὶ τοῦ πάχους τῆς 0,03 ἐπιέργασται ἡ περὶστάσις σώζονται καὶ γραμμικὰ ὑπὸ μὲν τὴν τοῦ ἀνδρὸς μορφήν τοῦ ἐπὶ τῆς κλίνης τάδε :

ΔΙΟΝΥΣΟΣ

περικιτέρω δὲ ταύτης καὶ ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὑπὸ τὴν νεανικὴν γυναικεῖαν μορφήν τὰ τελικὰ κύριον ὀνόματος βεβαίως θηλυκοῦ γένους τάδε :

... | A

τὰ δὲ πρὸ αὐτῶν ἀποτετριμμένα.

Τὸ ὄλον ἔπληθεν οὐ σμικρὰν φθορὰν ὑπὸ τοῦ θλακτοῦ ὕδατος ἀποτριβὴν καὶ οὕτως ὅμως καλὴν παρέχει μίαν εἰκόνα τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων, καλὸν δίδραγμα πικροτάτης σκηνῆς τινος ἐν τοῖς συμποσίοις καὶ τῆς ἐν τούτοις τῶν ὀρχηστρίδων προσελεύσεως, οἷαι βεβαίως αἱ ἐπὶ τοῦ ἀνγλύφου εἰκονιζόμεναι.

Γ'. Ὁ ἐκ τῶν Ἀλῶν βωμίσκος.

Ἡ αὕτη καθαρῆς τοῦ λιμένος μηχανῆς ὀλίγον περικιτέρω τοῦ τόπου ὅπου ἀνέστυρε τὸ προηγουμένον ἀνάγλυφον ἐξήγαγε καὶ μικρὸν ἐν εἴδει βωμίσκου κίονα ὕψους 0,45, διαμέτρου τῆς βάτους περὶ 0,17. Ὁ βωμίσκος οὗτος μειοῦται προβαιῶν τᾶν ὅπου εἶνε ἀποτετριμμένος ἰκανῶς εἰς ὕψος δὲ 0,30 φέρει δακτύλιον ἀνάγλυφον ἐλαφρῶς περιθέοντα αὐτὸν καὶ προφανεστέρην καθιστῶντα τὴν μείωσιν τοῦ πάχους αὐτοῦ.

Περὶ τὸν βωμίσκον τοῦτον τρεῖς ἴστανται μορφαὶ 0,36 ὕψους, ὧν ἀπὸ τῶν αἰ κεφαλαὶ κατεστραμμέναι ὀλίγα μόνον ἀφίνουσαι ἔχνη. Ἡ μία τούτων χιτῶνα ποδῆρα φέρουσα καὶ ἱμάτιον καταλείπον γυμνὸν τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ τὴν χεῖρα τὴν ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἀποκεκομμένην, ἔχει τῇ ἀριστερᾷ δάδα ἥτις ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἐγγίζει ὦμου καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλήν ὑψοῦται. Ἡ μορφή αὕτη ἔπαθεν οὐκ ὀλίγον ὑπὸ τῆς θλακτοῦ κατὰ τὴν ἑτέραν πλευρὰν τὴν δεξιὰν. Φαίνεται δ' ἐκ τοῦ συμβόλου ὅτι ἡ Δημήτηρ εἶνε ἡ εἰκονιζομένη.

Δεξιόθεν τῷ δρῶντι ἑτέρα μορφή μετὰ χιτῶνος ποδῆρους ἀχειριδῶτου καὶ ἱματίου ἀφίνοντος ὄλον τὸ στήθος ἀκάλυπτον καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ὦμου καὶ τῶν κατὰ τὴν ὀσφύν συνεχομένου ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ ὀπίσω κεκαμμένης ἀριστερᾶς. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε κάλυμμα οἷον τὸ τῶν ἀγαλακτίων τῆς Κυβέλης. Ἡ δεξιὰ εἶνε ἐφθακρμένη κατὰ τὸν βραχίονα, μέχρις ἐξαφκνίσεως δ' ἀποτετριμμένη καὶ ἀπὸ τούτου ἄχρι τῆς ἀκρᾶς χειρὸς φαινομένη; ὀλίγον ἐπὶ τοῦ κιονίσκου παρὰ τὸν μηρὸν τὸν δεξιόν. Ὡς δὲ τὸ ἔχνος τοῦτο δεικνύει ἐκράτει ῥάβδον, ἥτις, ὡς δεικνύει ἡ θέσις τῆς χειρὸς, ἐκρυτοῦτο βεβαίως πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ μορφή αὕτη φαίνεται ὅτι εἶνε περὶστάσις Κυβέλης ὀρθίας. Ἐκτὸς τῆς ἀποκοπῆς τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς οὐδεμίαν ὑπὸ τῆς θλακτοῦ ὑπέστη βλάβην.

Ἡ τρίτη μορφή ἀποκεκομμένη καὶ αὕτη τὴν κεφαλήν φέρει χιτῶνα διαφόρως τῶν ἄλλων δύο ἐπτυχωμένον καὶ οὐχὶ ἱμάτιον ἀλλ' ἐπίβλημα ἢ διπλοῖδιον μέχρι τοῦ τῶν γονάτων καθικνούμενον ἐν πτυχαῖς συμμετρίαις ἀρχαϊκαῖς, αἱ αἰ τοῦ χιτῶνος. Τῇ ἀριστερᾷ, παρὰ τὸν μηρὸν κατερχομένη δυσδιάκριτον ὑπὸ τῆς ἀλλοιωσῆς τὸ μέρος ἐκεῖνο θλακτοῦ τῆς εἶχεν ὁμοίως καὶ ἡ δεξιὰ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἀποκεκομμένη καὶ οὐδὲν χαρακτηριστικὸν δεικνύουσα. Μόνον δὲ ἐπὶ τοῦ ἐπίβληματος κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δεξιοῦ μηροῦ φαίνεται τὸ ἔχνος ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο ἡ χεῖρ αὕτη. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ τραχήλου κατήρχοντο δύο βόστρυχοι ἀνὰ εἰς ἑκατέρωθεν ἡ δὲ κεφαλή φαίνεται ὅτι ἔφερε περικεφαλαίαν, ὡς τὰ ἔχνη δεικνύουσιν.

Τὸ ἀρχαῖόν τῆς ἐνδυμασίας ταύτης κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς δύο ἄλλας, οἱ βόστρυχοι, ἡ στάσις καὶ τέλος τὰ ἔγνη τῆς κόρυθος οὐδὲν ἄλλο δεικνύουσιν, ἢ ὅτι Ἀθηναῖς ἢ παρὰσττας. Ὡστε ἐν συνόλῳ ἔχομεν καλὸν ἱκανοῦ ὕψους βωμίσκον ἰδιωτικὸν διὰ θυμιάματα τῶν τριῶν θεαινῶν Κυβέλης, Δήμητρος καὶ Ἀθηνᾶς, ὅστις ἦτο βεβαίως ἀνατεθειμένος ἐπὶ βάσεως ἄλλης ἰδίας, φερούσης τὸ κυκλικὸν σχῆμα τοῦ κάτω μέρους ἐν κοιλότητι, ἐν ἧ ἦτο ἐντεθειμένη, ὡς δεικνύει τὸ κατὰ τοῦτο ἀκατέργαστον αὐτῆς.

Δ'. Ὁ ἐξ Αἰγίνης βωμίσκος.

Ἐνταῦθα ἀνηγρόφομεν καὶ ἕτερον βωμίσκον ὅμοιον τῷ ἄνω σημειωθέντι, οὐχὶ μὲν ἐκ Πειραιῶς προερχόμενον, ἀλλ' ἐν Αἰγίνῃ μὲν ἀνακαλυφθέντα, κτήμα δὲ κατ' αὐτὰς τοῦ μουσείου Πειραιῶς γενόμενον, πολλῶ δ' ἤττονος ἄξιον ἢ ὁ προηγουμένως μνημονευθείς. Δὲν σώζει δυστυχῶς οὗτος τὸ ὅλον ὕψος, ἀποκεκομμένος τὰ ἀπὸ τῶν σφυρῶν τῶν τριῶν ἐπ' αὐτοῦ μορφῶν. Εἶνε κατασκευασμένος ἐκ λίθου φαιοῦ ἔχων ὕψος σωζόμενον 0,19. Αἱ ἐπ' αὐτοῦ μορφῆ εἰχουσιν ὕψος 0,16, εἶνε δὲ καὶ αἱ τρεῖς ὁμοιοτρόπως ἐνδεδυμένοι χιτῶνα ποδῆρα καὶ ἐπίβλημα. Παρὰ τὰς χεῖρας τῆς μιᾶς δύο δάδων ἔγνη μακρῶν φαίνονται τῆς φερούσης ὅμως ταύτης κατεστραμμένη ἡ ὄψις. Ἡ δευτέρα, ἡ φέρουσα τῆς Κυβέλης ἐπὶ κεφαλῆς τὸ κάλυμμα, ἔχει τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ στήθους κεκαμμένην καὶ διασῶζει πλήρη κατὰ τὸ μέλλον καὶ ἤττον τὴν ὄψιν. Ἡ τρίτη ἔχει ὁμοίαν στάσιν, κρατούσα τι, οἶοναι σφαῖραν, τῆ δεξιᾶ, ἐφθαρμένην ὅμως ὅπως ἔχουσα τὴν κεφαλὴν.

Ὁ μικρὸς οὗτος βωμίσκος οὐδὲ νὰ συγκριθῆ πρὸς τὸν προηγούμενον ὡς πρὸς τὴν τέχνην καὶ ἐργασίαν, καὶ τὴν δικτῆρησιν δὲ, δύναται, ὡς ὅπως ἄνευ τέχνης τινὸς ἐξεργασμένος καὶ ἐφθαρμένος εἰς ἄκρον. Ἀμφότεροι δ' εἶνε ὁμοιότατοι πρὸς ἄλλον παλαιότερον ἐν τῷ μουσεῖῳ κατὰ τὸ ἄνω μέρος μόνον διασωζόμενον.

Ε'. Ἄλλα τινὰ εὐρήματα,

Ἐκτὸς τῶν ἄνω σημειωθέντων ὡς ἐκ τῶν Ἀλῶν προελθόντων ἀντικειμένων ἀνελκύσθη πρό τινων ἡμερῶν κατὰ τὸ αὐτὸ μέρος, ὑπερφαικτοῦ μεγέθους ἀνδριάντος ὑπερμεγέθους κνήμη λίθου λευκοῦ, ὀλίγον κάτωθεν τῆς ἐπιγονατίδος ἀποκεκομμένη καὶ ὀλίγον ἄνωθεν τῶν σφυρῶν τετραυσιμένη, μῆκος δ' ἔχουσα 0,60. Ἡ καλῶς ἐργασμένη καὶ μετὰ μεγάλης ἀνατομικῆς δυνάμεως καὶ ἀκριβοῦς κατασκευασμένη γυμνὴ αὕτη κνήμη, φέρει ἐπὶ τῆς ἄνω ἀποκεκομμένης πλαγίως ἐπιφανείας τεσσαρασκαίδεκα

ὀπὰς κυκλικὰς, εἰς μικρὸν βάθος εἰσχωρούσας, κανονικὰς, ἐν συμπλέγματι οὐχὶ συμμετρικῶς τεταγμέναις πρὸς ἀλλήλας. Ἡ οὐχὶ λίαν ἀνώμαλος τομὴ ὅλης τῆς ἄνω ἐπιφανείας, ἐφ' ἧς αἱ ὀπαι, αὐταὶ αὐταὶ αἱ περὶ τὸ κέντρον ταύτης συνεσωρευμένοι, καὶ ἡ πλαγία διεύθυνσις τῆς τομῆς ἐκ τῶν ἐξῶ (τῆς ἐπιγονατίδος) πρὸς τὰ κάτω καὶ ὀπισθεν, ἡ προσφορωτάτη εἰς ὑποστήριξιν πλαγίως διακειμένου σώματος, ὑποδεικνύουσιν ὅτι ὁ μηρὸς βεβαίως ἦτο πρόσθετος, ἀφ' οὗ ἡ κνήμη κατὰ τὸ κάτω πέρασ οὐ μόνον δὲν παρέχει ὑπονοίαν περὶ τοῦ προσθέτου αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀποτόμως τεθραυσιμένη εἶνε. Ἐκτὸς τούτου ὑποδηλοῦται πως καὶ ἡ πλαγία τοῦ μηροῦ θέσις καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τοῦ ὅλου ἀγάλματος ἡ στάσις, ὅτι δηλ. ἦτο ἀγαλμα καθημένου τινὸς ἢ ὀπωςδήποτε ὀκλάζοντος.

Πλὴν τούτου κατ' ἐκάστην ἀνακύρονται μεγάλοι ἐκ τοῦ πυθμένου τῆς θαλάσσης λίθοι ἐργασμένοι, πῶρινοι, τῶν τειχῶν ἴσως τῶν ἐξῶθεν τῶν Ἀλῶν διερχομένων καὶ τοσοῦτοι μέτροι τοῦδε ἐξήχθησαν, ὥστε ὀλόκληρος ἡ προέκτασις ἢ πλατεῖα ἢ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λιμενίσκου τῶν Ἀλῶν, ἄβρατος ὑπὸ τούτων κατέστη. Καὶ ἄλλα δὲ μικροῦρα ἀσημότερα λείψανα μνημείων εὐρηναται ἐντούτοις ἐκεῖ κατακειμένα, ἐφθαρμένα τὰ πλεῖστα ὑπὸ τῆς πολυχρονίου ἐν τῷ ὕδατι διαμονῆς.

Ἐνταῦθα δὲν θεωρῶ ἀπο σκοποῦ ν' ἀναφέρω καὶ ἄλλο τι ἀλλαχοῦ τοῦ Πειραιῶς παρατηρηθέν σχέσιν ἔχον πρὸς τὰ ὕδατα τῆς πόλεως, τὸ τῶν πολλῶν ὑδραγωγείων ἢ ὀχετῶν. Ἐκ τῶν κυριωτέρων ὑπὸ μέγα βάθος ἐσχάτως ἀναφανεύτων ἀποδείκνυται σαφῶς ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἦταν ταῦτα ἢ συνθετικὰ φρεάτων μεγάλων εἰς οὐχὶ μεγάλαις ἀποστάσεσι. Τοιοῦτο ἀνευρέθη ὀπισθεν τοῦ Γυμνασίου Πειραιῶς ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Καραϊσκού καὶ Σωτείρας ἐν τῇ ἀντικρῆ τῶν θεμελιῶν τῆς οἰκίας Π. Δαμάσκου, εἰς βάθος 4 μέτρων ἐν τῇ πέτρῃ ἐσκαμμένον, ὕψος περὶ τὰ 3 1/2 μέτρα ἐχούση, διευθυνόμενον ἀπὸ Β. μετὰ κλημῆν τινὰ πρὸς τὰ Ἀ. Πρὸς ἀμφότερα τὰ σημεῖα ὑπῆρχον φρέατα τεσσάρων μέτρων βάθους. Ἐν τῷ αὐτῷ οἰκοπέδῳ καὶ κατὰ τὴν δυτικὴν γωνίαν εὐρέθη ἕτερον εἰς βάθος πέντε μέτρων ἀπ' Ἀ. πρὸς Δ. φερόμενον ἀπὸ φρέατος εἰς φρέαρ.

Ὅμοιον εἰς μικρότερον βάθος προχθῆς εὐρέθη κατὰ τὰ Ἰδρακίκα ἀπὸ φρέατος εἰς φρέαρ καὶ τοῦτο, καὶ ἀπὸ Ἀ. πρὸς Δ. εἶτα δὲ πρὸς Ν. φερόμενον. Πάντα ταῦτα εἶχον ὕψος ἐνὸς περιπού μέτρου καὶ πλάτους 1,55, κανονικωτάτην δὲ τὴν ἐργασίαν, καὶ ἄνευ ἐπωτερικῆς ἐπιχρίσεως, ὅπερ μαρτύριον τῆς ἀρχαιότητος, πλήρη δὲ λεπτοτάτου χώματος ἐκ κηθίζημάτων προερχόμενου.

Ο ΕΝ ΚΥΘΗΡΟΙΣ ΛΕΩΝ

Εύρισκόμενος ἐσχάτως ἐν Κυθήροις, εἶδον ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων τοῦ φρουρίου λέοντα λίθινον ὀκλάζοντα ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν, τῶν ἐμπροσθίων ὄντων καθέτως πρὸς τὴν βᾶσιν. Τὸ εὐρυθμον τῆς στάσεως, ἡ καμπυλότης τῶν γραμμῶν καὶ ἡ ἐν γένει ἀρμονικότης τοῦ ἔργου, μὲ ἐπείσαν ὅτι εἶχον ἐνώπιόν μου ἔργον ἑλληνικῆς τέχνης. Διεκοίνωσα τὰς ἐντυπώσεις μου πρὸς τινὰς παρισταμένους, πλὴν οὗτοι μοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἀνεκάθεν εὕρισκετο αὐτόσε καὶ ὅτι εἶναι ἐνετικός. Ἡ ἐντύπωσις ὅμως ἦν μοι ἐπρόξενει δὲν ἠδύνατο νὰ μὲ πείτη ὅτι ὁ ὀκλάζων οὗτος καὶ ἀνευ χαίτης λέων, ἦτο ὁ ὄρθιος πυκνοχαίτης καὶ μᾶλλον ὕκινον ὀμοιάζων τοιοῦτος τοῦ Ἀγίου Μάρκου, ὡς εὕρισκεται ἐπὶ πάντων τῶν φρουρίων τῶν Ἑνετῶν.

Ἡ νῦν πρωτεύουσα τῆς νήσου, ἔκτισται ἐπὶ θέσεως ἐφ' ἧς οὐδὲν ἴχνος δεικνύει ὅτι ἐπ' αὐτῆς ὑπῆρχεν ἀρχαία πόλις, καίτοι φρονῶ ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἡ ὑπὸ Παυσανίου μνημονευομένη (Παυσ. III. 23, καὶ ἐναντίον τῆς ὑπὸ τῶν νεωτέρων παραδεδεγμένης γνώμης, φρονῶ ὅτι ὁ λιμὴν Καψαλίου ἐστὶν ὁ ἀρχαῖος λιμὴν Σκάνδεια, ὡς ἀλλοχόσε τὸν λόγον ποιήσωμαι. Ἐρευνητῶν τὰ περὶ τούτου, ἔλαβον παρ' ἀξιοτίμου κυρίου τῆς νήσου, σημειώσεις τινὰς χειρογράφους, ἀφορώσας εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς καὶ γραφείσας ἐν ἔτει 1825 ὑπὸ τινος Μιχέλη ἐκ Κυθωνίας τῆς Κρήτης. Ἐν ταύταις ἀνέγνων ὅτι πρὸ τινῶν ἐτῶν, ἦτοι πρὸ τοῦ 1825, Ἄγγλος τις ἐνεργῶν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν παρὰ τὸν λιμένα Αὐλάμονος παλαιόπολιν, εὗρε λέοντα μαρμαρίνον, ὃν μετενεγκὼν εἰς τὴν πόλιν, ἔθετο ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων τοῦ φρουρίου. Ἡ εἶδησις αὕτη ἐπεβεβαίωσε τὴν ἐντύπωσίν μου, πάραυτα δὲ ἐπιστρέψας εἰς τὸ φρούριον καὶ ἀνελθὼν τὴν ὑψηλὴν ἔπαλξιν, ἐξήτασα τὸ ὄρατον τοῦτο ἔργον, ὅπερ ἐκ πρώτης ὄψεως μοὶ εἶχε προξενήσει τὴν εὐάρεστον ἐκείνην ἐντύπωσιν, ἣν ἐγείρει ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων ἡ ἀρμονικότης τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Ὁ λέων οὗτος κατασκευάσται ἐκ καθροῦ λευκοῦ μαρμαρίου, ἐστὶν ὕψους ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς βᾶσεως 1,20 μ. ὀκλάζει ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν, τῶν ἐμπροσθίων κατερχομένων καθέτως ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἣτις ἠρέμα ὄρα πρὸς τὰ ἐμπρὸς, τοῦ στόματος ὄντος ἡμιανοικτοῦ. Τὸ πρόχον τοῦ στήθους καὶ τὸ νευρῶδες τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν, δεικνύουσι τεραστίαν σωματικὴν δύναμιν ἡρεμοῦσαν. Τὰ ὄρα εἰσι τεθραυσμένα, ὡς καὶ τμήματά τινὰ τοῦ σώματος, ἔχνη δὲ μόλυβδῶσεων καταδεικνύουσιν ὅτι τὸ τοιοῦτο προῆλθεν ἐκ σφαιρῶν τουφεκίου. Μετ' ἐκπλήξεως δ' ἐπληροφορήθη ὅτι χρησιμεύει ὡς σκαπὸς εἰς τοὺς διὰ πυροβολισμῶν διασκεδάζοντας χωροφύλακας. Ἐσπευσα πάραυτα διαμαρτυρούμενος εἰς τὸν κ. Ἐπαρχον διὰ τὴν βεβήλωσιν ταύτην, οὗτος δὲ

μὲ διεβεβαίωσε ὅτι θέλει λάβει τ' ἀρμόδια μέτρα πρὸς περαιτέρω διαφύλαξιν αὐτοῦ.

Καίτοι εὕρισκόμενος ἐπὶ στενῆς ἐπάλλξεως εἰς τὸ ἄκρον ὑψηλοῦ βράχου 200 περίπου μέτρα ὑπὲρ τὴν ὑποκειμένην θάλασσαν, καὶ ἔπνεε σφοδρότατος βόρειος ἄνεμος τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου, ἐπελήφθη ἰστάμενος ὄρθιος, τῆς παρκατιθεμένης ἐνταῦθα σχεδιογραφῆσεως αὐτοῦ.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἐστὶ τὸ μόνον τοιοῦτο ἀρχαῖας τέχνης, ἄχρι τοῦδε γνωστὸν ἐπὶ τῆς νήσου. Κατὰ πᾶσιν πιθανότητά, εὕρισκετο ἐπὶ ἐπισή-

Ὁ ἐν Κυθήροις Λέων

μου τινος ἀγνώστου τάφου. Ὁμοιάζει τὴν στάσιν πρὸς τὸν ἐν Χαϊρωνείᾳ λέοντα, καίτοι οὗτος φέρεי χαίτην, ἐνῶ ὁ προκείμενος στερεῖται τοιαύτης, ὀμοιάζων μᾶλλον Αἰγυπτιακὸν τύπον λέοντος οὐ μὴν καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς Μυκηναϊκῆς πύλης τοιοῦτους. Ἡ βᾶσις ἐφ' ἧς ὀκλάζει ὁ λέων ἐστὶ λεπτοτάτη μόλις 0,02 ὑπὸ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας καὶ λεπτονομένη χάνεται πρὸς τὰ ὀπισθεν.

Ἡ θέσις ἐν ἣ εὕρηθη, καίτοι ἀνωθεν τοῦ Αὐλάμονος, λιμένος ὅστις ἐστὶν κατὰ πᾶσιν πιθανότητά ὁ ἀρχαῖος Φοινικοῦς λιμὴν, καὶ τὰ ἀνωθεν τούτου εἰς 5 περίπου χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἐρείπει, εἰσι τὰ τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως τῶν Κυθηρίων (Θουκ. IV 54). Ἐνταῦθα φαίνονται ἐρείπια καὶ στήλαι τινες Δωρικῶ ῥυθμοῦ, εὕρηθησαν δὲ καὶ τάφοι περιέχοντες ἀγγεῖα ἀρχαιοτάτα. Ἐνταῦθα ὑπῆρχε καὶ τὸ Ἱερὸν τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης. «Τὸ

δὲ Ἰερὸν τῆς Οὐρανιας ἀγνότατον καὶ ἱερὸν ὁπόσα παρ' Ἑλλησιν ἐστὶν ἀρχαιότατον» (Παυσ. III 23).

Ἐκ τῆς στάσεως, τῆς ἐργασίας καὶ τῆς θέσεως ἐν ἧ εὐρέθῃ, τεκμαίρεται ὅτι ὁ λέων οὗτος ἀρχαιότατος ἐστίν, ἐκ δὲ τῆς ἐλλείψεως μαρμαρέου ἐν τῇ νήσῳ, ὅτι μετρηέχθη ἔξωθεν.

Ὁ ἀκριβὴς ὁρισμὸς τῶν θέσεων τῶν ἀρχαίων λιμένων καὶ πόλεων τῆς νήσου, ἀποβαίνει λίαν δυσχερὴς σήμερον, ὡς ἐκ τῆς ἀοριστίας τῶν μνημονευόντων ἀρχαίων συγγραφέων. Περὶ τούτων καὶ τῆς αὐτόσε ἐκδρομῆς μου, Θέλω διαλάβει ἐν προσεχεῖ ἄρθρῳ.

Ἐν Ναυπλίῳ Δεκέμβριος 1881.

Νικόλαος Ι. Σολωμός.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Συνεδρία τῆς 29 Νοεμβρίου

Ὁ κ. Καίλερ, περὶ τῶν στοιχείων τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Συνεδρία τῆς 13 Δεκεμβρίου

Ὁ κ. Ποστολάκας, περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Δημητρίου δωρηθείσης τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει νομισματικῆς συλλογῆς.

Ὁ κ. Πουχστάϊν, περὶ τῆς αἰγυπτιακῆς συλλογῆς τοῦ κ. Ἰωάννου Δημητρίου.

Συνεδρία τῆς 23 Δεκεμβρίου

Ὁ κ. Καίλερ, καταθέτει καὶ ἀναλύει τὴν συγγραφὴν τοῦ κ. Bohm περὶ τοῦ ἐν Περγάμῳ νοῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς καὶ τὴν τοῦ κ. Mau, περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πομπηϊανῆς τοιχογραφίας.

Ὁ κ. Ποστολάκας δεικνύει καὶ ἐπεξηγεῖ ἔκτυπά τινα ἑλληνικῶν νομισμάτων καὶ δακτυλιολίθων.

Ὁ κ. Καββαδίας, περὶ τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ θέατρον.

Ὁ κ. Λύλλιγ, περὶ ἐπιγραφῶν ἐν Κυζίκῳ ἀναφερομένων, εἰς τὴν λατρείαν τῆς Κυβελῆς.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Ἦρξαντο τὰ δημόσια μαθήματα καὶ ἀναγνώσματα τοῦ Συλλόγου. Κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα ἐδίδαξαν ὁ κ. Ἰω. Μεσολωρᾶς ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ ὁ κ. Ἰγν. Μοσχάκης ἐρμηνείαν τοῦ Ἐβανγγελίου. Τὰ λοιπὰ μαθήματα θ' ἀρχίσωσι τὸν Ἰανουάριον. Διατριβὰς δ' ἀνέγνωσαν ὁ κ. Κ

Μένος περὶ τοῦ Ραβελαι καὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ καὶ ὁ κ. Ἰγν. Μοσχάκης ἢ γυνή καὶ ὁ χριστιανισμὸς.

Πληροφορηθεὶς ὁ Σύλλογος ὅτι ἐξ Ἰταλίας πρᾶσκειάζονται νὰ κατέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα πολλοὶ Ἰταλο-Ἀλβανοὶ ἀποικοὶ, συνέστησεν ἐκ νέου τὴν ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπὴν αὐτοῦ ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν διὰ τὰ περαιτέρω.

Εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις σχολὴν τῶν ἀπόρων παιδῶν προσετέθη τὸ μάθημα τῆς ἀπαγγελίας, ἀνατεθὲν τῷ κ. Α. Μανούσῳ, εὐδοκίμως διδάξαντι τὸ μάθημα τοῦτο ἐν τῷ ᾧδεῖῳ.

Τὴν 5 Δεκεμβρίου ἐδόθη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Β. Μελά εὐμενῶς παραχωρηθεῖσα, εὐεργετικὸς χορὸς ὑπὲρ τῆς σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν εὐγενῶν κυριῶν Εὐθυμίας Α. Κουμουνοδούρου, Ρόζας Σ. Βαλκωρίτου, Τερψιχόρας Β. Μελά, Ἰφιγενείας Α. Συγγοῦ καὶ Ναταλίας Α. Σούτσου. Τὸ ἐκ τοῦ χοροῦ τούτου εἰσπρᾶχθὲν ποσὸν ἀνήλθεν εἰς δρ. 4,679,30.

Ἀπεβίωσεν ὁ Φραγκῆσκος Ξυλαρινὸς τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐπιτίμων μελῶν τοῦ Συλλόγου ψηφισθὲν τοιοῦτο ἀπὸ τοῦ 1866. Ὁ Ξυλαρινὸς ἦν ἐκ τῶν ἐνθέρμως ἀγαπησάντων τὸν Σύλλογον ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συστάσεως καὶ ἐκθύμως πάντοτε ὑπὲρ αὐτοῦ ἐργασθέντων.

Ὁμοίως ἀπεβίωσεν ὁ Δημήτριος Δεσποτόπουλος μέλος ἐπίτιμον ἀγαπητὸν καὶ σεβαστόν.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐκπαίδευσις. Ἐν Γερμανίᾳ προετοιμάζεται σχέδιον μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐν ταῖς γυμνασίαις διδακτικοῦ συστήματος, ὅπερ προταθήσεται τῇ ἐπικυρώσει τῆς προσεχοῦς βουλῆς. Ἡ μεταρρυθμίσις αὕτη συνίσταται περίπου εἰς τὰ ἑξῆς: ἐν ἀμφοτέροις τοῖς γυμνασίοις, τῷ τε ἀνθρωπιστικῷ (humanistisches) ἢ κλασικῷ (classisches) καὶ τῷ πρακτικῷ, ἢ, ὡς κακοζήλως παρ' ἡμῖν ἐκλήθη πραγματικῷ (Realgymnasium), θέλει ἐπυξῆθῃ τὸ μάθημα τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ θέλει ἀνέλθει ἡ διδασκαλία αὐτοῦ τοῦλάχιστον μέχρι τῶν ἐξ ὥρων καθ' ἑβδομάδα ἐν τῷ πρώτῳ τῶν γυμνασίων τούτων θέλουσι προστεθῆ ὥρακι τῇ παραδόσει τῶν ἑλληνικῶν, ἐν τῷ δευτέρῳ τῇ τῶν λατινικῶν καὶ ἀγγλικῶν γραμμάτων. Ἡ προταθῆσομένη αὕτη μεταρρυθμίσις δεικνύσιν ἡμῖν φανερὰν ἀντίδρασιν κατὰ τῆς ἀλλοθεν, πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας κατχυνομένων, ὑποστηριζομένης ἰδέας, ὅτι ἡ κλασικὴ μόρφωσις ὀφείλει ἵνα ὑπο-

χωρήσει τῇ πρακτικῇ καὶ ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν τῇ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Οὐ τοῦ πρῶτοντος βεβήκως ὅπως ἐκφέρωμεν τὰς ἡμετέρας κρίσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀφείλομεν ὁμῶς νὰ δημολογήσωμεν, ὅτι μ' ὅλον τὸ ἱερὸν σέβας, ὅπερ πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἔχομεν πεπεισμεθα, ὅτι θεωρία καὶ πράξις ἀνάγκη ἵνα συμβαδίζωσιν, ὡς παντοῦ καὶ πάντοτε, οὕτω καὶ ἐν τῇ τῶν νέων ἐκπαίδευσί, καὶ ὡς ἄνευ γνώσεων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν δὲν δύναται τις νὰ ὀνομασθῆ ἄνθρωπος, οὕτω ἡ μᾶλλον κατὰ μείζονα λόγον, καὶ ἄνευ γνώσεων τῆς ἱστορίας, ὥστε οὔτε ἡ πρακτικὴ ἢ ἡ κατὰ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἐκπαίδευσίς πρέπει νὰ ὑπερέχη τῆς θεωρητικῆς ἢ τῆς κατὰ τὰς ἱστορικὰς ἐπιστήμας, οὕτω πάλιν ἡ δευτέρω τῆς πρώτης, ἀλλ' ἀμφοτέρω νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν θέσιν. Καὶ ἕτερον τι δείκνυσιν ἡμῖν, ἀφ' ἐτέρου ἢ προμελετωμένη αὕτη μεταρρυθμιστικὴ εἴναι καταστῆσι καὶ τὸ λεγόμενον πρακτικὸν γυμνάσιον (Realgymnasium) κλασικὸν, σκοποῦσα ν' αὐξήσῃ τὰς ὥρας τοῦ ἐν αὐτῷ μαθήματος τῶν λατινικῶν, ἐν ᾧ ἐπιθυμῶν εἶναι τῶν εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καταγινόμενων ἵνα ἀπ' ἐναντίας τὸ δεύτερον πρακτικὸν καταστήσωσι. Ἐὰν καὶ περὶ τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῶν γυμνασίων ἐπιτρέπεται ἡμῖν ἐναυθῆ ἵνα ἐν περὶ ἑκφράσωμεν τὸ ἡμέτερον φρόνημα, λέγομεν, ὅτι οὐ μόνον ἡ συγχώνευσις τοῦ κλασικοῦ ἐν τῷ πρακτικῷ γυμνασίῳ οὐδόλως πείθει ἡμᾶς ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴ ἡ ὑπερβολὴ τῶν διαφορῶν γυμνασίων καὶ μᾶλλον ἠθέλομεν ἐπιδοκιμάσῃ τὴν συγχώνευσιν τοῦ πρακτικοῦ ἐν τῷ κλασικῷ, διότι πράγματι, ἐὰν λ. χ. υἱὸς ἐμπόρου, ὑπακούων τῇ θελήσει τοῦ πατρὸς, εἰσέλθῃ εἰς τὸ πρακτικὸν γυμνάσιον, ὅπως μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν διαδεχθῆ τὸν πατέρα ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου, ἀφ' οὗ ἀποφοιτήσῃ ὁμῶς πεισθῆ ὅτι οὐδαμῶς ἡ φύσις αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐμπόριον ῥέπει ἀλλὰ μάλιστα πρὸς τὴν φιλολογίαν π.χ., ἐν ὁποίᾳ θέσει εὐρεθῆσεται ὁ ἄνθρωπος οὗτος, μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιδοθῆ εἰς ὅ,τι κλίνει, ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τῶν ἑλληνικῶν καὶ λοιπῶν τῇ φιλολογίᾳ ἀναγκαίων σπουδῶν; ἄρξεται ἐκ νέου τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα; οὐχὶ βεβήκως ἄρα θέλει θυσιάσει τὸ μέλλον αὐτοῦ τῷ πρακτικῷ γυμνασίῳ, θέλει γείνη δοῦλος τῆς ἐκπαίδευσέως αὐτοῦ. Ἐκ πάντων τούτων ἐξάγομεν τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ λύκεια πρέπει νὰ διδάσκωσι τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα, ὥστε ὁ τελειόφοιτος νὰ ᾖ εἰς θέσιν νὰ ἐκλέξῃ ἐλεύθερος τὸ στάδιον αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ καταστρέφει προφανῶς τὸ πρακτικὸν γυμνάσιον. Τὴν ἰδέαν ταύτην εἶδομεν εὐχαρίστως ἐπικροτουμένην ὑπὸ πολλῶν περιφήμων ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ τὰ ὀνόματα δύο ἐνδόξων συγκαταλέγονται, ἐνὸς διασημοῦ καθηγητοῦ καὶ πολιτειολόγου καὶ ἐνὸς μεγάλου ἀρχιτέκτονος καὶ συγγραφέως, τοῦ Holtzendorff δὴλα δὴ καὶ τοῦ Semper. Η. Μ. Οἱ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἀρχαία φιλολογία.

- Σοφοκλέους Ἀντιγόνης διόρθωσις τοῦ στίχ. 800 ὑπὸ Ἀλ. Πάλλη σ. 186.
Τῶν Ἑρώτων τοῦ Ὀβιδίου βιβλίου Α' Ἑλεγεία α' καὶ β', ἐλευθέρω ἔμμετρος μεταφράσις ὑπὸ Ἰω. Γ. Φραγκιᾶ σ. 216.
Ἑρμηνεία τοῦ στίχου τοῦ Τερεντίου Homo sum κτλ. ὑπὸ Κ. Λαμπρῦλλου σ. 283.

Νεωτέρα φιλολογία.

- Ὁ Ἐνδυμίων τοῦ Βήκονσφελδ ὑπὸ Ν. Πετρῆ σ. 60 (Πρβλ. σ. 189).
Ἐκ τῆς θείας Κωμωδίας τοῦ Δάντου. Ὡδὴ Α' ἐκ τῆς Κολάσεως, ἔμμετρος μεταφράσις ὑπὸ Ι. Γ. Φραγκιᾶ σ. 333.
Ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Ἑβερσ ὑπὸ Ν. Πετρῆ σ. 858.
Σαίξπηρ Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα δράμα εἰς 5 πράξεις μεταφρ. ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς ὑπὸ Μ. Ν. Δαμιράλη σ. 913.

Νεοελληνικὴ φιλολογία.

- Δημῶδη παραμύθια Θήρας. Ὁ ἀθάνατος σ. 438. Ἐὰ δώδεκα λαφάρια σ. 442.
Αἱ Γέραννοι τοῦ Ἰβύκου διήγημα ἔμμετρον ὑπὸ Στ. Δ. Βάβλη σ. 634.
Φιλολογικὸς Σύλλογος Παργασσὸς σ. 95, 186, 282, 373, 470, 583, 735, 825, 908, 1102.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

- Ἀθηνᾶ ἢ πρὸς τῷ Βαρβακείῳ (μετὰ πίνακος) ὑπὸ Ι. Δραγάτη σ. 33 (Πρβλ. σ. 184 καὶ 281).
Ἀρείου Πάγου παρακμὴ καὶ τέλος. Ἀπόστολος Παῦλος καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ὑπὸ Κ. Ν. Παπαμιχαλοπούλου σ. 50.
Ὁ Λέων τῆς Χαϊρωνείας (μετὰ σχήματος) ὑπὸ Α. Καυταντζόγλου σ. 86 (Πρβλ. σ. 94).
Πινάκια Κορινθιακὰ (μετὰ δύο πινάκων) ὑπὸ Ι. Δραγάτη σ. 134.

Τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Ἡδωνίδος ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ τρεῖς ὑπὸ Μ. Κ. Δήμητσα σ. 222.

Πειραϊκῆ ἀρχαιότητες. Στῆλαι ἀπλατ' ἐνεπίγραφοι. σ. 274. Στῆλαι μετ' ἀετωματίου ἢ καὶ ἀκρανθέμου σ. 275. Στῆλαι μετ' ἀναγλύφων σ. 276. Ὁ ἐκ τῶν Ἀλῶν παῖς (μετ' εἰκόνας) σ. 575. Εἰς πυραμιοειδῆς λίθος, δύο ἐνεπίγραφοι λίθοι σ. 578. Δύο ὁρόσημα σ. 1094. Ἀνάγλυφον τοῦ εἴδους τῶν νεκροδείπνων ἐκ τῶν Ἀλῶν σ. 1095. Ὁ ἐκ τῶν Ἀλῶν βωμίσκος σ. 1097. Ὁ ἐξ Αἰγίνης βωμίσκος σ. 1098.

Ἐπιγραφαὶ Καλαβρυτῶν ὑπὸ Ἀθ. Πετρίδου σχολάρχου Κυπαρισσίας σ. 279. Εὐρήματα ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Σ. Κ. Σ. σ. 280.

Κορινθιακῆ ἀρχαιότητες (μετὰ δύο εἰκόνων) ὑπὸ Ι. Χ. Δραγάτη σ. 337. Εὐρήματα ἐν Πομπηίᾳ, μετάφρ. Σ. Κ. Σ. σ. 371.

Ἀρχαιολογικὰ ἐκ Ῥώμης ὑπὸ R. Lanciani μετάφρ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου σ. 436.

Ἀνάγλυφον ἐκ Ῥηνείας (μετὰ εἰκόνας) ὑπὸ Ι. Χ. Δραγάτη σ. 579.

Ἡ Μονὴ Καισαριανῆς ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν καὶ χριστιανικὴν ἔποψιν (ἐν ᾧ καὶ κατάλογος τῶν ἐν τῇ μονῇ ἀγιογραφῶν) ὑπὸ Ι. Δ. Λαμπάκη σ. 645.

Ἐκδρομὴ εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ Θεάτρου ὑπὸ Ν. Ι. Σολωμοῦ. σ. 658.

Ἄνδρου ἀρχαιολογήματα ὑπὸ Ι. Χ. Δραγάτη σ. 781.

Ἀνακάλυψις ἀρχαίου θεάτρου ὑπὸ Σπ. Γ. Παναγιωτοπούλου σ. 820.

Σαρκοφάγος Κληματίου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ. Παναρέτου Κωνσταντινίδου σ. 822.

Ὁ Πύργος τοῦ Ἀγίου Πέτρου ἐν Ἄνδρῳ (μετὰ εἰκόνας) ὑπὸ Ι. Χ. Δραγάτη σ. 874.

Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις ὑπὸ τοῦ Δ. Σατουρνίνου Χερμένε συλλεγεῖσθαι καὶ διατυπωθεῖσθαι Ἑλληνιστὶ ὑπὸ Ἀθ. Πετρίδου σχολάρχου σ. 904.

Ὁ ἐν Κυθήροις λέων (μετὰ εἰκόνας) ὑπὸ Ν. Ι. Σολωμοῦ σ. 1100.

Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις σ. 91, 183, 281, 372, 580, 732.

Ἀρχαιολογικὴ ἐν Ἀθήναις Ἑταιρεία σ. 89.

Γερμανικὴ ἐν Ἀθήναις Σχολή σ. 90, 183, 369, 582 (περιεχόμενα τοῦ περιοδικοῦ αὐτῆς), 1102.

Ἐπιγραφαὶ σ. 138, 275—280, 340 (πανομοιότυπον) 241 (πανομ.), 467 (λατινικὴ), 579, 580, 582, 733, 783 (μεταγεν.) 785—796, 798, 822, 823, 904—907, 1094, 1096.

Ἀπεικονίσματα ἀρχαιοτήτων καὶ σχέδια σ. 33, 88, 340, 885, 900, 901, 905, 907, 1101. Πίνακες Α'—Γ' καὶ Γ'—Ζ'.

Ἀνασκαφαί.—Ἐν Ἀθήναις σ. 185, 281. Αἰγίφω 734, 820. Δελφοῖς 582. Δήλῳ 733. Ἐλευσίνι 184, 372, 468, 581. Ἐπιδαύρῳ 281, 469, 581, 732 (πρβλ. 658). Κρήτη 92, 469, 734. Κύθον 92. Μυρρίνη 94, 372.

Ὀλυμπία 94, 184, 583. Ὀρχομενῶ 282, 370. Σάμῳ 732. Σερίφῳ 282. Τανάγρα 372, 468, 581. Ὠρωπῶ 184, 281.—Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 582. Ἀσσοῦ 735. Ἐφέσῳ 185. Κορινθῆ 282. Ὀστούνη παρὰ τὸ Βρεντέσιον 94. Ἐν Παλαιστίνῃ 185, 735. Πομπηίᾳ 371, 372, 583. Ῥώμῃ 280, 463, 466, 467. Σάρδεσι 685.

Μουσεῖα.—Ἀθηνῶν σ. 91, 183, 184, 372. Ἐλευσίνας 184. Θηβῶν τῶν ἐκ Τανάγρας ἀρχαιοτήτων 183. Μυκόνου τῶν Δηλιακῶν ἀρχαιοτήτων 92. Πειραιῶς 274, 275, 276. Σάμου 470. Καῖρου 94. Κωνσταντινουπόλεως 185. Βρεταννικὸν 94. Νεαπόλεως 94.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ἡ λειτουργικὴ τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ἐκκλησιῶν ὑπὸ Σπ. Κ. Παπαγεωργίου σ. 97.

Σοφισταὶ καὶ Σωκράτης ὑπὸ Ν. Καζάζη σ. 124.

Περὶ τῆς κατ' Ἀριστοτέλη παιδείας ὑπὸ Α. Κ. Σπαθᾶκη σ. 226.

Ἡ ἀπάντησις μου εἰς τὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς γλωσσομαθείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὸ Α. Κ. Παπαζῆ σ. 672.

Ἡ Μονὴ Καισαριανῆς ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν καὶ χριστιανικὴν ἔποψιν ὑπὸ Ι. Δ. Λαμπάκη σ. 645.

Οἱ Πρόδρομοι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως Μοντέσκιοι, Ι. Ι. Ρουσσὸ, ὑπὸ Ν. Καζάζη σ. 745.

Καὶ πάλιν περὶ τῆς γλωσσομαθείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπάντησις εἰς τὸν κ. Σπ. Παπαγεωργίου ὑπὸ Κ. Λαμπρόλλου σ. 804.

Ἱστορία μετρίου ἀνδρὸς ὑπὸ Α. Barine μετάφρ. ἐκ τῆς Γαλλικῆς ὑπὸ Στ. Α. Βλαστοῦ σ. 1044.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ

Περὶ τῶν ἐν Σύρῳ σχολείων ὑπὸ Δ. Γ. Πετρίδου σ. 112.

Περὶ τῆς κατ' Ἀριστοτέλη παιδείας ὑπὸ Α. Κ. Σπαθᾶκη σ. 226.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ

Ὁ Γυζώτος ὡς πολιτικὸς ἄμα καὶ συγγραφεὺς ἐξεταζόμενος, ὑπὸ Ν. Πετροῦ σ. 193.

Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ βουλή τῶν ἀντιπροσώπων καὶ ἡ κοινοβουλευτικὴ κυβέρνησις, μετάφρασις ἐκ τῆς Γαλλικῆς ὑπὸ Κ. Ι. Δραγοῦμη σ. 473.

ΤΕΧΝΑΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Περὶ ἐπιστημονικοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων γνωσθέντων φυτῶν ὑπὸ Σ. Δ. Κρίνου σ. 1.

Περὶ κολλητικῶν νοσημάτων καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑγιεινὴν τῶν σχολείων ὑπὸ Κ. Διγενῆ σ. 45.

Ἡ φυσικὴ κατ' οἶκον. Ἀτμοσφαιρική πίεσις (μετὰ 4 εἰκόνων) σ. 73. Ἡλεκτρικὰ φαινόμενα (μετὰ εἰκόνας) σ. 816. ὑπὸ Τιμολέοντος Δ. Ἀργυροπούλου

Μετεωρολογικὴ ἀποψις τοῦ ἔτους 1880 ὑπὸ Δ. Κ. Κοκκίδου σ. 95.

Ἡ φυσικὴ κατ' οἶκον. Ἀδράνεια (μετὰ 5 εἰκόνων) σ. 139. Ἴσορροπία ὑγρῶν. Σώματα ἐμβαπτιζόμενα ἐν ὑγρῷ (μετὰ 4 εἰκόνων) σ. 262. Δύναμις, βαρῦτης, κέντρον βάρους, ἰσορροπία (μετὰ 3 εἰκόνων) σ. 364. Κεντρόφυξ δύναμις, ὑγραὶ μεμβράναι (μετὰ 4 εἰκόνων) σ. 434. Ἀκουστικὴ (μετὰ 10 εἰκόνων) σ. 568. Ὀπτικὴ (μετὰ 3 εἰκόνων) σ. 682. Θερμότης (μετὰ 2 σχημάτων) σ. 899 ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Δραγούμη.

Ὁ χειμῶν τοῦ 1880—1881 ὑπὸ Δ. Κ. Κοκκίδου σ. 284.

Λεσχηνία Ῥωμαίστου ὑπὸ Rud. von Ihering μετάφρασις Ν. Ι. Δημαρχᾶ σ. 289, 377.

Περὶ τριχίνων καὶ τριχινώσεως (μετὰ 3 σχημάτων) ὑπὸ Κ. Διγενῆ σ.

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Πανσελήνου (μετὰ χρωματολιθογραφικῆς εἰκόνας) ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου σ. 445.

Τὸ ἔαρ τοῦ 1881 ὑπὸ Δ. Κ. Κοκκίδου σ. 471.

Εἰδήσεις ἐκ τῶν ξένων κόσμων. Οἱ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καταπίπτοντες λίθοι ὑπὸ Καμίλλου Φλαμαρίωνος μετάφρασις ἐκ τῆς Γαλλικῆς ὑπὸ Κ* σ. 550.

Ῥοκίτανσκις, Βούλ, Σκόδας ὑπὸ Π. Βέγια σ. 688.

Τὸ θέρος τοῦ 1881 ὑπὸ Δ. Κ. Κοκκίδου σ. 826.

Ἡ ἐν Παρισίοις διεθνὴς ἐκθεσις τοῦ Ἡλεκτρισμοῦ. Ἡλεκτρικὸν φῶς (μετὰ 16 σχημάτων) ὑπὸ Τιμ. Δ. Ἀργυροπούλου σ. 866, 1057 (πρὸς σ. 187 καὶ 737.)

Περὶ τοῦ ἐν τῷ Αἰτωλικῷ γεωλογικοῦ φαινομένου ὑπὸ Δ. Ι. Ζαλούχου σ. 1089.

ΙΣΤΟΡΙΑ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

Ῥωσικὰ περὶ Ἑλλάδος ἔγγραφα νῦν τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεθερμηνευόμενα σ. 143

Τὸ Κοιμητήριον τῆς Πίσας ὑπὸ Αἰμυλίου Καστελᾶρ μετάφρ. σ. 153.

Ἡ πατρὶς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως ὑπὸ Α. Μ. Ἰδρωμένου σ. 209.

Ὁ Μωρέας ὑπὸ Κ. Παπαρηγοπούλου σ. 220.

Πρόχειρά τινα περὶ τῶν πηγῶν τῆς Ἀθηναϊκῆς ἱστορίας κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου σ. 244.

Ἱστορικαὶ σφραγιδες μετὰ 6 εἰκόνων ὑπὸ Μ. Π. Λάμπρου σ. 366.

Ὁ ἐν τῇ νοτίῳ Ῥωσίᾳ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ὑπὸ Κ. Α. Παλαιολόγου σ. 409, 534, 585.

Τὸ σπήλαιον τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου ὑπὸ Α. Γεωργαντᾶ ὑποστρατήγου σ. 420.

Ὁ Μαρίνος Φαλιέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῷ μύθῳ ὑπὸ Π. Γ. Μολμέντη μετάφρασις ἐκ τῆς ἀγγλικῆς Α. Α. Ῥαγκαβῆ σ. 426.

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας ὑπὸ Φερδινάνδου Γρηγοροβίου μετάφρασις ἐκ τῆς γερμανικῆς ὑπὸ Α. Προβλεγιῶν σ. 513, 616.

Ἡ αὐτοκράτειρα Φυστινα κατὰ τὸν Ἑρνέστον Ῥενᾶν ὑπὸ Σ. Κ. Σακελλαροπούλου σ. 556.

Κανανὸς Λάσκαρης καὶ Βασίλειος Βατάτζης, δύο Ἕλληνες περιηγηταὶ τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου σ. 705.

Συμπληρωτικὰ περὶ Βασιλείου Βατάτζη ὑπὸ Α. Μ. Ἰδρωμένου σ. 801.

Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα τῆς βασιλείας Ὁθωνος ὑπὸ Α. Γεωργαντᾶ ὑποστρατήγου σ. 833, 1001.

Ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τῆς κομήσεως Ἀντωνίνης Δημητρίενας Βλοῦδοβ περὶ Ἰωάννου τοῦ Καποδιστρίου μετάφρασις ἐκ τῆς Ῥωσικῆς ὑπὸ Κ. Α. Παλαιολόγου σ. 1016.

ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ἀπογραφή τῆς πόλεως Ἀθηνῶν ὑπὸ Α. Α. Μανσόλα σ. 851.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑΙ ΚΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ῥωμαϊκὰ σκηναί. Ὑπηρέτης μυλωθροῦ σ. 70.

Τὸ Παγωτὸν τῆς Βασιλίσσης, μυθιστορία τοῦ Ἰταλοῦ Petruccelli della Gattina μετάφρασις Α. Φραβασίλη σ. 76, 170, 267, 350, 453, 720, 812, 886, 1068.

Ἐπεισόδιον τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐν Ῥωσίᾳ, ἀνέκδοτον μέρος τοῦ διηγήματος τοῦ Ῥώσου συγγραφέως Ι. Πούσκιν «ἡ κόρη τοῦ λοχαγοῦ» μετάφρ. σ. 254

Ἀνδρόνικος καὶ Ἀθανασία ἱστορικὸν συναξάριον ὑπὸ Βησσαρίωνος Νεαμονίτου σ. 322.

Σύμμικτα σ. 186, 283, 471, 736, 826, 911.

Χρονικά σ. 188, 286, 374, 740, 828, 909, 1003.

Εικόνες και σχήματα σ. 33, 88, 140, 141, 142, 264, 265, 343, 364, 365, 436, 437, 570, 571, 684, 685, 817, 868—873, 885, 900, 901, 905, 907, 1101.

Πίνακες ἐν παραρτήματι Α' (Ἀθηνᾶ), Β'—Γ' (Πινάκια Κορινθιακά), Δ' (Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Πανσελήνου χρωματολ.), Ε' (Ἱστορικαὶ σφραγίδες), Ϛ' (Ἀγ-γεῖα Κορινθιακά), Ζ'—Η' (Ἀγαλμ. καὶ ἀνάγλ.).

Σελ. 219 στίχ. 8 κάτωθεν γραπτέον: σκλάβος.—Σελ. 457 στ. 18: μύρον.—Σελ. 512 στ. 8: πρίγκιψ.—Σελ. 711 στ. 6: κκακογραφημένος.—Σελ. 822 στ. 9: μεγέθους.—Σελ. 1001 σημ.: 833.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ
ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ΤΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ 1881

Ἀργυρόπουλος (Τιμολέων Δ.).—Ἡ φυσικὴ κατ' οἶκον σ. 73, 816.—Διε-
θνῆς ἐκθεσις τῶν ἐφαρμογῶν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν Παρισίοις σ. 866, 1057 (ἴδε
καὶ σ. 187 καὶ 737).

Βάλλης (Στ. Δ.).—Αἱ γέραννοι τοῦ Ἰδύκου, διήγημα ἔμμετρον σ. 634.

Βέγιας (Περικλῆς) ἐν Μονάχῳ.—Βιογραφίαι Ροκιτάνσκη, Βούλ, Σκόδα σ.
688.

Βλαστός (Στ. Α.) ἐν Μασσαλίᾳ. — Ἱστορία μετρίου ἀνδρὸς (μετάφρ.) σ.
1044.

Δαμιράλης (Μ).—Σαξέππὴ Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα (μετάφρ.) σ. 913.

Γεωργαντᾶς (Ἀντ.).—Τὸ σπήλαιον τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρόυττου σ. 420.
Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα τῆς βασιλείας Ὀθωνος. 833, 1001.

Δημαρᾶς (Ν. Ι.).—Λεσχηνία Ρωμαῖστοῦ ὑπὸ Rud. von Ihering σ. 289,
377.

Δήμητσας (Μαργαρίτης Γ.).—Τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Ἡδωνίδος ἀνέκδοτοι ἐπι-
γραφαὶ τρεῖς σ. 222.

Διγενῆς (Κωνστ.).—Περὶ κολλητικῶν νοσημάτων καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν
ὕγιεινὴν τῶν σχολείων σ. 45. Περὶ τριχίνων καὶ τριχινώσεως σ. 342.

Δραγάτης (Ἰάκ. Χ.).—Ἀθηνᾶ ἢ πρὸς τῷ Βαρβακείῳ σ. 33 (πρβλ. σ.
281). Πινάκια Κορινθιακά σ. 134. Πειραϊκαὶ ἀρχαιότητες σ. 274, 575,
1094. Κορινθιακαὶ ἀρχαιότητες σ. 337. Ἀνάγλυφον ἐκ Ῥηνείας σ. 579.
Ἀνδρῶν ἀρχαιολογήματα σ. 781, 874.

Δραγούμης (Ἐμμ.).—Ἡ φυσικὴ κατ' οἶκον σ. 139, 262, 364, 434,
568, 682.

Δραγούμης (Κωνστ. Ι.).—Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων καὶ ἡ
κοινοβουλευτικὴ κυβέρνησις (μετάφρ.) σ. 473.

Ζαλοῦχος (Δ. Ι.) ἐν Μεσολογγίῳ. — Περὶ τοῦ ἐν Αἰτωλικῷ γεωλογικοῦ
φαινομένου σ. 1089.

Ἰδρωμένος (Α. Μ.) ἐν Κερκύρα. — Ἡ πατρίς τοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγά-
ρεως σ. 209. Συμπληρωτικὰ περὶ Βασιλείου Βατᾶτζη σ. 801.

Καζάλης (Νεοκλῆς).—Σοφισταὶ καὶ Σωκράτης σ. 124. Οἱ πρόδρομοι τῆς
Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως σ. 745.

Καυταντζόγλου (Λύσανδρος).—Ὁ λέων τῆς Χαϊρωνείας σ. 86 (πρβλ. 94).

Κοκκίδης (Δ. Κ.).—Μετεωρολογικὴ ἀποψις τοῦ ἔτους 1880 σ. 95. Ὁ χει-
μὸν τοῦ 1880—1881 σ. 284. Τὸ ἔαρ τοῦ 1881 σ. 471. Εἰδήσεις ἐκ τῶν
ξένων κόσμων, οἱ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καταπίπτοντες λίθοι ὑπὸ Φλαμπαρίωνος
σ. 550.

Κρίνος (Σταμάτ.).—Περὶ ἐπιστημονικοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλ-
λῆνων γνωσθέντων φυτῶν σ. 7.

Κωνσταντινίδης (ἀρχιμανδρ. Πανάρετος).—Σαρκοφάγος Κληματίου ἐπι-
σκόπου Ἀθηνῶν σ. 282.

Λαμπάκης (Ι. Δ.) — Ἡ μονὴ Καισαριανῆς ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν καὶ χριστιανικὴν ἔποψιν σ. 645.

Λάμπρος (Μ. Π.) — Ἱστορικαὶ σφραγίδες σ. 366.

Λάμπρος (Σπ. Π.) — Πρόχειρά τινα περὶ τῶν πηγῶν τῆς Ἀθηναϊκῆς ἱστορίας κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας σ. 244. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Πανσελήνου σ. 445. Κανανὸς Λάσκαρις καὶ Βασίλειος Βατάτζης, δύο Ἑλληνες περιηγητὰ τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος σ. 705 (πρβλ. σ. 801).

Λαμπρόλλος (Κυριακός) — *Homotum* σ. 283. Καὶ πάλιν περὶ τῆς γλωσσομαθείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (ἀπάντησις πρὸς τὸν κ. Σπ. Παπαγεωργίου) σ. 804.

Μαρσόλας (Ἀλ. Δ.) — Ἀπογραφὴ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν σ. 851.

Νεαμορίτης (Βησσαρίων μοναχός) — Ἀνδρόνικος καὶ Ἀθανασία ἱστορικὸν συναξάριον σ. 322.

Παλαιολόγος (Κ. Α.) ἐν Ὁδησσῷ. — Ῥωσικὰ περὶ Ἑλλάδος ἔγγραφα σ. 143. Ὁ ἐν τῇ Ν. Ῥωσίᾳ Ἑλληνισμὸς σ. 409. Ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων Ἀντωνίνης Βλοῦδοφ περὶ Ἰωάννου τοῦ Καποδιστρίου σ. 1016.

Παραγιωτόπουλος (Σπυρ.) — Ἀνακάλυψις ἀρχαίου Θεάτρου σ. 822.

Παπαγεωργίου (Σπ. Κ.) — Ἡ λειτουργικὴ τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ἐκκλησιῶν σ. 97.

Παπαζῆς (Κ. Α.) ἐν Χίῳ. — Ἡ ἀπάντησις μου εἰς τὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς γλωσσομαθείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σ. 672.

Παπαμιχαλόπουλος (Κωνστ.) — Ἀρείου Πάγου παρακμὴ καὶ τέλος σ. 50.

Παπαρρηγόπουλος (Κωνστ.) — Ὁ Μωρέας σ. 220.

Πετῆς (Ν.) — Ὁ Ἐνδυμίων τοῦ Βήκονσφιλδ σ. 60. Ὁ Γυιζῶτος ὡς πολιτικὸς ἄμα καὶ συγγραφεὺς σ. 193. Ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Ἑβερς σ. 858.

Πετρίδης (Ἀθ. Δ.) ἐν Κυπαρισσίᾳ. — Ἐπιγραφαὶ Καλαβρύτων σ. 279. Ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις ὑπὸ τοῦ Δ. Σατουρνίνου Χεμένε, σ. 904.

Πετρίδης (Δημ. Γ.) — Περὶ τῶν ἐν Σύρῳ Σχολείων σ. 112.

Προβελέγιος (Ἀριστομένης) — Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας ὑπὸ Φερδινάνδου Γρηγοροβίου σ. 513, 616.

Ραγκαβῆς (Α. Α.) — Ὁ Μαρτίνος Φαλιέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῷ μύθῳ ὑπὸ Π. Γ. Μολμέντη σ. 426.

Σακελλάρουπουλος (Σπ. Κ.) — Εὐρήματα ἐν Ῥώμῃ καὶ Πομπητῶν σ. 280, 371. Ἀρχαιολογικὰ ἐκ Ῥώμης ὑπὸ Ἀλντσιάνη (μετάφρ.) σ. 436.

Σολωμός (Ν. Ι.) — Ἐκδρομὴ εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ Θεάτρου σ. 658. Ὁ ἐν Κυθήροις λέων σ. 1100.

Σπαθάκης (Ἀριστ. Κ.) — Περὶ τῆς κατ' Ἀριστοτέλη παιδείας σ. 226.

Φραβασίλλης (Ἀντ.) — Τὸ παγωτὸν τῆς βασιλίσσης μυθιστορία Petrucelli della Gattina σ. 76, 170, 267, 350, 453, 720, 886, 1068.

Φραγκιάς (Ἰω. Γ.) ἐν Σύρῳ. — Ὀβιδίου Ἐρώτων βιβλ. Α. Ἐλεγεία α' καὶ β' ἐλευθέρα ἔμμετρος μετάφρ. σ. 216. Δάντου Ὠδὴ Α' τῆς Κολάσεως ἔμμετρος μετάφρ. σ. 333.